

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKİLÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

THE NEW YORK TIMES GAZETESİNDE TÜRKİYE (1945 - 1960)

Yüksek Lisans Tezi

İşıl YÜREKSİZ

Ankara-2019

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRK İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ**

THE NEW YORK TIMES GAZETESİNDE TÜRKİYE (1945 - 1960)

Yüksek Lisans Tezi

Öğrencinin Adı

Işıl YÜREKSİZ

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Hakan UZUN

Ankara-2019

ÖZET

Şubat 1945 tarihinde toplanan Yalta Konferansı ve 27 Mayıs 1960 Darbesi'ne kadar olan süreçte Türkiye'yi içerden ve dışardan ilgilendiren olayların panoraması The New York Times'ın çerçevesinden çizilmeye çalışılmıştır. Bu bağlantıda, hem Türkiye hem de dünya için 1945 ve 1960 yılları Soğuk Savaş diye nitelenen dönemin de en önemli yıllarıdır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, 1946 tarihinde Türkiye'de ilk defa çok partili hayata geçiş dönemi yaşanmıştır. Hemen akabinde, Türkiye'de 1950, 1954 ve 1957 tarihlerinde üç seçim süreci daha yaşanmıştır. Soğuk Savaş'ın iki kutuplu atmosferinde Sovyet Rusya ise Türkiye'den Boğazların ortak kullanımına yönelik Yalta Konferansı'nda alınan kararlara da dayanarak hak talep etmiştir. Bu durum Türkiye açısından asla kabul edilemeyeceği için Türkiye, Amerika Birleşik Devletleri'nin yardımlarına başvurmuştur. Bu tarihlerde aynı zamanda Sovyet Rusya'nın komünizmi yaymasını engellemeye yönelik Türkiye öncülüğünde Balkan Paktı, Bağdat Paktı gibi organizasyonlar Amerika Birleşik Devletleri'nin desteği ile oluşturulmuştur. Bu dönemde, Türkiye ile çok yakından bağlantısı bulunan diğer konular Türk-Sovyet Ekonomik İlişkileri, Bandung Konferansı, Eisenhower Doktrini, 27 Mayıs Askeri Darbesi'ne giden süreç gibi olaylar The New York Times Gazetesi'nin perspektifinden aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: The New York Times, Türkiye, Amerika Birleşik Devletleri, Yalta Konferansı, 27 Mayıs Askeri Darbesi, Sovyet Rusya.

ABSTRACT

The Yalta conference held on February 1945 and the panorama of the events that concern Turkey both inside and outside the framework of The New York Times were tried to be drawn up in the process until May 27, 1960. In this connection, both for Turkey and for the world 1945 and 1960 were the most important years of the period called the Cold War. After the Second World War, the period of transition to multi-party life took place in 1946 for the first time in Turkey. Immediately afterwards, there were three more electoral processes in Turkey in 1950, 1954 and 1957. In the bipolar atmosphere of the Cold War, Soviet Russia, on the basis of the decisions taken at Yalta Conference on the common use of the Straits, demanded rights from Turkey. Since this situation was never acceptable for Turkey, Turkey has applied for the assistance of the United States. At the same time, organizations such as the Balkan Pact, the Baghdad Pact under the leadership of Turkey to prevent Soviet Russia from spreading communism were formed with the support of the United States. In this period, the Turkish-Soviet Economic Relations, the Bandung Conference, The Eisenhower Doctrine and the process leading to the May 27 Military Coup were taken from the perspective of the New York Times.

Key Words: The New York Times, Turkey, The United States of America, The Yalta Conference, 27 May Junta, Soviet Russia.

ÖNSÖZ

Bilimsel disiplin göz önünde tutularak araştırılan ve yazılan bu çalışmanın en büyük amacı Soğuk Savaş'ın ilk yıllarından hatta, İkinci Dünya Savaşı devam ederken Şubat 1945 tarihinde toplanan Yalta Konferansı dahil, 1960 tarihine kadar olan sürede Türkiye'de yaşanan olayları ve Türkiye'yi çok yakından ilgilendiren konuları uluslararası bir gazetenin perspektifinden aktarmaktır. Şüphesiz belirtilen bu dönem birçok araştırmacı tarafından çalışılmış olabilir ve bu dönemle ilgili yapılan bilimsel çalışmalarda The New York Times gazetesinden birçok örnekler de gösterilmiş olabilir. Fakat, söz konusu dönemin bir bütün olarak The New York Times gazetesinin gözünden aktarılması da önemlidir. Bu bağlantıda, The New York Times Gazetesi olaylara derinlik katmasının yanında aynı zamanda olayları uluslararası perspektiften görmeyi de sağladı. İkinci olarak, yazım metodu da çok önemlidir. Burada, araştırmacıya düşen, ana dilinin kendisine sağladığı olanakları sonuna kadar en etkili şekilde kullanmaya titizlikle dikkat etmektir. Özellikle, tarih araştırmalarında kronolojik olarak olaylar arasındaki bağlantıyı sağlamaya ve olaylar arasında sebep-sonuç ilişkisi bağlantısında akılcı çıkarımlar yapmaya dikkat etmek de çok önemlidir. Bu tezde hem olaylar arasında kronolojik bir bağlantı kurulmasına özen gösterilmiş hem de bilimsel verilerin ışığında çıkarımlar yapmaya dikkat edilmiştir.

Son olarak, yol gösterici ve yapıcı eleştirileri ile teze çok önemli katkılar sunan ve tezin son halinin ortaya çıkmasına yardımcı olan başta danışmanım Prof. Dr. Hakan Uzun'a, Prof. Dr. Yasemin Doğaner'e, Doç. Dr. Necdet Aysal'a ve Enstitü Müdürümüz sayın Prof. Dr. Temuçin Faik Ertan'a çok teşekkür ediyorum.

Işıl Yüreksiz

Ankara-2019

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	vi
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM: İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI DÜNYA’NIN GENEL GÖRÜNÜMÜ VE TÜRKİYE (1945-1954).....	6
A. Soğuk Savaş Dönemi’nin Genel Stratejisi ve Siyasi Kutuplaşma Süreci.....	6
B. Türkiye.....	9
1. Yalta Konferansı ve Türkiye’ye Sovyet Tehdidi.....	9
2. Çok Partili Hayata Geçiş ve 1950 Seçimlerinden 1954 Seçimlerine Kadar Olan Sürece Genel Bakış.....	13
3. Truman Doktrini.....	18
4. Marshall Planı.....	22
5. Kore Savaşı ve Türkiye'nin Nato'ya Girmesi.....	27
6. Türk-Sovyet Siyasi ve Ekonomik İlişkileri.....	38

II. BÖLÜM: 1954 SEÇİMLERİNDEN 1957 SEÇİMLERİNE KADAR OLAN SÜREÇ.....43

1.Titoizm ve Balkan İttifakı.....45

2. Kıbrıs Meselesi.....51

a) Kıbrıs-Balkan İttifakı Bağlantısı.....59

b) Kıbrıs-Nato Bağlantısı.....61

c) Kıbrıs- İngiltere Bağlantısı.....65

d) 6-7 Eylül Olayları ve Kıbrıs Arasındaki Bağlantı.....72

3. Amerikan Devlet Sekreteri John Foster Dulles'in Orta Doğu Projesi: Bağdat Paktı.....75

4. Bir Asya-Afrika Ortaklığı: Bandung Konferansı.....93

a) Bandung Konferansı'nın Önemi.....93

b) Bandung Konferansı'nda Türkiye'nin Rolü.....97

c) Bandung Konferansı'nın Sonuçları.....102

5. Truman Doktrini'nden Daha Kapsamlı Bir Doktrin: “Eisenhower Doktrini”.....103

6. Suriye Krizi.....108

III. BÖLÜM: 1957 SEÇİMLERİNDEN 27 MAYIS 1960 TARİHİNE KADAR OLAN SÜREÇ.....114

1.Orta Doğu'da Domino Etkisi Yaratan Irak Darbesi.....121

2.Ürdün ve Lübnan'a Sıçrayan İsyanlar.....127

3.Türkiye'ye Yapılan Amerikan ve Batı Yardımlarının Kıyaslanması.....132

4.Türk-Sovyet Siyasi ve Ekonomik İlişkileri.....	144
5.27 Mayıs 1960 Darbesi.....	156
a) 27 Mayıs Askeri Darbesi ile Dünya’da Eş Zamanlı Gelişen Hükümet Darbeleri Arasındaki Bağlantı.....	156
b) 27 Mayıs Askeri Darbesi ve Sovyet Rusya Arasındaki Bağlantı.....	162
c) 27 Mayıs Askeri Darbesi'ne Türkiye Perspektifinden Bakış.....	170
d) 27 Mayıs Askeri Darbesinin Sonuçları.....	176
SONUÇ.....	179
KAYNAKÇA.....	183
EKLER.....	193

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

a.g.e : Adı geçen eser

a.g.m : Adı geçen makale

Bkz : Bakınız

BCA: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi

BM: Birleşmiş Milletler

C: Cilt

CIA: Central Intelligence Agency (Merkezi İstihbarat Teşkilatı)

DP: Demokrat Parti

Ed: Editör

Haz: Hazırlayan

NATO: North Atlantic Treaty Organization

CENTO: Central Treaty Organization

SEATO: South East Asia Treaty Organization

S: Sayfa

GİRİŞ

Bütün bilimler, kendilerine düşünme temelini sağlayan felsefeden doğmuşlardır. Bu sebeple felsefe bütün bilimlerin anası kabul edilir. Fakat felsefe, insanın düşünmeye başladığı andan itibaren var olmuştur. Tarih ise insanın doğumuyla eş değer gitmiştir. Başka bir deyişle, insan doğarken belli bir tarihsel zaman diliminin içerisine doğmuş ve hem de bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde tarihi oluşturan birincil faktör olmuştur. Tarih çok genel bir alandır. Aslında genel kelimesi de yetersiz kalmaktadır. Çünkü, insanın doğumuyla onunla beraber gelişen tarih ‘her şeyi ve her alanı’’ kapsamaktadır. Öyle ki, özellikle bilimler alanında, her bilimin bir tarihi vardır ve bir alanın tarihini bilmek, bilim insanına olaylara ve kişilere daha derinden bir bakış açısı sunacaktır. Hem de olayların geçmişiyle günümüze de bir köprü kurulursa eğer, daha kaliteli çalışma alanları oluşacaktır. Bu açıklamayı yapmaktaki amaç, tarih biliminin ne kadar kapsayıcı ve derin bilgileri barındırmasında saklıdır. Annales Tarih Ekolü diye tabir edilen kuramın bakış açısı da zaten, tarihin herhangi bir alana sıkıştırılmayıp bütün alanları kapsayan derinliğini anlatmaktadır. Bu bağlamda, bu yüksek lisans tezinde seçilen konunun içeriğinde yer alan alt konular, Uluslararası İlişkiler Bölümünün alanına da kaymaktadır. Fakat, bu çalışmada incelenen konular Uluslararası İlişkiler literatürünün teorisel ya da kavramsal bakış açısıyla değil ‘‘tarihsel perspektiften’’ ele alınmış ve kaynaklar açısından da dönemin birincil derecedeki tarihsel şahidi olan, önemli bir Amerikan gazetesine odaklanılmıştır. Uluslararası İlişkiler, olaylara daha güncel ve kavramsal terimlerle yaklaşırken, bu çalışmada ise olaylar tarihsel bir boyutta ele alınmıştır.

Bu tezin amacı, 1945 ve 1960 tarihleri arasındaki Türkiye’yi çok yakından ilgilendiren ulusal ve küresel ölçekteki olayları uluslararası bir gazete olan The New York Times gazetesinin perspektifinden bir bütün olarak ortaya koyarak tarih ve uluslararası ilişkiler literatürüne de bir katkı sunmaktır. Şüphesiz, Soğuk Savaş yakın dönem tarihini kapsadığı için, özellikle tarihçiler ve uluslararası ilişkiler alanındaki bilim insanları bu dönemdeki konuları çok iyi bilmektedirler. Dahası, bu çalışmada işlenen konularla ilgili olarak araştırma yapanlar, gazeteden ilgili örnekleri

çalışmalarında göstermişlerdir. Bununla birlikte söz konusu tarih aralığını, The New York Times'dan bir bütün olarak araştırmanın literatüre farklı bir bakış açısı kazandıracığı düşünülmüştür. Bu anlamda, bu çalışmanın bilimsel literatürdeki boşluğu da doldurarak çok önemli bir amaca hizmet edeceği düşünülmüştür. Bu tezin benzeri bir diğer amacı da, 1945 ve 1960 tarihlerinde bilinen fakat, çok fazla dikkatlere sunulmayan olaylara dikkat çekerek olayların uluslararası bağlantısını da ortaya koymaya çalışmaktır.

Bu tezin önemli bir diğer yanı ise dönemin canlı tanığı olan bir gazetenin, The New York Times'ın Soğuk Savaş'ın en hararetli yıllarındaki olaylara sayfalarında yer verip vermediği ve eğer verdi ise olaya nasıl yaklaştığıdır. Türkiye ile Sovyet Rusya arasındaki ilişkilerin de Amerika Birleşik Devletleri tarafından nasıl takip edildiği ve dönemin olaylarının The New York Times gazetesinde nasıl yansıtıldığı da önemlidir.

1945-1960 tarihleri, Soğuk Savaş'ın da en hararetli yılları olduğu için, Soğuk Savaş'ın bu yıllarındaki literatürde yer etmiş terminolojik kavramlara elbette ki değinilmiştir. Dönem itibarı ile Truman Doktrini, Marshal Planı, Eisenhower Doktrini, Bağdat Paktı, NATO vb. gibi önemli kavramlar ele alınıp açıklaması yapılmıştır.

Bu yüksek lisans tezinde her bilimsel inceleme ve araştırma çalışmasında olduğu gibi, elbette ki bilimsel veriler ışığında, bilimsel yazım teknikleri kullanılmıştır. Bu çalışmada The New York Times gazetesinden ulaşılan konular, diğer kaynakların da desteği ile karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Tezin özünü oluşturan ana kısmı için birincil kaynaklardan da yararlanılmıştır. Bu çok önemli olmakla birlikte, bu tezde ikincil elden kaynaklar olarak yararlanılan kitap, makale ve tez gibi kaynaklar ise farklı bakış açıları kazandırmıştır.

Bu bilimsel çalışmada kullanılacak olan kaynakçaya kısaca değinmek, bu araştırmanın bilimsel temeli hakkında da bilgilendirici olacaktır. Bu bağlamda, Türk Tarih Kurumu'nun üyeliği bulunan "Proquest Gazeteler Veri Tabanından" 1945 ile 1960 yılları arasındaki tarihler baz alınarak, dönemin önemli olaylarının, liderlerinin, antlaşmalarının, bakanlarının vb. isimlerinin anahtar kelimeleriyle yapılan tarama sonucunda bu çalışmanın konusu ile ilgili farklı başlıklarda birçok gazete metnine

ulaşmıştır. Bu tez çalışmasının özünü oluşturacak ve ana kaynak olarak kullanılacak The New York Times'ın yanında, bu çalışmaya ek katkılar sunsun diye belge, kitap, makale ve özellikle yabancı ülkelerin üniversitelerinde konuyla ilgili yapılmış olan tez çalışmalarına da bakılmıştır. Bu tezin kaynakçasındaki kitapların büyük kısmı, Almanya'nın Martin Luther King Kütüphanesi'nin "Research Library for Turkish Studies: Jacob M. Landou" adlı dijital ortamından elde edilmiştir. Dönemin Türkiye Büyük Millet Meclisi Tutanakları, bu teze genel katkılar sunması açısından, birincil elden kaynaklar olduklarından, tutanaklarla ilgili kitaplara Türkiye Büyük Millet Meclisi Elektronik Kütüphanesi'nden ulaşılmıştır. Ayrıca NATO ve CIA gibi, resmi devlet kurumları da dönemin canlı tanıkları oldukları için, bu kurumların elektronik veri tabanlarından da birçok kitap alınmıştır. Kaynakçadaki belgeler ise NATO, Birleşmiş Milletler, CIA, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı ve Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi gibi, resmi devlet kurumlarının web siteleri üzerindeki elektronik kaynaklarından alınmıştır. Bununla birlikte, bu teze farklı bakış açılarından da bakabilmek adına, yabancı ülkelerin üniversite öğrencilerinin Soğuk Savaş Dönemi ile ilgili konulardaki tezlerine de bakılmıştır.

Tezdeki bilgilerin omurgasını oluşturmada kullanılan The New York Times gazetesi, 1851 tarihinden beri New York merkezli olarak yayınlanan günlük bir gazetedir. Gazete liberal ve demokrat bir politik duruşa sahiptir. The New York Times gazetesi çalışanları, Amerika Birleşik Devletleri Columbia Üniversitesi tarafından 1917 yılından beri gazetecilik alanında verilmekte olan en prestijli ödülü, Pulitzer Ödülü'nü 108 kez alarak bu ödülü en çok alan gazeteciler olmuşlardır. 1850 yılının başından beri yayınlanmakta olan The New York Times gazetesinin perspektifinden, Soğuk Savaş'ın en çalkantılı yıllarına dönüp bakmak çok önemlidir. Bu tez ile bilimsel araştırma yöntemleriyle 1945-1960 yılları arasında Türkiye'yi bu tarihlerde içerden ve dışardan ilgilendiren ulusal ve küresel boyutlu olayların yanı sıra, Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye ile Sovyet Rusya arasındaki ilişkilere karşı tutumu da The New York Times'ın bakış açısından incelenmiştir.

"The New York Times gazetesinde Türkiye (1945-1960)" konulu bu çalışma, üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Soğuk Savaş Dönemi hakkında genel hatlarıyla özet bir bilgi verildikten sonra, İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Şubat 1945 tarihinde toplanan Yalta Konferansı'nda Montrö Boğazlar

Antlaşması'nda Sovyet Rusya adına bazı değişiklikler yapılması fikrinin Türkiye'nin bağımsızlığı açısından önemine, Türkiye'de çok partili hayata geçişin gazete tarafından nasıl karşılandığına, Truman Doktrini'ne, Marshal Planı'na, Kore Savaşı ve Türkiye'nin Nato'ya girmesine, Türk-Sovyet Siyasi ve Ekonomik İlişkilerine yönelik The New York Times'da yayınlanan yazılar diğer kaynaklarla da karşılaştırılarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Özetle, Şubat 1945'te toplanan Yalta Konferansı'ndan, ilk defa Demokrat Parti'nin Türkiye'de iktidara gelmesini sağlayan 1950 seçimlerinden 1954 seçimlerine kadar Türkiye açısından önemli olan ulusal ve Türkiye ile çok yakından bağlantılı olan küresel olaylar The New York Times'ın haberleri üzerinden çözümlenmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde ise özelde Türkiye'deki 1954 seçimlerinden 1957 seçimlerine kadar olan ulusal ve dünya çapındaki olaylar ele alınarak diğer kaynakların karşılaştırılması yardımıyla analiz edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlantıda, Balkan İttifakı ve Bağdat Paktı gibi organizasyonların oluşum aşamaları, Soğuk Savaş Dönemi'nin 1954'ten başlayarak 1959 tarihlerinde imzalanan Zürih ve Londra Antlaşmaları'na kadar geçen süredeki Kıbrıs Meselesi ve bu konunun NATO, İngiltere, Balkan İttifakı ve hatta 6-7 Eylül 1955 Olaylarıyla bağlantısı, Nisan 1955 tarihinde toplanan Bandung Konferansı'nda Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun konferans boyunca göstermiş olduğu tutum, Truman Doktrini ve Bağdat Paktı'nın yetersizliğinden dolayı daha geniş bölgede özellikle, ekonomik yardımı ön gören Eisenhower Doktrini ve 1957 tarihinde Suriye ile Türkiye arasında meydana gelen askeri ve siyasi kriz, The New York Times köşe yazarlarının yazıları üzerinden derin bir şekilde incelenerek 1954 ve 1957 tarihlerinde meydana gelen tarihsel olaylar ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde de yine Türkiye'deki 1957 seçimleri baz alınarak 27 Mayıs 1960 Cuntası'na kadar Türkiye'yi de ilgilendiren ve etkileyen olaylar ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlantıda, 14 Temmuz 1958 tarihinde Irak'ta meydana gelen askeri darbe Türkiye'yi de Bağdat Paktı bağlantısı dolayısıyla çok endişelendirmiştir. 14 Temmuz 1958 tarihinde meydana gelen bu darbe The New York Times gazetesinin ifadesiyle, Orta Doğu bölgesinde adeta bir domino etkisi yaratmış bölge ülkelerini oldukça endişelendirmiştir. 1957 tarihi Türk-Sovyet ekonomik ilişkileri için dönüm noktası olmuştur. 1957 tarihinden itibaren Türk-

Sovyet Ekonomik İlişkileri canlanmıştır. Buna yönelik haberler ise The New York gazetesinden aktarılmıştır. Yine bu bağlantıda, gazetede Amerika Birleşik Devletleri ve Batılı ülkelerin Türkiye'ye yaptıkları yardımlar da The New York Times gazetesini tarafından yayınlanmıştır. Başkan Eisenhower'ın 6 Aralık 1959 tarihinde Türkiye'yi ziyareti kapsamında Türkiye'ye Truman Doktrini kapsamında yapılan askeri ve ekonomik yardımların miktarını açıklaması çok önemlidir. Buna göre, Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'ye Truman Doktrini kapsamında başlangıcından 6 Aralık 1959 tarihine kadar, askeri ve ekonomik olarak toplamda 3 milyar dolar civarında bir yardım yapmıştır. Bu rakamın 2 milyar dolara yakın kısmı askeri yardım, 1 milyar dolara yakın kısmı ise ekonomik yardımdır. Son olarak 27 Mayıs 1960 tarihinde meydana gelen darbenin uluslararası diğer olaylarla bağlantısı da ortaya konularak dikkatler çekilmeye çalışılmıştır.

I. BÖLÜM: İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASI DÜNYA'NIN GENEL GÖRÜNÜMÜ VE TÜRKİYE (1945- 1953)

A. Soğuk Savaş Dönemi'nin Genel Stratejisi ve Siyasi Kutuplaşma Süreci

Sovyet Rusya hem İkinci Dünya Savaşı sırasında hem de savaş sonrasında Doğu Avrupa ve Balkanlar'da meydana gelen boşluktan¹ yararlanarak bu bölge devletlerinin iktidarlarına komünist hükümetlerin gelmesine destek vermiştir. Sovyet Rusya aynı zamanda savaş sonrasında, kendi hegemonya alanında bulunan bu komünist devletlerin Amerika Birleşik Devletleri ve Batı Avrupa ile ekonomik ve siyasi ilişkilerine de set çekmeye başlamıştı. Bu sebeple de Sovyet Rusya'nın, Amerika Birleşik Devletleri ve Batı Avrupa ile olan ilişkileri gerginleşmeye başlamıştır. Bu noktada, Amerika Birleşik Devletleri'nin kayıtsız kalması düşünülemezdi. Nitekim, İkinci Dünya Savaşı'ndan en karlı çıkan Amerika Birleşik Devletleri idi ve Amerika Birleşik Devletleri savaş sırasında yaptığı ihracatı² devam ettirmek istiyordu. Bu sebeple Amerika Birleşik Devletleri, savaştan bozuk olarak çıkan ekonomileriyle dünya ekonomik dengesini de sarsıntıya uğratan Batı Avrupa'yı kalkındıracak ekonomik hamlelere girişti. Nitekim Amerika Birleşik Devletleri, 1929 yılında meydana gelen Dünya Ekonomik Buhranı'ndan da tecrübeye sahipti.³ Amerika Birleşik Devletleri'nin kurmak istediği ekonomik düzenin amacı, hem ortak bir dünya pazarı oluşturmak, hem de malların ve paranın serbestçe

¹ Bu boşluk, savaşın en ağır yükünü taşıyan sivil halkın, artık huzurun ve ekonomik refahın olduğu bir dünyada yaşamak arzusuyla, -özellikle Sovyet Rusya'ya yakın olan Doğu Avrupa ve Balkan Devletleri halklarının- komünist sisteme geçmeye meyilli olmaları ile hat safhasına ulaşmıştı. Nitekim İkinci Dünya Savaşı'nın hemen akabinde Doğu Avrupa ve Balkan Devletleri'nin hükümetlerine komünistlerin geldiği görülmektedir. Hatta komünizm, Avrupa'nın içlerine, İtalya ve Fransa'ya kadar yayılmıştır. Hatta öyle ki, İtalya ve Fransa'da komünistler parlamentoya kadar girip iktidarı paylaşmışlardır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Çağrı Erhan, "Avrupa'nın İntiharı" ve İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Temel Sorunlar", **Ankara Üniversitesi SBS Dergisi**, Cilt 51, No: 1, 1996.

² Amerika Birleşik Devletleri İkinci Dünya Savaşı sırasında özellikle silah ihracatı yapmıştı. Bkz: Erhan, *a.g.m.*

³ Gerçekten de Dünya Ekonomik Buhranı'na sebep olan dönemde, koruyucu ve yüksek gümrük tarifeleri ile birlikte, ekonomik ve siyasi bloklaşmalar, dünya ekonomisini yükseltmesinin aksine bozmuştu. Bkz: Erhan, *a.g.m.*

akmasını sağlamak idi. Fakat Amerika Birleşik Devletleri, Sovyet Rusya'nın kendisinin kurmak istediği bu düzene engel oluşturacağını hesap edememişti. Aslında, Postdam Konferansı'ndan sonra Sovyet Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri, büyük yıkıma uğramış olan Avrupa'yı tamir etmek konusunda ortak bir fikre sahiptiler. Fakat bu iki ülkenin sahip olduğu ideolojik tutum buna izin vermemiştir. İşte 1945'in sonları ve 1960 yıllarında, yani Türkiye'de Demokrat Parti'nin iktidarda olduğu bu dönemde, savaştan henüz çıkmış olan Avrupa'nın ve dünyanın genel durumu bu yöndeydi. Yani dünya, Sovyet Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri'nin iki farklı ideolojisi (kapitalizm ve komünizm) arasında gidip-gelmeye başlamıştı. Bununla birlikte, bu iki ideolojiden herhangi birine taraf olmayan Bağlantısızlar olarak adlandırılan ülkeler de bulunuyordu.⁴

Soğuk Savaş diye adlandırılan bu dönem aslında tam anlamıyla 1950 yılından itibaren başlamıştır. Çünkü bu dönemde, Çin'de komünistlerin Sovyetlerin yardımlarıyla iktidarı ele geçirmesiyle birlikte, Amerikan Dış Politika anlayışı da artık pasif olmaktan çıkacak ve Amerikan politika yapıcılarını da artık, daha aktif hamleler yapmaya başlayacaktır. Fakat, bu dönemin en belirgin özelliği ise hiç şüphesiz ki, Sovyet Rusya'nın komünizmi tüm dünyada yaymak istemesi, tıpkı Batı emperyalizmi gibi algılanacaktır. Gerçekten de Sovyet Rusya, o dönemlerde dünyanın hemen hemen bütün ülkelerinde hızlı bir yükselişe geçen komünist parti ya da grupları, 1948 tarihinde Yunanistan örneğinde olduğu gibi desteklemiştir. Yunanistan'daki komünist gerillalar Sovyet Rusya tarafından desteklenmişlerdir. Benzer bir şekilde, Çin'de komünist Mao'ya Sovyet Rusya tarafından gönderilen askeri teçhizatların 1949 tarihinde, Amerikalı memurlar tarafından Japonya açıklarında bir uçağın düşmesiyle fark edilmesiyle birlikte artık tam anlamıyla Soğuk Savaş da başlayacaktır. Aslında, Soğuk Savaş döneminin şüphesiz kilit konumunda diye ifade edilebilecek iki ülkesinden birisi Çin, diğeri ise Almanya'dır. Çünkü, Soğuk Savaş, Sovyet Rusya dışında bu iki ülke üzerinden şekillenecektir. Birleşik Devletler'in Çin'i Sovyetlere kaptırmasıyla birlikte, Sovyet Rusya'ya alternatif bir diğerkomünist yayılcı güç daha ortaya çıkıyordu. Kore Savaşı, Vietnam Savaşı, Tayvan Boğazlar Krizi gibi konularda Çin, Amerika Birleşik Devletleri'ni çok uğraştıracaktır. Diğeryandan, Berlin Krizi'nde ise, hem Sovyet Rusya hem de

⁴ Erhan, *a.g.m.*

Amerika Birleşik Devletleri bir araya gelerek silahsızlanma ve nükleer silah üretimlerinin durdurulması üzerine Camp David Görüşmeleri'ni yapacaklardır. Bu görüşmelerde, Almanya'nın durumu üzerinde çok durulmuştur. Nitekim, Birinci ve İkinci Dünya Savaşı'na sebep olan Almanya idi ve şimdi üstelik, Almanya'ya ek bir yayılmacı güç olarak Çin Halk Cumhuriyeti de ortaya çıkmıştı. Tüm Soğuk Savaş dönemi boyunca, Sovyet Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri daha çok eğitim, spor, film vb. gibi araçları halkı etkilemek üzere kullanacaklardır. Çünkü, olası bir Üçüncü Dünya Savaşı hiç şüphesiz ki, bütün dünyanın sonunu da getirebilirdi. Çünkü artık, atom, hidrojen ve nükleer teçhizatlar vardı. Nitekim, İkinci Dünya Savaşı sırasında, Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombalarının etkileri hala devam etmekteydi. Bu bağlantıda, Amerika Birleşik Devletleri için Çin ve Berlin bütün Soğuk Savaş döneminin odak noktasını oluşturmaktaydı. Bunun dışında kalan yerlerde ise Amerika Birleşik Devletleri, Orta Doğu, Asya, Afrika, Avustralya vb. gibi bölgeleri ve ham madde kaynaklarını Sovyet Rusya'ya kaptırmamak için birçok proje yapmıştır.⁵

Bu dönemde eğitim ve filmler, Soğuk Savaş döneminin propagandasını yapmak için birer araç olarak kullanılmışlardır. Bu öyle bir seferliktir ki, eğitimin ve filmlerin insanlar üzerinde yaptığı etkiyi nükleer silahlar bile yapamamıştır.⁶ Bu döneme Soğuk Savaş denilmesinin en önemli nedeni de zaten, film yapımcılarının ve eğitimcilerin ülkelerinin ideolojilerini insanlar üzerine empoze etmek için seferber edilmeleridir. Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında bu propaganda 1960'lara göre az olsa da, eğitimciler bu durumun farkına vararak eğitimi politikada, ekonomide ve sosyal olaylarda kullanmanın önemine vurgu yapmışlar ve eğitimin ülkelerinin ideolojisini yansıtmasına çok fazla çaba göstermişlerdir. Bu durum, hem Amerika Birleşik Devletleri hem de Sovyet Rusya için geçerlidir. Buna paralel olarak, Soğuk Savaş Dönemi'nde eğitim ve film gibi unsurların yanı sıra, din ve hatta spor gibi benzeri kültür unsurları da, insanların psikolojisini etkilemek amacıyla çok iyi şekilde

⁵ Bu paragrafta bahsedilen genel bilgilere The New York Times'in 1945-1960 tarihleri arasındaki haberlerinin birçoğundan ulaşılabilir. Buna ilaveten, Soğuk Savaş Dönemi ile ilgili kaynakçaya eklenen çoğu yabancı tez ve kitaplarda da bu durum hakkında bilgiler mevcuttur. Burada genel hatlarıyla bir özet sunulmuştur.

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz: Claire Llewelly Williams Hope, **Cold War Educational Propaganda and Instructional Films 1945-1965**, Virginia Devlet Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Birleşik Devletler, 2011.

kullanılmıştır. Bu noktada, Amerikan Başkanları Harry Truman ve Dwight Eisenhower seçim konuşmalarında kültürel öğeleri kullanarak, psikolojik savaş başlattıklarını bizzat duyurmuşlardır. Bu dönemde özellikle, Olimpiyat Oyunları'nın Amerika Birleşik Devletleri tarafından psikolojik savaş unsuru olarak kullanıldığı görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nin Olimpiyat Oyunları'na özellikle önem vermesinin çok önemli bazı sebepleri arasında, genç nüfusun spora aşırı derecede düşkün olması ve sporda bir takımın diğerini dövmesi yatmaktaydı. Dolayısıyla Olimpiyat Oyunları'nda, yenen devlet rakibini de dövmüş oluyordu.⁷ Sovyetlerin 1950'li yılların sonu ile 1960'lı yılların ortalarına kadar, eğitim alanında yaptıkları reformlar, onları dünyada bilimsel ve teknik bir üstünlüğe taşımıştır. Bu yıllardan sonra ise eğitim sistemi, Sovyet halkına ve ülkenin teknik olarak gelişimine pek yardımcı olamamıştır.⁸ 1960'lı yılların ortalarına gelindiğinde ise, Amerika Birleşik Devletleri bilimsel, kültürel ve ekonomik olarak Sovyet Rusya'nın 1957'lerden itibaren başlayan ilerlemesini çoktan durdurmuş olacaktır.

B. Türkiye

1.Yalta Konferansı ve Türkiye'ye Sovyet Tehditi

12 Ağustos 1950 tarihli bir haberde, Türkiye'nin Nato'ya girmek için Güney Kore'ye asker göndermek istemesinden bahsedilmektedir. Yazıda, Atatürk döneminde dostça olan Sovyet-Türk ilişkilerinin, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Sovyetlerin Boğazlar üzerinde tam kontrol ve Doğu Anadolu topraklarından Kars ve Ardahan'ı istemesiyle bozulduğuna da değinilmektedir. Yazıda ayrıca, Türkiye'nin çok önemli bir coğrafi konuma yani, Avrupa sınırlarında Bulgaristan ve Kafkaslar'da ise Rusya ile sınırları bulunduğu dikkat çekilerek, Atlantik Paketi'ne alınması ve

⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz: Toby Charles Rider, **The Olympic Games and The Secret Cold War: The U. S. Government and The Propaganda Campaign Against Communist Sport 1950-1960**, Western Ontario Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Kanada, 2011.

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz: Angela Marie Cox, **Policy and Practice: Russian and Soviet Education during Times of Social and Political Change**, Boston Koleji, Basılmamış Üst Düzey Onur Tezi, Birleşik Devletler, 2011.

çok iyi bir ittifak ülkesi olacağı üzerinde de durulmuştur. Aynı zamanda yazıda, savaş sırasında nötr bir politika izleyen Türkiye'nin, savaşın gidişatına göre davrandığına değinilmiş ve Menderes Hükümeti'nin Kore Savaşı'nı fırsat bilerek oraya kara askerleri göndermek teklifini, Türkiye'nin ilk teklif eden ülkelerden birisi olduğuna da değinilmiştir. Bununla birlikte yazıda, Türkiye'nin herhangi bir saldırıya karşı, ne İngiltere ne de Fransa ile karşılıklı bir yardımlaşma antlaşmasının olmadığından, Sovyetler'in ise Türkiye ile 1925 tarihli Saldırmazlık Antlaşması'nı savaşın hemen ertesinde bozarak, Boğazlar ve Doğu Anadolu topraklarından hak talep etmesinin Türkiye'yi Batı'ya kaydırduğundan ve Menderes Hükümeti'nin de bu durumdan çok iyi istifade ettiğinden bahsedilmektedir.⁹

Benzer bir şekilde, 16 Aralık 1955 tarihinde Başbakan Menderes, “Kendisi Tarafından Kurulan IV. Menderes Hükümeti'nin Programının Görüşülmesi Münasebetiyle Yaptıkları Konuşmasında” ise, Rusya'nın Halk Partisi zamanında ittifak antlaşmasını bozduğunu, Türkiye'den araziler istediğini ve bazı önemli noktalarda üsler talep ettiğini söylemiştir. Halk Partisi'nin ise bu durum karşında gazetelerde yayın yapmadıklarını ve muhalefetten yardım talep ederek, onların bunu gazetelerinde yaymasını istediklerinden bahsetmiştir. Başbakan ayrıca, Halk Partililerin dünyanın müşterek savunmasını yapan NATO'ya girmeyi düşünmediklerini, NATO'nun dışında kaldıklarını, Balkan Antantı'na üye olan Yugoslavya'nın arkasında Sovyetlerin olduğunu söylediklerini ve Bağdat Paktı'na diğer Arap Devletleri ile Suriye'nin neden katılmadığı gibi garip sorular sorduklarını söylemiştir. Başbakan Menderes ayrıca, Kore'ye Türkiye'nin neden destek verdiğini soran Halk Partisi mensuplarına, dünyanın müşterek savunmasına destek verilmesinin önemli olduğunu ve Sovyetler karşısında ilk saldırıya uğrayan devletlerden birisinin de, Türkiye olacağının çok açık olduğunu ve bu yüzden müşterek savunmayı desteklediklerini açıklamıştır.¹⁰

⁹ “*The Turkish Bulwark*”, **The New York Times**, 12 Ağustos 1950, s. 10.

¹⁰ **Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları (Cumhuriyet Hükümetleri Dönemi)**, C. 4, haz. İrfan Neziroğlu, Tuncer Yılmaz ve Gülşah Erdem Efe, Ankara, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, 2014, s. 555.

17 Mart 1955 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda ise, Birleşmiş Milletler ülkelerinin bir toplantısında, Montrö Antlaşması'nda revizyonlar yapılması önerilmektedir. Eğer Türkiye, Sovyetler'e karşı bir savaş açmadan önce bu öneriyi düşünürse çok daha iyi olacaktır. Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ne göre Türkiye, yalnızca savaş durumunda değil, kendisini tehlikeli bulduğu anda Boğazlar'ı kapatabilecekti. Türkiye buna dayanarak, Boğazlar'ı Sovyet Rusya'ya karşı kapatmış ve bu durum Sovyetler ve Türkiye arasında bir savaş durumu yaratmıştır. Batılı ülkeler ise, Türkiye'ye gereken yardımı yapmışlar fakat, olası bir savaştan önce Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ni yeniden gözden geçirip, revize etmenin daha önemli olduğuna değinmişlerdir.¹¹ Burada şunu belirtmek gerekmektedir ki, 1955 yılında Türkiye ve Sovyet Rusya arasındaki ilişkiler o derece kötü bir haldedir ki, Batılı Devletler Türkiye'den her ihtimale karşı daha önce Yalta Konferansı'nda aldıkları bir karar olan Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nde Sovyet Rusya adına bazı iyileştirmeler yapmasını önermişlerdir. Bu durum aynı zamanda şunu da göstermektedir ki, Sovyet Rusya ile siyasi ilişkiler çok gergin bir vaziyettedir. Oysa, The New York Times'ın diğer haberlerinden görüleceği üzere bu dönemde Sovyet liderleri ve bakanları Türkiye ile ilişkileri iyi tutmak istediklerini söylemişlerdir. Aynı şeyi, Cumhurbaşkanı Celal Bayar da Türkiye Büyük Millet Meclisi konuşmalarında dile getirmiştir. Fakat, ne yazık ki, iki ülke liderleri ilişkileri düzeltmeye her ne kadar ılımlı yaklaşımlar sergileseler de, Türkiye ve Sovyet Rusya arasındaki ilişkiler istenilen düzeyde olmamıştır.

Sovyet Rusya'nın Boğazlar üzerinde hak talep etme sürecine yani, Yalta Konferansı'nda Boğazlar ile ilgili alınan karara bakıldığında konu daha iyi anlaşılacaktır. 17 Mart 1955 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, onuncu yıl dönümü sebebiyle Müttefik devletler arasında Şubat 1945 tarihinde yapılan Yalta Konferansı kayıtları uzun uzun sayfalarca açıklanmıştır. Bu kayıtlardan anlaşıldığına göre, Yalta Konferansı'nda Almanya'nın ve Yugoslavya'nın durumu, Çin ile ilişkiler vb. dünya meseleleri de görüşülmüştür. Yine bu kayıtlardan aktarılanlara göre, Yalta Konferansı'nda Türkiye ile ilgili olarak ise, Montrö Antlaşması'nın revize edilmesi önerilmiştir. Anlaşılan odur ki, Türk yönetiminden

¹¹ "British Attack to Siegfries", **The New York Times**, 17 Mart 1955, s. 70.

habersiz, Sovyet Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri gibi devletler, kendi çıkarları doğrultusunda Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ni değiştirmek istemişlerdir. Yalta Konferansı'nda alınan bu çok önemli kararı, Türkiye'ye söylemeye ise çekinen bu devletler, Montrö Antlaşması'nı kendi çıkarlarına uygun olarak değiştirmeyi planlamışlardır. Görünen o ki, savaş sonrasında Sovyet Rusya Yalta Konferansı'nda alınan bu karara dayanarak Boğazlar'dan hak talep etmişti.¹² Paralel bir şekilde, 17 Mart 1955 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Batılı Devletler'in Yalta Konferansı'nda Montrö Antlaşması'nı değiştirme teklifleri haberi yine görülmektedir. Aralarında Sovyet Rusya'nın da bulunduğu bu devletler, bunu uygun bir zamanda Türkiye'ye de bildireceklerdir.¹³ Burada görünen odur ki, savaş sonrasında dünyanın gidişatına yönelik kararların alındığı bu tür konferanslarda Sovyet Rusya'nın talepleri doğrultusunda, Türkiye'nin haberi olmadan Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin değiştirilmesi kararı alınmıştır. Bu kararı alan devletler, durumu daha sonra uygun bir dilde Türkiye'ye de bildireceklerdir. Buradan şu anlaşılmaktadır ki, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte Sovyetlerin Boğazlar üzerinde hak talep etmelerinin bir nedeni de, savaş sonrası düzenin oluşturulmasına yönelik çok önemli kararların alındığı bir konferans olan Yalta Konferansı'nda alınan bu gibi kararlardır.

23 Nisan 1950 tarihindeki bir diğer haberde ise, Sovyetler'in Macaristan, Çekoslovakya ve Türkiye'ye dair talepleri konu edinmiştir. Sovyetler, Macaristan'daki Birleşmiş Milletler yönetiminin yok sayıldığını ve derhal Amerikan, İngiliz ve Yugoslav askerlerinin çekilmesini, Türkiye'den ise Boğazlar üzerinde tam kontrol hakkı istemektedirler. Kremlin, Boğazlardan Rus savaş gemilerinin geçmesini de talep ederek, Orta Doğu'daki güç dağılımını dengelemek istediklerini söylemiştir. Sovyetlerin bu talepleri, Amerikan Senatosu'nda çok çetin tartışmalara sebep olmuştur.¹⁴

Daha net bir şekilde ifade etmek gerekirse, Yalta Konferansı'nda Sovyet Rusya'nın Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin değiştirilmesi teklifi kabul edilmiş fakat,

¹² “Official Record of The Yalta Conference”, **The New York Times**, 17 Mart 1955, s. 47.

¹³ “His Record Show Working Draft of a Proposal for an United Conference”, **The New York Times**, 17 Mart 1955, s. 75.

¹⁴ “Turn to West, Four Moves by Russia”, **The New York Times**, 23 Nisan 1950, s. 81.

İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru hem Türkiye'nin Müttefikler'in safında savaşa girmesi sebebiyle olsa gerek, hem de Sovyet Rusya'nın savaştan sonra yayılmacı bir politika izlemesi sebebiyle olsa gerek ki, bu durum Türkiye'ye tam olarak bildirilmemiştir. Fakat daha sonra 1955 tarihinde bile, anlaşılan odur ki, Sovyet Rusya'nın Boğazlar üzerinde hak talep etmesi savaş boyutuna doğru sürüklenebileceği için de, Batılı Devletler yaptıkları onca yardıma rağmen, Türkiye'den daha önce Yalta Konferansı'nda aldıkları bir karar olan, Montrö Boğazlar Sözleşmesi'ni yeniden revize etmeyi düşünmesini önermişlerdir.

2. Çok Partili Hayata Geçiş ve 1950 Seçimlerinden 1954 Seçimlerine Kadar Olan Sürece Genel Bakış

Mustafa Kemal Atatürk 1932 ile 1938 tarihleri arasında İkinci Dünya Savaşı'nın çıkacağını tahmin etmiştir. Bundan dolayı Atatürk ölüm döşeginde iken 18 Eylül 1938'de, Celal Bayar'a Batılı devletlerin Türkiye'yi fakir bir ülke olarak tutup, kaynaklarından yararlanmak ve fakir bırakmak istediklerinden dolayı memleket için gerekli sanayi ve kalkınma hamlelerini son sürat devam ettirmelerini emretmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra 26 Aralık 1938 tarihinde Cumhuriyet Halk Partisi Kongresi'nde yapılan bir tüzük değişikliği ile İsmet İnönü Milli Şef yapılmıştır. Dünyanın o dönemdeki durumu şeflik, diktatörlük gibi otoriter yönetimlere uygundu. Örneğin, Almanya'da Hitler, İtalya'da Mussoli'ni, Sovyet Rusya'da Stalin ve İspanya'da Franco dikta rejimlerini uygulamışlardır. Otoriter rejimler hızlı kalkınma ve dış yayılmada oldukça etkili bir yöntemdi. Fakat, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise dünya genelinde otoriter rejimlerden bıkmama durumu söz konusuydu. Savaş sonrası düzenin oluşmasında demokrasi çok iyi bir yönetim olarak görülmüştür. Tüm dünyada demokrasi yayılıyorken İsmet İnönü de dünyada savaş sonrası revaçta olan bu sistemden yüz çeviremezdi ve nitekim İnönü "*kontrol edilebilir muhalafet*" anlayışıyla çok partili hayata geçmenin sinyallerini de vermiştir. Türkiye'de ise ilk çok partili sisteme 18 Temmuz 1945'te Milli Kalkınma Partisi'nin kurulmasıyla geçilmiştir. Devamında ise Adnan Menderes ve Fuad

Köprülü gibi Cumhuriyet Halk Partisi'nin içinden bazı kişiler tüm dünyada demokrasinin hızla gelişiyor olduğunun farkına vararak fikirlerini meclis içinde dillendirmişlerdir. 7 Haziran 1946 tarihinde ise Celal Bayar, Refik Koraltan, Fuad Köprülü ve Adnan Menderes gibi Cumhuriyet Halk Partisi'nin içerisinde olan bu kişiler "Dörtlü Takrir" adı verilen önerge ile demokrasiye geçmek istediklerini belirtmişlerdir. Hemen akabinde ise 7 Ocak 1946 yılında Demokrat Parti kurulmuştur. Demokrat Parti demokrasi ve liberalleşmeyi savunan bir parti olacaktı. Demokrat Parti kurulduğu andan kısa bir süre sonra halkın çoğunluğu tarafından büyük bir ilgi ve sevgiyle karşılanmıştır. Her geçen gün Demokrat Parti'ye halkın ilgisi o kadar büyüyordu ki, bunun üzerine Cumhuriyet Halk Partisi erken seçime gitme kararını almıştır. Türkiye'de ilk defa çok partili seçimler 21 Temmuz 1946 yılında yapılmıştır. Aynı zamanda tek dereceli seçim sistemi uygulanan bu seçim tarihe "*hileli seçimler*" olarak da geçmiştir. Seçimleri Demokrat Parti kazanmasına rağmen mecliste çoğunluk Cumhuriyet Halk Partisi milletvekilerine geçmiştir. Fakat halkın Demokrat Parti'ye olan ilgisi hala çığ gibi büyüyordu. Bunun üzerine Demokrat Parti 1947 tarihinde ilk, 1949 tarihinde ise ikinci kongresini yapmıştır. Bu kongrelerde, özellikle birinci kongrede başkanlık sistemine varana kadar çok çeşitli konular tartışılmıştır. Fakat daha sonra, Fevzi Çakmak'ın başı çektiği bir grup Demokrat Parti'den ayrılmıştır. Bütün bunlar yaşanırken Türkiye Truman Doktrini ve Marshall Planı yardımları kapsamında Amerika Birleşik Devletleri'nden ilk yardımı almaya da başlamıştır.¹⁵

1950 yılında ikinci kez çok partili sistemi ve demokrasiyi tecrübe edecek olan Türkiye'de ikinci kez seçime gidilmesi ve Demokrat Parti'nin seçim kampanyası The New York Times gazetesi tarafından dikkatle takip edilmiştir. Örneğin, 29 Mart 1950 tarihinde C. L. Sulzberger isimli bir yazar tarafından The New York Times'a özel olarak yazılan bir yazıda, Türkiye'de yapılacak olan demokratik seçimler değerlendirilmektedir. Türklerin Atatürk döneminde ilk kez demokrasi ile karşılaştığını ve yapılacak olan bu yeni seçimle ise, ikinci kez demokrasiyi tecrübe edeceklerini söyleyen yazar, ayrıca demokrasinin çok ciddi bir mesele olduğuna

¹⁵ M. Serhan Yücel, "*Menderes Dönemi'nde Türkiye (1950-1960)* ", Erişim Adresi: <https://stratejisite.files.wordpress.com/2016/01/menderes-dc3b6nemi-1950-1960.pdf>, 31.03.2019, s. 2-3.

fakat, Türkiye'de ordunun güçlü etkisinin ülkenin ekonomisinde bile hissedildiğine ve çok eşliliğin köylerde hala devam ettiğine de değinmektedir. Bununla birlikte yazar, Atatürk döneminde yapılan şeylerin Türkiye'yi Batı'ya yaklaştırdığını belirtmiştir. Yazıda ayrıca, İslam dininin baskıcı ve tutucu bir din olmadığından bahsedilmiş, saf ve kaynaştırıcı bir din olduğunu araştırmak için Ankara Üniversitesi'nin açıldığı ve bu konularda ciddi çalışmalar yaptığı da vurgulanmıştır. Yazar ayrıca, Celal Bayar'ın seçim kampanyasının çok doğru olduğunu belirtmiş ve Bayar'ın eğer iktidara gelirlirse, düşman bir ülke olan Sovyet Rusya'yla olan ilişkilere bir sınır koyacağını bahsetmesinden duyduğu memnuniyetini de dile getirmiştir. Bayar'ın Türkiye'nin Sovyet Rusya ile olan ilişkilerine dikkat edeceğini seçim kampanyasında vurgulaması, Amerika Birleşik Devletleri'nin bu dönemde Soğuk Savaş yürüttüğü Sovyet Rusya'ya karşı bir kazanım olacaktır.¹⁶

14 Mayıs 1950 seçimlerinden zaferle çıkan Demokrat Parti 22 Mayıs'ta resmi olarak iktidardır. Cumhurbaşkanı olarak Celal Bayar, başbakan olarak Adnan Menderes ve meclis başkanı olarak ise Refik Koraltan atanmıştır. 29 Mayıs 1950'de sunulan Hükümet Programı 2 Haziran'da güvenoyu almıştır. Bu programın ilk kısmı Cumhuriyet Halk Partisi'nin ilk yıllarına yönelik eleştirileri içermekteydi. İkinci kısmı ise Demokrat Parti'nin yapmak istediği hedefleri anlatıyordu. Demokrat Parti'nin yapmak istediği hedefler ise genel olarak şöyleydi: Üretimin artırılması, vergi adaleti, özel girişimin geliştirilmesine yönelik devlet işletmelerinin devredilmesi, hayat koşullarının iyileştirilmesi vb. Aynı zamanda programda

¹⁶ C. L. Sulzberger, *"Turkey Again Is Advancing Toward Western Democracy"*, **The New York Times**, 29 Mart 1950, s. 24. (1912 yılında Paris'te doğan Sulzberger isimli yazar, 1934 tarihinde Harvard Üniversitesi'nden onur derecesi ile mezun olmuştur. Yazar, 1939 tarihine gelinceye kadar birçok Avrupa ülkesinde gazeteci ve muhabir olarak çalışmıştır. 1939 tarihinde ise yazar, The New York Times gazetesinde çalışmaya başlamıştır. Yazar bu dönemde Balkanlar, Kuzey Afrika, Sovyetler Birliği vb. gibi birçok ülkeye giderek muhabirlik yapmıştır. 1944-1954 tarihlerinde bu tezde de makalelerinden yararlanılan köşe yazarları ile birlikte gazetenin baş muhabirliğini yapmıştır. Sulzberger, ayrıca Yugoslavya'daki İkinci Dünya Savaşı esnasında birçok kişiyi öldüren savaş suçlusunu bir Yugoslav ile yaptığı röportajı ve Tito ile ilgili farklı ve derin detayları okuyucularına aktararak Pulitzer Ödülü'nü kazanmıştır. Bu noktada, bu tezde de incelenen makaleleriyle The New York Times yazarları gerçekten de Yugoslav lider Tito hakkındaki farklı detayları okuyucularına sunarak dikkatleri çekmişlerdir. 80 yaşında ölen yazarın İkinci Dünya Savaşı, İkinci Dünya Savaşı sırasındaki ve sonrasındaki birçok dünya lideri ve Soğuk Savaş hakkında yazmış olduğu birçok kitabı vardır. Bkz: <https://www.nytimes.com/1993/09/21/obituaries/c-l-sulzberger-columnist-dies-at-80.html>, 28.03.2017.

Demokrat Parti iktidarının anti-komünist bir çizgide ilerleyeceği de vurgulanıyordu.¹⁷

10 Şubat 1951 tarihli, Anne O'hare McCormick tarafından The New York Times'a yazılan bir yazıda ise, Balkan İttifakı'nın önemine değinilirken, aynı zamanda Sovyet Rusya gibi bir ülke karşısında, bağımsızlığını yeni kazanan Türkiye'nin üstelik bir de demokratik seçimlere gitmesi takdirle karşılanmıştır. Yazıda ayrıca, Akdeniz'in korunması için ittifak yapan Yunanistan, Türkiye ve Yugoslavya askerlerinin 1.000.000 civarında olmasına rağmen teknik olarak çok iyi olmadıkları vurgulanmaktadır. Ama yine de, Akdeniz'in korunması için bu üç ülkenin bir araya gelmesi, Atlantik'in savunulması için de çok önemlidir. Çünkü Akdeniz'in korunması demek, Atlantik Bölgesi'nin korunması anlamına gelmektedir. Yugoslavya ise militan ulusalcılardan oluşmaktadır, yani Yugoslavlar militan komünist değillerdir. Bu üç ülkeden en önemlisi ise Türkiye'dir. Türkiye, Rusya'nın petrol yataklarına yakın ve aynı zamanda da Rusya'nın Yakın Doğu'ya giden yolları üzerinde sınır komşusu bulunmaktadır. Dolayısıyla, bağımsızlığını yeni kazanmasına rağmen Türkiye, üstelik de tek partili sistemden demokrasiye geçerek, böyle bir düşman karşısında bağımsızlığını koruduğu için takdirle karşılanmıştır.¹⁸ Bu yazıdan ayrıca şu anlaşılmaktadır ki, Balkan İttifakı'nın başlangıcı 1950'li yılların en başına rastlamaktadır.

¹⁷ Cem Eroğlu, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi**, İstanbul, Yordam Kitap, 2013, s. 85-87.

¹⁸ Anne O'hare McCormick, "Abroad: Allies On and Beyond The Dividing Line", **The New York Times**, 10 Şubat 1951, s. 10. (İngiltere'de Amerikalı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Mrs. Anne O'hare McCormick'in ailesi daha sonra Amerika'daki Ohio Eyaleti'ne taşınmıştır. Mary Koleji'nde okuyan yazar, The New York Times'de yazmaya başlamadan önce annesinin de şair olarak yazılar yazdığı Katolik Dünya Bülteni'nde yazmıştır. 1921 tarihinde The New York Times'ın Pazar Magazin sayfalarında yazan yazar, Mussolini ile ilgili yazdığı eleştirel yazılarından dolayı The New York Times'ın editör kadrosuna alınarak yazılar yazmaya başlamıştır. Yazar dünyanın en çalkantılı döneminde ulusal ve uluslararası konularda dövüşmeden yazılar yazmıştır. Yunanistan Dağları ve İsrail çöllerine bu ülkedeki seçimleri izlemek için gitmiştir. Yazar, gazetecilik alanında resmi ve profesyonel olarak eğitim almamasına rağmen kendisini çok iyi yetiştirmiş ve The New York Times'da çalışırken 1936 tarihinde Pulitzer Ödülü'nü alarak bu alanda bu ödülü alan ikinci kadın olmuştur. Hitler, Venizelos, Roosevelt, Truman, vb. gibi birçok lider hakkında ve NATO, Kore Krizi, Birleşmiş Milletler, Amerika-Avrupa ve Amerika-Asya hakkında gazetede birçok yazılar yazmıştır. Birçok ülkeyi ziyaret eden yazar, birçok onur ödülü almıştır. Bu ödüllerden bazıları şunlardır: New Jersey Koleji Ödülü, Ohio Devlet Üniversitesi Ödülü, Colombia Üniversitesi Ödülü ve New York Üniversitesi Ödülü vb. ödüllerdir. Eisenhower dönemini gazetede ki makalelerinde çok iyi anlatan yazar Rusya'yı iki kez ziyaret ettikten sonra Sovyetlerle ilgili bir kitap da yazmıştır. Bayan Anne 72 yaşında ölmüştür. Bkz: <http://movies2.nytimes.com/learning/general/onthisday/bday/0516.html>, 28.03.2019.

1951 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde Türk Ceza Kanununun 141.ve 142. Maddelerinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun Münasebetiyle konuşan Başbakan Menderes, konuşmasının genelinde komünist partilerin Türkiye'de kurulmasına asla izin vermeyeceklerini vurgulamıştır. Buna ilaveten Başbakan, bu konunun fikir hürriyeti ile asla açıklanamayacağını belirtmiştir. Başbakan, komünizmin asıl silahlı mücadelesini savaştan sonra değil de, demokrat bir partinin kurulmasından sonra göstereceğinden kesin olarak emin olduklarını ve komünizm gibi fikirlerin ülkeye asla sokulmayacağını ve komünist bir partinin kurulmasına izin vermeyeceklerinin altını çizmiştir.¹⁹ Benzeri bir durum, 1954 yılında yazılan ve Demokrat Parti Hükümeti'nin iktidara geldiği 1950'den 1954 yılına kadar geçen süreçteki memleketin dahili ve harici siyasetindeki hemen hemen bütün konularına değinen bir kitapta ise şöyle geçmektedir: Bu kitapta, Türkiye'nin harici siyaset kısmına şöyle değinilmektedir: En baştan şunu belirtmekte fayda vardır ki, bu kitapta Sovyet Rusya ile olan herhangi bir ilişkiden asla bahsedilmemekle birlikte, Sovyet adı dahi hükümetin harici siyasetine değinen bu bölümde görülmemektedir. Kitapta, 1950 ile 1954 tarihlerinin Türk harici siyasetinin en yoğun geçen yılları olduğuna değinilirken, Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri, İslam Ülkeleri ve İsrail ile ilişkilerinin çok iyi gittiği vurgulanmaktadır. Kitapta Amerika Birleşik Devletleri ile olan ilişkilere ise, ayrıca bir önem verildiği görülmektedir. Buna örnek vermek gerekirse eğer, 1950 yıllarında bir Amerikan Hariciye Nazırı'nın Türkiye ile ilgili yazdığı bir kitapta, Türkiye'yi Atatürk gibi güçlü bir şahsın kurtardığına fakat, ülkenin tamamının çöl durumunda olduğuna ve 1950 yılına kadar da diktatörlükle yönetildiğine, ancak 1950 seçimlerinden sonra demokrasiye geçildiğinden bahsedilmektedir. Bir diğer örnek ise, Türkiye'nin artık Amerikan okul kitaplarında bile bahsi geçecek kadar önemli bir ülke konumuna yükselmesidir. Gerçekten de Florida'da öğrenciler Türkiye'den bahsettikleri yazılarında, Türkleri çok sevdiklerinden çünkü, bu ülkede hürriyete ve seçme hakkına sahip vatandaşların olduğuna ve Amerika ile çok iyi ticari ilişkiler kurduklarına, ayrıca Kore Savaşı için Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri'ne yardımcı olacağını düşündüklerini yazmışlardır.²⁰

¹⁹ Neziroğlu-Yılmaz-Efe, **a.g.e.**, C. 4, s. 101-135.

²⁰ **Kalkınan Türk Demokrat Parti**, Ankara, Desen Matbaası, 1954, s. 81-83.

Diğer yandan, 1 Kasım 1953 tarihli, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Dokuzuncu ve Son Toplantı Açılış Konuşmasında Cumhurbaşkanı Celal Bayar, konuşmasının Türkiye'nin dış ilişkileri konusuna değindiği bölümünde, Sovyet Rusya ve komünist devletlerin sözde bir yumuşa politikası güttüklerini, bunun kendilerine pek inandırıcı gelmediğini fakat, somut deliller olursa yumuşama politikasına inanabileceklerini söylemiştir. Bununla birlikte ise Cumhurbaşkanı Bayar, böylesine karışık uluslararası bir ortamda, dış politikada üzerinde durdukları en net tutumun realist bir dış politika anlayışı olduğunun altını ısrarla çizmiştir.²¹

3. Truman Doktrini

İngiltere Şubat 1947 tarihinde Türkiye ve Yunanistan'ı artık daha fazla destekleyemeceğini Amerika Birleşik Devletleri'ne bildirdi. Bunun üzerine 12 Mart 1947 tarihinde Başkan Truman'ın Kongre önünde yaptığı konuşmalar neticesinde Truman Doktrini kabul edildi. Sovyet Rusya'ya karşı İngiltere'den destek alan Türkiye artık Amerika Birleşik Devletleri'nden destek alacaktı. Bu, Türkiye dış politikası açısından bir dönümdü. Aynı zamanda Amerika Birleşik Devletleri'nin Yakın ve Orta Doğu Politikası'nda da bir dönümdü. Truman Doktrini Türkiye ve Yunanistan'a Sovyetlere karşı askeri yardımı ön görüyordu.²² Öte yandan, 17 Şubat 1957 tarihli The New York Times'da ise, 12 Mart 1947 tarihinde Yunanistan ve Türkiye'ye acil yardım içeren Truman Doktrini'nin onuncu yılı münasebetiyle Atina ve Ankara'da tören yapılacağından bahsedilmiş ve bu törenlere başkan Truman da davet edilmiştir.²³ Truman Doktrini'nin Amerika Birleşik Devletleri tarafından ne amaçla ilan edildiğine bakıldığında ise şu görülmektedir: 6 Kasım 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda, Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye arasında Bağdat Paktı kapsamında bir askeri antlaşmanın yapıldığından ve bu antlaşmanın birkaç hafta içerisinde de kamuoyuna duyurulacağından bahsedilmektedir. Öte yandan yazıda, Birleşik Devletler'in 1947 tarihinde Truman

²¹ Yılmaz, **a.g.e.**, s. 216-218.

²² Kemal Çiftçi, **Tarih, Kimlik ve Eleştirel Kural Bağlamında Türk Dış Politikası**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2010, s. 260.

²³ "The Nation", **The New York Times**, 17 Şubat 1957, s. E2.

Doktrini kapsamında komünizm tehdidine karşı, Türkiye ile benzer bir askeri antlaşma daha yaptığından bahsedilmektedir.²⁴ Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağdat Paktı ve Truman Doktrini ile amacı aynıdır: Doğu Akdeniz'in, dolayısıyla da Orta Doğu'ya giden yolların güvenliğini sağlayarak, Sovyet Rusya'nın Orta Doğu ülkeleri ile temasını engellemektir. Truman Doktrini, Bağdat Paktı'na göre sadece Türkiye ve Yunanistan'a yardımı ön gördüğü için, Bağdat Paktı'na göre daha dar kapsamlıdır. Öte yandan, Bağdat Paktı'nda ise, hemen hemen bütün Orta Doğu ülkelerine yardım edilmek istendiği için daha geniş kapsamlıdır. Burada şu noktaya dikkat çekmek gerekirse eğer, Sovyetler tarafından ciddi bir şekilde tehdit edilen ülkelerden birisi olan Türkiye, acaba Amerikan yardımları olmasa idi, olası bir Sovyet uydusu olabilir miydi? Bu durum biraz şüpheli gibi gözükse de, Truman Doktrini ve Marshall Planı çerçevesinde, Türkiye'ye yapılan askeri ve maddi yardımların önemi çok büyük olmakla beraber, bu yardımlarla Amerika Birleşik Devletleri'nin amacı Türkiye'yi kullanarak Orta Doğu bölgesini Sovyetlere kaptırmamak için çok büyük çabası olarak da yorumlanabilir.

13 Eylül 1957 tarihinde, Irving Spiegel tarafından The New York Times'e yazılan bir yazıda, Amerika Birleşik Devletleri'nin 1947 tarihinde ilan edilen Truman Doktrini ile Türkiye ve Yunanistan'a 400.000.000 dolar yardım yaptığından ve bu yardımın sadece askeri amaçlı değil, bu iki ülkenin ekonomik ve politik istikrarının sağlanması için olduğundan bahsedilmiştir. Eisenhower Doktrini ise, Sovyet Rusya ve Mısır'a karşı, Arap Devletleri ve İsrail arasındaki sınırları dengede tutmak ve korumak amaçlı olarak çıkarılmıştır.²⁵

²⁴ “*New U.S. Pact Near On Turkish Arms Aid*”, **The New York Times**, 6 Kasım 1958, s. 3

²⁵ Irving Spiegel, “*Harriman Scores Policy On Mideast*”, **The New York Times**, 13 Eylül 1957, s. 3. (Burada şunu belirtmekte fayda vardır: Türkiye ve Yunanistan'a Truman Doktrini kapsamında 400.000.000 dolar olan para miktarı ilk defaya yönelik böyledir. Birazdan görüleceği üzere, bu yardım miktarı yıllara göre artış göstermiştir. Yukarıdaki yazıda, Amerikan yardımlarının Truman Doktrini kapsamında sadece askeri değil, aynı zamanda ekonomik yardım amaçlı olarak yapıldığına da değinilmiştir. Burada şunu belirtmekte de fayda vardır ki, Truman Doktrini kapsamında Türkiye'ye sadece askeri yardım yapılmıştır. Truman Doktrini kapsamında yapılan yardımların yıllara göre değişen miktarları, hem Amerikan Başkanı Eisenhower'ın bizzat kendi konuşmalarından ve Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın bizzat kendi ifadelerinden aktarılacaktır. Fakat, yazıda anlatılmak istenen öyle anlaşılıyor ki, askeri olarak desteklenen ve güvenliğini sağlayan bir devletin ekonomik ve siyasi olarak da kendisini güvende hissetmesidir. Dolayısıyla, Truman Doktrini kapsamında Türkiye'ye yapılan bu yardımlarla, ekonomik ve siyasi bir destek de sağlanmış oluyordu. Fakat, The New York Times ve diğer kaynaklardan da görüldüğü üzere, Truman Doktrini ile Türkiye'ye askeri alanlarda yardım yapılmıştır.)

Paralel olarak, Sovyet Rusya İkinci Dünya Savaşı esnasında, Türk tarafsızlığının Almanya'nın işine geldiğini ve Türkiye'nin savaşa dahil olmadığı için de, savaş sonrası düzende söz hakkına sahip olmamasını belirtmiştir.²⁶ İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise Türkiye, Sovyet Rusya'nın Brest Litovsk Antlaşması ile verdiği toprakları (Kars-Ardahan) geri istemesi ve Boğazlar'da da üs istemesi tehdidi ile karşı karşıya kalmıştı. Türkiye savaş sonrasında Sovyet Rusya'nın bu tehditleri ile yalnız başına mücadele etmek zorunda idi. Fakat Türkiye, uluslararası arenada Sovyet Rusya ile tek başına mücadele edememe korkusunu hep taşıdı. Nitekim Boğazlar konusunda kendisine yardım etmesi için Amerika Birleşik Devletleri'nden yardım istedi. Amerika Birleşik Devletleri ise özelde Türkiye'ye has olmamakla birlikte, genelde ise komünizmin yayılmasından duyduğu endişe ile Türkiye'ye yardım etmeyi kabul etti. Amerika Birleşik Devletleri 1946 Martında, Washington'da ölen Türk büyükelçisinin naaşını, donanmasının önemli bir gemisi olan Missouri'yi Çanakkale'den geçirerek İstanbul'a göndermekle Sovyetlere karşı Türkiye'yi destekleyeceğini de tüm dünyaya ilan etmiş oluyordu. Buna ek olarak Amerika Birleşik Devletleri, 1947 yılındaki Truman Doktrini ve 1948 yılındaki Marshall yardımları adı altında, birincisinde Sovyet yayılmacılığına karşı Yunanistan ve Türkiye'ye, ikincisinde ise savaştan zarar gören tüm Avrupa ülkeleri ile birlikte Türkiye'ye de yardım etmiştir. Truman Doktrini ile Amerika Birleşik Devletleri, 1947-1949 yılları arasında, Türkiye'ye 152.500.000 milyon dolarlık yardım yapmıştı. Türkiye bu yardımın 147.500.000 milyon dolarını Sovyet tehdidine karşı kara, deniz ve hava ordusunun modernleştirilmesi için kullandı. Bununla birlikte, kalan 5.000.000 lira ile de Toroslar'ın güneyi ile İskenderun Limanı arasındaki yolları (bu yolların Sovyet tehdidine açık olduğu sebebiyle) ikmal etmek için kullandı.²⁷

Kasım 1954 tarihli, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Onuncu Dönem İkinci Yasama Yılı Birinci Celse'de konuşan Cumhurbaşkanı Celal Bayar, her ne kadar

Bu arada Irving Spiegel hakkında bazı bilgiler vermekte fayda var: Yazar 30 yıldan fazla The New York Times'da yazan bir Yahudi uzmandır. Irving Spiegel, bir Yahudi uzmanı olmadan önce ise çoğunlukla politika ile ilgili yazmıştır. Özellikle İsrail ile ilgili yazılarından dolayı birçok ödül alan Irving Spiegel 69 yaşında ölmüştür. Bkz: <https://www.nytimes.com/1977/04/01/archives/irving-spiegel-of-the-times-dies-expert-on-jewish-affairs-was-69.html>, 29.03.2019.

²⁶ Fahir Armaoğlu, **20'inci Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, C.I-II, 11. Baskı, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2010, s.200-215.

²⁷ Armaoğlu, **a.g.e.**, s.522-542.

bütçeden Ordu için milyarlar ayırmışsalar da, müttefik Amerika Birleşik Devletleri'nin yardımları sayesinde, Ordu'nun çok güçlendiğinin altını çizerek, müttefiklerine şükranlarını dile getirmiştir. Cumhurbaşkanı Celal Bayar ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri'ne ilaveten, NATO'nun Türk Ordusu için yaptığı yardımların da Türk Hükümeti tarafından tasarrufla ve hakkıyla kullanılarak, Türk Ordusu'nun kuvvetlenmesine bir hayli çaba harcandığını da eklemiştir.²⁸ Truman Doktrini ile Türkiye'ye yapılan askeri yardımların başlangıcından, 1954 seçimlerinin yapılmasından hemen sonrasına kadar olan miktar, Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından şöyle açıklanmıştır: Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Onuncu Dönem 3. Yasama Yılı Birinci Celse'de konuşan Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Müttefikleri Amerika'nın Türk Ordusu için bu zamana kadar yaptıkları yardımların 4 milyar liraya yakın bir meblağa ulaştığını söylemiştir.²⁹ Buna ilaveten, Türkiye'ye yapılan askeri yardımların miktarını ise, Türkiye'yi 6 Aralık 1959 günü ziyaret eden Başkan Eisenhower bizzat kendi konuşmasından şöyle aktarmıştır: 6 Aralık 1959 tarihli haberde The New York Times, Amerikan Başkanı Eisenhower'ın 6 Aralık günü Ankara'da olacağını duyurmuştur. Bu ziyaret kapsamında Başkan Eisenhower, ilk önce Anıtkabir'i ziyaret edecek, ardından Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden derece ödülü alacak ve onun ardından da devlet yetkilileri ile akşam yemeğinde görüşecektir. Bu yemekte, Başbakan Adnan Menderes, Başkan Eisenhower'e Sovyet lideri Kruşçev ile Marlayn'da yapılan Camp David Görüşmeleri'nin ne anlama geldiğini sormuştur. Bu görüşmeler kapsamında, Batı Almanya'dan Amerikan, İngiliz ve Fransız askerlerinin çekilmesine karar verilmiştir. Adnan Menderes, Batı Almanya'dan askerlerini çeken Amerika Birleşik Devletleri ve diğer iki devlet için bu durumun asla Sovyetlerin güçleneceği anlamına gelmediğini, aksine çok iyi olacağını söylemiştir. Camp David Görüşmeleri sırasında ayrıca, silahsızlanma konusu da konuşulmuş ve Adnan Menderes bu durumun da Sovyetler lehine olmayacağını söylemiştir. Öte yandan, Başkan Eisenhower 1947 tarihinde, Türkiye ve Yunanistan üzerinde çok ciddi tehdit oluşturan Sovyet baskısına karşı Truman Doktrini ile bu iki ülkeye askeri ve ekonomik yardım yapıldığına değinmiştir. Başkan Eisenhower'ın ifadelerine göre, ilan edildiği 12 Mart 1947 tarihinden 6 Aralık 1959 tarihine kadar Türkiye'ye Truman Doktrini yardımı

²⁸ Yılmaz, a.g.e., C. 1, s.228.

²⁹ Yılmaz, a.g.e., C. 1, s. 244.

kapsamında 2.000.000.000 dolar civarında askeri yardım ve yaklaşık 1.000.000.000 dolar civarında da ekonomik yardım yapılmıştır. Öte yandan, Amerikan Başkanı Eisenhower, Türkiye'nin istikrarını kaybeden ekonomisinin bir yıl içerisinde düzelmesini umdukları için de, 234.000.000 dolarını Amerika Birleşik Devletleri'nin vereceği, 98.000.000 dolarını 13 Avrupa ülkesinin sağlayacağı ve geriye kalan 25.000.000 dolarını da Uluslararası Para Fonu'nun sağlayacağı bir ekonomik yardım paketinden bahsetmiştir. Türkiye ise bu yardımı bütçesini düzenlemek için kullanacaktır. Ayrıca Başkan Eisenhower, bu yardımı Demokrat Parti'nin geçen yıl söz verdiği yatırımları gerçekleştirmesi için kullanmasını istemiştir. Türkiye ise bu parayı bir antlaşma ile alacak ve bu antlaşmaya göre bu miktarı yüzde üç faizle, 12 yılda 425.000.000 dolar olarak ödeyecekti.³⁰

4. Marshall Planı

Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanı George Marshall'ın 5 Haziran 1947 tarihinde Harvard Üniversitesi'nde yaptığı konuşması ile 16 Nisan 1948'de Avrupa İktisadi İşbirliği Teşkilatı kuruldu. Marshall Planı kapsamında Türkiye'nin de dahil olduğu 16 Avrupa ülkesi Avrupa'nın gelişmesine yönelik Temmuz 1948 tarihinde Avrupa Kalkınma Planı çalışmalarına başladılar ve hazırlanan bu plan Eylül ayında Amerika Birleşik Devletleri'ne verildi. Amerika Birleşik Devletleri ise 3 Nisan 1948'de Ekonomik İşbirliği Kanunu kabul etti. Türkiye ile Amerika Birleşik Devletleri arasında 4 Temmuz 1948 tarihinde Ekonomik İşbirliği Antlaşması imzalandı. Marshall Planı yardımları Sovyet Rusya'nın İtalya ve Fransa'ya komünist partiler aracılığıyla girip bu ülkelere başlamak üzere Avrupa'yı ekonomik olarak yıkma çabalarına karşı Amerika Birleşik Devletleri tarafından ortaya atılan bir plandır.³¹ Marshall Yardımı genel olarak Türkiye'nin tarım ve madenler konusunda modernleştirilmesi yolunda kullanıldı.³²

³⁰ "Turks To Be Told Of U.S. Gratitude", **The New York Times**, 6 Aralık 1959, s. 37.

³¹ Çiftçi, **a.g.e.**, s. 260-261.

³² Armaoğlu, **a.g.e.**, s.522-542.

2 Haziran 1950 tarihinde Sulzberger tarafından The New York Times'a özel olarak yazılan bir yazıda Avrupa kıtasında, İkinci Dünya Savaşı'na kadar olan süreçte, savaş boyunca ve savaş sonrasında dengelerin bozulduğuna ve kıtanın ruh halinin ise pek de iyimser gözükmediğine değinen yazar, İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrası süreçte kıtada kanların eksik olmadığını ve ekonomik olarak ise sömürgelerini yitiren devletlerin çöktüğünü ifade etmektedir. Yazar, kıtanın birçok ülkelerinde devrim ve iç isyanların yaşandığını,³³ kıtanın Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra soykırım ile kanlara boyandığını vurgulamaktadır. Yazar, bütün bu savaşlar sonrasında ise Doğu ve Batı dünyası arasında tamamen kopmaların başladığını ve Doğu dünyasının başını Moskova'nın, Batı dünyasının başını ise Washington'ın çektiğini belirtmektedir.³⁴ The New York Times'ın Paris'teki büro şefi Harold Calender tarafından 7 Mayıs 1950 tarihinde yazılan bir diğer yazıya göre ise, Sovyetlerin etki alanını tüm Batı Avrupa'ya yayabileceği endişesi çok fazla hissedilmektedir. İngiltere, Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz, İrlanda, hatta İzlanda ve Kuzey ülkelerini Batı Avrupa ülkesi olarak değerlendiren yazar, Fransa, İtalya, İngiltere'de komünistlerin aşırı derecede etkili olduklarını hatta, Batı Almanya'nın tamamını etkileri altına aldığından bahsetmektedir. Yazar, Marshall Planı'nın bir Batı ülkesi olmayan Yunanistan ve Türkiye'yi de kapsadığını ve bu planı İsviçre ve İrlanda gibi Atlantik Paktı'na girmeye tereddüt eden ülkelerin de kabul ettiğini, ne de olsa bu ülkelerin Marshall Planı'nı askeri bir plan değil de komünist etkiye karşı oluşturulmuş ekonomik bir savunma olarak değerlendirdiklerini belirtmiştir. Sovyet Rusya'nın Avrupa sınırları içerisine aşırı derecede yayıldığını, hatta Avrupa'nın Ren Nehri sınırlarında askeri yığınak yaptığını, Avusturya gibi bir Avrupa ülkesinin yarısını ele geçirdiğini ve Çekoslovakya'daki komünist etkinin çok fazla olduğu endişesini belirten yazara göre Sovyetler, tüm dünyayı ele geçirip kendi egemenliklerine almayı planlamışlardır. Yazar ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri'nin kapitalizminin pek de işe yaramadığını fakat, komünist ekonominin Batı Avrupa'yı tamamen ele geçirebileceği korkusunu dile getirmiştir. Bu konuda yazıda, Birleşik Devletler'den sahipsiz kalan kıtaya el atması istenmektedir.³⁵ Öte

³³ Türkiye'de yaşanan Kemalist Devrimi yazar diğer pek çok kıta ülkesinde meydana gelen devrimler ile birlikte zikretmektedir.

³⁴ "Disturbed Europe Yearns for Peace", **The New York Times**, 2 Haziran 1950, s. 2.

³⁵ "That Pivotal Area: Western Europe", **The New York Times**, 7 Mayıs 1950, s. 179.

yandan komünizm, Batı Avrupa'nın içlerine doğru komünist partiler aracılığıyla sızmıştır. Örneğin, 29 Haziran 1950 tarihinde çıkan bir başka haberde ise, İngiltere'de komünistlerin seçimlerde bir hayli yol kat ettiklerinden bahsedilmektedir. Yazar, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, İngiltere'nin ekonomik olarak çöktüğünü ve İngiliz halkının ise liberal partilerde bulamadığı ekonomik rahatlığı komünist partilerde bulacaklarını düşünerek komünist partilere yöneldiklerini belirtmiştir. İngiltere bu noktada, Amerika Birleşik Devletleri'nin yardımlarını talep etmiştir. Bir İngiliz sömürgesi olan Hindistan'da da durum kötüye gitmektedir. İngiltere'ye Amerikan askeri ve mali yardımından söz edilmektedir. Daha doğrusu yazıda, savaştan sonra çöken kıtayı yeniden yapılandırmak için, Amerika Birleşik Devletleri'nin askeri ve ekonomik gücünün önemine vurgu yapılmaktadır. Bununla birlikte de zaten, Birleşik Devletler ise Belçika, Hollanda, Lüksemburg, İtalya, Fransa gibi ülkelere askeri gemiler göndermiştir.³⁶

21 Mayıs 1950 tarihinde Edwin L. James adlı yazar tarafından yazılan bir yazıda ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin toprak bütünlüğünü ve bağımsızlıklarını korumaya çaba sarfeden Türkiye ve İran'a maddi desteği söz konusu edilmiştir. Ayrıca Amerikan yardımları sayesinde, Yunanistan'daki gerilla savaşları durdurulmuştur. Bununla birlikte, Schuman Planı'na da değinilen yazıda, bu plan hakkında şunlara dikkat çekilmektedir: Schuman Planı, sadece Fransa ve Almanya arasındaki ilişkileri iyileştirmek için değil, aynı zamanda kıtanın ekonomik olarak da bütünlük sağlamasını planlamaktadır. Bu plana göre kömür ve çelik ulusallaştırılmaktadır. Bu duruma İngiltere karşı çıkmıştır, çünkü Avrupa ülkelerinin sahip oldukları kömür ve çeliğin ulusallaştırılması, İngiliz ekonomisine büyük darbe indirecektir. Bu yazıdan da anlaşılacağı üzere, Avrupa kıtası ülkeleri, komünizmin yayılmasına karşı önlemlerini almaya hızla devam etmektedirler.³⁷

Diğer yandan ise, 7 Ekim 1952 tarihli The New York Times'ın bir haberinden anlaşıldığı kadarıyla, 1952'lerden itibaren ise komünizm Avrupa'da bir düşüşe doğru gitmeye başlamıştır. Örneğin, Fransa'da 1947'den beri 600.000 adet basılan komünist

³⁶ "The World: Which Road for Britain?", **The New York Times**, 29 Haziran 1950, s. 112.

³⁷ "Role Of U.S. In Europe Is Incresad At London", **The New York Times**, 21 Mayıs 1950, s. E3.

gazetelerin sayısı 200.000'ne düşmüştür. Benzer bir şekilde, yine Fransa'da 5.500.000 milyon olan komünist işçi birliklerinin sayısı ise 1500'e düşmüştür. Birleşik Devletler Senatosu komünistlerin tüm dünyayı ele geçirmek için yaptıkları taktiklerin işe yaramadığını fark etmişler ve bu noktada demokrasiyi komünizm karşısında daha iyi bir konuma oturtabilmek için, Sovyet Rusya'ya karşı yapılabilecek manevra hareketlerini de tartışmışlardır.³⁸ Bu bağlantıda, Amerika Birleşik Devletleri'nin izlediği en önemli manevralardan birisi hiç şüphesiz ki, uluslararası işbirliği antlaşmaları yaparak, Amerika Birleşik Devletleri'ne gelen işçi mültecileri kullanmak olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri, dünyanın çeşitli ülkelerinden göç ederek başka ülkelere çalışmaya giden işçileri Sovyet Rusya'ya kaptırmamak için uğraşmış ve işçileri dünya barışının teminatı olarak komünist sisteme karşı kullanmıştır. Bu durum The New York Times'de verilen şu örnekle çok daha iyi açıklanabilir: 15 Eylül 1951 tarihinde G. J. Heuven Goedhart, Alexander S. Lipsett, H. Michaelyan ve Benjamin Kaminsky adlı yazarlar tarafından The New York Times'e yazılan “Zamanlara Mektuplar” başlıklı bir yazıda, uluslararası işbirliği ve mülteci hakları antlaşmalarının ülkeler arasında barışı temsil ettiğinden bahsedilmektedir. Bu bağlamda Türkiye, Belçika, İtalya, İsrail, Almanya, İspanya vb. ülkelere Amerika Birleşik Devletleri'ne çalışmak için göç eden emekçilerin uluslararası barışa katkıda buldukları vurgulanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nde işçi hakları, liberal demokrasi tarafından teminat altına alınmış ve dünyadaki en iyi işçi hakları sistemidir. Öte yandan, komünist Çin ve Rusya'da bir işçinin çalışması silah zoruyla olmaktadır. Böyle baskıcı bir ekonomik ortamda, emekçiler asla gelişemezler. Dolayısıyla, Amerika Birleşik Devletleri'ne çalışmak için gelen mülteciler grubuna gösterilen tutum, dünya barışına katkı açısından önemlidir. Sovyet Rusya ve peyklerinde ise durum, tam tersi ve silah zoru ile yapıldığından komünizmin nasıl çalıştığını göstermesi açısından da önemlidir.³⁹

Marshall Planı kapsamında Türkiye'ye yapılan yardımlara göz atıldığında ise şunlar görülmektedir: Başbakan Adnan Menderes, 29 Mayıs 1950 tarihli, 19. Cumhuriyet Hükümetinin (I.Menderes Hükümeti) Programını Sunuş Konuşmasında,

³⁸ “Text of Secretary Acheson's Talk to Electrical Union”, **The New York Times**, 7 Ekim 1952, s. 24.

³⁹ G.J.Heuven Goedhart, Alexander S. Lipsett, H. Michaelyan, Benjamin Kaminsky, “Letters to The Times”, **The New York Times**, 15 Eylül 1951, s. 14.

174 milyon olan bütçe açığının 155 milyonunun Marshall Planı yardımıyla karşılanacağını, geri kalan 19 milyonun ise iç istikrazdan karşılanacağını söylemiştir. Ancak Başbakan, Amerika Birleşik Devletleri'nden bu yardımı alabilmek için kendilerinden önce iktidarda olan Halk Partisi'nin bazı anlaşmalar yapmaları gerektiği halde bunu yapmadıklarını belirtmiştir.⁴⁰ 1948 tarihinde Türkiye, Marshall Planı'nın sağladığı ekonomik yardımlar ile Amerika Birleşik Devletleri'nden bir tarım ülkesi olduğu için daha çok tarımsal sistemini geliştirmek için yardım aldı. Marshall Planı çerçevesinde alınan bu yardımlarla Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye dış ticaretinin ithalat ve ihracatta yüzde yirmisini kapsamaktaydı. Truman Doktrini'nin sağladığı yardımlarla ise Türkiye, askeri sistemini çok kuvvetlendirmiştir. Diğer yandan, Marshall Planı ile yapılan yardımlar sadece ekonomik amaçlı değil, askeri amaçlı olarak da yapılmıştır. Örneğin, 1954-1955 yıllarında, Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'ye Milli Müdaafa'yı destekleyen 45.000.000 dolarlık, askeri malzeme yardımı olarak ise 25.000.000 dolarlık bir yardım yapmıştır. Böylece 1948 tarihindeki başlangıcından, 31 Mart 1955 tarihine kadar olan sürede Amerika Birleşik Devletleri Marshall Planı Yardımları ile Türkiye'ye direkt olarak toplamda 232.420.236.49 dolarlık, askeri malzeme yardımı olarak ise 140.422.000 dolarlık bir yardım yapmıştır.⁴¹

“Türkiye’ye Yapılan Amerika Birleşik Devletleri Yardımları ile Batılı Ülkelerin Yardımlarının Kıyaslanması” bölümünde, hem Türkiye’ye yapılan Amerikan yardımlarına daha detaylı bakıp hem de Batılı ülkelerin Türkiye’ye yaptığı yardımlar ile kıyaslayınca bu konu çok daha iyi anlaşılacaktır. Fakat, burada şu bilgiyi vermekte fayda vardır: İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dış ticarete Almanya'dan doğan boşluğu Amerika Birleşik Devletleri doldurmuştur. Nitekim bu dönemde de, Batı ile dış ticaret daha ağırlıktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra gelen İngiltere ile ithalat yüzde on yedi iken, ihracat yüzde on ikidir. Sonrasında bunu İtalya takip etmektedir.⁴²

⁴⁰ Neziroğlu-Yılmaz-Efe, a.g.e., C. 4, s. 9.

⁴¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: TBMM, **Türkiye’de Marşal Planı 1/1/1955-1/3/1955**.

⁴² **The New Turkey**, New York, 1950, Erişim Adresi: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all>, s. 38-42.

5. Kore Savaşı ve Türkiye'nin Nato'ya Girmesi

Sovyetlere karşı savunma amaçlı olarak 4 Nisan 1949 tarihinde 12 devlet⁴³ arasında Kuzey Atlantik Paktı Antlaşması imzalanmıştır. Türkiye ve Yunanistan ise bu pakta 1952 yılında üye olmuştur.⁴⁴ 1950'lerin ilk yarısından itibaren Türkiye olası bir Sovyet tehdidine karşı, güvenlik işbirliği paktlarına üye olmaya başlamıştır.⁴⁵ Birleşmiş Milletler tarafından 1950'de Kore'nin kuzeyini komünist işgallerden kurtarmak için bir karar alınınca, Türkiye de Batı tarafında olduğunu tamamen belli etmek ve Sovyet tehdidine karşı 25 Temmuz 1950 tarihinde yaklaşık 5000 kişilik bir askeri birliğini Kore'ye göndermiştir.⁴⁶ Türkiye 1952 tarihinde ise bu paktın bir üyesi olmuştur. Türkiye'nin NATO'ya üye olmasına, Sovyet Rusya'dan sert iki nota geldi. Sovyet Rusya bu nota ile, Türkiye'nin Sovyetler Birliği'ne karşı oluşturulmuş bir Atlantik Organizasyonu'na katılarak, Rusya'dan gelecek tehlikeyi göze alacağını da üstlenmiş olduğunu ifade etmiştir.⁴⁷ Şimdi de Kore Savaşı ve Türkiye'nin NATO'ya girme süreci The New York Times Gazetesi'nin perspektifinden kronolojik olarak incelenecektir:

22 Temmuz 1952 tarihli bir The New York Times haberinde, komünizmin bütün dünyada yayılmasını önlemek için, Amerika Birleşik Devletleri'nin Kore'deki tutumu değerlendirilmiştir. Gerçekten de, Fransa İndo-Çin'de Kızıl komünistlerle uğraşmakta, İngiltere Malaya'da komünistlerle mücadele vermekte ve Amerika Birleşik Devletleri ise, Kore'de komünistlerle mücadele vermektedir. Birleşik Devletler'in Kore'de komünistlere meydan okuması, Pasifik bölgesinin sahipsiz olmadığını kanıtlamış ve Japonya, Filipinler, Özgür Çin, Güneydoğu Asya ve

⁴³ Başlangıçta Kuzey Anlantik Paktı'nı oluşturan 12 devlet şunlardır: Birleşik Krallık, Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, İtalya, İzlanda, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz ve Amerika Birleşik Devletleri'dir.

⁴⁴ Beril Dedeoğlu, **Uluslararası Güvenlik ve Stratejisi**, İstanbul, YeniYüzyıl Yayınları, 2008, s. 114.

⁴⁵ Olcay Özkaya Duman-Haktan Bırsel, "*Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası ve Bu Politikanın Dinamiklerine Etki Eden Dış Gelişmeler*" **Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Dergisi**, C.I, Sayı.1, (Güz-2012), ss.299-318.

⁴⁶ Çiftçi, **a.g.e.**, s. 262.

⁴⁷ Armaoğlu, **a.g.e.**, 2010, s. 263-273.

Hindistan'a yayılabilecek olası bir komünizm dalgasına da bir nevi göz dağı vermişti.⁴⁸

Amerika Birleşik Devletleri Kore Savaşı konusunu görüşmek için Birleşmiş Milletler'de birçok görüşme yapmıştır. Bu görüşmeler, Kore Savaşı'nın çok yoğun yaşandığı 1950 ile 1953 yılları arasında çok yoğundur ve The New York Times Gazetesi de Kore Savaşı ile ilgili özellikle, Birleşmiş Milletler'de yapılan görüşmeleri yoğun bir şekilde aktarmıştır. Örneğin, 30 Temmuz 1950 tarihinde yayınlanan bir yazıda, Birleşmiş Milletler'de Kore Savaşı için yapılması gereken diplomatik hamlelerin krizlerle dolu geçeceği ifade edilmektedir. Yazıda ayrıca, Sovyet Rusya ve peyklerinin dünyayı sardığını ve komünist blokta yer almayan diğer ülkelerin ise, Sovyet ve peykleriyle uğraşmak zorunda kaldıklarından söz edilmektedir. Yazıda, Birleşik Devletler'in Truman Doktrini altında Türkiye ve Yunanistan'a yardımından söz edilirken, Kore'ye asker göndermenin Birleşik Devletler için askeri ve maddi olarak çok zor olacağından ve sorunun barışçıl yollarla çözümlenmesinde geçecek görüşmelerin de bir hayli zorlayıcı olacağı vurgulanmaktadır.⁴⁹ 22 Temmuz 1950 tarihinde The New York Times'a özel olarak yazılan ve uzun uzun sayfalar alan bir yazıda ise, Birleşik Devletler'in tahsis ettiği bir bakanlık düzeyinde, Kore Savaşı'nın her anını detaylarıyla dokümanlara kaydettiği görülmektedir. Bu dokümanlara ise, hangi ülkelerin Kore Savaşı'nda Birleşik Devletler'e yardım olsun diye asker gönderdikleri ve özellikle de Sovyet Rusya'nın bu savaş sürecindeki her tutumu detaylarıyla kaydedilmiş ve The New York Times'da da yayınlanmıştır. Bu dokümanlardan genel olarak anlaşıldığı kadarıyla, Sovyet Rusya Kore Savaşı' sürecini pek fazla büyümeden atlatılabilmek için Birleşmiş Milletler tarafından oluşturulan Güvenlik Konseyi'ni görüşmelerine barış yanlısı söylemlerine rağmen katılmayabiliyor ve bu konuda kendi lehine çözümler talep ediyordu.⁵⁰ Diğer yandan, The New York Times'da 18 Ağustos 1950 tarihinde yayınlanan bir yazıda ise, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Kore Savaşı'nı değerlendirmek için toplanan devletlerin Konsey'deki konuşmalarından

⁴⁸ “Text of Governor Dever's Keynote Address to Democratic National Convention” , **The New York Times**, 30 Temmuz 1950, s. 14.

⁴⁹ “More Diplomacy, Too, Is Needed In Crisis” , **The New York Times**, 22 Temmuz 1950, s. E5.

⁵⁰ “Text of State Department White Paper on Background of American Policy on Korea Situation” , **The New York Times**, 22 Temmuz 1950, s. 6.

bahsedilmektedir. Küba, Birleşik Devletler, Çin, Tayland ve Sovyet liderleri Kore hakkında barışçıl bir tutum izlemeleri gerektiği konusunda fikir birliği yapma noktasına doğru ilerleme kaydetmişlerdir. Kore'ye asker göndermek isteyen ülkeler ve Türkiye de konferansta gündeme gelmiştir.⁵¹ 23 Ağustos 1950 tarihindeki bir diğer haberde ise, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde Amerikan, Sovyet ve İngiliz temsilcilerinin Kore Savaşı hakkında görüşmek için bir araya geldiğinden söz edilmektedir. Bu konseyde, bu üç ülkenin temsilcileri aynı zamanda Avustralya, Fransa, Türkiye, Çin, Tayland vb. gibi Kore Savaşı'na asker gönderen ülkeler adına da görüşmektedirler. Yazıda, Kore'de Amerika Birleşik Devletleri'nin tekelinde olan birçok üretim merkezinden de bahsedilmektedir. Bu görüşmede aslında bir nevi, Kore'nin ve diğer sömürgelerin Sovyet Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından paylaşıldığı görülmektedir. Bu duruma İngiltere de göz yummuş olmaktadır.⁵²

9 Mayıs 1951 tarihli The New York Times ise, Amerikan Senatosu'nda görüşülen, Amerika Birleşik Devletleri'nin Kore Savaşı'ndaki tutumunu aktarmaktadır. Bu habere yansıyanlara göre, Birleşik Devletler Senatörleri, Kore Savaşı'nı nasıl bir an önce bitirebilecekleri üzerinde çok durmuşlardır. Bu görüşmeler kapsamında ise Amerikan karar vericileri, Kore Savaşı'nda komünist Çinlileri öldürmenin kendileri açısından hiçbir anlam ifade etmediğini, savaşı ancak komünistlerin morallerini bozarak ve onları yıldırarak bitirebilecekleri kanaatine varmışlardır. Bunun da ancak, savaştan çekilerek yapılabileceğini fark etmişlerdir. 10 ay süren Kore Savaşı'na ilaveten, bir de 15 ay süren Berlin Krizi vardır ki, Birleşik Devletler'in iki olaydaki benzer tutumu yani, savaş durumunu terk etme politikası oldukça önemlidir.⁵³ Burada Amerika Birleşik Devletleri'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra hem Kore Savaşı olsun, hem de Berlin Krizi olsun, olayları kan dökerek bitirmenin işe yaramadığını anlayınca askerlerini bölgeden çekmesi, Birleşik Devletler'in ne kadar stratejist davrandığını da göstermektedir. 9 Kasım 1951 tarihli The New York Times haberinde ise, Amerikan Meclisi'nde dünyanın barışı ve

⁵¹ “*Verbatim Record of Yesterday's Session of the United Nations Security Council on Korea*” , **The New York Times**, 18 Ağustos 1950, s. 8.

⁵² “*Verbatim Record of Proceedings in United Nations Security Council*” , **The New York Times**, 23 Ağustos 1950, s. 18.

⁵³ “*Second Day of Secretary Marshall's Testimony Upholding Administration Far East Policy*” , **The New York Times**, 9 Mayıs 1951, s. 18.

istikrarı için Sovyetler ile yapılacak ekonomik antlaşmaların önemine değinilmektedir. Gerçekten de, dünyanın o yıllardaki ekonomik vaziyeti dünyayı ekonomik olarak da ikiye bölmüştür. Bu durum dünya barışı ve istikrarı için de kötü bir tablo çizmektedir. Amerika Birleşik Devletleri, Sovyet Rusya, Çin, Fransa ve Birleşik Krallık'a Senatosu'ndan ekonomik antlaşmalar yapmak için barışçıl ve dostça görüşmelere açık olduklarını vurgulamışlardır. Gerçekten de, İkinci Dünya Savaşı sırasında dünyanın kültür ve güzellik merkezi Paris gibi bir şehir çok kötü bir duruma düşmüştü. Böylesi durumlara bir daha düşmemek için, Kore'deki savaş durumunun bitmesi için Birleşik Devletler askerlerini Kore'den çekmektedir. Sovyetler Birliği de Birleşik Devletler'den gelen bu zeytin dalını iyi karşılayarak ekonomik olarak yapılacak antlaşmaların barışa katkıda bulunacağını belirtmişlerdir.⁵⁴ 16 Şubat 1956 tarihinde Harry S. Truman tarafından The New York Times'e yazılan bir yazıda ise, Harry Truman Kore Savaşı'ndan çekilmelerinin sebeplerine değinmiştir. Gerçekten de, Birleşik Devletler Orduları'nın Kore'yi terk etmeleri çok büyük bir başarıdır. Çünkü, eğer Amerika Birleşik Devletleri Kore'de savaşa devam etse idi, birincisi Japonya'nın güvenliği tehlikeye girecekti. İkincisi, savaş Mançurya'ya kadar da yayılabilecekti. Üçüncü ise, Formosa Meselesi de işin içine girdiği zaman, dünya çok büyük bir savaşın içine sürüklenebilecekti. Zaten, Amerikan askerleri hem moral hem de fiziken çok yorgun hissediyorlardı.⁵⁵ Kore Savaşı'nı devam ettirmeyip de, bölgeden çekilmeyi tercih eden Harry Truman yönetiminin, Kore Savaşı'ndaki geri çekilme stratejisi gerçekten çok önemlidir.

Kore Savaşı için Birleşmiş Milletler'de yapılan görüşmelere ve Amerika Birleşik Devletleri'nin bu savaştaki tutumuna değindikten sonra, şimdi Kore Savaşı ve Türkiye bağlantısına bakmakta fayda vardır: 16 Aralık 1955 tarihinde Başbakan Adnan Menderes, “Kendisi Tarafından Kurulan IV. Menderes Hükümeti'nin Programının Görüşülmesi Münasebetiyle Yaptıkları Konuşmasında” Rusya'nın Halk Partisi zamanında ittifak antlaşmasını bozduğunu, Türkiye'den araziler istediğini ve bazı önemli noktalarda üsler talep ettiğini söylemiştir. Halk Partisi'nin ise bu durum karşısında, gazetelerde yayın yapmadıklarını ve muhalefetten yardım talep ederek

⁵⁴ “Textual Experts From Acheson and Wishinsky Speeches to the U.N. General Assembly” , **The New York Times**, 9 Kasım 1951, s. 8.

⁵⁵ “Mr. Truman Memoirs: Message to MachArthur” , **The New York Times**, 16 Şubat 1956, s. 22.

onların bunu gazetelerinde yaymasını istediklerinden bahsetmiştir. Halk Partililerin dünyanın müşterek savunmasını yapan NATO'ya girmeyi düşünmediklerini, NATO'nun dışında kaldıklarını, Balkan Antantı'na üye olan Yugoslavya'nın arkasında Sovyetlerin olduğunu söylediklerini ve Bağdat Paktı'na diğer Arap Devletleri ile Suriye'nin neden katılmadığı gibi garip sorular sorduklarını söylemiştir. Başbakan Menderes ayrıca, Kore'ye Türkiye'nin neden destek verdiğini soran Halk Partisi mensuplarına, “dünyanın müşterek savunmasına” destek verilmesinin önemli olduğunu ve Sovyetler karşısında ilk saldırıya uğrayan devletlerden birinin de Türkiye olacağını çok açık olduğunu ve bu yüzden müşterek savunmayı desteklediklerini açıklamıştır.⁵⁶ Paralel olarak, The New York Times'ın 5 Mayıs 1951 tarihli çok uzun sayfalar alan bir haberinde ise, Amerikan Senatosu'nda Kore Savaşı ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Çin politikası uzun uzadıya tartışılmıştır. Bu tartışmalardan şu anlaşılmaktadır ki, Birleşik Devletler İkinci Dünya Savaşı sürecinde aynı paralel amaca sahip olan Çin ile iyi ilişkiler yürütürken, şimdi ise Çin'in Sovyetlerin etkisi altında Kore'yi Sovyetler ile birlikte köleleştireceğinden büyük bir endişe duymaktadır. Birleşik Devletler'in dış politikası ise, bağımsızlığını yeni kazanan devletlere yardım ederek, komünizm baskısı altında tekrar bağımsızlıklarını kaybetmelerine engel olmaktır.⁵⁷ 1950'li yılların başlarında Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politikasını Kore Savaşı aşırı derecede meşgul etmiştir. Bu özellikle, 1950'den 1952'ye kadar çıkan haberlerde çok net görülmektedir. Yine çok uzun sayfalar alan bu yazıda, Birleşik Devletler Senatörleri, Çin ve Sovyet Rusya'nın Kore'de ortaklaşa hareket etmesini, nasıl durdurabileceklerini de tartışmışlardır. Bu noktada Birleşik Devletler, Çin politikasını eleştirmeye başlamıştır, çünkü Amerikan Senatosu tarafından şeytani bir araç olarak görülen komünizmle silah ile baş etmenin imkansız olduğu ve komünizm denilen illet ile daha pratik yollarla mücadele etmek için, Çin'in bu savaşta nasıl pasifize edilebileceği tartışılmıştır. Bu noktada, II. Dünya Savaşı'nda çok iyi ilişkiler yürütülen Çin'in komünizme kaymasının yarattığı sonuçlar, Kore örneğinde olduğu gibi derin derin tartışılmıştır. Birleşik Devletler, Asya politikasında, Çin örneğinde olduğu gibi kaybetmiştir. Bu sebeple de zaten, Amerika Birleşik Devletleri'nin özellikle de Kore Savaşı yıllarında, Yunanistan ve Türkiye'ye yardımları artırması ve dünyanın egemenliğini eline alması bizzat The

⁵⁶ Neziroğlu-Yılmaz-Efe, **a.g.e.**, C. 4, s. 555-556.

⁵⁷ “Second Day of Mac Arthur's Testimony”, **The New York Times**, 5 Mayıs 1951, s. 4.

New York Times yazarları tarafından da istenmektedir. Fakat burada Şu da eklenmelidir ki, Marshall Planı, Truman Doktrini, Birleşmiş Milletler ve NATO'ya yardımlarda başı Amerika Birleşik Devletleri çektiğinden, Birleşik Devletler'in Kore Savaşı'na asker gönderecek maddi gücü de pek yoktu. Bu sebeple de özellikle, kıta devletlerinden Kore konusunda destek vermeleri istenmiştir. Türkiye de bu bağlamda, Kore'ye asker göndererek hem dünyanın müşterek güvenliğini korumuŐ oluyor, hem de bir NATO devleti olma üyeliğİ Őansı yakalayarak Avrupa Devletleri konumuna ulaŐıyordu. Bu Nato için önemlidir, çünkü Akdeniz ve Pasifik'te Sovyet yayılmasına karşı Türkiye, Nato'nun da yardımları ile komünizmin yayılmasına karşı bir set oluşturabilirdi, ne de olsa Türkiye Sovyetler ile sınır komşusu idi. Türkiye için ise Şu noktada önemlidir ki, olası Sovyet tehditini hissedecek ilk ülkelerinden birisi Türkiye idi ve Türkiye de kendisini böyle bir saldırıdan korumuŐ olacaktı. 12 Ağustos 1950 tarihli bir diğerk haberde ise, Türkiye'nin Nato'ya girmek için Güney Kore'ye asker göndermek istemesinden bahsedilmektedir. Yazıda Atatürk döneminde dostça olan Sovyet-Türk ilişkilerinin, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetlerin Boğazlar üzerinde tam kontrol ve Doğu Anadolu topraklarından Kars ve Ardahan'ı istemesiyle bozulduğuna da değinilmektedir. Yazıda, Türkiye'nin çok önemli bir coğrafi konuma yani, Avrupa sınırlarında Bulgaristan ve Kafkaslarda ise Rusya ile sınırları bulunduğuna dikkat çekilerek Atlantik Paktı'na alınması ve çok iyi bir ittifak ülkesi olacağı üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda savaş sırasında nötr bir politika izleyen Türkiye'nin savaşın gidişatına göre davrandığına ve Menderes Hükümeti'nin Kore Savaşı'nı fırsat bilerek oraya kara askerleri göndermek teklifini ilk teklif eden ülkelerden birisi olduğuna da değinilmiştir. Bununla birlikte yazıda, Türkiye'nin herhangi bir saldırıya karşı ne İngiltere ne de Fransa ile karşılıklı bir yardımlaşma antlaşmasının olmadığından, Sovyetler'in ise Türkiye ile 1925 tarihli Saldırmazlık Antlaşması'nı savaşın hemen ertesinde 1946 yılında bozduğundan ve Boğazlar ve Doğu Anadolu topraklarından hak talep etmesinin Türkiye'yi Batı'ya kaydırduğından ve Menderes Hükümeti'nin de bu durumdan çok iyi istifade ettiğinden bahsedilmektedir.⁵⁸

⁵⁸ “*The Turkish Bulwark*” , **The New York Times**, 12 Ağustos 1950, s. 10.

Türkiye Kore Savaşı'na Başbakan Menderes'in mecliste de değindiği gibi, dünyanın müşterek savunmasına destek vermek için asker göndermişti. Böylelikle, Türkiye'ye Sovyet Rusya tarafından yapılabilecek olan olası bir saldırıya karşı, Nato ülkelerinin desteği de sağlanmış oluyordu. Şimdi de, Türkiye'nin Nato'ya girme sürecinde Amerika Birleşik Devletleri'nin desteğine ve öte yandan, Türkiye'nin Nato'ya katacaklarına bakmakta fayda var: 9 Şubat 1951 tarihinde The New York Times'e Anne O'hare McCormik adlı yazar tarafından yazılan bir yazıda Türkiye, Yugoslavya ve Yunanistan'ın Akdeniz bölgesini korumak için ortaklaşa hareket etmelerinin, Atlantik Bölgesinin güvenliği için de çok iyi bir şey olduğundan bahsedilmiştir. Fakat yazıda, Yugoslavya lideri Tito'nun böyle bir ortaklığa girmesinin Sovyetler karşısında çok zor olacağı da eklenmiştir. Türkiye Başbakanı Adnan Menderes'in henüz ülkesinin bir NATO üyesi olmamasına rağmen, Kore'ye asker göndermek istemesinin ise dünyanın müşterek güvenliğine sahip çıkmasından dolayı takdir edilmesi gerektiğini söyleyen yazar ayrıca, Menderes'in şu sözlerine de yer vermiştir: ‘Bizim Kore'ye asker gönderme sebebimiz dünyanın müşterek savunulmasına katkıda bulunmaktır.’ Fakat bu üç ülkenin askeri olarak çok güçlü ekipmanlara sahip olmadığına da değinen yazar, Amerika Birleşik Devletleri'nden bu ülkelere destek vermesini çünkü, bu ülkelerin kıtanın korunmasını sağlayan çok önemli üç ülke olduğunu vurgulamıştır.⁵⁹ Burada şu noktaya dikkat çekmek gerekmektedir: The New York Times'ın 9 Şubat 1951 tarihli bu haberinde de geçtiği gibi Başbakan Adnan Menderes, mecliste Kore'ye asker gönderilmesinin sebebini açıklayan yukarıdaki konuşmasında da, dünyanın müşterek savunulmasına sonuna kadar destek vereceklerini aksi takdirde, herhangi bir saldırıya uğradıkları zaman yalnız kalacaklarını söylemiştir. Paralel olarak, 16 Mayıs 1951 tarihinde, The New York Times'ın yurt içi ve yurt dışı haberlerinin genel olarak değerlendirildiği bir haberde, Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye ve Yunanistan'ın NATO'ya girmesi için Fransa ve İngiltere'den destek istediği anlatılmaktadır. Bununla birlikte, Birleşik Devletler Avrupa Yardımı kapsamında, yani Marshall Planı altında Yunanistan, Türkiye, Avusturya ve İzlanda için Birleşik Devletler Kongresi'nden

⁵⁹“*Allies On and Beyond the Dividing Line*”, **The New York Times**, 9 Şubat 1951, s. 10.

250.000.000 dolarlık bir yardım talep etmektedir.⁶⁰ 20 Temmuz 1951 tarihli The New York Times'da geçen bir haberde ise, Türkiye'nin Nato'ya girmesine İngiltere'nin sıcak baktığına duyulan sevinç dile getirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri zaten, Türkiye'nin Nato'ya girmesine bir hayli çaba göstermiş ve Fransa da bu durumu desteklemişti. Yunanistan Nato'ya alınmak için coğrafi olarak, Nato ülkeleri ile daha yakın bağlantılara sahipti. İngiltere'nin Türkiye'nin Nato'ya alınmasına karşı çıktığı nokta ise şu idi: Eğer Türkiye Nato'ya alınırsa, Nato'nun savunma bölgesi coğrafi olarak genişleyecek ve zaten pek kuvvetli olmayan Nato askeri harcamalarının da artacağı endişesinden dolayı idi.⁶¹ 30 Eylül 1951 tarihli The New York Times'ın bir diğer haberinde ise, Yunanistan ve Türkiye'nin Kuzey Atlantik Pakti'na alınmalarının önemine değinilmiştir. Türkiye bir Kuzey Atlantik Pakti üyesi olarak, Orta Doğu'da Batı Avrupa'nın savunulmasına katkıda bulunacaktır. Orta Doğu, Batı Avrupa için stratejik bir konumda bulunmaktadır. Akdeniz'in ve Süveyş Kanalı'nın savunulması, coğrafi olarak Batı Avrupa savunması açısından önemli iki bölgedir. Öte yandan, dünyanın en önemli petrol bölgelerine sahip olan Orta Doğu bölgesi, Batı Avrupa ülkelerinin hava ve deniz güçleri için doğal gaz ve petrol sağlaması bakımından çok önemlidir. Sovyetler bu durumun çok önceden farkındadırlar. Hatta 1940 yılında, Alman Dış İşleri Bakanı ile Sovyet Dış İşleri Bakanı Molotov, Batum ve Bakü'nün güneyindeki, yani Hazar Denizi civarındaki petrolü aralarında paylaşmışlardı. Orta Doğu ayrıca, Batı Avrupa'nın güney kanadının güvenliği açısından çok önemli bir konumda bulunmaktadır. Öte yandan Yunanistan, Yugoslavya ve Türkiye'nin Akdeniz'in korunmasına yönelik bir antlaşma girişimleri de Orta Doğu bölgesi, dolayısıyla da Batı Avrupa'nın stratejik olarak savunulması için çok önemli bir adımdır.⁶² 24 Kasım 1951 tarihli The New York Times'ın dünya genelindeki haberlere genel olarak yer verdiği bir sayfasında ise, Türkiye ve Yunanistan'ın Nato'ya girme durumu İngiltere ve Birleşik Devletler arasında tartışılmıştır. İngiltere Nato'nun tekrar silahlanma da dahil olmak üzere, ekonomik olarak bu iki ülkenin üyeliğini kaldırıp kaldırmayacağı konusunda tedirginlik duymaktadır. Fakat eğer bu iki ülke, Nato'ya alınırsa da, Eisenhower'ın emri altındaki bölgenin sağ kanadı güvenceye alınmış olacak ve ayrıca Orta Doğu

⁶⁰ "World News Summarized", **The New York Times**, 16 Mayıs 1951, s. 1.

⁶¹ "Britain and Turkey", **The New York Times**, 20 Temmuz 1951, s. 20.

⁶² "Middle East A Big Gap In The West's Defenses", **The New York Times**, 30 Eylül 1951, s. 118.

Bölgesi'nin güvenliği de Türkiye sayesinde korunmuş olacaktı. Bu noktada, tekrar silahlanma gündeme gelmiştir ki, Birleşik Devletler Batı Avrupa'nın silahlanmasına bütçesinden 4.774.000.000 dolar ayırıyor iken, ekonomik yardım olarak ise 1.022.000.000 dolar ayırıyordu. Amerika Birleşik Devletleri eğer çok gerekli olursa da, silahlanmaya ayırdığı paradan 580.000.000 dolarlık bir kısmını daha ekonomik yardıma ayırabileceğini de söylüyordu. Benzer olarak, 2 Nisan 1952 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir haberde komünizm ideolojisi şöyle tanımlanmaktadır: Emperyalistik amaçları olan bir grubun Elbe Nehri'nden Çin Denizi'ne kadar dünyayı egemenliklerine almayı planladıkları bu ideolojiye karşı daima savaşağız. Öte yandan, haberde Nato'nun üye olan ülkelerini bilimsel ve teknik olarak da eğittiğinden bahsedilmektedir. Örneğin, Yunanistan ve Türkiye'nin Nato'ya alınması, Doğu Akdeniz'in korunmasını ve Nato'nun doğu kanadının güçlenmesini sağlayacaktır. Türkiye büyük ordusu ile Nato'ya güç katacaktır, fakat Türk askerlerini eğitmek ve modern ekipmanlarla donatmak gerekmektedir. Nato aynı zamanda üye devletlerine askeri eğitim dışında eğitim vermekte, ayrıca üye ülkelerinin bilimsel olarak gelişmesi için destek de vermektedir.⁶³ 18 Şubat 1952 tarihinde Yunanistan ve Türkiye'nin NATO'ya katılması, Kuzey Atlantik Paktı'nın güney kanadını güçlendirmiştir. Öte yandan, Türkiye'nin NATO'ya katılması ile üzerindeki Sovyet baskısı da bir nebze azalmış oldu. Özellikle, Türkiye'nin Kuzey Atlantik Paktı'na üyeliğe kabulü ile Sovyetlerin Türkiye'deki stratejik deniz yollarına girme amaçları da engellenmiş oldu.⁶⁴

31 Mayıs 1959 tarihinde Thomas J. Hamilton tarafından The New York Times'e yazılan bir yazıda ise, Batılı Devletler'in Sovyet Rusya Başbakanı Kruşçev'in en küçük uydu devleti olan Arnavutluk'u ziyaret etmesinden ve bu ülkeyi Akdeniz'e girmek için kullanacağından duydukları korkudan bahsedilmektedir. Eskiden Rus Çarları Karadeniz'e girmek için uğraşırlardı. Şimdi ise, Akdeniz önem kazanmıştır. Akdeniz'in savunması için Birleşik Devletler, Türkiye ve Yunanistan'ı desteklemiştir. Yunanistan'daki Sovyet Rusya'nın desteklediği komünist darbe, Amerika Birleşik Devletleri'nin bu ülkeye verdiği desteğiyle engellenmiştir. Benzer bir şekilde,

⁶³ "Text of Einsehower's First Annual Report to Report as Commander of West Forces", **The New York Times**, 2 Nisan 1952, s. 14.

⁶⁴ **NATO A-Z Pages**, Erişim Adresi: <http://www.nato.int/>, s. 8.

Türkiye'nin Çanakkale ve İstanbul Boğazları'ndan üs isteyen Sovyetler, Amerika Birleşik Devletleri'nin yardımları ile engellenmiştir. Sovyetlerin Akdeniz'de yayılmasını önlemek için Nato'ya Türkiye ve Yunanistan'ın alınması, İspanya'nın Nato'ya üye olmamasına rağmen bu ülkede Nato üssünün bulunması vb. şeylerdeki amaç, Akdeniz'de Sovyet yayılmacılığını engellemeye yöneliktir.⁶⁵ 5 Nisan 1959 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Sovyet Rusya ve Nato ülkelerinin Berlin Sorunu için biraraya geldiklerinden bahsedilmektedir. Yazıda ayrıca, Batı Almanya'da Nato'nun çok güçlendiğine ve doğuda sınırının Türkiye ve Yunanistan'a kadar uzandığına değinilmiştir. Kruşçev'in Almanya konusundaki ilk teklifi ise, bu ülkenin özgür bırakılmasıdır. İkinci teklif ise, Doğu ve Batı Almanya ile ayrı ayrı birer barış antlaşmaları imzalamaktır.⁶⁶

27 Ocak 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağdat Paktı, Kuzey Atlantik Paktı ve Güneydoğu Asya Ticaret Organizasyonu ile antlaşmalar yaparak bağlantılar kurmak

⁶⁵ Thomas J. Hamilton, “*West Weighs Defense For The Mediterranean*”, **The New York Times**, 31 Mayıs 1958, s. E3. (Ayrıca Ek I'deki haritaya bakarak Nato üslerini ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Akdeniz'de Sovyet yayılmacılığını engellemeye yönelik yaptığı ortaklıklara daha detaylı bir şekilde bakabilirsiniz.)

Thomas J. Hamilton isimli yazar Gürcistan'da doğmuştur. Oxford Üniversitesi'nde lisans ve yüksek lisans yapan yazar aynı zamanda bu üniversitede Rodos akademisyeni olarak çalışmıştır. Thomas J. Hamilton 1931'de The Atlanta Journal'da yazmıştır. Daha sonra The Associated Press'in Londra ve Washington bürolarında çalışmıştır. Yazar, 1937 tarihinde The New York Times'in Londra bürosunda görevlendirilmiştir. Burada üç yıl çalışan yazar, 3 yıl sonra ise The Times'in Madrid bürosunda çalışmıştır. 1939 ile 1941 yılları arasında Madrid'de çalıştıktan sonra ise yazar, 1965 ile 1967 yılları arasında The New York Times'in Bonn bürosu başkanı olmuştur. Thomas J. Hamilton 1967'den 1972 tarihine kadar emekli olana kadar ise gazetenin Cenova bürosunun başında bulunmuştur. 35 yıllık muhabirlik yapan yazar, 1946 ile 1965 yılları arasında Birleşmiş Milletler'in gazetecilik bürosunun şefi olarak da görev yapmıştır. Thomas J. Hamilton'un ilgi alanına giren ve başarı elde ettiği konular ise şunlardır: İsrail'in kuruluşunda yol gösterici yazılar yazan yazar, 1954 yılındaki Cenova Barış Konferansı hakkında da önemli yazılar yazmıştır. 1968 yılında Sovyetlerin Çekoslovakya'yı işgali ile ilgili de önemli yazılar yazan Hamilton, Cenova, Viyana ve Helsinki'de bu konularla ilgili yapılan antlaşmalara da bizzat şahit olmuştur. Thomas Hamilton aynı zamanda 1943 yılında Franco rejimini değerlendiren bir de kitap yazmıştır. Yazar, Birleşmiş Milletler'deki görevinde ise çok önemli BM delegeleri ile röportajlar yapmış ve bu delegeler hakkında çok önemli incelemelerde bulunmuştur. Yazar, 1951'de Birleşmiş Milletler'de Sovyetler Birliği'nden Jacob Maliki ile yapmış olduğu röportajı ile dönüm noktası elde etmiştir. Hamilton, Kore Savaşı sırasında Kore'ye giderek Sovyetlerle ilgili bilgiler toplayan ve ilgili Sovyet kişileri ile röportajlar yapan ilk gazetecidir. Birçok ödül sahibi olan yazar, 1955-56 yıllarını kapsayan period için yabancı muhabir ödülünü almıştır. Thomas J. Hamilton aynı zamanda 1973 ile 1978 tarihinde Birleşmiş Milletler'in Japonya misyonu hakkında tavsiyelerine başvurulmuş ilk ve en önemli danışmanıdır. Thomas J. Hamilton 77 yaşında iken geçirmiş olduğu kalp krizinden dolayı hayata gözlerini yummuştur.

Bkz:<https://www.nytimes.com/1987/01/09/obituaries/thomas-hamilton-dies-at-77-former-timescorrespondent.html?mtrref=www.bing.com&gwh=DD4C21D691BCAC313CE41B7FEE32BE68&gwt=pay>, 29.03.2019.

⁶⁶ “*Western Stance*”, **The New York Times**, 5 Nisan 1959, s. E1.

istediğine değilmıştır. Sovyetler'in Bağdat Paktı ülkelerine balistik füze yerleştirmeleri konusunda ise Nato üyeleri ayrıca konferans yapacaklardır. Yazıda ayrıca, Türk Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun ise, Nato'nun dünya barışı ve güvenliğini sağlayan çok önemli bir organizasyon olduğundan duyduğu güveni belirttiğinden bahsedilmiştir.⁶⁷

28 Haziran 1958 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda ise, Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle'nin Amerika Birleşik Devletleri'nden ve İngiltere'den dünyanın yönetimine Fransa'yı da dahil etmelerini istediğinden bahsedilmektedir. Fransa Cumhurbaşkanı De Gaulle, Fransa'nın başı çekmediği bir dünyanın düşünülemeyeceğini söylemiş ve Nato'dan Doğu Akdeniz'in savunulması için önemli olan askerlerini de çekmiştir. Diğer yandan haberde bahsedildiğine göre, Fransa, İspanya, İtalya, Morokko ve hatta Tunus'un başını çektiği ülkelerin Doğu Akdeniz'in güvenliğini sağlamalarına karar verilmiş ve bu ülkelerden daha sonra Yunanistan ve Türkiye'yi de bu grubun içine almaları istenmiştir. İtalya ise, Doğu Akdeniz'de Fransa'nın yükselmesine karşı çıkmıştır.⁶⁸ Bu haberde şu görülmektedir ki, Avrupa'da I. ve II. Dünya Savaşlarında olduğu gibi İngiltere ve Fransa eskiden olduğu gibi, dünya yönetiminde söz sahibi olma konularını devam ettirmek istemişlerdir. Tabii burda artık, İngiltere ve Fransa'ya ilaveten Amerika Birleşik Devletleri de vardır. Fakat, yine bu iki büyük savaştakine benzer bir şekilde, İtalya da bu iki devletten pek de geri kalmak istemiyordu ki, Fransa'nın Akdeniz'de üstün olmasına karşı çıkmıştır. Almanya ise iki büyük dünya savaşından sonra püskürtüldüğü için sesi pek çıkmamaktadır.

⁶⁷ "Arms Union Gains In Baghdad Pact", **The New York Times**, 27 Ocak 1958, s. 6.

⁶⁸ "The World", **The New York Times**, 28 Haziran 1958, s. E.2.

6. Türk-Sovyet Siyasi ve Ekonomik İlişkileri

En genel bağlamda, 1954 yılına kadar Türkiye ile Sovyet Rusya arasındaki siyasi ilişkiler şöyle özetlenebilir: 13/05/1953 tarihli Bakanlar Kurulu kararından anlaşıldığına göre, Türkiye İç İşleri Bakanlığı, Sovyet Rusya ve uydularında yayımlanan her türlü matbuaların Türkiye'ye sokulmasını yasaklamıştır.⁶⁹ 1953 yılına kadar, her iki ülke arasındaki ilişkiler kötü giderken, Stalin'in 5 Mart 1953'de ölümü ile Sovyet Rusya dış politikada daha ılımlı bir politika izlemeye başlamıştır. Böyle bir politika değişikliği, Sovyet ideolojik amacını aynen devam ettirmekle birlikte, sadece bir taktik değişikliği olarak düşünülebilir. Bu yumuşama politikası ile ilgili olarak, Sovyet Dışişleri Bakanı Molotov tarafından Türkiye'ye ithafen yazılan bir mektup, Moskova'daki Türk elçisine okunmuştur. 30/05/1953 tarihinde Sovyet Dışişleri Bakanı Molotov, Türkiye'den Ermenistan ve Gürcistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri'nin toprak istemeleri ve Rusya'nın da Karadeniz'de kendi güvenlik sorunları ile üs istemesi karşısında Türk Hükümeti'nin üzüntülerini hatırlatmış ve artık bundan böyle Sovyet Rusya'nın Türkiye üzerindeki bu taleplerinden vazgeçtiğini belirtmiştir. Molotov ayrıca, bundan sonra iki ülke arasındaki ilişkilerin Türkiye'nin istediği biçimde devam edeceğini de belirtmiştir.⁷⁰

Türk İstiklal Harbi emperyalizme ve monarşiye karşı verilmiştir. Bolşeviklerin de Türkiye ile ortak bir emperyalizme ve monarşiye karşı savaşması sebebiyle, Sovyet Rusya Türk Kurtuluş Savaşı sırasında Türkiye'ye askeri ve parasal yardım yapmıştır. Bu yardımın parasal olarak değeri 1.200.000 Osmanlı altını idi. Bununla birlikte 16 Mart 1921 Moskova Antlaşması ile Sovyet Rusya, yeni kurulmakta olan Türkiye'ye her yıl parasal yardım da yapacaktı. Nitekim bu parasal yardım konusunda Sovyet Rusya, zaman zaman sorun çıkarsa da Türkiye'ye olan maddi yardımlar devam etmiştir. Milli Mücadele Dönemi'nden, Rusların Stalingrad

⁶⁹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu: 30..18.01.2., Yer No: 132.37..19., Tarih: 13.05.1953.

⁷⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu: 30..1.0.0, Yer No: 61.376.17., Tarih: 30/05/1953.

Zaferi ile, Almanları geri püskürtmeye başladığı ve artık savaşın kesin olarak Rusya'nın lehine dönüşmeye başladığı döneme kadar ki Rusya ile Türkiye arasındaki siyasi ve ekonomik ilişkiler iyi gitmişti. Burada şunu belirtmek faydalı olacaktır: İki ülke arasındaki ilişkilerin, Stalingrad Muharebesi'ne kadar genel olarak iyi gitmesinin sebebi, Rusya'nın o dönemde tam olarak komünist propaganda yapmadığı dönem olmasıdır. Fakat yine de Rusya Türkiye'yi kendi boyunduruğu altında tutmaktadır. Ya da en azından Bolşevikler buna inanmaktadırlar.⁷¹ Türk dış politikasının Rusya ile ilişkiler özelinde, Atatürk dönemine kadar çok iyi yönetildiğini, Atatürk'ün ölümünden sonra ise güvenlik ve ekonomik sorunlar dolayısıyla Amerika Birleşik Devletleri'ne yaklaşıldığı görülmektedir. Bu dönemde Türkiye, Atatürk döneminde kendi içine dönük politikasından tamamen uzaklaşmış ve adeta Amerika'nın her dediğini yapar bir hale gelmiştir.⁷² Nitekim 1947 yılındaki Truman Doktrini ile Türkiye'ye yapılan askeri ve parasal yardımlar ve 1948'de yine ABD tarafından Marshall Planı adı altında yapılan maddi yardımlar ile Türkiye adeta, Amerika Birleşik Devletleri'ne ekonomik ve askeri olarak bağımlı bir hale getirilmiştir.⁷³

Türkiye güvenlik konularında Batılı ülkeler ile işbirliğini seçmiş olmasına rağmen, Sovyetler ile ekonomik ilişkilerini tamamen dondurmamıştır. Fakat iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasından, 1960'a kadar bazı kırımlar yaşadı.⁷⁴ 1950 yılında Türkiye'nin SSCB ile ithalatı hiç yokken, 1950 yılındaki ihracatı ise % 0,2'dir.⁷⁵ Fakat her şeye rağmen Türkiye ile Sovyet Rusya arasındaki ekonomik ilişkilerin devam ettiği Bakanlar Kurulu'nun 12/11/1952

⁷¹ Kamuran Gürün, **Türk-Sovyet İlişkileri (1920-1953)**, 2. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2010, s.1-214.

⁷² 1946 yılı Türk ekonomisinin dış ticaret fazlası verdiği son yıl olmuştur. Bundan sonraki yıllarda Türkiye ekonomisinde sürekli dış ticaret açığı görülmüştür. Türkiye ise ekonomisindeki bu açığı Amerika Birleşik Devletleri'nin mali yardımları ve dış kredilerle kapatmaya çalışmıştır. 1950'den 1953 yılına kadar Türkiye'deki tüm sınıfsal tabakalar arasında görece bir refah yaşanırken, 1954'ten itibaren ise bir tıkanma yılı başlamıştır. DP ise ekonomide girdiği bu girdabı, ABD'ye karşı Sovyet yardımını koz olarak kullanarak, bir denge oluşturarak çözmeye çalışmış ve bu sebeple de iktidarının son yıllarında Sovyet Rusya ile ekonomik temaslara başlamıştır. Fakat Türkiye'nin Sovyetlerle ekonomik anlamdaki bu yakınlaşması 27 Mayıs Askeri Darbesi sonucunda durmuştur. Bak. Korkut Boratav, **Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985**, İstanbul, Gerçek Yayınları, 1988, s.73-85.

⁷³ Armaoğlu, **a.g.e.**, 522-542.

⁷⁴ Müberra Pirinççi, **'Turkish-Russian Relations In The Past-Soviet Era: Limits of Economic Interdependence**, Orta Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, s. 24-26.

⁷⁵ Cevdet Aslan, **Türk-Sovyet Halklarının Kardeşliği**, İstanbul, Sorun Yayınları, 1976, s.57.

yılında imzaladığı şu karardan da anlaşılmaktadır: 12/11/1952 tarihinde Türkiye Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı'nın Rusya'ya canlı hayvan satması ve bunun karşılığında petrol ve petrol ürünleri almasına yönelik karar Bakanlar Kurulu tarafından imzalanmıştır.⁷⁶

10 Ağustos 1953 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda ise, Sovyet Başbakanı Malenkov'un iç ticaret ve dış ilişkiler hakkında yaptığı konuşmalarının yayınlandığı bir yazıda, Türkiye ile ilgili de birkaç şeye değinilmiştir. Sovyet Başbakanı Malenkov, komşu Türkiye ile ilişkilerin iyileştirilmesi teklifini Moskova'nın yaptığını ve eğer iki ülke arasındaki ilişkiler gelişirse, bunun hem Türkiye'nin hem de Rusya'nın çıkarına olacağını söylemiştir. Aslında, Sovyet Başbakanı Malenkov'un konuşması ekonomik ilişkilere yönelik ve iki ülke arasında ticari antlaşma yapmaya yönelik bir konuşmadır. Malenkov iki ülke arasındaki ilişkiler geliştiği takdirde, bu iki ülkenin ekonomik olarak Karadeniz'den çok iyi bir şekilde yararlanacağını da eklemiştir.⁷⁷ Öte yandan, Sovyet Başbakanı Malenkov bu konuşmasını daha çok iç ticaretin gelişmesi için dış ülkelerle yapılacak olan ticari antlaşmalar bağlamında yapmıştır.

Demokrat Parti Hükümeti'nin ilk dört yılındaki ithalat ve ihracat oranlarına bakarak, Türkiye'nin en çok ticaret yaptığı ülkeler karşılaştırıldığında ise, 1950'den 1953 tarihine kadar olan ithalat ve ihracat oranlarında, Sovyet Rusya'nın adının tam olarak değil de dolaylı olarak geçtiği tahmin edilebilir. Atatürk'ün ölümünden 1953 yılına kadar olan ithalat ve ihracat oranlarını karşılaştırarak, Demokrat Parti İktidarının ilk yılları olan 1950'den 1953'e kadar, dünya ülkeleri ile olan ithalat ve ihracat oranları karşılaştırıldığı zaman şunlar görülmektedir: En başta şunu belirtmekte fayda vardır ki, bu ihracat ve ithalat oranlarında Avrupa'nın geri kalanı ve diğer ülkeler ile verilen ihracat ve ithalat oranlarının içerisinde Sovyet Rusya'da olabilir. 1938'de Türkiye'nin ihracatı 51.766.785 dolar iken, ithalatı 53.513.214 dolar idi. Bu durum 1948 tarihinde ihracatta 195.000.000 dolar, ithalatta ise 270.000.000 dolar idi. 1953 tarihinde ise, Türkiye'nin ihracatı 396.071.500 dolar, ithalatı ise 532.571.428 dolar idi. Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı ülkelerin başında ise % 20.3

⁷⁶ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu:30..18.1.2., Yer No:130.80..17., Tarih:12.11.1952.

⁷⁷ "Text of Premier Malenkov's Detailed Review of Soviet Domestic Economic Policy", **The New York Times**, 10 Ağustos 1953, s. 6.

ile Amerika Birleşik Devletleri ilk sırayı alırken, onu %15.3 ile Batı Almanya, %13.2 ile İtalya, % 6.9 ile İngiltere takip ediyordu. Türkiye'nin 1953 tarihinde Avrupa'nın geri kalanı ile ihracatı % 28.3, diğer ülkeler ile ihracatı % 8.3, Asya kıtası ülkeleri ile % 7.6 idi. Amerika Birleşik Devletleri'ne Türkiye'nin en çok ihraç ettiği ürünlerin başında tütün, kurutulmuş meyve, krom, bakır vb. gelmekteydi. 1953 tarihinde Türkiye'nin ithalat oranlarına bakıldığında ise Batı Almanya % 20.9 ile ilk sırayı çekerken, onu İngiltere %13.7'lik bir oranla takip etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri ithalatta % 11.3'lük bir orana sahipken, İtalya % 7.1, Asya kıtası ülkeleri ise % 1.8 oranına sahipti. Türkiye, Avrupa'nın geri kalanı ile ithalatta % 26.8'lik bir orana sahipken, diğer ülkeler ile %18.4'lük bir ithalat oranına sahipti. Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'ndan önce ithalat ve ihracatta Avrupa'ya bağımlı idi, fakat İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise Amerika Birleşik Devletleri ithalat ve ihracatta başlıca rol oynamaya başladı. Özellikle, şiddetli derecede makineleşmeye duyulan ihtiyaçtan dolayı, ithalatın başında araç ve lastik alımı gelirken, bunun yanı sıra demir, çelik, yün tekstili ve petrol gelmekteydi.⁷⁸ 1954 seçimlerine kadar olan süreçte, Türkiye'nin dış borç açığını kapatması bir hayli dikkat çekmektedir. Bu durum dönemin ekonomik bilançosunu rakamlarla açıklayan ve 1954 tarihinde yazılan bir kitaptan⁷⁹ çok net bir şekilde anlaşılmaktadır. Bu kitapta, Demokrat Parti İktidarı'nın iktidara geldiği 1950'den 1954 yılına kadar olan süreçte, memleketin hemen hemen bütün konularında neler yaptıkları tek tek incelenmekle beraber hükümet, gelecek nesillere bütçe açığı olan bir ülke bırakmayı asla kabul etmemektedir. Yani, Demokrat Parti iktidara geldiği 1950 tarihinden 1954 tarihine kadar, Türkiye'de bütçe açığı tamamen bitmiştir. Bu durumu rakamlarla daha net bir şekilde açıklamak gerekirse "1951 mali senesinde bütçe açığı 234.770.000 bin lira iken, 1952 mali senesinde ise bütçe açığı giderek daralmış ve 199.470.000 bin liraya gerilemiş, bu rakam 1953 mali senesinde daha da küçülerek 167.652.000 bin liraya düşmüş ve

⁷⁸ **Facts on Turkey**, New York, 1954, Erişim Adresi: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all>, 25.02.2017, s. 23-25.

⁷⁹ Bu kitap, dönemin ekonomik bilançosunu bizzat Türk yetkilileri tarafından sıcağı sıcağına aktaran ve Amerikalılar tarafından da çok değer verilerek basılan birincil kaynak olması bakımından önemlidir. Bkz: **Kalkınan Türkiye Demokrat Parti**.

nihayet 1954 mali senesinde ise bütçe açığı tamamen biterek 0 liraya düşmüştür."⁸⁰ Kısacası, 1954 senesine girdiğinde Türkiye'nin dış ticaret açığı bulunmamaktaydı.

Daha net bir şekilde ifade etmek gerekirse, Türk-Sovyet ekonomik ilişkileri 1950'li yılların başlarında pek iyi gözükmemektedir. Fakat, iki ülke arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine yönelik, hem Sovyet liderleri hem de Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın konuşmaları vardır. Fakat, 1950'li yılların başlarında The New York Times Gazetesi'nde, Türkiye Büyük Millet Meclisi konuşmalarında ve diğer kaynaklarda bu konuda pek fazla bilgi mevcut değildir. Fakat, 1950'nin ilerleyen yıllarında, özellikle de Eisenhower dönemindeki Türk-Sovyet ekonomik ilişkilerinin değerlendirileceği bölümde, bu konuya daha detaylı bir şekilde değinilecektir. Burada şöyle bir yorum yapmak gerekirse eğer, 1950'li yılların başlarında, Sovyetlerin Berlin Antlaşması ile Türkiye'ye verdiği Kars ve Ardahan'ı istemesi ve İkinci Dünya Savaşı yıllarında toplanan Yalta Konferansı'nda Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nde değişiklik yapılması teklifine de dayanarak, Boğazlar üzerinde hak talep etmesi sebebiyle Türkiye, Amerika Birleşik Devletleri ve Batı ülkelerine yönelmiştir. Bu sebeple Türkiye, Truman Doktrini ve Marshall Planı çerçevesinde Amerika Birleşik Devletleri'nden aldığı yardımlara ek olarak, bir de 1952 tarihinde Kuzey Atlantik Paktı'na üye olarak askeri ve ekonomik yardım alacaktır. Amerika Birleşik Devletleri ise, bu yardımları Sovyet Rusya'ya karşı vermekte idi. Hal böyle olunca da, Sovyet Rusya ile ekonomik ilişkiler, hem bu yıllarda hem de daha sonraki yıllarda pek de iyi olmayacaktır.

⁸⁰ **Kalkınan Türkiye Demokrat Parti**, s. 25.

II. BÖLÜM: 1954 SEÇİMLERİNDEN 1957 SEÇİMLERİNE KADAR OLAN SÜREÇ

1954 seçimleri ile Demokrat Parti mecliste % 93'lük bir çoğunluk kazanmıştır. Bu çoğunluk bir yandan Demokrat Parti'nin baskıcı yönünü artırırken bir diğer yandan ise böyle bir çoğunluğu elinde tutmayı başaramayan partinin çözülmesine de zemin hazırlamıştır. 2 Mayıs'ta yapılan seçimlerden sonra 14 Mayıs'ta Celal Bayar cumhurbaşkanlığına Refik Koraltan ise meclis başkanlığına getirilmiştir. Adnan Menderes Hükümeti 24 Mayıs'ta programını okumuş ve güvenoyu almıştır. Adnan Menderes'in ilk yaptığı iş her anlamda destek istemek için Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmesi olmuştur.⁸¹

Türkiye'deki 1954 seçimleri ve sonrasında yapılanlar, Amerika Birleşik Devletleri tarafından çok dikkatle takip edilmiştir. Örneğin, The New York Times'e yazılan bir yazıda, yapılan seçimler sonucunda 18 Mayıs 1954 tarihinde Başbakan Adnan Menderes'in yeni kabineyi Cumhurbaşkanı Celal Bayar'a sunduğuna değinilmiştir. Haberde ayrıca, Kabine'deki bakanlıklar ve hangi bakanlığına hangi ismin yazılı olduğu bir liste de verilmiştir. Buna göre, Türkiye'nin Nato'daki eski daimi temsilcisi olan Fatin Rüştü Zorlu Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı olmuştur. Benzer bir şekilde, Türkiye'nin Avrupa Konseyi'ndeki eski temsilcisi olan Osman Kapani ise Devlet Bakanı olmuştur. Mükerrer Sarol Devlet Bakanı yapılmıştır. Hasan Polatkan Maliye Bakanı yapılmıştır. Kabine'deki diğer bakanlıklar ve atanan kişiler ise şöyledir: Adalet Bakanı olarak Şevki Çiçekdağ, Savunma Bakanı olarak Ethem Menderes, İçişleri Bakanı olarak Hakkı Gedik, Dışişleri Bakanı olarak Fuad Köprülü, Eğitim Bakanı olarak Celal Yardımcı, Kamu İşleri Bakanı olarak Kemal Zeytinoğlu, Ekonomi ve Ticaret Bakanı olarak Sıtkı Yırcalı, Sağlık Bakanı olarak Behçet Uz, Gümrük ve Tekel İşleri Bakanı olarak Emin Kalafat, Tarım Bakanı olarak Nedim Ökmen, Ulaştırma Bakanı olarak Muammer

⁸¹ Eroğlu, a.g.e., s. 149-150.

Çavuşoğlu, İşçi Bakanı olarak Hayrettin Erkmen atanmıştır.⁸² Türkiye'deki Dışişleri Bakanı'nın değişmesi The New York Times'ın gözünden kaçmamıştır. 28 Temmuz 1955 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda, 27 Temmuz 1955 tarihinde, önceki Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü'nün yerine, Başbakan Adnan Menderes tarafından Dışişleri Bakanı olarak Fatin Rüştü Zorlu'nun atandığına değinilmiştir.⁸³ Benzeri bir detay yine, The New York Gazetesi'nin gözünden kaçmamıştır. 20 Haziran 1956 tarihinde Joseph O. Haff tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda, Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü'nün hiçbir açıklama yapmadan görevinden istifasına değinilmektedir. Dışişleri Bakanı Fuad Köprülü'nün aynı zamanda Edirne Milletvekili olan yiğeni Cemal Köprülü ve Demokrat Parti İstanbul İl Başkanı olan ve İstanbul Üniversitesi'nde profesör olan oğlu Orhan Köprülü de görevlerinden istifa etmişlerdir. Basın muhabirleri Fuad Köprülü'nün evine gitmişler ve onu evde bulamayınca eşi Behice Köprülü'ye onun neden istifa ettiğini söylemesini istemişlerdir. Behice Köprülü ise, bunun birçok sebebi olduğunu, fakat en önemli sebebin ise Dr. Mükerrrem Sarol tarafından Fuad Köprülü hakkında altı suçtan dolayı mecliste araştırma başlatılmasının ardından yapılan suçlamalar olduğunu söylemiştir. Fuad Köprülü, Fatin Rüştü Zorlu ile Adnan Menderes'e bağlı, bir nevi Devlet Başkanlığı gibi görülen Dışişleri Bakanlığı'nda birlikte de çalışmışlardır.⁸⁴ Yukarıdaki örneklerden anlaşılan odur ki, The New York Times Gazetesi, Türkiye'deki demokratik olayları sıkı bir şekilde takip etmiştir.

Bu dönemin ekonomik tablosuna kısaca bakıldığında ise seçimlere birkaç ay kala Türkiye'nin ekonomik durumunun pek de iyi olmadığı görülmektedir. Örneğin, 1957 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde konuşan İsmet İnönü konuşmasında, 26 Şubat 1954 Kredi Antlaşması'ndan sonra, Dünya Bankası'nın Türkiye'ye artık kredi vermeyi kestiğini söylemiştir. İnönü ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri yardımlarının tam olarak işlemesi için Türkiye'nin mali reformlar yapmaya ihtiyacı olduğunu, bizzat Amerikalılar'ın geçen yaz aylarında

⁸² “*Turkish Cabinet Named*”, **The New York Times**, 18 Mayıs 1954, s. 2.

⁸³ “*Turkish Cabinet Shifts: Dispatch of the Times, London*” , **The New York Times**, 28 Temmuz 1955, s. 46.

⁸⁴ Joseph O. Haff, “*Turkish Foreign Minister Resigns Post; Move Laid To Clearing Of Foe In Inquiry*” , **The New York Times**, 20 Haziran 1956, s. 5.

dile getirdiklerini belirtmiştir.⁸⁵ Bu dönem de dış borçlanmanın da bir hayli yükseldiği görülmektedir. Örneğin, 1950'de 62 milyon olan dış borç, 1955 Ekim ayına gelindiğinde 10 aylık bir sürede dokuz kat artarak 482 milyon olmuştur.⁸⁶

Bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkiler hat safhada devam etmektedir. Örneğin, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 1 Kasım 1956 tarihli Onuncu Dönem Dördüncü Yasama Yılı Birinci Celse'de konuşan Cumhurbaşkanı Celal Bayar, konuşmasının hükümetin harici siyasetle ilgili kısmında büyük dost ve müttefik Amerika ile ilişkilerinin çok iyi şekilde olduğunu ve bundan sonra da böyle devam etmesini umduklarını söylemiştir. Cumhurbaşkanı ayrıca, Birleşik Devletler gibi Kanada'nın da mesafe olarak çok uzakta olmasına rağmen, bu ülkeler arasındaki anlayış ve ideoloji benzerliği dolayısıyla birbirlerine aslında çok yakın olduklarını da eklemiştir.⁸⁷ Cumhurbaşkanı Celal Bayar, konuşmasının harici siyasete değindiği bu kısmında Sovyet Rusya adını bile anmamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin ise, mecliste hem Halk Partililer hem de Demokrat Parti milletvekilleri tarafından sürekli övüldüğü görülmektedir.

1. Titoizm ve Balkan İttifakı

28 Şubat 1953 tarihinde Türkiye, Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federal Halk Cumhuriyeti arasında Dostluk ve İşbirliği Antlaşması kurulmuştur. 9 Ağustos 1954 tarihinde ise üç ülke arasında İttifak, Siyasi İşbirliği ve Karşılıklı Yardımlaşma Antlaşması kurulmuştur.⁸⁸ Şubat 1953 tarihinde siyasi bir pakt olarak başlayan Balkan Paketi, Ağustos 1954 tarihinde ise askeri bir pakta dönüşmüştü. Fakat daha sonra, Yugoslavya Balkan Paketi'nin siyasi ve ekonomik yönüne odaklanmıştır. Bir Sovyet uydusu olan Yugoslavya son zamanlarda Sovyet Rusya ile normalleşmeye

⁸⁵ **Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Konuşmaları (22 Nisan 1950-20 Kasım 1961)**, C.2, haz. İrfan Neziroğlu ve Tuncer Yılmaz, Ankara, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları, 2013, s. 1233.

⁸⁶ Neziroğlu-Yılmaz, **a.g.e.**, s. 1098.

⁸⁷ Yılmaz, **a.g.e.**, C. I, s. 260.

⁸⁸ **Uluslararası ve Bölgesel Gelişmeler Çerçevesinde SSCB-Türkiye İlişkileri (1953-1964)**, Ankara, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, 2000, s. 39-40.

başlayan ilişkilerinden olsa gerektir ki, Balkan Paktı'nın askeri yönüne pek önem vermemiştir. Aşağıda The New York Times Gazetesi'nin Balkan İttifakı ile ilgili haberlerinden birisinde bu paktın kurulma aşamasının 1951 yılına rastladığına değinilmektedir.

10 Şubat 1951 tarihli, Anne O'hare McCormick tarafından The New York Times'a yazılan bir yazıda, Balkan İttifakı'nın önemine değinilirken, aynı zamanda bağımsızlığını yeni kazanan Türkiye'nin üstelik bir de demokratik seçimlere gitmesi takdirle karşılanmıştır. Yazıda, Akdeniz'in korunması için ittifak yapan Yunanistan, Türkiye ve Yugoslavya askerlerinin 1.000.000 civarında olmasına rağmen teknik olarak çok iyi olmadıkları vurgulanmaktadır. Ama yine de, Akdeniz'in korunması için bu üç ülkenin bir araya gelmesi, Atlantik'in savunulması için de çok önemlidir. Çünkü, Akdeniz'in korunması demek, Atlantik Bölgesinin korunması anlamına gelmektedir. Yugoslavya ise militan ulusalcılardan oluşmaktadır, yani Yugoslavlar militan komünist değillerdir. Bu üç ülkeden en önemlisi ise Türkiye'dir. Türkiye, Sovyet Rusya'nın petrol yataklarına yakın ve aynı zamanda da Sovyet Rusya'nın Yakın Doğu'ya giden yolları üzerinde sınır komşusu bulunmaktadır. Dolayısıyla, bağımsızlığını yeni kazanmasına rağmen Türkiye, üstelik de tek partili sistemden demokrasiye geçerek, böyle bir düşman karşısında bağımsızlığını koruduğu için takdirle karşılanmıştır.⁸⁹ Bu yazıdan ayrıca şu anlaşılmaktadır ki, Balkan İttifakı'nın başlangıcı 1950'li yılların en başına rastlamaktadır.

25 Ekim 1953 tarihinde The New York Times'e, Belgrad'a Times Gazetesi'nin temsilcisi olarak giden ve orada Tito ve Titoizm hakkında incelemelerde bulunan Jack Raymond tarafından yazılan bir yazıda ise, yazarın Tito hakkındaki açıklamalarına yer verilmiştir. Buna göre, Tito'nun kendisinin de açıklamalarına göre, kendisi tüm dünyada diktatör olarak tanınmaktadır. Gerçekten de onun döneminde, basın özgür değil ve radyolar da istediği gibi yayın yapamamaktadırlar. Hal böyle olmasına rağmen, 17.000.000'lük karışık ırkın bulunduğu Yugoslavya Federal Cumhuriyeti'nin halkı onu desteklemektedir. Bununla birlikte Tito, seçimlere gitmeyi de düşünmektedir. Tito'nun görüşü ya da

⁸⁹ Anne O'hare McCormick, "Abroad: Allies On and Beyond The Dividing Line" , **The New York Times**, 10 Şubat 1951, s. 10.

Titoizm olarak adlandırılan görüş, yine kendisinin ifadesiyle, asla eski sistemleri savunmamakta ve sosyalizmi gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. Tüm bunlara ilaveten Marshal Tito, kişiliklerin tarihi yaratamayacağını ancak, kişilerin insanlara hizmeti ile tarihin bu kişileri anacağını söylemiştir. Ve şunu da eklemiştir: Tüm insanlara hizmet eden sistem asla komunizm değildir.⁹⁰ Burada Yugoslavya Federal Cumhuriyeti lideri Marshal Tito, komünizmin eski emperyalist sistem gibi çalıştığını ve sosyalizmin daha doğru olduğunu söylemiştir.

21 Mayıs 1955 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Sovyet liderlerinin gelecek günlerde Yugoslavya'ya yapacağı ziyarete değinilmektedir. Sovyet Gazetesi Pravda'da bu ziyaret, Sovyetlerin Yugoslav lider Tito'nun görüşünü kabul ettiği olarak yorumlanırken, Yugoslav basını bu ziyaret konusunda yorum yapmamayı tercih etmiştir. Öte yandan, önemli bir Yugoslav resmi devlet memuruna bir basın toplantısında, geçen günlerde Türkiye Başbakanı Adnan Menderes'in Yugoslavya'yı ziyareti esnasında çok dikkatli davranıldığını, Sovyet liderlerinin Yugoslavya'yı ziyareti esnasında da aynı dikkati gösterip göstermeyecekleri sorulmuştur. Resmi devlet yetkilisinin buna cevabı tabiki de, gelecek günlerde yapılacak ziyaret konusunda çok daha dikkatli davranılması gerektiği şeklinde olmuştur. Benzer bir şekilde, Yunanistan devlet yetkilileri de Yugoslavya'ya ziyarette bulunacaklardır.⁹¹ Yugoslavya yönetimi bir yandan Balkan

⁹⁰ Jack Raymond, "Marshal Tito Enters His Fourth Stage", **The New York Times**, 25 Ekim 1953, s. SM13.

Asıl adı Israel Rosenblatt olan Jack Raymond 6 Ekim 1918 tarihinde Polonya'da doğmuştur. Yazar 1921 tarihinde Birleşik Devletler'e taşınmıştır. 15 yaşında iken takma adını resmi adı olarak benimseyen yazar, The New York World-Telegram'a ve diğer gazetelere spor makaleleri satmıştır. Bronx'ta küçük bir günlük gazetede yazdıktan sonra yazar, The New York Times'da muhabirlik yapmaya başlamıştır. Jack Raymond, İkinci Dünya Savaşı sırasında The New York Times tarafından savaşta tam zamanlı olarak görev yapması için gazetenin savaş muhabiri olarak atanmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise gazetenin Almanya, Balkanlar, Sovyetler Birliği ve Washington bürolarında çalışmıştır. Jack Raymond 1950'nin ortasında Dış Moğolistan'ı ziyaret eden ilk Amerikalı muhabirdir. 88 yaşında ölen yazar, genç yaşta II. Dünya Savaşı alanlarında ve Beyaz Saray'da gazeteciliği öğrenmiştir. Daha sonra uluslararası bir çevresel organizasyona katılmıştır. Yazar 5 yıllık İkinci Dünya Savaşı esnasında The New York Times'da Ordu gazetecisi olarak röportajlar yapmıştır. 20 yıldan fazla The New York Times'da çalışan yazarın en önemli başarısı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki süreçte Almanya ve Demir Perde ülkeleri ile röportajlar yapan ilk gazeteci olmasıdır. O zaman ki adı Uluslararası Çevre Enstitüsü olan Uluslararası Çevre ve Gelişim Enstitüsü'nde başkanlık ve yöneticilik yapmıştır. Bu enstitü 1972 tarihinde Stockholm'da Birleşmiş Milletler nezdindeki ilk Dünya Zirvesi'nin kurulmasına yardım etmiştir. Bu zirvede küresel çevreyi düzenlemek için kararlar alınmıştır. Bkz: <https://www.nytimes.com/2007/07/28/nyregion/28raymond.html>, 30.03.2019.

⁹¹ "Belgrade Is Cautious: Pravda Accepted Tito's Socialism", **The New York Times**, 21 Mayıs 1955, s. 1.

Antantı kapsamında, -ki bu paktın amacı Doğu Akdeniz'in Sovyet Rusya'ya karşı korunmasıdır ve bu yüzden Amerika Birleşik Devletleri ve Nato ülkeleri bu paktı desteklemişlerdir- Türkiye ve Yunanistan ile görüşmeler yapmakta iken, öte yandan ise, Sovyetlerin Yugoslavya'ya karşı tutumunu değiştirmesi sürecini çok dikkatli yönetmiştir. Çünkü gerçekten de, burada çok ince bir çizgi vardır ve eğer Yugoslavlar bu çizgiyi görmezlerse sonuç Sovyet-Yugoslav ilişkileri açısından felakete dahi sürüklenebilirdi. C. L. Sulzberger tarafından The New York Times'e 27 Temmuz 1955 tarihinde yazılan bir yazıda ise, Trieste sorununa rağmen, İtalya'nın Balkan Antantı'na girmesi için ikna edilmesi gerektiği üzerinde durulmaktadır. Şu anda İtalya'da olan Hristiyan Demokrat Parti, Amerika Birleşik Devletleri tarafından pek desteklenmese de, Amerika Birleşik Devletleri'nin Komünist Yugoslavya ile ittifak olması, Faşist Fransa ile ittifak olması vb. gibi garip olan dış politikasından dolayı İtalya'daki partinin de bir gün Amerika Birleşik Devletleri tarafına geçmesine değinilmiş çünkü, komünizmin İtalya'yı tehdit edebileceği korkusu vardır. Fakat, İtalya'da yönetime gelen Hristiyan Demokrat Parti ise, Sovyet-Yugoslav yaklaşması ve Avusturya'nın tarafsız politikası gibi nedenlerden dolayı Balkan Paktı'na katılmak istememektedir. Öte yandan, Yugoslavya ise doğu sınırında Türkiye ve Yunanistan ile anlaşarak bir pakt kuracaktır.⁹² Jack Raymond tarafından 10 Kasım 1955 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Yunanistan'ın Balkan Paktı'na Türkiye'yi almak istemediğinden bahsedilmektedir. Buna sebep olarak ise, Yunanistan'ın sadece Kıbrıs üzerindeki teklifi değil, 6-7 Eylül'de yapılan Anti-Yunan karşıtı isyan da gösterilmiştir. Sovyet Rusya ise bu durumdan yararlanmak isteyip Yunanistan ve Yugoslavya ile ticari antlaşmalar yapmak istemiştir. Şubat 1953 tarihinde siyasi bir pakt olarak başlayan Balkan Paktı, Ağustos 1954 tarihinde ise askeri bir pakta dönüşmüştü. Fakat daha sonra, Yugoslavya Balkan Paktı'nın siyasi ve ekonomik yönüne odaklanmıştır. Bir Sovyet uydusu olan Yugoslavya son zamanlarda Sovyet Rusya ile normalleşmeye başlayan ilişkilerinden olsa gerektir ki, Balkan Paktı'nın askeri yönüne pek önem vermemiştir.⁹³

⁹² C. L. Sulzberger, "Foreign Affairs: American Guelph and Russian Ghibelline In Italy" , **The New York Times**, 27 Temmuz 1955, s. 22.

⁹³ Jack Raymond, "Greeks Held Set To Quit Alliance" , **The New York Times**, 10 Kasım 1955, s. 2.

Diğer yandan, 3 Haziran 1956 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda ise, Sovyet Rusya'da yapılan kabine değişikliğine ilişkin bir resminde yer aldığı, Stalin döneminden beri devam eden Rus dış politikası değerlendirilmiştir.⁹⁴ Bu yazıda en çok üzerinde durulan konu ise Yugoslavya'nın politikasıdır. Yugoslav lider Tito adeta Doğu ve Batı arasında bir köprü konumunda olmuştur. Tito, Avrupa ve Amerika'dan yardım almayı kabul etmiş, iki Nato üyesi olan Türkiye ve Yunanistan ile Balkan İttifakı'na girmişti. Buna ilaveten Tito, Avrupa'da Fransa, Norveç ve Belçika'daki Sosyalist parti liderleri ile de görüşmüştür. Fakat daha sonra, Sovyet liderleri ile yapılan olumlu görüşmeler neticesinde ise Tito, bundan sonra komünist ülkeler birliğinin hiçbir ülkesi bu birliği asla terk etmeyecektir, diyerek de Sovyet Rusya'ya olan yakınlığını belirtmiştir. Bununla beraber Yugoslav lider Tito, iç ve dış politikada bağımsız olacaklarını da eklemiştir.⁹⁵ 29 Ocak 1956 tarihinde, 1928 tarihinden beri Amerikan Dışişleri Bakanlığı editörlüğünü yapmaya devam eden ve Yugoslav lider Tito ile ilgili bir kitap da yazan, yakın dönemde de Yugoslavya'yı ziyaret etmiş olan Hamilton Fish Armstrong adlı bir yazar tarafından The New York Times'e yazılan bir yazıda ise, Yugoslavya ve Rusya arasındaki ilişkiler, Yugoslavya'nın Balkan ve Bağdat Paketi'ne karşı tutumu ve Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı tutumu değerlendirilmiştir. Yazara göre, Yugoslav tarihinde iki önemli olay vardır: Birincisi, 28 Haziran 1948 tarihinde, Yugoslavya'nın Kominform'dan ayrılması ve 26 Mayıs 1955 tarihinde ise, Sovyet Rusya liderleri Kruşçev ve Molotov tarafından Yugoslavya'ya yapılan ziyaretlerdir. Yazar, öncelikle Stalin dönemindeki Rusya'nın politikasına değinmiştir. Stalin'in politikası daha çok savaşımlara yol açabilecek saldırgan tarzda bir politika idi. Yugoslavya'nın Yunanistan ve Türkiye ile Balkan Antantı'nı kurması, özellikle de Türkiye'nin Bağdat Paketi ve Nato'ya üyesi olması, Sovyet Rusya'yı telaşlandırmıştır: Nasıl olur da komünist bir ülke olarak bilinen Yugoslavya Nato'ya doğru kaymaya başlardı? Zaten Amerika Birleşik Devletleri de Yugoslavya'yı kendi ittifaklarına çekmek için bu ülkeye ekonomik yardım etmeyi dahi kabul etmiştir. İşte tam da bu noktada, Kruşçev ve Molotov başta olmak üzere, bir grup Sovyet liderler Yugoslavya ile ekonomik, kültürel vb. antlaşmalar yapmak üzere Yugoslavya'yı ziyaret etmişlerdir. Stalin kendisini bütün komünist ülkelerin tek imparatoru olarak görüyordu. Bununla

⁹⁴ Ek II'de bu resmi detaylı bir şekilde inceleyebilirsiniz.

⁹⁵ "New Gesture", **The New York Times**, 3 Haziran 1956, s. 195.

birlikte, Tito da kendisini bir imparator gibi görüyordu. Hal böyle olunca, iki baskın imparatorun birarada olması imkansızdı.⁹⁶ Yani kısacası, emperyalist bir komünist sistemde iki diktatörün birarada yaşaması düşünülemezdi. Fakat, Kruşçev'in tıpkı çağdaşı Eisenhower gibi barışçıl bir politikaya yönelmesi, ya da yine The New York Times'in haberlerinden öğrenildiği gibi savaşlar yoluyla değil de ekonomik ve kültürel yardım metodlarıyla ülkeleri Sovyet Bloku'na çekmek istemesi, daha ılımlı görünmüş olsa gerek ki, Yugoslavlar daha sonra Balkan Paktı'nda çok stratejik bir geri dönüş hamlesi yapacaklar ve Balkan Paktı'nın askeri ve korunma amaçlı bir pakt olmasının aksine, bu paktın ekonomik ve kültürel amaçlı bir pakt olduğunu söyleyeceklerdir.

7 Ağustos 1957 tarihli The New York Times haberinden anlaşıldığı üzere ise, Amerika Birleşik Devletleri Senatosu'nda, Sovyetlere bazı önemli üs bölgelerini vermeyi gündeme getirmiştir. Senato'da, Sovyet Rusya'ya üs vermenin barış-severliğin bir göstergesi olacağından bahsedilmiştir. Bununla birlikte yazıda, Sovyetlerin Yugoslavya lideri Tito ile tekrar anlaşmaya doğru gittiğinden de bahsedilmektedir.⁹⁷ Burada şu fark edilmektedir ki, Amerika Birleşik Devletleri Yugoslavya lideri Tito'nun Sovyetlere tekrar yakınlaşmaya başlaması ve Sovyetlerin 1957 yılında, Kruşçev'in konuşmalarından da anlaşıldığı üzere, nükleer silah

⁹⁶ Hamilton Fish Armstrong, *"Tito Still Walks His TighTrobe"*, **The New York Times**, 29 Ocak 1956, s. 196. (7 Nisan 1893 tarihinde doğan Hamilton Fish Armstrong adlı yazar Princeton Üniversitesi'nde okumuştur. Gazetede 50 yıl çalıştıktan sonra emekli olan yazar gazetenin editörlüğünü ve aynı zamanda Harvard Üniversitesi'nde tarih profesörlüğü yapmıştır. 1945'te San Fransisco Konferansı'na davet edilen Armstrong, İkinci Dünya Savaşı'nda savaş sonrası problemlerle ilgili danışılan bir kanaat önderidir. Aynı zamanda bu konferansta Birleşik Devletler hakkında teklifleri kabul edilen bir kanaat önderlerinden birisidir. Aynı zamanda kitap yazarı olan Armstrong iki dünya savaşı arasındaki süreçle ilgili birçok kitap da yazmıştır. Bu kitaplarda dünya barışını ve düzenini korumaya yönelik önerileri yoğunluktadır. Daha meşhur olmadan önce Hitler başa geldiğinde Hitlerle ilgili röportaj yapan ilk Amerikalı'dır. Hitler'le ilgili yazılarında Hitleri'in çok ünlü bir lider olacağını tahmin eden yazılar yazmıştır. Birleşik Devletler'in dünyanın merkezi konumuna gelmesinden sonra günün uluslararası konularını yorumlayan yazılar yazmıştır. Uluslararası politika konusunda otorite olan yazar gazetenin 44 yıllık dış işleri bölümünde editörlük yapmıştır. Gazetede uluslararası politika konusunda ise genelde Leon Trotsky, Kruşçev, Roosevelt'ten Kennedy'e kadar olan Amerikan başkanları, Marshal Tito, Nehru, Konrad Adenauer, Cemal Abdül Nasır hakkında önemli yazıları yayınlıyarak okuyucuları ile buluşturmuştur. Yazar 80 yaşında hayata gözlerini yummuştur. Bkz:<https://www.nytimes.com/1973/04/25/archives/hamilton-fish-armstrong-dies-at-80-foreign-affairs-quarterly.html>, 01. 04. 2019.

⁹⁷ *"State Department Record of Remarks By Secretary Dulles at New Conference"* , **The New York Times**, 7 Ağustos 1957, s. 10.

yönünden Birleşik Devletler'den üstün olması gibi sebepler, Amerika Birleşik Devletleri üzerinde çok büyük bir endişe yaratmış olabilir.

2. Kıbrıs Meselesi

Kıbrıs Meselesi 1950'li yılların ortalarından, 1959 tarihinde başlayan Londra ve Zürih Görüşmeleri'ne kadar olan süreçte The New York Times için çok önemli bir konu olmuştur. 1950'li yılların ortalarında başlayan ve 1950'li yılların sonlarına kadar devam eden olaylardan dolayı bu bölüm biraz daha uzun anlatılmıştır. Fakat, Kıbrıs Meselesi'nin Balkan Antantı, Nato, İngiltere ve 6-7 Eylül Olayları'yla çok yakın bağlantısı olduğundan dolayı bu konular ayrı ayrı başlıklar altında incelenmiştir. Şimdi kronolojik olarak Kıbrıs Meselesi'ne baktıktan sonra, Kıbrıs Meselesi'nin diğer konularla bağlantısında daha da detaylar verilecektir.

6 Eylül 1955 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda, İngiltere, Yunanistan ve Türkiye arasında Kıbrıs Meselesi'nin görüşüldüğü bir toplantı ele alınmıştır. Buna göre Yunanistan, Türk ve İngiliz kararlarına ters bir şekilde adanın self-determinasyonunu istemektedir. Böylelikle, adada seçimler olacak ve halkın çoğunluğu Rum olduğu için de halk Yunanistan ile birleşmeyi tercih edecektir. Burada dikkat çekici olan ise, Yunan temsilcisinin, adada terörü kışkırtmayacağına dair Fatin Rüştü Zorlu'ya söz vermesidir.⁹⁸

10 Mart 1957 tarihli The New York Times'da ise, Birleşmiş Milletler genel görüşmelerinden bahsedilmektedir. Bu görüşmelerde üye ülkeler, Amerika Birleşik Devletleri'nin Sovyet Rusya'nın iç işlerine karışıyor suçlamasını reddetmişlerdir. Öte yandan Yunanistan, Türkiye ve İngiltere'yi ilgilendiren Kıbrıs Meselesi'nin ise barışçıl bir biçimde çözümlenmesi temenni edilmektedir.⁹⁹ 17 Mart 1957 tarihinde Joseph O. Haff tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer

⁹⁸ “*End Of Discussion On Cyprus Likely*”, **The New York Times**, 6 Eylül 1955, s. 11.

⁹⁹ “*Review of Accomplishments of 11th United Nations Assembly Session*”, **The New York Times**, 10 Mart 1957, s. 32.

yazıda ise, Kıbrıs Sorunu için Türkiye'yi Londra ve Birleşmiş Milletler'de temsil eden Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında barışa vurgu yaptığından bahsedilmektedir. Zorlu ayrıca, Yunanistan gazetelerinin Kıbrıs konusunda provakatif yazılar yazarak saldırgan bir tavır içerisinde olmalarının ise çok yanlış olduğunun altını çizmiştir. Buna ilaveten, Türkiye'deki seçimlere de değinen yazar, Menderes'in seçimler için anayasayı değiştirmesini aşırı derecede eleştiren İnönü'ye cevap olarak, anayasa değişikliğinin demokratik seçimler yapılması için gerekli olduğunu söylediğinden bahsetmektedir.¹⁰⁰

1 Şubat 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda bahsedildiği üzere, İngiltere Dışişleri Bakanlığı Sekreteri Selwyn Lloyd Ankara'ya Kıbrıs Meselesi hakkında Başbakan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile görüşmek için gelmiştir. Bu görüşme neticesinde, Kıbrıs'taki bütün partilere eşit davranılması üzerinde durulmuş fakat, Kıbrıs Meselesi için yeni bir plan da ortaya konulamamıştır.¹⁰¹ Jay Walz isimli bir yazar tarafından 22 Mayıs 1958 tarihinde, The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıdan anlaşıldığı üzere ise, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, verdiği bir röportajında yeni yapılan seçimler sonucunda başa gelen yeni Yunan Hükümeti'nin Kıbrıs Adası'nın bölünme fikrine yeşil ışık yakmalarının önemine değinmiştir. Bununla birlikte Dışişleri Bakanı Zorlu, Doğu Akdeniz'de meydana gelen bir diğer önemli konu olan Lübnan Krizi meselesine Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri'nden daha çok yardım edeceğini de eklemiştir¹⁰² 24 Mayıs 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Kıbrıs konusunda Kıbrıs'ın bölünmesi dışında hiçbir seçeneği kabul etmeyecekleri haberi

¹⁰⁰ Joseph O. Haff, "Turkish Premier Replies to Critic", **The New York Times**, 17 Mart 1957, s. 13.

¹⁰¹ "No New Cyprus Plan: British Minister Flying Home After Talks With Turks", **The New York Times**, 1 Şubat 1958, s. 7A.

¹⁰² Jay Walz "Cyprus Partition Vital, Turk Says", **The New York Times**, 22 Mayıs 1958, s. 6. (Jay Walz isimli yazar, 40 yıldan fazla süren gazetecilik kariyerinde The Washington Post ve The Times'in üç yabancı bürosunda çalışmıştır. Yazar 1929 tarihinde Notre Dam Üniversitesi'nden mezun olmuştur. İlk olarak The South Bend News-Times'da çalışmıştır. 1935 tarihinde ise The Washington Post'ta editör ve röportör olarak çalışmıştır. Yazar 1943'te ise The Times'in Washington bürosuna asistan olarak atanmıştır. 15 yıl sonra ise önce Türkiye, ardından Mısır ve tüm Orta Doğu bölgesine muhabir olarak atanmıştır. Birleşik Devletler'in 1958 tarihindeki Lübnan'a askeri yardım gemisi göndermesi gibi olayları da anlatan Orta Doğu isimli bir kitabın da yazarıdır. Yazar 83 yaşında hayata gözlerini yummuştur. Bkz: <https://www.nytimes.com/1991/10/12/nyregion/jay-franklin-walz-times-reporter-83-was-posted-abroad.html>, 01.04.2019.)

yayınlanmıştır. Öte yandan, The New York Times'e verdiği röportajda Yunan Dışişleri Bakanı Evangelos Averoff-Tositsas ise Kıbrıs'ın geleceği hakkında Kıbrıs halkına sorulmasının en doğru karar olacağını belirtmiştir.¹⁰³ Doğu Akdeniz'de meydana gelen iki önemli olaydan Kıbrıs Meselesi ve Lübnan'da meydana gelen ve yönetimi devirmeye yönelik muhalafetin yaptığı baskının uluslararası arenada yarattığı kriz Orta Doğu bölgesinin güvenliğini de tehdit eden en önemli gündem konuları olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri Lübnan Krizi'ni desteklemek için askeri yardım gönderirken, Kıbrıs Meselesi'ni ise Birleşmiş Milletler toplantılarından izlemiştir. 13 Haziran 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Türkiye'nin Kıbrıs'ta taksim dışında diğer hiçbir planı kabul etmeyeceğinden bahsedilmektedir. İngiltere eğer taksim planı dışında bir taslak ile gelirse Türkler bunu asla kabul etmeyeceklerdir.¹⁰⁴ 16 Haziran 1958 tarihinde The New York Times'e Jay Walz tarafından özel olarak yazılan bir yazıda ise, Nicosia kentinin Kıbrıs'taki hem Türk hem de Rum kesimi için bir tezat oluşturduğundan bahsedilmektedir. Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Zorlu, Kıbrıs'ın bağımsız bir devlet olmasını asla kabul etmeyeceklerini, çünkü Nicosia kenti örneğinde olduğu gibi insanların bu şehirde aynı dilden konuşmadıklarını, aynı dinden olmadıklarını, aynı geleneklere sahip olmadıklarını, hatta farklı yerlerden alışveriş yaptıklarını ve farklı yerlerden et aldıklarını söylemiştir. Kısaca, Nicosia kentinin sosyo-kültürel örneğinden yola çıkılarak, Kıbrıs'ta yaşayan iki halkın birbirlerinden ne kadar farklı oldukları yansıtılmaktadır.¹⁰⁵ 15 Kasım 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Dışişleri elçisi, aynı zamanda Türkiye'nin Nato'daki kalıcı baş temsilcisi olan Selim Sarper'in Kıbrıs Meselesi için Paris'teki görüşmelerin ardından New York'a Birleşmiş Milletler'e aynı konuyu görüşmek üzere acil geçiş yaptıklarına değinilmektedir.¹⁰⁶ 16 Kasım 1958 tarihli The New York Times'da yine benzeri bir haber görülmektedir. Yazıda, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun ve Türkiye'nin Paris'te bulunan Kuzey Atlantik Paktı Organizasyonu Konseyi kalıcı temsilcisi Selim Sarper'in Kıbrıs Meselesi'ni görüşmek üzere Birleşmiş Milletler toplantısına gideceklerinden

¹⁰³ "Greece Still Seeks Cyprus Plebiscite", **The New York Times**, 24 Mayıs 1958, s. 10.

¹⁰⁴ "Turks Study British Plan", **The New York Times**, 13 Haziran 1958, s. 3.

¹⁰⁵ Jay Walz, "War Barricade Bisepts Nicosia", **The New York Times**, 16 Haziran 1958, s. 5.

¹⁰⁶ "Article 2--No Title", **The New York Times**, 15 Kasım 1958, s. 6.

bahsedilmektedir.¹⁰⁷ 19 Kasım 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda ise, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun, Kıbrıs için kendisi ile görüşmeye gelen Amerikan Devlet Sekreteri Dulles'e pek fazla detay vermediğinden ve Kıbrıs hakkındaki asıl fikirlerini genel konferansa sakladığından bahsedilmektedir. Fatin Rüştü Zorlu, Kıbrıs'ta bulunan 130.000 Türk yerleşği için, ki bu oran Kıbrıs'taki yüzde otuz Türk oranını kapsamaktadır, onların haklarını sonuna kadar savunacaklarını aktarmıştır.¹⁰⁸ 6 Aralık 1958 tarihinde Lindesay Parrott tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Birleşmiş Milletler'e üye bütün devletlerin Kıbrıs konusunun çözümlenmesini çok istedikleri görülmektedir. Kıbrıs Meselesi Birleşmiş Milletler'in güvenliğini tehdit etmektedir.¹⁰⁹

1959 yılındaki paralel haberler ise şöyledir: 4 Ocak 1959 tarihinde Jay Walz tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda bahsedildiğine göre, 10 gün önce Paris'teki Nato Merkezi'nde Kıbrıs Meselesi'ni görüşmek üzere toplanıldığından bahsedilmiştir. Bu görüşmeler, Kıbrıs Meselesi ile ilgili diğer görüşmelere de zemin hazırlamıştır. Türk tarafının görüşü adanın bölünmesi olurken, Yunan tarafı bu duruma sıcak bakmamıştır. Taraflar, Kıbrıs yönetimi için Lübnan modelini uygun bulmuşlardır. Lübnan'da cumhurbaşkanı Hristiyan, başbakan ise bir Müslüman'dı. Buna göre, çoğunluğu Rum olan Kıbrıs Adası'nda cumhurbaşkanı Rum olacak ve başbakan ise Türk olacaktı.¹¹⁰ 16 Ocak 1959 tarihinde The New York

¹⁰⁷ "Turks Arrive Here For Cyprus Debate", **The New York Times**, 16 Kasım 1958, s. 19.

¹⁰⁸ "Zorlu Tells Dulles Turks Cyprus Case", **The New York Times**, 19 Kasım 1958, s. 4.

¹⁰⁹ Lindesay Parrot, "New Cyprus Move Approved By U.N", **The New York Times**, 6 Aralık 1958, s. 5. (Lindesay Parrot, 1901'de İskoçya'da doğmuştur. İngiltere ve İsviçre'de ilk eğitimlerini gören yazar, New Jersey ve Princeton Üniversitesi'nden 1921 tarihinde mezun olmuştur. Yazarın babası da Princeton Üniversitesi'nde İngilizce Profesörü'dür. Yazar gazetecilik mesleğine ilk olarak The New York Evening News'de yazarak başlamıştır. Yazar sonrasında ise The New York Evening Post'ta yazmaya başlamıştır. Daha sonrasında ise yazar, The Morning World'e geçmiştir. Yazar 1937 tarihinde The Times gazetesine katılmış ve İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte The Times'in Uluslararası Haber Servisi'nde gazetenin başkanlığı görevini üstlenmiştir. Savaş sırasında Moskova'da, Mussolini'nin Habeşistan'ı işgali sırasında Roma'da ve Paris'te gazetenin Uluslararası Haber Servisi'nin başkanı olarak görev yapmıştır. Yazar İkinci Dünya Savaşı sırasında Pasifik bölgesi ve Kore Savaşı ile ilgili yazılar yazmıştır. Lindesay Parrot ayrıca gazetenin 10 yıllık Tokyo şefidir. ve General MacArthur'un Filipinler'i işgali kampanyasında bulunmuştur. Yazar savaşın sonunda ise Tokyo'ya geçmiştir. 1945 tarihinde Japonlar Birleşik Devletler'in savaş gemisi Missouri'yi ele geçirincede The Times Tokyo'da bir büro açınca Lindesay Parrot Japonya'ya gitmiştir. Lindesay Parrot 1961 yılında emekli olmadan önce Belçika Kongosu'ndaki krizde BM adına da çalışmıştır. Yazar 86 yaşında ölmüştür. Bkz: <https://www.nytimes.com/1987/09/21/obituaries/lindesay-parrott-ex-times-reporter.html>, 02.04.2019.)

¹¹⁰ Jay Walz, "Ankara Parleys Hint Cyprus Gain", **The New York Times**, 4 Ocak 1959, s. 27.

Times'e yazılan bir diğerk yazıda ise, Dışışleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Kıbrıs Meselesi hakkında İngiltere ve Yunanistan diplomatları ile görüşmek üzere Paris'e gideceğine değinilmiştir.¹¹¹ 18 Ocak 1959 tarihli The New York Times ise, Yunanistan Dış İşleri Bakanı Evangelos Averoff -Tossizza ile Türkiye Dışışleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Paris'te Kıbrıs konusunu görüşmek üzere kamu oyunun dikkatini çekmeden bir toplantıya sessizce gittiklerini duyurmuştur. İki ülkenin Dışışleri bakanlarının sessizce buluşup yaptıkları bu konferansı İngiltere de desteklemiştir.¹¹² 5 Şubat 1959 tarihinde Jay Walz tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğerk yazıda ise, Başbakan Adnan Menderes ve Dışışleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Kıbrıs Meselesi'ni görüşmek üzere yarın uçakla Zürih'e gidecekleri duyurulmuştur. Türkiye, adanın Türkler ve Rumlar arasında bölünmesini talep etmiş, fakat Yunanistan buna şiddetle karşı çıkmış ve iki devlet bir daha asla aynı masada Kıbrıs konusunda görüşmek için biraraya gelmeyeceklerini duyurmuştur. Fakat bu durum, araya Birleşmiş Milletler'in girmesiyle barışçıl bir çözüme kavuşturulmuş ve Kıbrıs Görüşmeleri'ne kaldığı yerden devam edileceğine karar verilmiştir.¹¹³ Kennet Love tarafından 8 Şubat 1959 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğerk yazıda ise Türkiye, Kıbrıs Adası'nın bağımsız olduğu takdirde adada yaşayan Türk'lerin Nato, İngiltere ve Yunanistan askerleri tarafından korunmasını istemiştir.¹¹⁴ 9 Şubat 1959 tarihinde The New York Times'e Kennet Love tarafından özel olarak yazılan bir diğerk yazıda ise, yaklaşık iki ay kadar süren uluslararası görüşmelerden sonra, 8 Şubat'ta İsviçre Zürih'teki görüşmeler sonucunda Kıbrıs'ın bağımsızlığını kazanmasına değinilmiştir. Selim Sarper'in

¹¹¹ "Article 1--No Title" **The New York Times**, 16 Ocak 1959, s. 5.

¹¹² "Greek to Meet Turk: Foreign Ministers in Paris for Talks Cyprus", **The New York Times**, 18 Ocak 1959, s. 46.

¹¹³ Jay Walz, "Greek and Turkish Chiefs Will Confer Over Cyprus", **The New York Times**, 5 Şubat 1959, s. 1.

¹¹⁴ Kennett Love, "Hopes Are Voiced At Cyprus Parley", **The New York Times**, 8 Şubat 1959, s. 21.

(Kennett Love isimli yazar, 1924 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nde doğmuştur. Yazar Princeton Üniversitesi'nde okurken İkinci Dünya Savaşı'na pilot olarak katılmıştır. Yazar savaştan sonra çalışmalarına Columbia Üniversitesi'nde devam etmiştir. Yazar gazetecilik kariyerine The Hudson-Dispatch'te başlamıştır. 1948 yılında The Times'da yazmaya başlayan Kennett Love 1950 tarihinde ise gazetenin röportörü olmuştur. Kennett Love, Soğuk Savaş'ın ilk yıllarında Orta Doğu'daki çalkantılı olaylarla ilgili birçok makale ele alan muhabir ve gazetecidir. Kennett Love 1953 tarihinde CIA İran'da yönetimi düşürüp yerine Amerikan yanlısı bir yönetimi getirmek için müdahale ederken İran'da bulunuyordu. Yazar, İran'da iken ilgili liderlerle röportajlar yapmıştır. İran'dan Mısır'a geçen Kennett Love isimli bu yazarın 1956 yılındaki Süveyş Krizi ile ilgili bir kitabı da vardır. Bkz:<https://www.nytimes.com/2013/05/18/business/media/kennett-love-times-correspondent-in-1950s-dies-at-88.html>, 02.04.2019.)

Nato'daki elçilik görevi ve Birleşmiş Milletler'de izlemiş olduğu politika sayesinde Nato ve Birleşmiş Milletler Türkiye'yi koruyacaklarını ve güvenliğini sağlayacaklarını teminat altına almışlardır. Öte yandan, Yunanistan ise Zürih görüşmelerinden pek memnun değildir. Türkler ise, Yunanlılar'dan daha iyimser ve memnundur.¹¹⁵ Burada şu ince ayrıntıyı fark etmekte fayda var: Birleşmiş Milletler'e üye olan devletlerin Kıbrıs Meselesi'ne ne denli önem verdiği Birleşmiş Milletler'de bu konu ile ilgili yapılan görüşmelerden anlaşılmaktadır. Tabii sadece Kıbrıs değil, Irak Darbesi, Lübnan ve Ürdün Krizi vb. gibi olaylarda da Birleşmiş Milletler dünya barış ve istikrarının tehlikede olduğunu fark ettiği andan itibaren tedbirler almaya dikkat etmiştir. Günümüzde de şahit olunduğu gibi, buna benzer olaylar devam etmektedir. Gerek Orta Doğu ve hatta Kıbrıs'ta benzer şeyler devam etmektedir. Fakat şöyle ki, o dönemin atmosferi ile günümüzün atmosferi o kadar farklı bir boyuttadır ki. O dönem, Soğuk Savaş denilen bir sürecin, başlangıcının da en hararetli günlerinin yaşandığı yıllardır. Dünya, I. Dünya Savaşı ve onun hemen akabinde ise II. Dünya Savaşı'nı yaşamıştır. Bu iki büyük savaşın etkileri o kadar kötü olmuştur ki, nitekim Avrupa'nın üstünlüğü Amerika Birleşik Devletleri'ne geçmiş ve bu devleti takiben ise Sovyet Rusya'nın komunizminin bütün dünyayı çevrelemeye başladığı bir dönemdir. 10 Şubat 1959 tarihinde Kennet Love tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda ise, Zürih Görüşmeleri esnasında Türk tarafı, Kıbrıs'ta bulunan Türklerin güvenliğinin Birleşmiş Milletler tarafından sağlanmasını istemektedir. Diğer yandan, Kıbrıs Adası'nda bulunan Türk askerlerinin çekilip çekilmeyeceği endişesi de vardır. Zürih Görüşmeleri'nde Türk tarafı ayrıca, Kıbrıs'ın yönetimi ve adadaki Türkler için istediklerini de açıklamışlardır.¹¹⁶ Walter H. Waggoner tarafından 14 Şubat 1959 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda anlatıldığı üzere ise, Kıbrıs'ın geleceği için Yunanistan, Türkiye ve İngiltere'nin Zürih ve Londra Görüşmeleri öncesinde Kıbrıs Sorunu için yaptıkları görüşmelerin aslında, bir nevi Zürih ve Londra Görüşmeleri sonucundan alınan kararların taslağının oluşmasını sağladığından bahsedilmektedir. Yazıda, 45 yaşındaki Makaris'un 1956 yılında, E.O.K.A.

¹¹⁵ Kennett Love, "Accord on a Free Cyprus Reported at Zurich Parley", **The New York Times**, 9 Şubat 1959, s. 1.

¹¹⁶ Kennett Love, "Zurich Talks Sight A Cyprus Solution", **The New York Times**, 10 Şubat 1959, s. 1.

örgütünün liderliğini üstlenerek, Kıbrıs'ta yaptığı terör olayları sonucunda Hindistan'a sürgüne gönderilmesine de değinilmektedir. Yazıda ayrıca, başpiskopos Makarios'un çağdaşları olan Hitler ve Cemal Abdül Nasır'ın öfkesinden daha çok öfke taşıdığı vurgulanmıştır.¹¹⁷ Burada Kıbrıs başpiskoposu Makarios'un Hitler ve Cemal Abdül Nasır ile karşılaştırılması ve onlardan daha kötü olduğuna dikkat çekilmesi önemlidir. 16 Şubat 1959 tarihinde The New York Times'e Thomas P. Ronan tarafından özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Kıbrıs'ın Nicosia kentindeki katedral önünde Kıbrıslı Rumlar, Zürih Antlaşması ile serbest bırakılan Rumları karşılamak için toplanmışlardır. Serbest bırakılan bu Rumlar daha öncesinde, adadaki isyanları sonucunda İngiliz Hükümeti tarafından tutuklanmışlardı. Öte yandan, yazıda vurgu yapılan diğer önemli bir şey ise, İngilizler'in Zürih Antlaşması ile Kıbrıs Adası'ndaki üslerini koruyacak olmalarıydı.¹¹⁸ 18 Şubat 1959 tarihinde Walter H. Waggoner tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, 17 Şubat 1959 tarihinde Kıbrıs Sorunu'nu görüşmek için Londra'ya uçarken Başbakan Adnan Menderes'in uçağının Londra yakınlarında düştüğünden, fakat Başbakan Menderes'in ise bu uçak kazasını hafif bir yara ile atlattığından bahsedilmektedir. Fakat, Londra'da görüşmeler

¹¹⁷ Walter H. Waggoner, "Makarios Invited To Cyprus Talks", **The New York Times**, 14 Şubat 1959, s. 1. (New York'ta doğan Walter H. Waggoner isimli yazar, 1939 yılında Bord Koleji'nden mezun olmuştur. Yazar The Times gazetesinde çalışmadan önce 1941 tarihinde The Wall Street Journal'ın Washington bürosunda çalışmıştır. 84 yaşında ölen yazar, 41 yıl boyunca The New York Times'da röportör, muhabir ve editör olarak çalışmıştır. Walter H. Waggoner 1944'te The Times'in Washington bürosuna katılmış ve 1985'te emekli olana kadar büyükşehir personelinin repörtörü olarak çalışmıştır. Yazar, 1947 tarihinde Harvard Üniversitesi'nde tarih, siyaset bilimi ve felsefe okumak için burs kazanmıştır. Yazarın daha çok yazdığı ilgi alanları Dışişleri Bakanlığı konuları, Truman dönemindeki Beyaz Saray konuları, savaş zamanındaki üretim fiyatları, üretim ajansları ve Pentagon'la ilgili konulardır. Walter H. Waggoner 1952 ve 1953 tarihlerinde Dışişleri Bakanlığı Muhabirler Derneği'nde başkanlık yapmıştır. Yazar, 1955 tarihinde The Times gazetesinin bir bürosunu da Lahey'de açmıştır. Yazar, 1958 tarihinde The Times'in Londra'daki bürosunda çalışmıştır. Bkz: <https://www.nytimes.com/2002/01/11/nyregion/walter-waggoner-84-times-reporter-and-editor.html>, 02.04.2019.)

¹¹⁸ Thomas P. Ronan, "Cypriote Leader Hopeful on Talks", **The New York Times**, 16 Şubat 1959, s. 1. (Thomas P. Ronan isimli yazar, 1908 yılında New York'ta doğmuştur. Yazar 1931 tarihinde Fordham Üniversitesi'nden mezun olmuştur. Yazar gazetecilik kariyerine ise önceleri adı The City New Association daha sonra ise The Associated Press'e dönüşen gazetede röportör olarak çalışarak başlamıştır. 96 yaşında hayata gözlerini yuman Thomas P. Ronan 1942'den emekli olduğu 1978'e kadar The New York Times'de çalışmıştır. 1942'de The Times'in radyo yayıncısı olarak atanmıştır. Thomas P. Ronan, İkinci Dünya Savaşı'nda orduda Hindistan ve Çin'de görevlendirilmiştir. Savaştan sonra ise Washington'da röportör olarak çalışmıştır. Thomas Ronan, 1953 ile 1962 tarihleri arasında The Times'in Londra bürosunda çalışmıştır. Ronan'ın yazılarında üzerinde durduğu konular ise ekonomi, politika, hükümet ve diplomasi hakkındaki konulardır. Bkz: <https://www.nytimes.com/2005/11/09/nyregion/obituaries/thomas-p-ronan-96-times-correspondent.html>, 02.04.2019.)

yapılmış, Kıbrıs'ın İngiliz ulusuna ait olmadığı fikri kabul edilmiş ve adanın gelecekteki durumu için detaylı görüşmeler devam etmiştir.¹¹⁹ 6 Nisan 1959 tarihinde Jay Walz tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Kıbrıs Meselesi hakkında olumlu neticeler elde etmek için Yunanistan Başbakanı Konstantin Karamanlis ve Dışişleri Bakanı Evangelos Averoff-Tossizza 7 Mayıs'ta Başbakan Adnan Menderes ve Fatin Rüştü Zorlu ile görüşmek için Ankara'ya gelecekler ve ardından da Adnan Menderes ve Fatin Rüştü Zorlu Atina'ya gideceklerdir. Batı Trakya'daki ve Kıbrıs'taki Türklerin durumu, buna ilaveten İstanbul'daki Doğu Rum Patriği'nin durumu Lozan'dan beri iki devlet arasındaki ilişkilerde gerginlik yaratmıştır. Fakat iki devlet yetkilileri artık bu konularda olumlu kararlar vermek için çaba sarf etmektedir.¹²⁰ Jay Walz tarafından 6 Mayıs 1959 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, İnönü'nün 1957 seçimlerinde en çok oy aldığı Batı Ege kıyılarını ziyareti esnasında, Demokrat Partili bir kişinin eski Cumhurbaşkanı ve Muhalafet Halk Partisi'nin liderine taş atmasına değinilmektedir. Yazar, İstanbul polisinin de işini tam yapmadığını ve bu durumun gelecek hafta Türkiye'ye Kıbrıs Meselesi için barışçıl bir şekilde görüşme yapmaya gelecek olan Yunan Başbakanı Konstantin Karamanlis ve Yunan Dışişleri Bakanı Evangelos Averoff-Tossizza için tehlikeli görünebileceğini de eklemiştir. Yazar ayrıca, Türkiye'deki Yunanlı turistler için de bu durumun kötü bir izlenim yarattığını ve polis kuvvetlerinin görevlerini iyi yapmaları gerektiğini belirtmiştir.¹²¹ 10 Mayıs 1959 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda bahsedildiği üzere ise, Yunan Başbakanı Konstantin Karamanlis ve Dışişleri Bakanı Evangelos Averoff-Tossizza ilk defa Türkiye'ye Kıbrıs'ta son yıllarda meydana gelen olayları görüşmek üzere gelmişlerdir. İki ülkenin Başbakanları ve Dışişleri Bakanları Şubat ayında Londra'da Kıbrıs Meselesi ile ilgili görüşmeler yapmak için anlaşmışlardır.¹²²

¹¹⁹ Walter H. Waggoner, "Cyprus Solution Pushed In London" , **The New York Times**, 18 Şubat 1959, s. 1.

¹²⁰ Jay Walz, "Ankara Hopeful of Eagen Pact" , **The New York Times**, 6 Nisan 1959.

¹²¹ Jay Walz, "Turkish Violence Stirs Bitterness" , **The New York Times**, 6 Mayıs 1959, s. 7.

¹²² "Greeks and Turks Cement Accords" , **The New York Times**, 10 Mayıs 1959, s. 33.

a) Kıbrıs-Balkan İttifakı Bağlantısı

11 Aralık 1954 tarihinde C. L. Sulzberger tarafından The New York Times'e yazılan bir yazıda, eskiden Tanrıça Afrodite'in anavatanı olan Kıbrıs'ta demokratik uyumun olmadığından ve gerilimlerin başladığından bahsedilmektedir. Birleşmiş Milletler'de de Kıbrıs konusu tartışılmıştır. Aslında, Yunanistan Kralı Paul, 1948 tarihinden beri Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesini istemektedir. Adanın yüzde yirmisi Müslüman ve ada Türkiye'ye, özellikle de Amerika Birleşik Devletleri'nin parasal destekleriyle yapılan İskenderun Limanı'na yakındır. Yunanistan'a olası bir Sovyet müdahalesinde, hem Türkiye etkilenebilir hem de Amerika Birleşik Devletleri'nin çıkarları zedelenebilirdi. Zaten, İngiltere ittifaklığındaki ve Amerika Birleşik Devletleri sponsorluğundaki Truman Doktrini sayesinde Yunanistan ve Türkiye adeta yeniden inşa edilmişti. Üstelik, Balkan İttifakı da Kıbrıs konusu ile paralel ilerlemektedir. Birleşmiş Milletler'de Kıbrıs Görüşmeleri yapılırken bu görüşmeleri Sovyet Rusya ise mutlulukla dinlemiştir.¹²³ Coğrafi olarak Kıbrıs, Türkiye'ye Yunanistan'dan daha yakındır. Eğer Kıbrıs Yunanistan'ın bir parçası olursa, Yunanistan'a yayılma olasılığı olan bir komünizm dalgasından Kıbrıs da etkilenecek ve bu dalga Kıbrıs'tan da Türkiye'ye yayılma imkanı bulabilecektir. The New York Times'in haberlerinden çok net bir şekilde fark edilmektedir ki bu korku, Türk Hükümeti'nde en başından beri vardır. Bir diğer nokta ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin maddi destekleri ile yapılan İskenderun Limanı da Kıbrıs'a yakınlığı sebebiyle etkilenebilecekti. Ayrıca İskenderun Limanı'nda Nato'nun üsleri vardır. En önemlisi ise, Kıbrıs Meselesi'nin çözümü için yapılan Birleşmiş Milletler görüşmelerinde Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere Yugoslav lider Tito'yu kışkırtmamak için dikkat göstermişlerdir. Çünkü Balkan İttifakı, Doğu Akdeniz'in güvenliği için çok önemlidir. Dünya haritası göz önünde canlandırıldığı zaman, Avrupa'ya giden yolların Akdeniz'den geçtiğini görülür. Dolayısıyla, Avrupa'ya

¹²³ C. L. Sulzberger, "Foreign Affairs: The Crisis Over Cyprus - A Diplomatic Folly" , **The New York Times**, 11 Aralık 1954, s. 12.

özellikle Doğu Akdeniz vasıtasıyla yayılabilecek olası bir komünizm ve Sovyet tehditine de, Balkan Paktı ile karşı konulmuş olacaktır

29 Ağustos 1955 tarihinde The New York Times'e Benjamin Welles tarafından özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, İngiltere'nin Süveyş'teki üslerini kaybettikten sonra, Orta Doğu'da son üs bölgesinin Kıbrıs'ta kaldığı belirtilmiştir. İngiltere Kıbrıs'ta tuttuğu 7000 askeri ve 84.000.000 dolarlık harcamalarıyla Kıbrıs'taki hava üssünü daha iyi bir konuma getirmeye, hatta hava ve yer üslerini birleştirerek Orta Doğu'da sağlam bir zeminde durmayı istemektedir. Bu nedenle ise, İngiltere'nin Kıbrıs Adası'nın geleceği için görüşü, kendi kendini yönetebilen fakat, yine de İngiltere'nin egemenliğinde bir yönetim biçimini istiyordu. Kıbrıs Görüşmeleri üç Nato ülkesini karşı karşıya getirmiştir. Hatta Yunanistan ve Türkiye, Yugoslavya ile birlikte birer Balkan İttifakı ülkesi idiler. Bu yüzden İngiltere, Kıbrıs Görüşmeleri esnasında çok dikkatli hareket etmeyi seçmiştir.¹²⁴ Yugoslav lider Tito'nun Batı'ya yanaşmasından faydalanmak için de İngiltere, Kıbrıs Meselesi'nde temkinli davranarak Tito'yu kışkırtmak istememiştir.

Daha kapsamlı bir özet ile bu konuya biraz daha açıklık getirmekte fayda vardır: Komünist olan bir ülkenin, birer Nato üyesi olan Türkiye ve Yunanistan ile ortaklaşa hareket etmeyi seçmesi, özellikle Doğu Akdeniz'in korunması için çok önemli stratejik bir askeri korunma ve güvenlik paktı olan Balkan Paktı'nı, Amerika

¹²⁴ Benjamin Welles, "Parley Over Cyprus Involves Allies' Ties", **The New York Times**, 29 Ağustos 1955, s. 1. (Benjamin Welles isimli yazar 1916 tarihinde Japonya Tokyo yakınlarındaki Kamakura şehrinde doğmuştur. Yazar zengin ve ayrıcalıklı bir ailede doğmuş ve en iyi okullara gitmiştir. Babası Amerika Birleşik Devletleri elçiliğinde 3. sekreterdir. Babası Summer Welles Başkan Franklin D. Roosevelt'in dış politika konusundaki baş danışmanıdır. Babası Latin Amerika uzmanı ve başkan Roosevelt'in de en yakın dış politika danışmanıdır. Yazar, Babası gibi Groton Okulu'nda okumuştur. Yazar 1938'de Harvard Üniversitesi'nden mezun olduktan sonra The Times gazetesinde önce baskıcı olarak çalışmış ardından röportörlüğe yükselmiştir. Yazar Harvard Üniversitesi'nde müzik ve dans okumuştur. Yazar siyasete girmek yerine gazeteci olmayı seçmiştir. Yazar, 1942'de orduya katılmış ve Stratejik Servis memuru olarak Kuzey Afrika'da ve Orta Doğu'da savaş sonuna kadar hizmet etmiştir. Yazar 1946'da Times gazetesine geri dönmüş ve 17 yıl Çin, Londra ve Madrid'te çalışmıştır. Yazar daha çok Macaristan isyanı ve Fransa'ya kaşı yapılan Cezayir Savaşı ile ilgili yazılar yazmıştır. Yazar aynı zamanda gazetenin Avrupa ve Kuzey Afrika'daki muhabiridir. Yazar, Cezayir'in tehlikeli atmosferini araştırmıştır. Benjamin Welles 1950'nin sonları ve 1960'ın başında Madrid'te iken Fransisco Franco'nun mutlak gücü hakkında yazılar yazmıştır. Benjamin Welles 1981'de emekli olduktan sonra Reagan yönetiminde kamu işleri savunma sekreterliğinde vekil danışmanı olarak 3 yıl çalışmıştır. Yazar, babasının biyografisinin yanı sıra İspanya hakkında da bir kitap yazmıştır. The Times gazetesinin 3 kütadaki muhabiri olan yazar 85 yaşında ölmüştür.

Bkz: <https://www.nytimes.com/2002/01/04/us/benjamin-welles-biographer-and-journalist-is-dead-at-85.html?module=ArrowsNav&contentCollection=U.S.&action=keypress®ion=FixedLeft&pgtype=article>, 02.04.2019.)

Birleşik Devletleri ve Batılı ülkelerin desteklemesi şu açıdan önemlidir: Öncelikle, Batılı ülkeler, Tito'yu kaybetmemek için her türlü desteği vermeye özen göstermişlerdir. Bir ikincisi ise Batılı Devletler, Kıbrıs Meselesi'nin Tito'yu kışkırtmaması için bu konuyu en dikkatli şekilde çözmeye hassasiyet göstermişlerdir. Diğer yandan, Sovyet liderleri, Yugoslavya'yı Batı'ya kaptıracaklarını anlayınca tekrardan Tito'ya yaklaşınca, Tito'nun Balkan Paketi'ndeki stratejik hamlesi devreye girecektir. Tito'nun Balkan Paketi'ndeki stratejisi ise, önceleri askeri ve güvenlik amaçlı kurulan bu paktın, daha sonra askeri ve korunma amacından çok, ekonomik ve kültürel bir pakt olmasına odaklanmak olmuştur.

b) Kıbrıs-Nato Bağlantısı

En genel bağlamda, Kıbrıs ile Nato arasındaki ilişki şöyle ifade edilebilir: İki NATO üyesi ülkenin, -Yunanistan ve Türkiye'nin- olası bir çatışmasını önlemek için, İngiltere önderliğinde diplomatik yollara başvuruldu. Amerika Birleşik Devletleri ise, bu iki NATO üyesi ülkesinin çatışmasının Doğu Akdeniz ve Orta Doğu yollarının Sovyet Rusya'nın kontrolüne gireceğini düşündüğünden dolayı Kıbrıs adasının geleceğinin diplomatik yollarla çözülmesine destek verdi.¹²⁵ Şimdi de Kıbrıs-Nato bağlantısıyla ilgili The New York Times haberlerine bakalım:

27 Ağustos 1955 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda, Fatin Zorlu'nun Kıbrıs Adası'nın statüsü hakkında yaptığı ilginç bir görüşe yer verilmiştir. Fatin Rüştü Zorlu, Kıbrıs'ın İngiliz yönetimi altında bir Nato üssü olmasını ve hem Yunanistan'ın hem de Türkiye'nin Kıbrıs'ta Nato'ya bağlı istasyonlarının bulunmasını talep etmiştir. Böylece, Kıbrıs'ta Nato'ya bağlı üsleri bulunan Yunanistan ve Türkiye bu durumdan hoşnut olacaktır.¹²⁶ Benjamin Welles tarafından 1 Eylül 1955 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda anlatıldığına göre, Kıbrıs konusu hakkında fikirlerini belirten Yunan tarafının görüşleri masaya yatırılmıştır. Ertesi gün ise, Türk tarafının görüşleri tartışılacaktır.

¹²⁵ Bu konuda detaylı bilgi için bakınız: Bağcı, Hüseyin, **Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası**, Ankara, İmge Kitapevi Yayınları, 1990.

¹²⁶ "Turkish 'Warning' in London", **The New York Times**, 27 Ağustos 1955, s. 4.

Yunan tarafı, Kıbrıs'ın beşte dördünün Rum olduğunu ve geriye kalan beşte birinin ise Türk olduğunu belirtmiştir. Kıbrıs Adası için bağımsızlık isteyen Yunan tarafının asıl amacı enosisttir. Yunanlılar, İngilizler'e Kıbrıs'ın bağımsızlığı için Lozan'daki haklarının aynen devam edeceklerini söylemişlerdir. Doğu Akdeniz için çok önemli olan Kıbrıs Adası Türkiye'ye sadece 40 mil uzaktaydı ve Amerika tarafından finanse edilen İskenderun Limanı'na çok yakındı. Dolayısıyla olası bir krizde, Nato ülkeleri karşı karşıya gelebilirdi.¹²⁷

17 Haziran 1956 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda bahsedildiğine göre, Batılı diplomatlar Mısır Ordusu'nun Sovyet Rusya mühendisleri tarafından organize edildiğine değinmişlerdir. Mısır'ın Asya'da yapmayı tasarladığı projeleri de yine Sovyetler yapacaklardır. Aslında, Batılılar Mısır'ın bu projelerini yapmayı teklif etmişler fakat, Cemal Abdül Nasır Batılıların teklifi yerine Rus teklifini kabul etmiştir. Öte yandan, Kıbrıs konusuna da değinilen bu yazıda, Nato üyesi olan bu üç ülkenin Kıbrıs konusunda anlaşamamalarına, İngiltere'deki İşçi Partisi liderleri Nato'nun doğu kanadını tehlikeye soktuğu gerekçesiyle tepki göstermişlerdir. İngiltere'deki İşçi Partisi, üç ülkenin Kıbrıs konusunda Londra ya da Nato merkezinde görüşmesi gerektiğini söylemişlerdir. İngiliz Yönetimi ise, E.O.K.A'dan 2'si lider olmak üzere 17 kişiyi tutuklamışlardır.¹²⁸

17 Mart 1957 tarihli The New York Times'da dünya haberlerinin genel olarak değinildiği özel bir sayfada ise, Kıbrıs konusu ve Orta Doğu hakkında şunlara değinilmiştir: İlk olarak Kıbrıs ele alındığında, İngiltere'nin Doğu Akdeniz'de ve Orta Doğu bölgesinde kalabalık bir nüfusu barındıran bir kolonisi olan Kıbrıs'ın, yarım milyon nüfusunun yüzde sekseni Rum ve geri kalanı ise Türk olarak geçmektedir. Bununla birlikte yazıda, Kıbrıs Sorunu'nun Birleşmiş Milletler'e kadar gittiğinden, hatta Kıbrıs'ta terörist hareketlere liderlik ettiği için Kıbrıs Rum lideri Makarios'un Hindistan'da bir adaya sürgüne gönderildiğinden de bahsedilmektedir. Yunanistan, Kıbrıs'taki terör olaylarına destek vermektedir ve Kıbrıslı Rumların Yunanistan ile birleşmesini desteklemektedir. Öte yandan birer Nato üyesi olan İngiltere, Yunanistan ve Türkiye bu konuyu mümkün olan en iyi şekilde çözmek için baya bir

¹²⁷ Benjamin Welles, "Greek Makes Bid For Freer Cyprus", **The New York Times**, 1 Eylül 1955, s. 11.

¹²⁸ "The World", **The New York Times**, 17 Haziran 1956, s. 171.

çaba sarfetmiştir. Orta Doğu meselesi ile ilgili olarak ise, Süveyş Kanalı, Akabe Körfezi ve Gazze Şeridi sorunlarının Mısır lideri Cemal Abdül Nasır tarafından kötüye kullanıldığından bahsedilmektedir. Ayrıca, Mısır lideri Cemal Abdül Nasır'ın Sovyet Rusya'dan yardım almasının Nato'yu çok uğraştırdığından da bahsedilmiştir. Öte yandan, ek bir bilgi olarak ise İngiltere, Nato'nun ekonomik durumunun pek iyi olmadığı gerekçesiyle 30.000 askerini Nato'dan çekmeyi düşünmektedir.¹²⁹

11 Ağustos 1958 tarihinde Jay Walz tarafından The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Kıbrıs Meselesi için Türkiye ve İngiltere'nin bölünme talep ederken, Yunanistan'ın ise bu duruma karşı çıktığına değinilmiştir. Yazar, Türkiye ve İngiltere'nin ortak ve hızlandırılmış kararı olan bu fikrin Birleşmiş Milletler'e götürülmesini önermiştir.¹³⁰ 5 Kasım 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Kıbrıs Meselesi için konuşan Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun konuşmalarına yer verilmiştir. Fatin Rüştü Zorlu konuşmasında, Kıbrıs Meselesi'nin Nato üyesi olan üç ülkeyi, Türkiye, İngiltere ve Yunanistan'ı asla karşı karşıya getirmeyeceğini ve bu konudaki hassasiyetlerinin altını çizerken, Kıbrıs'taki Türk halkının ise yeni bir yönetim altına girmelerine de müsaade etmeyeceklerini belirtmiştir.¹³¹ 26 Kasım 1958 tarihinde Thomas J. Hamilton tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda bahsedildiği üzere ise İngiltere, Yunanistan ve Türkiye Dışişleri Bakanları'nın, Birleşmiş Milletler çatısı altında Kıbrıs konusunu tartışmak üzere bir araya geldikleri görülmektedir. Toplantıda Fatin Rüştü Zorlu, Kıbrıs'ın tek bir millet ve tek bir toprak olmadığı gerekçesiyle ayrı bir devlet olmasını onaylamadıklarını söylemiştir. Yunanistan tarafı ise Kıbrıs'ın ayrı bir devlet olduğunu söylemiştir. İngiliz tarafı ise Kıbrıs'ta şiddet ve terör istemediklerini söylemiştir.¹³² Burada önemli olan nokta ise, 3 Nato ülkesinin Kıbrıs meselesi nedeniyle karşı karşıya gelmeleridir. 21 Aralık 1958 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Yunan Dışişleri Bakanı Evangelos Averoff-Tossizza, İngiltere Dışişleri Sekreteri Selwyn Lloyd ve Türk Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu 1955 tarihinden

¹²⁹ "The World", **The New York Times**, 17 Mart 1957, s. E2.

¹³⁰ Jay Walz, "Macmillan Gains Turkish Backing", **The New York Times**, 11 Ağustos 1958, s. 9.

¹³¹ "Turkey Voice Hope For Cyprus Talks", **The New York Times**, 5 Kasım 1958, s. 7.

¹³² Thomas J. Hamilton, "Turkey Voice Hope For Cyprus Talks", **The New York Times**, 26 Kasım 1958, s. 5.

beri ilk kez birlikte toplanmıştır. Bu üç Nato ülkesi Temmuz ayında Irak'ta meydana gelen darbeden sonra, Nato'nun güneybatı kanadının Sovyet tehditi altına girdiğini iyice anlamışlardır. Irak'taki darbe ile birlikte, Yunanistan ve Türkiye Orta Doğu'da Sovyet tehditini aşırı derecede hissetmişlerdir. Bu sebeple Türkiye ve Yunanistan, Kıbrıs meselesi hakkında iyimser bir tablo çizerek Orta Doğu'da birlik ve beraberlik içerisinde davranacaklarını belirtmişlerdir.¹³³

Kennet Love tarafından 11 Şubat 1959 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Yunanistan Başbakanı Konstantin Karamanlis ve Yunanistan Dışişleri Bakanı Evangelos Averoff-Tossizza Kıbrıs'ta çoğunluğu oluşturan Kıbrıslı Rumlar'ın lideri olarak Başpiskopos Makarios'un Cumhurbaşkanı olarak atanmasından dolayı ve Dr. Fazıl Küçük'ün ise Kıbrıs'taki Türk azınlığı temsilen Makarios'un yardımcı olarak atanmasının kabul edilmesiyle, Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması isteklerini tamamen bıraktıklarını açıklamışlardır. Fakat, Türkiye Başbakanı Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, 530.000 Rum'un yaşadığı Kıbrıs'ta Türkiye'nin sınırları ve Kıbrıs'ta yaşayan Türkler için garanti istemişlerdir. Kıbrıs'ta bulunan Türk askerleri Kuzey Atlantik Paketi gözetiminde yerleştirilmiştir. Üç Nato üyesi olan İngiltere, Yunanistan ve Türkiye, Kıbrıs'ın Türkiye sınırları ve Kıbrıs'ta yaşayan Türkler'in güvenliğini temin etmek için garanti vermelidirler.¹³⁴ 20 Şubat 1959 tarihinde Walter H. Waggoner tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda bahsedildiği üzere ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin her ne kadar Kıbrıs Meselesi tartışmalarının uzağında kalsada aslında, iki Nato üyesi devletin bu konu yüzünden aralarının bozulmasından duyduğu endişeden dolayı Yunanistan ve Türkiye'ye Kıbrıs Meselesi'nde anlaşmaları için baskı uyguladığı görülmektedir. Öte yandan, Kıbrıs Meselesi'ni görüşmek üzere Londra'ya gitmek üzere yola çıkan Başbakan Adnan Menderes Londra yakınlarında bir uçak kazası geçirmiş ve Londra görüşmelerine de katılamamıştır. Başbakanı diğer Türk delegeler temsil etmiştir. Kıbrıs Rum Patriği

¹³³ "Joint Approach To A Free Cyprus Is Seen By Greek", **The New York Times**, 21 Aralık 1958.

¹³⁴ "Parley On Cyprus Faces Last Issue", **The New York Times**, 11 Şubat 1959, s. 4.

Makarios ise Başbakan Adnan Menderes'i hastanede ziyaret etmiştir. Başbakan Menderes, bu uçak kazasından hiçbir yara almadan kurtulmuştur.¹³⁵

Özetlemek gerekirse eğer, üç Nato ülkesi Kıbrıs Sorunu'nu bir krize yol açmadan atlattıkları için çok büyük hassasiyet göstermiştir. Fakat burada, Türkiye'nin tutumu gerçekten çok önemlidir. Türkiye, Kıbrıs'ın adada yaşayan iki ulus arasında paylaşımı dışında herhangi bir öneriyi kesinlikle kabul etmemiştir. Diğer yandan, Yunan tarafının isteği olan, adanın bağımsız olması demek, enosisin de kabulü demektir. Kıbrıs Yunanistan ile birleşirse ise, adanın coğrafi olarak Türkiye'ye çok yakın olması sebebi ile geçmişte olduğu gibi, Yunanistan'a olası bir Sovyet tehditi olursa eğer, bu ülkenin komünizme kayması Kıbrıs üzerinden Türkiye'ye de yayılacaktır. Türkiye, Soğuk Savaş'ın bu ilk yıllarında bu korkuyu hep hissetmiştir. Anlaşılan o ki, Yunanistan'da da komünizmin yayılma olasılığı tıpkı Türkiye'deki gibi çok yoğun hissedilmektedir. Bu durum ise, Truman Doktrini'nin ne kadar yerinde bir yardım olduğunu kanıtlamaktadır. Nitekim, günümüzdeki Kıbrıs Sorunu'nun boyutu ile Soğuk Savaş'ın ilk yıllarının Kıbrıs Sorunu'nun boyutu tamamen farklıdır. Kıbrıs konusunu araştıran kişiler bu boyutu göz önünde bulundurmalıdırlar.

c) Kıbrıs- İngiltere Bağlantısı

28 Ağustos 1955 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda, İngiltere'nin Orta Doğu'da Süveyş Kanalı'na giden üssünün bulunduğu Kıbrıs'ı tamamen terk etmesinin çok zaman alacağına ve Yunan tarafının ise Kıbrıs konusunda kendi istekleri doğrultusunda bir anlaşma sağlanmazsa eğer konuyu 20 Eylül'de Birleşmiş Milletler'e götüreceğinden bahsedilmektedir.¹³⁶ 30 Ağustos 1955 tarihinde Benjamin Welles tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Londra'da yapılan Kıbrıs Görüşmeleri'nin Yunan Dışişleri Bakanı

¹³⁵ Walter H. Waggoner, "Cyprus Republic Assured In Pact; Makarios Yield" , **The New York Times**, 20 Şubat 1959, s. 1.

¹³⁶ "Ministers Meet On Cyprus Issue" , **The New York Times**, 28 Ağustos 1955, s. 12.

Stephan Stephanopoulos'un ve Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun ülkeleri adına çok iyi bir şekilde sonuçlanacağını ümit ettiklerinden bahsedilmektedir. Toplantıda, İngiliz Dışişleri Sekreteri Harold Macmillan ise Doğu Akdeniz'in güvenliği için üç devlet arasındaki ilişkileri çok iyi şekilde idare etmiştir.¹³⁷ 12 Eylül 1955 tarihinde Benjamin Welles tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, Kıbrıs'ta konuşan Fatin Rüştü Zorlu'nun Kıbrıs'ın İngiltere'den bağımsız olmasını istemediği görüşü üzerinde durulmaktadır. Fatin Rüştü Zorlu, Kıbrıs'ın toprak ve iklim olarak bir Anadolu toprağı olmasının uzun yıllara dayandığını, Türkiye'nin Antalya, Mersin ve İskenderun Limanları ile bağlantısı bulunan Kıbrıs'ın bağımsız olursa eğer, Türkiye'ye Yunanistan üzerinden gelebilecek endişelerini belirtmiştir.¹³⁸ Görüldüğü gibi Kıbrıs'ın Türkiye'nin güneyindeki şehirler ile bağlantısı vardır. Eğer Kıbrıs, İngiltere'den bağımsız olursa Yunanistan'la birleşebilir ve bu durumda Türkiye'nin güney limanları tehlikeye girebilirdi. Bunun sebebi ise, birincisi Yunanistan ile tarihsel olan düşmanlık bir anda palazlanabilirdi, ikinci olarak ise, İngiltere'nin Orta Doğu'da Süveyş Kanalı'na giden yolları ve Doğu Akdeniz'i Sovyet Rusya'ya karşı koruyabileceği üsleri de elden gidecekti. Dolayısıyla da Kıbrıs, bir Sovyet tehdidine de maruz kalabilirdi. İşte, Türkiye ve İngiltere'nin en çok üzerinde durduğu şey de buydu. Nitekim, Yunanistan ve Kıbrıs Rum kesimi, ne de olsa adanın beşte birini oluşturdukları için Kıbrıs Adası'nın tam bağımsızlığı için seçim önermişlerdi. Benjamin Welles tarafından 7 Eylül 1955 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda ise, Kıbrıs Adası'nda yaşayan 500.000 kişinin 400.000 kişinin Rum olduğuna değinilmiş ve İngiliz yönetimi Kıbrıs'ın statüsü için ölçülü bir bağımsızlıktan söz etmiştir. Yunan tarafının tam bağımsızlık istemesine hem İngiltere, hem de Türkiye karşı çıkmıştır. Türkiye'nin İskenderun Limanı Kıbrıs'a 40 mil uzaklıktadır ve Türk Hükümeti Kıbrıs'ın bağımsız olmasından büyük endişe duymaktadır.¹³⁹

Jay Walz tarafından 21 Haziran 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda, Türkler'in, İngiltere'nin Kıbrıs'ın yedi yıl sonra Türk ve

¹³⁷ Benjamin Welles, "Secrecy Pledged In Cyprus Talk: Greece and Turkey Approve British Proposal as Parley Is Opened In London", **The New York Times**, 30 Ağustos 1955, s. 2.

¹³⁸ Benjamin Welles, "Talks On Cyprus Remain Flexible", **The New York Times**, 2 Eylül 1955, s. 2.

¹³⁹ Benjamin Welles, "Home Rule Is Offered", **The New York Times**, 7 Eylül 1955, s. 12.

Rumlar arasında bölünmesi fikrini desteklediğinden bahsedilmektedir. Yunanistan ise bu duruma karşı çıkmaktadır.¹⁴⁰ 22 Haziran 1958 tarihinde The New York Times'e Jay Walz tarafından özel olarak yazılan bir başka yazıda ise, Türk tarafının Kıbrıs konusunda İngiltere'nin planına da ılımlı bakabileceklerine değinilmiştir. Türkler Kıbrıs'ta çoğunluğu Rumlar'ın oluşturduğundan dolayı adanın bağımsız olmasını asla istememektedir. Çünkü eğer ada bağımsız olursa birincisi, adadaki Türk azınlığa, Yunanlıların daha önceki enosis maceralarının terör ve şiddetle sonuçlandığından zarar gelebilir korkusu vardır. İkincisi ise Kıbrıs, Türkiye'ye 40 mil uzakta ve Yunanistan'dan ise 500 mil uzaktadır. Eğer Yunanistan komünist olursa, dolayısıyla Kıbrıs da komünist olacak ve bundan en çok Türkiye etkilenecektir.¹⁴¹ 25 Eylül 1958 tarihinde Lindesay Parrot tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, İngiltere Dışişleri Bakanlığı Sekreteri Selwyn Lloyd'un İngiltere'nin Kıbrıs Adası'nın statüsü için, iki ulusun ortaklaşa yönettiği bir planından bahsedilmektedir. İngiltere'nin Kıbrıs için iki planı vardır: Birincisi, Kıbrıs'ın yönetimi için partnerlik ilişkisi, yani Rum ve Türk kesiminin Kıbrıs'ı ortaklaşa yönetmeleridir. İkincisi ise, Kıbrıs'ı ortaklaşa yöneten Türk ve Rum kesimine 7 yıl müdahale edilecek ve sonrasında ise adanın Rum ve Türkler arasında taksim edilmesidir. Makarios İngiltere'nin bu iki planına da karşı çıkmıştır. Ona göre Kıbrıs Birleşmiş Millet garantörlüğünde tam bağımsız olmalıydı.¹⁴² 9 Ekim 1958 tarihinde Jay Walz tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıdan anlaşıldığı üzere ise, Yunanistan'ın Kıbrıs'ı kendisine dahil etmek istemesine yani enosis fikrine, Türk Hükümeti karşı çıkmıştır. Burada, İngiltere'nin Yunanistan'a destek vermeyip iki devlet arasındaki ortak kararı desteklemesi çok önemlidir. Kıbrıs'ta 417.000 Rum ve 95.000 Türk bulunmakta ve bu durum adanın Yunanistan ile bağlanmasının doğru olmadığını göstermektedir.¹⁴³ John Sibley tarafından 17 Kasım 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, Birleşmiş Milletler çatısı altında Türk, İngiliz ve Yunan temsilcileri New York'ta toplanmışlardır. Bu görüşmelerde İngiliz tarafının görüşü, adanın 7 yıl İngiliz yönetiminde kalarak daha sonra Yunanistan ve Türkiye arasında taksim edilmesidir.

¹⁴⁰ Jay Walz, "Turk Ease View On Cyprus Issue", **The New York Times**, 21 Haziran 1958, s. 8.

¹⁴¹ Jay Walz, "Turks Cautious", **The New York Times**, 22 Haziran 1958, s. E4.

¹⁴² Lindesay Parrot, "U.N. To Get Plan On Cyprus Today", **The New York Times**, 25 Eylül 1958, s. 11.

¹⁴³ Jay Walz, "Ankara Rebuffs Free Cyprus Idea", **The New York Times**, 9 Ekim 1958, s. 2.

Türk tarafı bunu kabul ederken, Yunan tarafı reddetmiştir. Türk tarafının tutumu ise, adanın Yunanistan ve Türkiye tarafından bölünmesidir. Yunanistan bunu kabul etmemiştir. Yunan tarafının tutumu ise, adanın tek bir bütün olarak Kıbrıs olmasıdır. Buna ise, Türk tarafı karşı çıkmıştır. Bu görüşmelerde Kıbrıs'ı ise Fazıl Küçük ve Rauf Denктаş temsil etmişlerdir.¹⁴⁴ 27 Kasım 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise İngiltere, Türkiye, Yunanistan Dışişleri Bakanları ve Birleşmiş Milletler'in diğer üye ülkelerinin temsilcileri Kıbrıs Meselesi'ni görüşmek üzere toplanmışlardır. Fatin Rüştü Zorlu Yunan Dışişleri Bakanı Averof-Tositsas'ın geçen yıl ki görüşmelerde Kıbrıs'ta İngiltere'nin sömürgeci amaçları olmadığı yönünde açıklama yapmasına rağmen, şimdi ise Kıbrıs'ta İngiltere'nin sömürgeci amaçlarını devam ettirmek yönünde yaptığı açıklamayı kabul etmekte zorlandığını söylemiştir, çünkü Yunan Dışişleri Bakanı kendi çıkarlarına göre konuşmaktadır. İngiliz yönetimi ise, Kıbrıs'ta terörü istememektedir. Fakat, Kıbrıslı Rumlar'ın lideri Makarios'un terörü içeren hareketleri çok fazla görülmektedir.¹⁴⁵

20 Ocak 1959 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise Makarios'un, İngiltere'nin Akdeniz'i kontrol altında tutmak istemesinin, Kıbrıs Adası'nın geleceği için çok tehlikeli olduğunu vurguladığından ve tam bağımsız bir Kıbrıs için ısrar ettiğinden bahsedilmiştir. Öte yandan, Nato bünyesindeki görevli yetkililer de Makarios'u, İngiltere'nin Akdeniz'deki üslerinin kalmasını kabul etmesi için zorlamışlardır.¹⁴⁶ 12 Şubat 1959 tarihinde Walter H. Waggoner tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, Zürih Görüşmeleri'nin hemen aynı günü Yunanistan Dışişleri Bakanı Evangelos Averoff-Tossizza ve Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu Londra'ya gitmişlerdir. Londra'daki bu görüşmelerde de İngiltere'nin Kıbrıs'taki askeri üslerinin

¹⁴⁴ John Sibley, "Cyprus Leaders Here for U.N. Talks", **The New York Times**, 17 Kasım 1958, s. 1.

¹⁴⁵ "Compromise Move On Cyprus Sought", **The New York Times**, 27 Kasım 1958, s. 5. (21 Haziran 1928'de Nashville'de doğan John Sibley isimli yazar, Washington'daki Woodrow Wilson Lisesi'nde okumuştur. Daha sonra babasının da sosyoloji profesörü olduğu Bowdoin Koleji'nde okumuştur. Burdan Oberlin Koleji'ne geçen yazar, 1950 tarihinde bu okuldan mezun olmuştur. Bir yıl baskıcı olarak The Cleveland Press'te çalışan John Sibley 1951'de The Times'e geçmiştir. Yazar The Times'da röportörlüğe yükselmeden önce ise baskıcılık ve haber asistanlığı yapmıştır. Yazar 1957 tarihindeki röportörlük kariyerinde ise okyanus ötesindeki bütün uluslararası konularda yazmıştır. John Sibley 45 yaşında hayata gözlerini yummuştur.

Bkz: <https://www.nytimes.com/1974/03/08/archives/john-sibley-dies-reporter-was-45-times-man-covered-albany-city-hall.html>, 02.04.2019.)

¹⁴⁶ "Optimism Is Felt Over Cyprus Talk", **The New York Times**, 20 Ocak 1959, s. 6.

korunacağından, herhangi bir komünist etkinin Kıbrıs'a girmesine engel olunacağından ve Türk azınlığın korunmasından bahsedilmektedir. Ayrıca, Kıbrıs'ta komünistlerin meclise partiler aracılığıyla girmesine ve İngiltere'nin Kıbrıs'taki ayrıcalıklı olan ticari konumunu ele geçirmelerine asla izin verilmeyeceğine de değinilmektedir.¹⁴⁷ İngiltere, 11 Şubat 1959 tarihindeki Zürih Antlaşması ve hemen akabindeki 19 Şubat 1959 tarihindeki Londra Görüşmeleri neticesinde, Kıbrıs'taki askeri üslerini korumak istemektedir ve İngiltere'nin bu isteği bu iki antlaşma neticesinde onaylanmıştır. Bu durumun şöyle sebepleri vardır: Mesela, İngiltere Kıbrıs'ın komünistlerin eline geçmesini istememektedir. Nitekim, komünistler Kıbrıs Meclisi'ne partiler kurarak girip, ticarete de etkili olabilirlerdi. Diğer yandan ise, İngiltere'nin Kıbrıs'ta asker bulundurması Kıbrıs'ta yaşayan Türk azınlığın Yunanlılar karşısında korunmasını da sağlamıştır. 13 Şubat 1959 tarihinde Walter H. Waggoner tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Zürih Görüşmeleri'nin ertesi günü Londra'ya Yunan ve İngiliz Dışişleri Bakanları ile görüşmeye gittiğinden bahsedilmektedir.¹⁴⁸ Üç ülkenin Dışişleri Bakanları bir İngiliz kolonisi olan Kıbrıs'ın İngiltere'den bağımsız olması konusunu bir akşam yemeğinde konuşmuşlardır. Bu konuşmada, İngilizler'in Kıbrıs'taki üslerinin kalacağına ve bu üsler değerli olduğu zaman İngiltere tarafından kullanılacağına değinilmiştir. Bu karar, İngilizler'in Zürih Görüşmeleri'nde almayı başardıkları çok önemli bir karardır, çünkü İngiliz Hükümeti'nin Kıbrıs'ın bağımsızlığını tanınmasına İngiliz halkı tepki göstermiştir.¹⁴⁹ 16 Şubat 1959 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda ise, Kıbrıs Meselesi için yapılan Londra ve Zürih Görüşmeleri'nin sonucunda Kıbrıs, Türk ve Yunan tarafının bir anlaşmaya varmasıyla bağımsız bir ülke olmuştur. Tabii bu durumu, İngiltere Doğu Akdeniz'deki üslerini kaybedeceği korkusuyla reddetse de, Zürih Görüşmeleri'nden önce Yunanistan ve Türkiye, Kıbrıs'ın bağımsız bir ülke olması için Londra'da bir anlaşmaya çoktan varmışlardı. Zürih Görüşmeleri'nde İngiltere'ye bu durumu kabul etmesi dışında pek bir şey kalmamıştı. Fakat yine de İngiltere, Kıbrıs'taki üslerinden

¹⁴⁷ Walter H. Waggoner, "British Welcome Accord On Cyprus" , **The New York Times**, 12 Şubat 1959, s. 7.

¹⁴⁸ III numaralı ekten bu haberle ilgili olarak Türk, Yunan ve İngiliz Dışişleri Bakanları'nın Kıbrıs Görüşmeleri kapsamında biraraya geldikleri poza bakabilirsiniz.

¹⁴⁹ Walter H. Waggoner, "Britain Advance Accord on Cyprus" , **The New York Times**, 13 Şubat 1959, s. 5.

çok az da olsa yararlanabilecekti. Kıbrıs Meselesi'nin bir anlaşmayla neticelenmesi Batı için bir kazançtı. Diğer yandan, Irak'ta meydana gelen askeri darbeden dolayı Bağdat Paktı'ndan çekilen Irak'ın gitmesiyle İran'ın ve Türkiye'nin sınırı Sovyet Rusya ile yakınlaşmıştı. Tabii, bu durumdan endişeye kapılan İran Hükümeti Amerika Birleşik Devletleri'nden yardım istedi. Birleşik Devletler ise İran'la ekonomik yardım için bir antlaşma yaptı. Orta Doğu'da Cemal Abdül Nasır'ın Birleşik Arap Devleti'ne diğer Arap Devletleri katılmak istemiyordu. Örneğin, Irak'ta darbeyi gerçekleştirenler Nasır'ın Sovyetler'den yardım almasına tepki göstererek Birleşik Arap Devletleri'nden uzaklaşmışlardı. Sovyet lideri Kruşçev ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Doğu'daki devletleri bölmeye çalıştığını iddia etmiş ve kendilerinin Mısır'ın iç işlerine asla karışmayacağına dair bir söz vermiştir. Her şeye rağmen, İran'ın Amerika Birleşik Devletleri'nden Sovyet iç ve dış tehditine karşı yardım istemesi, Kıbrıs Meselesi'nden sonra Batı için ikinci bir kazanım olmuştur.¹⁵⁰ 19 Şubat 1959 tarihinde Walter H. Waggoner tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, Kıbrıs'ın bağımsızlığını isteyen Başpiskopos Makarios'un, Zürih Antlaşması ile İngiltere'de kalması düşünülen üsleri İngiltere'ye vermeyi asla istemediğine değinilmiştir. Makarios bu konu ile ilgili görüşmeler yapmak için Moskova'ya gideceklerini söylemiştir.¹⁵¹ Burada Kıbrıs Rum kesimi lideri Başpiskopos Makarios'un Zürih Görüşmeleri ile İngiltere'de kalması düşünülen İngiliz üslerinin, bağımsız bir Kıbrıs'ın geleceği için tehdit oluşturacağını düşündüğünden, bu konuyu Sovyetlerle görüşmek için Moskova'ya gidecek olması bir nevi, İngiltere ve Türkiye'ye de göz dağı vermek için olsa gerektir. 24 Şubat 1959 tarihinde Kennett Love tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, 11 Şubat 1959 tarihinde imzalanan Zürih Antlaşması hakkında detaylar verilmiştir. Burada dikkat çeken bazı önemli noktalara bakıldığında ise şunlar görülmektedir: Örneğin, İngiltere'nin Kıbrıs'taki hava alanlarını, yolları ve limanları üs olarak kullanabileceğinden bahsedilmektedir. Nicosia Hava Alanı savaş ve barış zamanlarında İngiltere tarafından kullanılacaktır. Öte yandan yazıda, Zürih Anlaşması ile Yunanistan'ın Kıbrıs'ın kendisine bağlanma hayalinin, enosisin suya düştüğünden ve Türklerin istediği bölünme fikrinin ise birkaç yıl içerisinde

¹⁵⁰ "The World", **The New York Times**, 16 Şubat 1959, s. E2.

¹⁵¹ Walter H. Waggoner, "Makarios Perils Plan For Cyprus", **The New York Times**, 19 Şubat 1959, s. 1.

gerçekleşmesinin mümkün olduğundan bahsedilmektedir.¹⁵² 22 Haziran 1959 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, Kıbrıs Meselesi hakkındaki görüşmelerden yeni dönen Yunanistan Dışişleri Bakanı Evangelos Averoff Tossizza, Türk Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Fransa'nın başkenti Paris'te yapılan Kıbrıs görüşmelerinin olumlu gittiğini söylemesine karşın, Türklerin Kıbrıs konusunda aşırı derecede iyimser olduğuna vurgu yapmıştır.¹⁵³

Lawrence Fellow tarafından 7 Ocak 1960 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda anlatıldığı üzere ise, Kıbrıs'ta bulunan Akrotiri ve Dikhelia adlı İngiltere'ye ait üs bölgelerinde yaşayan köylü halkı İngiltere'nin bu bölgelerden çekilmesini istemektedir.¹⁵⁴ 19 Ocak 1960 tarihinde, Lawrence Fellow tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, İngiltere'nin Kıbrıs Adası'nda bulunan iki üssünün silahsızlanmasının istenmesi tartışmalarının, Kıbrıs'ın bağımsızlığı hakkındaki görüşmeleri aksattığına değinilmiştir.¹⁵⁵ 20 Ocak 1960 tarihinde Drew Middleton tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, İngiltere'nin Kıbrıs'taki iki üssü kendi üzerine almasına karşı Makarios aşırı tepki göstermiştir. İngiltere ise, bu iki üssü kullanmasının Kıbrıs'taki halkı etkilemeyeceğini söylemiştir.¹⁵⁶

¹⁵² Kennet Love, "British Holds 2 Base Areas Under Cyprus Settlement", **The New York Times**, 24 Şubat 1959, s. 1.

¹⁵³ "Article 4-- No Title", **The New York Times**, 22 Haziran 1959, s. 16.

¹⁵⁴ Lawrence Fellow, "Cyprus Talks Set In London Jan. 16", **The New York Times**, 7 Ocak 1960, s. 5. (Lawrence Fellows isimli yazar The New York Times gazetesinin yabancı muhabiridir. Yazar daha sonra ise yerel gazetelerde editörlük yapmıştır. Yazar Amerika Birleşik Devletleri'nin Detroit şehrinde doğmuş ve gelişmiş ve Washington'da yaşamıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında donanmada mürettebat olarak çalışan yazar 1948 tarihinde Ohio Wesleyan Üniversitesi'nden mezun olmuştur. Lawrence Fellow 1953 tarihinde The Times'da çalışmadan önce Berlin'de Birleşik Devletler ordusunda sivil olarak çalışmıştır. Yazar aynı zamanda Batı Almanya Dışişleri Bakanlığı'nda da çalışmıştır. Yazar 1953'ten 1978'e kadar Manhattan'da röportör olarak ve Birleşmiş Milletler'de muhabir olarak çalışmıştır. Yazar 1959 ile 1972 tarihlerinde Filistin, Londra, Nairobi, Kenya ve Bonn'a gitmiştir. Lawrence Fellow aynı zamanda The Times gazetesinin Connecticut'taki baş muhabirliği görevini yapmıştır. Yazar 1959'dan 1962 tarihine kadar İsrail ve Kıbrıs'taki olayları yakından incelemiştir. Bununla birlikte, 1962 ile 1965 tarihleri arasında Kıbrıs'taki olayları detaylı bir şekilde inceleme olanağına sahip olan yazar 75 yaşında ölmüştür.

Bkz: <https://www.nytimes.com/2000/09/06/nyregion/lawrence-fellows-75-foreign-correspondent-for-times-and-editor.html>, 02.04.2019.)

¹⁵⁵ Lawrence Fellow, "Cyprus' Freedom Delayed A Month", **The New York**, 19 Ocak 1960, s. 1.

¹⁵⁶ Drew Middleton, "British See Gains In Talks On Cyprus", **The New York Times**, 20 Ocak 1960, s. 5. (Drew Middleton 1913'te New York'ta doğmuştur. Yazar ilk ve orta öğrenimlerini New York'ta devlet okullarında bitirmiştir. Syracuse Üniversitesi'nden mezun olan yazar, 1936 ve 1937 tarihlerinde The Poughkeepsie Eagle News ve The Poughkeepsie Evening Star'da spor yazarı ve genel röportör olarak çalışmıştır. Daha sonra 1939'da The Associated Press'e katılan yazar bu gazetenin Londra

Toparlamak gerekirse, İngiltere'nin Kıbrıs konusunda Yunanistan'ın tarafını tutmaması gerçekten önemlidir. Bu belki de, İngiltere'nin Kıbrıs'taki üslerini korumak istemesine, Yunan ve Kıbrıs Rum kesiminin karşı çıkması sebebiyle de olabilirdi. İngiltere'nin Süveyş Savaşı'ndan sonra burdaki üslerini kaybetmesi çok büyük bir darbe olmuştur. İngiltere'nin Doğu Akdeniz'i Sovyet Rusya'ya karşı korumak amacı ile Kıbrıs'taki üslerinden yararlanmayı Zürih ve Londra Antlaşmaları'nda da ısrarla talep etmesi önemlidir. Nitekim, İngiltere günümüzde dahi bu üsleri olası bir tehlike de kullanabilecektir.

d) 6-7 Eylül Olayları ve Kıbrıs Bağlantısı

7 Eylül 1955 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda, 6 Eylül 1955 gecesi İstanbul'da başlayan olaylardan bahsedilmektedir. Yazıda bu olayların sebebi ise, İngiltere'nin Kıbrıs için önerdiği "*Ölçülü Self-Determinasyon*" isteğine karşı, Yunanistan Hükümeti'nin Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesini istemesine yapılan tepki olarak gösterilmektedir. Öte yandan bir diğer sebep ise, Londra'daki Kıbrıs Görüşmeleri sırasında Fatin Rüştü Zorlu'nun "Yunanistan, Türkiye ve İngiltere ile dostça ilişkiler kurana dek bu ülkeyi yola getirmeliyiz." açıklamasıdır. Diğer önemli

bürosuna spor yazarı olarak atanmıştır. Drew Middleton Almanya'nın Polonya'yı işgal etmesinin ardından savaşla ilgili yazılar yazmaya başlamıştır. Yazar Eylül 1942'de Londra'da The New York Times gazetesine katılmıştır. The New York Times'daki yazılarında İkinci Dünya Savaşı ve savaş sonrası Avrupa'yı anlatan yazar daha sonra gazetenin askeri muhabiri olarak çalışmıştır. Yazar, spor yazarlığından savaş sonrası röportajlık görevini yaklaşık yarım asır yapmıştır. Yazarın yazılarında ele aldığı alanlar ise şunlardır: Drew Middleton, İkinci Dünya savaşı sırasındaki Kuzey Afrika'da ve Avrupa sınırlarında bulunan ittifak güçleri, savaş sonrası barış konferansları ve savaş suçları davalarında yaptığı birçok röportaj, savaş sonrası diplomasiyi hem bölünmüş Avrupa'dan hem Birleşmiş Milletler'den izlenimini ortaya koyan makaleler ele almıştır. Daha sonra savaş analizi konularına yoğunlaşan Drew Middleton, Orta Doğu ve Falkland Adaları savaşlarını analiz etmiştir. Yazar 1947'den 1953'e kadar Almanya'da kalmıştır. Yazar Almaya'da iken Birleşik Devletler'in Doğu ve Batı Almanya'yı birleştirmesinin gerçek demokrasi için gerekli olduğunu anlatan bir makale yazmıştır. Yazar ayrıca Batı Almanya Şansölyesi Konrad Adenauer ile ilgili övücü ve yerici yazılar da yazmıştır. Drew Middleton 1953 ile 1963 tarihleri arasında The Times'ın Londra bürosunda sonrasında Paris, Birleşmiş Milletler ve Brüksel'de gazetenin şefi olarak çalışmıştır. Yazar 1970'den emekli olduğu 1984 tarihine kadar gazetenin Manhattan'daki askeri muhabiri olarak çalışmıştır. Yazar bu dönemde daha çok NATO, Afganistan, Falkland Savaşı vb. konuları yazmıştır. Yazarın ayrıca Almanya İçin Mücadele, Bunlar İngiliz, Atlantik Toplumu ve Denizaltı diye kitapları da vardır. Yazar 76 yaşında iken uykusunda sessiz bir şekilde ölmüştür.

Bkz: <https://www.nytimes.com/1990/01/12/obituaries/drew-middleton-of-the-times-dies-at-76.html>, 03.04.2019.)

bir sebep ise, Selanik'teki Atatürk Evi'nin Yunanlılar tarafından ateşe verilmesidir.¹⁵⁷ Burada şöyle bir şey fark edilmektedir ki, hem Yunanlıların Atatürk'ün Selanik'teki evini ateşe vermeleri, hem de 6 Eylül 1955 gecesinde başlayan bu olayların Kıbrıs ile bağlantısı var gibi gözükmektedir. Burada iki devlet Kıbrıs konusunda birbirlerine kızmışlar ve bu olaylar patlak vermiştir. Fakat, Türk Hükümeti'nin bu olaylarda parmağının olup olmadığı kesin değildir.

19 Ekim 1960 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda ise, 27 Mayıs Darbesi sebebiyle yargılanan Celal Bayar, Adnan Menderes ve Fatin Rüştü Zorlu'nun bundan 5 yıl önceki Anti-Yunan karşıtı olaylarda kesin etkilerinin olduğuna ve Kıbrıs Meselesi'nin görüşüldüğü günlerde Yunanistan ve Türkiye'yi karşı karşıya getirdiklerine değinilmektedir. Bu durumu araştıran bir komisyon, eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın, eski Başbakan Adnan Menderes'in ve eski Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun bu olaylarda kesin suçları olduğunu kanıtlamıştır. Yazıda ayrıca, 27 Mayıs Darbesi sebebiyle yargılananlardan Celal Bayar, Adnan Menderes ve Fatin Rüştü Zorlu dahil 40 kişinin ölüm cezasına çarptırıldığı ve yargılanan 500 Demokrat Parti vekili için ise 5 yıldan fazla hapis cezası istendiği söylenmiştir. Bu arada Demokrat Parti üyeleri, eski Cumhurbaşkanı Celal Bayar, eski Başbakan Adnan Menderes ve eski Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu başta olmak üzere en başta, en önemli suç olan anayasayı ihlal etmek suçundan dolayı yargılanmaktadırlar.¹⁵⁸ Burada şu noktaya dikkat çekmek gerekmektedir: EOKA'nın kuruluşu 1 Nisan 1955'dir. Yazıda bahsedilen 1955 olayları ise 6 ve 7 Eylül 1955 tarihinde meydana gelmiştir. Dolayısıyla, EOKA'nın Kıbrıs'ta Türklere yönelik yaptığı terör olayları ile 6-7 Eylül 1955 olaylarının bağlantısı olabilir. Nitekim, bilindiği gibi EOKA'nın kurulduğu andan itibaren Kıbrıs'ta Türklere yönelik katliamlar yapmaları Nisan 1955 ve akabindeki günlerde meydana gelmiştir. 6-7 Eylül olayları ise daha sonraki aylarda vuku bulmuştur. 6-7 Eylül Olayları'na sebep olarak genelde Atatürk'ün Selanik'teki evinin yakılması gösterilmiştir, fakat 6-7 Eylül Olayları, EOKA'nın Kıbrıs'ta Türklere yönelik yapmış olduğu katliamlara karşı, Türkler'in verdiği bir karşı atak hamlesi olarak da görülebilir. 20 Ekim 1960 tarihinde Jay Walz tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer

¹⁵⁷ "Anti-Greek Riots Flare In Turkey", **The New York Times**, 7 Eylül 1955, s. 1.

¹⁵⁸ "55 Anti-Greek Riots Laid To Menderes", **The New York Times**, 19 Ekim 1960, s. 3.

yazıda ise, Adnan Menderes'in Yassı Ada Mahkemeleri'ndeki ilk savunmasını yaptığı konulardan 1955 Olayları ele alınmıştır. 1955 olaylarını araştıran heyetin raporuna göre 3 kişinin öldüğü, 30 kişinin yaralandığı, 75 kilisenin ateşe verildiği, İstanbul'da 4000 civarında alışveriş dükkanının talan edildiği 1955 yılındaki bu olaylar için İstanbul'daki Rum Ortodoks Patriği bir mektup yazarak 1955 Olayları'nın planlandığını taş, sopa kullanılması için insanların orgazine edildiğini bildirmiştir. Öte yandan, Kıbrıs Görüşmeleri için yurt dışındaki konferanslara katılan Fatin Rüştü Zorlu oradaki görüşmelerden pek iyi bir sonuç çıkmayacağını ve Kıbrıs'ın bağımsız olmasını asla istemedikleri için Başbakan Adnan Menderes'e bir mesaj göndermiş ve Menderes ise bu olayların birkaç gün öncesinde halka açık bir konuşma yapmış ve hemen akabinde de 1955 tarihindeki bu olaylar patlak vermiştir. Fakat Başbakan Menderes, Yassıada'daki yargılanma sürecinde bu olaylardan önce Atatürk'ün Selanik'teki evinin bombalandığını halkın bundan galeyana gelip bu olayları çıkardığını söylemiştir.¹⁵⁹ Demokrat Parti milletvekilliği de yapmış olan doktor Mükkerrem Sarol'un iddiasına göre ise: Başbakan Adnan Menderes İstanbul'da Liman Lokantası'nda Yunanistan'daki Türklerin haklarının gasp edildiğine yönelik basın temsilcilerine bir konuşma yapmıştır. Başbakanın bu konuşması içte ve dışta çok büyük etkiler yapmıştır. Türk diplomasisi sayesinde İngiltere Londra Konferansı'na ve Kıbrıs'ta üç devlete de müdahale hakkı tanıyan antlaşmaya imza atmak zorunda kalmıştır¹⁶⁰

6-7 Eylül 1955 tarihlerinde meydana gelen bu anti-Yunan karşıtı olaylar için sunulan iki sebep de tartışmalı gözükmektedir. Bunlardan birincisi, 27 Mayıs 1960 darbesi sebebiyle Yassıada'da, bu konuda yargılanırken Başbakan Adnan Menderes'in verdiği cevaptır. O da şudur: Başbakan Menderes konuşmasında bu olaylardan öncesinde Selanik'te bulunan Atatürk'ün evinin Yunanlılar tarafından ateşe verilmesiyle halkın galeyana gelmiş olduğunu ileri sürmüştür. İkinci sebep ise, Kıbrıs Adası için yurt dışında yapılan konferansların Türk tarafının istediği gibi olmayacağı yönünde idi. Türk tarafı Kıbrıs'ın bağımsız olmasını asla istemedi, çünkü eğer Kıbrıs Adası bağımsız olursa çoğunluğun Rum olması sebebiyle Kıbrıs bir Rum Devleti gibi gözükecekti ya da Kıbrıs'ın Yunanistan ile birleşmesi "enosis" gibi bir

¹⁵⁹ Jay Walz, "Menderes Denies Role In 1955 Riot", *The New York Times*, 20 Ekim 1960, s. 12.

¹⁶⁰ Mükkerrem Sarol, **Bilinmeyen Menderes**, Cilt I, İstanbul, İnkılap Yayınevi, 2014, s. 393-394.

şey de mümkün olabilirdi. Bu sebeple de Türkler, Kıbrıs Adası için taksim talep etmişlerdi. Fakat az öncede bahsedildiği gibi, yurt dışında Kıbrıs Adası'nın statüsü ile ilgili yapılan konferanslarda, durum Kıbrıs'ın bağımsızlığına doğru ilerlemekte idi. Bu görüşmelerin olduğu esnada Türkiye'yi temsilen yurt dışında olan Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu bu durumu, yani adanın statüsü konusunda taksim kararının değil de, bağımsızlığa doğru bir kararın alınması yönünde ilerlemeler olduğunu Başbakan Menderes'e bir mesajla iletince, Başbakan Menderes de halkı sopalara, taşlarla organize olmaları için teşvik edici bir konuşma yaparak, 1955 tarihinde gerçekleşen bu olayların patlamasına sebep olmuştu. 1955 Olayları'nın bu iki sebebi de tartışmalı gözükmele beraber, Kıbrıs Adası'nın gelecekteki statüsü için Zürih ve Londra Görüşmeleri esnasında İngiltere'nin talebi kabul edilmiştir. İngiltere'nin Kıbrıs Adası'nın geleceği ile ilgili talebi ise şudur: Ada Rum ve Türk ortaklığında yönetilecek ve daha sonra ise bağımsız olacaktı.

3.Amerikan Devlet Sekreteri John Foster Dulles'in Orta Doğu Projesi: Bağdat Paktı

Demokrat Parti iktidarı, Bağılantısızlar Hareketi olarak adlandırılan ülkelerin, tarafsızlık politikasını yanlış bulmakla birlikte, bu tarafsızlık siyasetinin bir Sovyet saldırısına zemin hazırlayacağını düşünüyordu. Sovyet gücüne karşın, yeterince güçlü olmayan bu tarafsız ülkeler, olası bir Sovyet saldırısında Sovyetlerin kontrolüne girmiş olacaktı. Dolayısıyla Demokrat Parti'ye göre, Sovyet tehdidinden korunmanın tek yolu, Batı Avrupa ve ABD'nin kurduğu güvenlik ittifaklarının içine dahil olmaya çalışmaktı. Demokrat Parti döneminde Türk dış politikasını genel olarak üç önemli bölge Balkanlar, Orta Doğu ve Kıbrıs meşgul etmiştir. 1954 tarihinde imzalanan Balkan Paktı ve onun hemen akabinde 1955 yılında imzalanan Bağdat Paktı ile olası bir Sovyet tehdidine karşı güvenlik işbirlikleri aranmıştır. Demokrat Parti Orta Doğu'da aktif ve dinamik bir politika izlemeye çalıştı ve bu sebeple bölgede Atatürk tarafından uygulanan tarafsızlık politikasından koparak, bir Osmanlı diplomasi taktiği olan denge politikasını devreye

soktu. Böylelikle Demokrat Parti, Orta Doğu'da yayılabilecek olan olası bir komünizm ideolojisini engellemek için Batı Avrupa ve ABD'nin desteğine başvurdu.¹⁶¹ Demokrat Parti iktidarı NATO'nun Orta Doğu'daki benzer rolünü oynayacak olan Bağdat Paktı'nın kurucu önderliğini yaptı ve bu pakta ABD'nin desteği için çok uğraştı. Mısır, Türkiye'nin Orta Doğu'daki bu rolünü kendisine rakip gördüğünden, Bağdat Paktı'nı desteklemedi. Daha sonra Mısır ve Suriye Sovyet Rusya ile yakın temaslara girmiştir.¹⁶² Türkiye ve Irak arasında 24 Şubat 1955 tarihinde Bağdat'ta Karşılıklı İşbirliği Antlaşması kuruldu. Pakta İngiltere 4 Nisan'da, Pakistan 23 Eylül'de ve İran ise 3 Kasım'da katıldı. Amerika Birleşik Devletleri ise Sürekli Konsey toplantılarına bir gözlemcisini göndermiştir. Amerika Birleşik Devletleri ayrıca resmen bu pakta katılmamasına rağmen Ekonomik Komite ve Bozguncu Eylemleri Önleme Komitesi'ne üye olmuştur.¹⁶³ Aşağıda The New York Times Gazetesi'nin haberleri üzerinden Bağdat Paktı'nın oluşum aşamalarına ve Bağdat Paktı-Türkiye ilişkileri üzerinde daha detaylı bilgiler verilmiştir.

22 Ekim 1951 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda, Orta Doğu'da kurulması İngiltere, Fransa, Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri tarafından Mısır'a da teklif edilen pakta, Mısır'ın olumlu yanıt vermesi beklenmektedir. Yazıda ayrıca Mısır ile İngiltere arasındaki, özellikle de Süveyş Kanalı konusunda, bu iki devletin bir uzlaşmaya varmaları da istenmektedir. Amerika Birleşik Devletleri, Orta Doğu Bölgesi'ne ve Nato'nun korunma alanı kapsamında Yunanistan ve Türkiye'ye parasal yardım yapmaktadır. Yazıda, Amerika Birleşik Devletleri'nin bölgeye bu ekonomik ve askeri yardımları daha ne kadar süre devam ettireceği üzerinde de durulmuş ve şöyle bir sonuca varılmıştır: Amerika Birleşik Devletleri bütün vergilerinin gelirlerini düşünmeden savuma harcamalarına harcayabilir.¹⁶⁴ 23 Aralık 1951 tarihinde The New York Times'da geçen bir haberde ise, dünyanın, özellikle de Avrupa'nın batısının, Sovyet etkisinden korunmasını sağlamak için Norveç'in dahil olmadığı, fakat bir Batı ülkesi olmamasına rağmen Nato'ya alınması düşünülen Türkiye'nin de üyesi olmak için çaba harcadığı Kuzey

¹⁶¹ Osmanlı İmparatorluğu ise Rus yayılcılığına karşı İngiltere ve Fransa'dan destek almaya çalışarak bir denge kurmaya çalışmıştı. Bkz: Hüseyin Bağcı, **a.g.e.**

¹⁶² Bkz: Bağcı, **a.g.e.**

¹⁶³ **Uluslararası ve Bölgesel Gelişmeler Çerçevesinde SSCB-Türkiye İlişkileri**, s. 45.

¹⁶⁴ "Acheson Worried By Egyptian Crisis", **The New York Times**, 22 Ekim 1951, s. 6.

Atlantik Paktı ile korunduğundan Japonya, Filipinler, Avustralya ve Yeni Zelanda'ya kadar uzanan bölgelerin ise Pasifik Paktı ile korunduğundan ve Orta Doğu bölgesi için de bir korunma paktı olması gerektiğinden bahsedilmektedir. Bu noktada, Birleşik Devletler, Türkiye, İngiltere ve Fransa Orta Doğu'da bir pakt oluşturmayı teklif ederlerken, Sovyet Rusya ve Mısır buna karşı çıkmıştır. Bu dört devlet Orta Doğu'da bir pakt kurulması teklifini Mısır'a ilettikleri andan itibaren, Mısır tarafından bu teklif reddedilmiştir. İngiltere'nin Süveyş Kanalı'ndaki hegemonyasına son vermek için, Mısır ile İngiltere arasındaki 1936 Antlaşma'sının yerine, Süveyş Kanalı'nda İngiltere-Mısır işbirliğine dayanan bir antlaşma yapılması teklifi ise yine Mısır yönetimi tarafından, Süveyş Kanalı'nda İngiliz emperyalizminin başka bir biçim altında devam edeceği olarak görülmüştür. Sovyetler ise, Orta Doğu bölgesi için böyle bir paktın kurulmasına şu gerekçelerle karşı çıkmıştır: Nato askerleri bölgeye girerek bölgedeki huzuru bozacaklar, bu pakt Orta Doğu'da karışıklıklara sebep olacak ve bölgenin bu pakt ile dünyanın huzurunu tehdit edeceğini ileri sürerek bu paktın Orta Doğu'da asla kurulmamasını, aksi takdirde olacaklara göz yummaları gerektiğini söylemişlerdir.¹⁶⁵

28 Şubat 1954 tarihinde The New York Times'e yazılan benzeri bir yazıda ise, Bağdat Paktı'nın tarihi oluşum sürecine değinilmiştir. Buna göre, Ekim 1951 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa, Türkiye ve Mısır'ın da aralarında bulunduğu bir pakt oluşturma fikri ortaya atılmıştır. Fakat, Fransa'nın Kuzey Afrika'daki sömürgeci tutumunun devam etmesi ve Süveyş Kanalı'nda devam eden Anglo- Mısır tartışması sebebiyle böyle bir pakt kurulamamıştır. Öte yandan, Amerika Birleşik Devletleri Pakistan'a Türkiye ile askeri ve ekonomik amaçlı bir pakt kurması teklifini götürdüğünde, Pakistan buna sıcak bakarken, Sovyet Rusya ve Hindistan buna karşı çıkmıştır. Hindistan lideri Nehru'ya göre, Pakistan'da bulunan üslerin Amerika Birleşik Devletleri'ne verilmesi demek, olası bir Sovyet tehdidini de Hindistan ve Pakistan sınırlarına taşımak demektir. Pakistan ise başlangıçta, İspanya'nın Nato'ya üye olmamasına rağmen Birleşik Devletler'e üsler vermesinin aksine, Amerika Birleşik Devletleri'ne böyle bir üs vermeyecekti. Fakat buna, Hindistan yönetimi pek inanır gibi görünmedi. Öte yandan, Başkan Eisenhower,

¹⁶⁵“THE WORLD: Toward 'Integration' More Action Needed Meeting in Paris” , **The New York Times**, 23 Aralık 1951, s. E2.

Hindistan yönetimine bir mektup yazarak, Pakistan ile girdiği bu ortaklığın asla Hindistan ile Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilişkilere hanel getirmeyeceğini vurgulamıştır.¹⁶⁶ 3 Haziran 1954 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğler yazıda ise, Başkan Eisenhower'ın basına açık yaptığı bir toplantıda, Fransız Basını'ndan George R. Wolff isimli bir gazeteci, Başkan Eisenhower'e Adnan Menderes ile görüşmelerinin nasıl geçtiğini sormuştur. Başkan Eisenhower ise, Türkiye'nin değerini bilmek gerekir, Başbakan Adnan Menderes ile sohbetlerinin çok iyi geçtiğini ve bundan sonra da çok iyi geçeceğini umduklarını söylemiştir.¹⁶⁷ Başkan Eisenhower'e Fransız basının sorduğı bu görüşmenin, Bağdat Paktı ile ilgili görüşmeler olduğı tahmin edebilir. 6 Haziran 1954 tarihinde C. L. Sulzberger tarafından The New York Times'e yazılan bir diğler yazıda ise, Arap-İsrail Sorunu'na Amerika Birleşik Devletleri'nin çözüm stratejilerinden bahsedilmektedir. Buna göre, Amerika Birleşik Devletleri Mısır'ın ilgisini Sina ve Batı Asya'dan Kuzey Afrika'ya çekmeyi düşünmektedir. Arap Devletleri'nin yönünü ise, Türkiye ve Pakistan arasında yapılacak olan ve bölgenin, kuzey sınırlarında kurulacak olan pakta ve dolayısıyla Sovyet Rusya tarafına çekerek, bölgede İsrail-Filistin çatışmasını engellemeyi düşünmektedir. Amerika Birleşik Devletleri bunu yaparken ise tamamen bölgede barışı tesis etmeyi amaçlamıştır.¹⁶⁸ Haberde, Türkiye'nin bölgedeki rolü üzerinde durularak, yukarıdaki yazıdan da anlaşılacağı üzere, Türkiye'nin bölgedeki rolü Pakistan ile birlikte Bağdat Paktı'na öncülük ederek İsrail'in de bölgede barış içerisinde yaşamasını sağlamaktır. Türkiye'nin Bağdat Paktı'ndaki bir diğler rolü ise, kuzey sınırlarında Sovyet Rusya'ya set çekmektir.

19 Ocak 1955 tarihinde The New York Times'e C. L. Sulzberger tarafından yazılan bir diğler yazıda ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Doğı'daki politikası üzerinde durulmaktadır. Yazıdan anlaşıldığı üzere, Amerika Birleşik Devletleri birinci olarak, Türkiye aracılığıyla Orta Doğı'da etkin olmak istemektedir. Nitekim, Başbakan Adnan Menderes, hem Türkçe hem de Arapça yayınlanan bir radyo konuşmasında, Orta Doğı'daki ülkelerin dünya güvenliğine katkıda bulunmalarının ancak NATO ile olacağını vurgulamıştır. Öte yandan, Orta Doğı'da

¹⁶⁶ "The World", **The New York Times**, 28 Şubat 1954, s. E1.

¹⁶⁷ "Text of Presidential Press Conference, With Comment of Foreign and Domestic Affairs", **The New York Times**, 3 Haziran 1954, s. 18.

¹⁶⁸ "Arab-Israeli Feuding Changing U.S. Policies", **The New York Times**, 6 Haziran 1954, s. E3.

Irak, Suriye ve Lübnan Sovyetler'e yanaşan bir tutum içerisindedirler. Mısır'ın Arap dünyasının başını çekmek istemesine karşın, yine de Türkiye, Irak ve Suriye ile antlaşmalar imzalamıştır. Amerika Birleşik Devletleri'nin Filistin ve İsrail politikası ise, ne İsrail'i yasaklamak ne de Filistin'e silah sağlayarak İsrail'e karşı bir savaş durumuna yol açmaktır. İkinci olarak ise, Amerika Birleşik Devletleri Pakistan'ı Orta Doğu politikasında kullanmak istemektedir. Aslında Pakistan bir güney Asya devleti olmasına rağmen, Tel-Aviv ile Yeni Delhi arasındaki iyi ilişkiler Arap ülkelerinin İsrail'e karşı tutumuna da bir örnek teşkil edebilecektir.¹⁶⁹ C. L. Sulzberger tarafından The New York Times'e 29 Ocak 1955 tarihinde yazılan bir başka yazıda ise, Başbakan Adnan Menderes'in Bağdat ve Filistin'e ziyaretine değinilmektedir. Başbakan Menderes'in bu şehirleri ziyaret etmesi, komünizme karşı bu ülkeler ile karşılıklı korunma amaçlıdır. Kahire'nin başını çektiği Birleşik Arap Devletleri, tüm Orta Doğu'yu etkileyebilir korkusu da, Batılılar tarafından hissedilmektedir. Sovyet Rusya, Kuzey İran'a komşu olduğundan bu ülke ile ilişkileri gayet yolunda gitmektedir. Yazının genelinde, Batı Asya ya da diğer adıyla Orta Doğu'yu komünizm etkisinden koruma yöntemleri hakkında neler yapılabilir konusu üzerinde durulmaktadır.¹⁷⁰ Burada şu noktaya dikkat çekmekte yarar vardır. O da şudur ki: Filistin, Amerika Birleşik Devletleri'nin İsrail politikasından dolayı, bu devlete karşı kızgın bir politika gütmektedir. Günümüzde de bu duruma bizzat şahit olunmaktadır. Fakat burada dikkat çeken ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin araya müttetik Türkiye'yi sokarak Filistin gibi bir devletin komünizme kaymasını engellemek istemesidir. Nitekim, o dönemde Orta Doğu'da çok yoğunlaşan bir Sovyet Rusya etkisi görülmektedir. Örneğin, Birleşik Arap Devletleri ve Suriye, Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı Sovyet Rusya'ya yanaşmaktadırlar. Türkiye ise, karşılıklı korunma paktları çerçevesinde, Orta Doğu'da Birleşik Devletler adına çalışmaktadır. Aslında bir nevi kendi güvenliği için de. 27 Şubat 1955 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Irak'ın Bağdat Pakti'na katılmasının Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere tarafından sevinçle karşılanırken, Mısır tarafından iyi karşılanmadığı üzerinde durulmuştur. Mısır, Orta Doğu'da 8 Arap ülkesinden- Mısır,

¹⁶⁹ C. L. Sulzberger, "Foreign Affairs: United States Diplomacy in the Middle East", **The New York Times**, 19 Ocak 1955, s. 26.

¹⁷⁰ "Foreign Affairs: Plugging the Last Gap In Free World Defense", **The New York Times**, 29 Ocak 1955, s. 14.

Irak, Suriye, Ürdün, Lübnan, Suudi Arabistan, Yemen ve Libya- birisi olan Irak'ı Batı'ya kaptırmıştır. Suriye, Lübnan, Ürdün gibi devletler ise Batı yanlısı gözükmeyle beraber, Irak'ın yaptığını yapamamışlardır. Irak, Sovyetler tarafından gelecek etkiye karşı Batı'dan destek alacaktır. Türkiye ile bir pakt imzalayan Irak, Sovyetler tarafından güneyden gelecek etkilere karşı kendisini korumaya almıştır.¹⁷¹ Robert C. Doty tarafından 27 Şubat 1955 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Mısır lideri Nasır'ın Irak'ın Türkiye ile Bağdat Pakti'na girmesini istememe sebeplerine değinilmektedir. Buna göre Nasır, Irak'ın Batı ile ittifak olup Batılıların desteğini alarak, Irak'ın Suriye ve Irak'ı federasyon şeklinde birleştirme hayalini umduğunu ve Arap Devletleri'nin başı olmayı istediğini söylemiştir. Diğer bir sebep ise, Nasır, Osmanlı İmparatorluğu'ndan sonra Batı'nın emperyalizmi altında Türkiye ya da herhangi bir devletin Orta Doğu'da hakim olmasını istemesidir. Bu arada, Mısır Ordusu'nun Sovyetler tarafından desteklenerek güçlendirilmesi nedeniyle, İngiltere Süveyş Kanalı'nı bombalamıştır. İngiltere'nin Süveyş'i bombalaması ise Türkiye ve diğer Arap devletlerini de etkilemiştir.¹⁷²

12 Ocak 1956 tarihinde Dana Adam Schmidt tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, Mısır, Suriye ve Suudi Arabistan'ın Bağdat Pakti ile İsrail'e barış sağlanacağını düşündüklerinden bahsedilmiştir. Ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağdat Pakti'na katılmasının ise ancak, Orta Doğu ülkelerinin durumunda bir istikrar görürse olabileceği de aktarılmıştır. Yazıda ayrıca, Sovyet Rusya'nın Mısır'ın pamuğunu alarak Orta Doğu ülkelerine yardım yaptığına

¹⁷¹ "The World" , **The New York Times**, 27 Şubat 1955, s. E1.

¹⁷² Robert C. Doty, "Turkey-Iraq Pact Opens In Chapter In Mideast" , **The New York Times**, 27 Şubat 1955, s. E5. (Robert C. Doty isimli yazar, Amerika Birleşik Devletleri'nin Evanston şehrinde doğmuştur. Yerel okullara giden yazar Northwestern Üniversitesi'nden mezun olmuştur. Chicago'daki eski City News bürosunda röportör olarak çalışan yazar, 1970'de emekli olana kadar yaklaşık 20 yıl The New York Times gazetesinin büro şefliğini yapmıştır. Yazar 59 yaşında öldüğünde Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Organizasyonu'nun basın konuşmacısı olarak görev yapmıştır. 30 yıldan fazla gazetecilik kariyerinde Robert C. Doty Orta Doğu'daki savaşlar, Afrika'daki devrimler gibi konularla ilgili yazılar yazmıştır. 1939'da The Lousville Courier Journal'da yazmıştır. 1942'de orduya çağırılmıştır. Yazar savaş sonrası tekrar aynı gazetede yazmaya başlamıştır. Yazar 1947'de Cenova'da Uluslararası Mülteciler Organizasyonu'nda Kamu Bilgilendirme Direktörü olarak üç yıl çalışmıştır. Yazar 1950 tarihinde ise The Times'da çalışmaya başlamış ve hemen akabinde ise gazetenin Paris bürosuna atanmıştır. Yazar 1953'ten 1955'e kadar Orta Doğu ile ilgili konulara ağırlık vermiştir. Paris'te yazdığı yazılarda De Gaulle dönemindeki Fransa'yı ve Kuzey Afrika'daki Fransız imparatorluğunun çözülmesini anlatmıştır. Yazar 1963 ile 1964'te The Times'ın Roma bürosunun şefi olarak emekli olana kadar görev yapmıştır.

Bkz:<https://www.nytimes.com/1974/11/27/archives/robert-doty-newsman-is-dead-led-times-paris-rome-bureaus-a-varied.html>, 03.04.2019.)

ve Burma, Hindistan, Afganistan gibi ülkelere askeri ve teknik yardım yaptığına da değinilmiştir.¹⁷³ Bağdat Paktı'nın kurulması ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ise bu pakta katılmamasının çok önemli bir sebebi de gün yüzüne çıkmış oldu. Orta Doğu ülkeleri Bağdat Paktı ile, İsrail'in huzur ve barış içerisinde yaşayacaklarının teminat altına alındığını düşünmüşlerdir. Bağdat Paktı'na üye olan devletler de Türkiye'nin öncülüğünde bir nevi İsrail'e destek oluyorlar, Mısır, Suriye ve Suudi Arabistan gibi devletlerle karşı karşıya kalıyorlardı. Amerika Birleşik Devletleri ise zaten, Bağdat Paktı'na girmeye çekiniyordu, bunun sebebi ise özellikle, Mısır lideri Cemal Abdül Nasır'ın Amerika Birleşik Devletleri'ni İsrail'in koruyuculuğunu üstlenen bir devlet olarak duyurabilir olmasıydı. Bir diğer sebep ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağdat Paktı'na girmesi, Cemal Abdül Nasır tarafından Birleşik Devletler'in sömürgeci bir devlet olarak tüm dünyaya ilan edilebilmesinin kanıtı olarak da gösterilebilirdi. Bu sebeplerden dolayı, Amerika Birleşik Devletleri Bağdat Paktı'na girmek istemedi. Öte yandan, Sovyet Rusya ise tamamen emperyalist amaçlarla Mısır'ın pamuğunu, karşılığında bu ülkeye askeri ve teknik ekipman sağlayarak elde etmiş oluyordu. Burada şöyle bir soru sormak yerinde olacaktır: Acaba Bağdat Paktı Sovyet yayılcılığına karşı değil de, İsrail'in bölgede güven ve barış içerisinde yaşamasını sağlamak için mi kurulmuştu? Eğer böyle ise, Türkiye bu paktın öncülüğünü yaparak Batı öncülüğünde İsrail'in savunmasına öncülük mi etmiş oluyordu? Peki ya Sovyetler? Onlar, Orta Doğu'daki tüm bu karışıklıklardan

¹⁷³ Dana Adam Schmidt, “*Dulles Spurs U.S. In Economic War With Soviet Union*” , **The New York Times**, 12 Ocak 1956, s. 1. (Dana Adam Schmidt isimli yazar 6 Eylül 1915'te Amerika Birleşik Devletleri Ohio'da doğmuştur. Yazar çocukluğunu Ohio'ya çok yakın olan Cleveland'da ve babasının Avrupa'da bir Amerikan şirketinde başkan olması nedeniyle Avrupa'da geçirmiştir. Dana Adam Schmidt California'daki Pomona Koleji'nden mezun olmuş ve kısa bir süre sonra Los Angeles City News Service'de çalışmıştır. Yazar aynı zamanda, 1937 tarihinde Columbia Üniversitesi Gazetecilik Bölümünden mezun olmuş ve bir Pulitzer Seyahat Bursu kazanmıştır. Yazar 1938'den 1943'e kadar United Press için Berlin, Türkiye, Kahire'de muhabirlik yapmıştır. Dana Adam Schmidt İkinci Dünya Savaşı sırasında Kuzey Afrika ve Sicilya'nın istilası gibi konuları yazmıştır. 1943'ten 1972 tarihine kadar The Times'da çalışan yazar 1963 tarihinde en iyi dış cesarete ve girişimciliğe sahip olan yazarlara verilen Denizaşırı Basın Kulüp'ünün George Polk Ödülü'nü almıştır. Yazar bu ödülü özellikle Irak'taki Kürt isyanları hakkında yazmış olduğu bir grup makalesi ile almıştır. Yazar buna ilaveten Lübnan Beyrut'ta da bulunmuştur. Yazar 30 yıldan fazla The New York Times'da Avrupa, Kuzey Afrika ve Orta Doğu alanlarıyla ilgili yazılar yazmıştır. Tüm bunların yanı sıra yazar Paris, Frankfurt, Atina, Beyrut, Filistin, Kahire, Viyana, Prag, Londra ve İsrail'de de çalışmıştır. Dana Adam Schmidt sonrasında Birleşik Devletler'de Dışişleri Bakanlığı'na atanarak başkan Eisenhower'ın devlet sekreterliği ile ilgili yazılar yazmıştır. Dana Adam Schmidt ayrıca Uydu Bir Devletin Anatomisi, Cesur Adamlar Arasında Gezinti, Yemen: Bilinmeyen Savaş ve Orta Doğu'da Mahşer isimli dört kitap yazmıştır. Yazar 78 yaşında evinde geçirmiş olduğu kalp krizinden dolayı ölmüştür.

Bkz: <https://www.nytimes.com/1994/08/26/obituaries/dana-adams-schmidt-reporter-based-in-europe-and-mideast-78.html>, 04.04.2019.)

yararlanarak bölgenin ham maddelerini elde etmek için fırsatları kaçırmıyor muydu? 22 Ağustos 1956 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan ve uluslararası konulara değinilen bir sayfadaki haberde ise, Bağdat Paktı ülkelerinin -Türkiye, Irak, İran ve Pakistan- Sovyet Rusya'nın Orta Doğu'ya giden kuzey sınırını tuttuğundan ve bu sayede büyük petrol kaynaklarının korunduğundan bahsedilmiştir. Sovyetler, Orta Doğu'nun bu zengin petrol kaynaklarının tüm özgür insanlığa endüstriyel ve askeri olarak hizmet etmesini engelleyerek, bu kaynakları sadece kendileri kullanmayı amaçlamışlardır. Oysa, İran ile Amerika Birleşik Devletleri arasında İran'ın petrolerini kullanmak için bir antlaşma da yapılmıştır. İran, Bağdat Paktı ile Amerika Birleşik Devletleri'ne yakınlaşmaya başlıyordu. Öte yandan, bu yazıda Nato'nun işlevlerine de değinilmiştir. Sovyet Rusya'nın tüm karşı koymalarına rağmen, Almanya'nın 1954 tarihinde Nato'ya girmesi sağlanmıştır. Nato'nun burada amacı, Batı ve Doğu Almanya'nın tekrar birleşmesini sağlamaktır. Benzer bir şekilde, Nato'nun aktif siyaseti ile, 1947'den beri Avusturya'dan çekilme sözü veren Sovyet Ordusu ancak, 1955 tarihinde bir antlaşma imzalayarak Avusturya'dan çekilmeyi kabul etmiştir. Trieste meselesinden dolayı, İtalya ve Yugoslavya arasındaki gerginliğe rağmen, Amerika Birleşik Devletleri Trieste'de yerleşme imkanı bulmuştur. Tüm bunların yanı sıra, Amerika Birleşik Devletleri Nato'ya üye olmamasına rağmen İspanya'da askeri üsler elde etmiştir.¹⁷⁴ Burada şöyle bir yorum yapmak gerekirse eğer, Bağdat Paktı ülkeleri sayesinde Sovyetler'in kuzey sınırı üzerinden, Orta Doğu'ya girmesi engellenmiş oluyor ve dolayısıyla da bu bölgenin petroleri de Rusya'dan korunmuş oluyordu. Peki, Orta Doğu bölgesinin bu petrolerine ne olacaktı? Yukarıdaki yazıda da değinildiği gibi, Orta Doğu'nun en zengin petrol ülkelerinden birisi olan İran ile bir petrol antlaşması yapan Amerika Birleşik Devletleri Bağdat Paktı ile bu petrolden yararlanmış oluyordu. Some Pope Brewer tarafından 28 Kasım 1956 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, Adnan Menderes'in Orta Doğu ülkelerini ziyaretine değinilmiştir. Yazıya göre ayrıca İran, Sovyetlerin Suriye ve Afganistan'da aşırı faaliyette olduğunu ifade etmiştir. Buna ilaveten, Ürdün'ün genç kralı Hüseyin de Mısır ve Suriye tarafına kaymaktadır. Suriye'ye Sovyet askeri ve teknik gücünün girmesi Türkiye'yi çok korkutmuştur. İran başta olmak üzere Suudi Arabistan ve

¹⁷⁴ "Text of the Republican Platform as Adopted by the Party's National Convention" , **The New York Times**, 22 Ağustos 1956, s. 16.

Lübnan, Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağdat Paktı'nı ekonomik ve askeri olarak desteklemesine rağmen neden Bağdat Paktı'na tam olarak üye olmadığını sormuşlardır?¹⁷⁵ 30 Aralık 1956 tarihinde James Reston tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Eisenhower Yönetimi'nde Devlet Sekreterliği görevinde bulunan Dulles'in, Orta Doğu'da Sovyet yayılmasına engel olmak için önerdiği teklifleri kabineye kabul ettirmek için yaptığı çabalara değinilmiştir. Amerikan Devlet Sekreteri Dulles'in, Orta Doğu'da Sovyet yayılmacılığına karşı iki görüşü vardır: Birincisi, Orta Doğu'ya herhangi bir Sovyet saldırısı olursa Birleşik Devletler de gerektiğinde silahlı saldırıya geçecektir. İkincisi ise, Orta Doğu ülkelerini Sovyet Rusya'nın eline bırakmamak ve bölge ülkelerine ekonomik yardım yapmaktır. Bu ikisini gerçekleştirmek için Dulles, Amerikan Senato'sundan destek istemiştir. Zaten Birleşik Devletler, Marshall Planı'nı uygulamış, Nato'yu kurmuş, Seato ile Güneydoğu Asya ülkeleri ile işbirliği yapmış, Avustralya-Yeni Zelanda-Amerika Birleşik Devletleri ortaklığını yapmış ve Formosa (Tayvan), Kore ve Japonya ile tek taraflı antlaşmalar imzalamış olmasına rağmen, Orta Doğu'da bir şey yapmamıştır. Bu durum Orta Doğu'da bir boşluk yaratmıştır. Bağdat Paktı'nda bile Amerika Birleşik Devletleri tam anlamıyla yoktur. Zaten Dulles'in amacı da Bağdat Paktı için yardım istemek değil, Orta Doğu'da fakirliği, istikrarsızlığı ve gerilimleri bitirmek için önemli adımları atmak için Amerikan Senatosu'ndan destek istemektir. Dulles'e göre, Orta Doğu Sovyet yayılmacılığı karşısında yalnız bırakılamazdı.¹⁷⁶ 31 Aralık 1956 tarihinde James

¹⁷⁵ Some Pope Brewer, "Iran Wants U.S. In Baghdad Pact" , **The New York Times**, 28 Kasım 1956, s. 17. (Some Pope Brewer isimli yazar 1910 tarihinde doğmuş ve 1976 tarihinde ölmüştür. Yazar 1972 yılında emekli olana kadar The New York Times gazetesinde yıllarca muhabirlik ve gazetecilik yapmıştır. Yazar Madrid, New York, Rio de Janerio, Roma'da çalışmıştır. Yazar 1956 tarihinde Beyrut'ta görevlendirilmiştir. Some Pope Brewer ayrıca gazetenin Birleşmiş Milletler bürosunun da gazetecilik üyeliğini 1972 tarihinde gazeteden emekli olana kadar üstlenmiştir. Yazar 66 yaşında ölmüştür.

Bkz: <https://www.nytimes.com/1976/04/24/archives/sam-pope-brewer-service.html>, 04.04.2019.)

¹⁷⁶ James Reston, "U.S. Drafts Mideast Plan To Check Soviet With Aid, And, If Needed, With Force" , **The New York Times**, 30 Aralık 1956, s. 1. (James Reston The New York Times'in köşe yazarlığını, muhabirliğini ve yönetici editörlüğünü yapmıştır. Gazeteciliğe ilk olarak röportör olarak başlayan Reston, 1953'te köşe yazarı olarak devam etmiştir. Yazar kendi jenerasyonunun en etkili gazetecisidir. Yazar Washington'da ve dünyanın diğer başkentlerinde bulunmuş rakipsiz gazetecilerden birisidir. Yazar Birleşik Devletler'in yanı sıra Çin ve Sovyetler Birliği ile ilgili diplomatik konular ve iç politika ile ilgili yazdığı yazılar ile iki tane Pulitzer Ödülü'nün yanı sıra birçok ödül daha kazanmıştır. Reston gazetecilikteki yeteneği ve kapasitesinden dolayı The Times'in en iyi gazetecilerini işe alıp eğitmiştir. James Reston'un Hitler'in 1939 tarihinde Polonya'yı işgali ile The Times'daki ortaklığı başlamıştır. Yazar kendisini ilk olarak röportör olarak tanımlamaktadır. Yazar 1944 yılında Dumbarton Oaks Konferansı'ndaki Çin, Sovyet Rusya, İngiltere ve Amerika

Reston tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda da, Dulles Doktrini adı verilen bir doktrine değinilmektedir. 12 Mart 1947 tarihindeki Truman Doktrini, sadece Yunanistan ve Türkiye'ye yardımı öngören daha sınırlı bir doktrindi. Eisenhower yönetiminin Devlet Sekreteri olan Dulles'in Doktrini ise, tüm Orta Doğu bölgesini de kapsamakta idi. Aslında, Truman ve Dulles Doktrini'nin ikisi de temelini 1823 tarihli Monroe Doktrini'nden almaktaydı. 2 Aralık 1823 tarihinde, kendi adıyla anılan doktrinini açıklamak üzere kongrede bir konuşma yapan Başkan Monroe, Avrupalı devletlere karşı, güvenlik ve barışı bozdukları takdirde tepki gösterilmelidir, diye konuşmasını sonlandırmıştır. Sovyet Rusya, 5000 mil ötedeki Orta Doğu coğrafyasından, Kuzey Amerika'nın güvenliğini ve huzurunu, Orta Doğu bölgesine yayılarak etkilemeye başlamıştır. Öte yandan, Dulles Doktrini ile Orta Doğu'daki devletlerin bağımsızlıklarını korumak da amaçlanmıştır.¹⁷⁷ Zaten Bağdat Paktı da Dulles'in bir planıdır. Yine benzer bir şekilde, Eisenhower Doktrini'nin yayınlanmasında da Dulles başkan Eisenhower'ı etkilemiştir. Eisenhower Doktrini ise, tamamen Truman Doktrini'nin Orta Doğu'daki yetersizliği üzerine, diğer Orta Doğu ülkelerine de geniş kapsamlı yardımı öneren bir doktrindir.

6 Ocak 1957 tarihli The New York Times'da ise, Sovyet Rusya'nın Orta Doğu bölgesindeki tek ve en önemli amacı açıklanmaktadır. Ayrıca Amerikan Senatosu'nda, Sovyetlerin Orta Doğu bölgesine ekonomik çıkar amaçlı girmedeği analiz edilmiştir. Gerçekten de Sovyet Rusya, Süveyş Kanalı'ndan geçiş için bir şey yapmamış ve bölgedeki petrolü pek de kullanmaya gereksinim duymamıştır, çünkü Rusya canlı ve geniş miktarda petrol yataklarına sahiptir. Dolayısıyla, Sovyet Rusya'nın Orta Doğu bölgesindeki tek amacı, bölgeye komünizm ideolojisini sokmaktır ki, Sovyetler bunu Orta Doğu ülkelerine ekonomik, askeri ve siyasi

Birleşik Devletleri arasındaki gizli belgeleri yayımlamış ve bu sebeple 1945'te ilk Pulitzer Ödülü'nü de almıştır. Buna ilaveten yazar, 1955 yılında 1945 yılındaki Yalta Konferansı kayıtlarını yayımlamıştır. Yazar 1950'den itibaren ise birçok dünya lideri ile röportaj yapmıştır. Yazar 1948 tarihinde gazetenin diplomatik konularıyla ilgilenen muhabiri olmuştur. James Reston ilk köşe yazısını 18 Ekim 1953 tarihinde kendine has stiliyle yazmıştır. Yazarın ayrıca Küba Krizi hakkında Birleşik Devletleri suçlayan çok cesur makaleleri vardır. 86 yaşında kanserden dolayı evinde ölmüştür.

Bkz:<https://www.nytimes.com/1995/12/07/opinion/james-reston-of-the-times.html?mtrref=www.google.com&gwh=8371A7688D27B4A3153B8C1521EA51EC&gwt=pay>, 04.04.2019.)

¹⁷⁷ James Reston, "The Dulles Doctrine: Analysis Similarities and Differences of Mideast Plan and Monroe Doctrine", **The New York Times**, 31 Aralık 1956, s. 1.

yardım yaparak çok iyi bir şekilde başarmışlardır.¹⁷⁸ 30 Ocak 1957 tarihli The New York Times'ın bir haberinde ise, Orta Doğu ülkelerinin 1956 yılında petrolden 1.000.000.000 dolar kazandığından fakat, bu paradan sadece Suriye ve Mısır'ın yararlandığından bahsedilmektedir. Haberde ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Doğu ülkelerine Dünya Bankası'nın sponsorluğunu teklif ettiğinden ve yeri geldiğinde Amerika Birleşik Devletleri ve Batılı ülkelerin de Dünya Bankası'na kredi desteği yapacaklarından bahsedilmiştir. Kısacası yazıda, Orta Doğu'daki karışıklıkları gidermek için bölgedeki kaynakların iyi yönde kullanılmasının gerektiğinden bahsedilmektedir. Öte yandan haberde Irak, İran, Pakistan ve İngiltere'nin Orta Doğu bölgesini Sovyet istilasından korumak amaçlı Bağdat Paktı'nı kurarak bölgeye destek verdikleri de vurgulanmıştır.¹⁷⁹ Burada dikkat çeken bir nokta vardır ki, o da şudur: Çok verimli petrol yataklarına sahip olan Orta Doğu bölgesi ülkeleri sahip oldukları bu doğal kaynağı verimli yerlerde kullanamamaktadırlar. Bu günümüzde de geçmişte olduğu gibi devam etmektedir. Bu haberde de görüldüğü üzere, Dünya Bankası gibi çok önemli bir kurumun sponsoru olmaları teklifi kendilerine bizzat Amerika Birleşik Devletleri ve Batılı Devletler tarafından sunulduğunda, böylesi bir tekliften yararlanabilseler idi Orta Doğu ülkeleri, o dönemde çok farklı bir politika içerisinde olabilirdi. Soğuk Savaş'ın en çetin günlerinin yaşandığı 1957 yılında, dünya gündeminin zirvesini Orta Doğu sorunu teşkil etmekteydi. 3 Şubat 1957 tarihli The New York Times'da "Orta Doğu Kronolojisi: Şu andaki Krizlere Yol Açan Olaylar"¹⁸⁰ başlıklı bir yazıda, İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden, 1957 tarihine kadar olan olaylar silsilesi verilmiştir. Buna göre, 22 Mart 1945 tarihinde 7 Arap Devleti Kahire'de, Filistin'de Yahudi bir devletin kurulmaması için birleşmişlerdir. 9 Mayıs 1946 tarihinde Sovyetler, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra çıkmayı reddettikleri İran'dan, İngiltere, Birleşik Devletler ve İran'ın proteste etmeleri sonucunda nihayet çekilmişlerdir. Türkiye, 22 Ağustos 1946 tarihinde Sovyet Rusya'nın Karadeniz'e giriş yapmak için istediği hakları reddetmiştir. 12 Mart 1947 tarihinde Truman Doktrini ile Sovyet yayılmacılığına karşı, Türkiye ve Yunanistan'a askeri ve ekonomik yardım gerekli görülmüştür. 15

¹⁷⁸ "Text of the Address by Eisenhower to Congress Outlining New Programme for Mideast" , **The New York Times**, 6 Ocak 1957, s. 34.

¹⁷⁹ "America's Role in the Mideast" , **The New York Times**, 30 Ocak 1957, s. 159.

¹⁸⁰ IV numaralı ekten bu habere bakabilirsiniz.

Ekim 1951 tarihinde Mısır, Batı merkezli Orta Doğu savunma teklifini reddetmiştir. 22 Haziran 1954 tarihinde Rusya Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde, İsrail'in Arapların yakınında Yahudi Gölü kurması fikrini engellemiştir. Ayrıca, Arap Devletleri de bu durumu Birleşmiş Milletler'de veto etmişlerdir. 24 Şubat 1955 tarihinde Türkiye ve İran Sovyet yayılmasına karşı Bağdat Paktı'nı imzalamışlardır. 27 Eylül 1955'te Mısır Komünist Ordusu'nun teklifini kabul edeceğini söylemiştir. 9 Mart 1956 tarihinde Kıbrıs'taki İngiliz yönetimine karşı gelen Makarios İngilizler tarafından sürgüne gönderilmiştir. 16 Haziran 1956 tarihinde Sovyet Dışişleri Bakanı Shepilov Orta Doğu ziyareti için Mısır'a gelmiştir. 6 Temmuz 1956 tarihli Birleşmiş Milletler Raporu'na göre, Orta Doğu ülkeleri ekonomik olarak Batı'dan Sovyet Bloku'na doğru kaymaya başlamıştır. 26 Temmuz 1956 tarihinde Mısır Süveyş Kanalı'nı ulusallaştırmıştır. 6 Kasım 1956 tarihinde İsrail, İngiltere ve Fransa tarafından bombalanan Mısır'a, Moskova yönetimi yardım teklif etti. Aynı zamanda Birleşmiş Milletler, Sovyet Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri'nin baskılarına dayanamayan İngiliz ve Fransızlar gece yarısına kadar savaştan çekilme kararı aldılar. 5 Haziran 1957 tarihinde Amerikan Kongresi'ne, Orta Doğu bölgesine Sovyet müdahalesini önlemek için, Amerikan askeri ve ekonomik yardımının Orta Doğu bölgesi için kullanılması teklif edilmiştir. 30 Haziran 1957 tarihinde Amerikan Temsilciler Evi 355 oydan 61 eksik ile Eisenhower Doktrini'ni onaylamıştır. 30 Haziran 1957 tarihinde Suudi Arabistan Kralı Başkan Eisenhower tarafından Washington'da çok iyi bir şekilde karşılanmıştır. Bu görüşmede iki ülke lideri Orta Doğu problemlerini tartışmışlardır.¹⁸¹ Burada şu noktaya dikkat çekmekte fayda vardır: Yukarıda da değinildiği gibi, 6 Temmuz 1956 tarihli Birleşmiş Milletler Raporu'na göre, Orta Doğu ülkeleri artık ticaretlerini Sovyet bloğu ile yapmaya başlamışlardı. İşte tam da bu noktada, Birleşik Devletler Senatosu artık, Truman Doktrini ve Marshall Planı'nın Orta Doğu için yetersiz kaldığını anlamışlar ve 1957 tarihinde Eisenhower Doktrini ile Orta Doğu'ya komünizm etkisini önlemeyi amaçlayan yeni bir doktrin ortaya atmışlardır. 31 Mart 1957 tarihinde The New York Times'de yayınlanan bir yazıdan da anlaşılacağı üzere ise, Bağdat Paktı'na İngiltere'nin ısrarlarına rağmen Amerika Birleşik Devletleri'nin girmeme sebebi, Mısır lideri Cemal Abdül Nasır'ın da iddia ettiği gibi Birleşik Devletler'in, Amerikan

¹⁸¹ "Middle East Chronology: Events Leading Up To The Present Crisis", **The New York Times**, 3 Şubat 1957, s. 150.

emperyalizminin Orta Doğu'da Bağdat Paktı ile açığa çıkması olarak yorumlanmasını istememektedir.¹⁸² Aslında Birleşik Devletler'in Arap ülkelerinin, özellikle de Nasır'ın, Birleşik Devletleri emperyalist bir devlet olarak suçlamasını düşünmesi ve bu durumun ise dünyada nasıl yankı yapacağını hesap etmesi çok akıllıca bir politikadır. Öte yandan, Orta Doğu'da İngiltere'den doğan boşluğu doldurmaya çalışan Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere gibi emperyalist bir ülke olarak dünyada yansıtılmamak için dikkat etmiştir.

25 Ocak 1958 tarihinde Sam Pope Brewer tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise yazar, Başbakan Adnan Menderes'in kamuoyuna hiçbir açıklama yapmadan Bağdat Paktı Zirvesi'ne katılmak için, aniden askeri bir uçakla gitmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu toplantıya, darbeden önceki Irak Başbakanı Nuri Said Paşa da katılmıştır. Hatta basında bu konu ile ilgili, Adnan Menderes'in bu toplantıya katılması için, yeni Irak Başbakanı Abdul Vahap Majhan'ı ikna ederek, bu zirveye katılımını sağlamaya çalışması haberi çıkmıştır. Sovyet Rusya ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin atom füzelerini Orta Doğu üzerinde kullanmaması uyarısını yapmıştır. Bu bağlantıda, Menderes'in Bağdat Paktı'nın bu zirvesine apar topar gitmesinin sebebi de, Amerika Birleşik Devletleri'nin atom füzelerini Orta Doğu'da kullanmayı tasarlamasıdır. Fakat, Amerika Birleşik Devletleri bu atom füzeleri ile Türkiye ve hatta uygun zamanı bulduğunda, diğer Orta Doğu ülkelerini üs olarak kullanarak amacına ulaşmayı düşünmektedir. Bağdat Paktı'nın bu acil toplanan zirvesinde, Birleşik Devletleri her zaman olduğu gibi Devlet Sekreteri Dulles gözlemci statüsünde temsil etmiştir.¹⁸³ 27 Ocak 1958 tarihinde Sam Pope Brewers tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Amerikan Devlet Sekreteri Dulles'in İran'a Şah Rıza Pehlevi ile görüşmeye geldiğinden bahsedilmektedir. Dulles ayrıca, İran'dan Ankara'ya Bağdat Paktı toplantısına Amerika Birleşik Devletleri adına gözlemci statüsünde de katılacaktır. Yazara göre, Amerika Birleşik Devletleri Bağdat Paktı'na gözlemci devlet statüsünde katılarak pek fazla dikkat çekmek istememektedir. Aslında, Bağdat Paktı'nın en büyük ekonomik destekçileri Birleşik Devletler ve İngiltere'dir. Amerika

¹⁸² "The World", **The New York Times**, 31 Mart 1957, s. 185.

¹⁸³ Some Pope Brewer, "Turkish Premier Goes To Baghdad", **The New York Times**, 25 Ocak 1958, s. 4.

Birleşik Devletleri Devlet Sekreteri Dulles de, Bağdat Paktı'nın bu toplantısında ekonomik yardımlar sunmuş ama, bu yardımları direkt ekonomik yardım paketi şeklinde sunmamıştır, çünkü Dulles pek fazla dikkat çekmek istememiştir. Öte yandan ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin bir diğer fakat çok önemli bir amacı da, Bağdat Paktı ile Kuzey Atlantik Paktı ve Güneydoğu Asya Paktı arasında bağlantı kurmaktır.¹⁸⁴ Amerika Birleşik Devletleri böylelikle, bütün dünyayı komünizm tehlikesine karşı güvenceye almış olacaktı. Tabii, Bağdat Paktı'na katılmayan diğer Orta Doğu devletlerinin buna karşı duruşu da bu noktada çok önemlidir. Jay Walz tarafından 6 Temmuz 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda ise, 4 Bağdat Paktı ülkesinin İran, Irak, Türkiye ve Pakistan'ın İstanbul'da Lübnan Krizi ve Kıbrıs konusunu görüşmek için toplandığına değinilmiştir. Toplantıda gündeme gelen bir diğer konu ise, İngiltere'nin Bağdat Paktı'ndaki rolünü tartışmak olmuştur. Birer Nato ülkesi olan Türkiye ve İngiltere, Yunanistan'ın Kıbrıs'taki tutumundan dolayı karşı karşıya gelmiştir. Toplantıda Irak-Ürdün Arap Birliğini Kral Abdullah bin Faysal, İran'ı Şah Muhammed Rıza Pehlevi ve Pakistan'ı ise İskender Mirza temsil etmiştir. Öte yandan, Irak Kralı Abdullah İstanbul Bebek'te eşi ile birlikte tatile de çıkmıştır. 17 Temmuz 1958 tarihinde Jay Walz isimli bir yazar tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda, Amerika Birleşik Devletleri'nin 1955 yılında kurulan Bağdat Paktı'na üye olmamasına karşın, Lübnan sularına savaş gemileri göndermesi Arap Devletleri tarafından eleştirilmiştir. Türkiye, İran ve Pakistan ise birer Bağdat Paktı üyesi olarak Birleşik Devletler'in Bağdat Paktı'na üye olmamasına rağmen bu pakt dahilinde hareket ediyor gibi gösterilmesine önderlik etmişlerdir.¹⁸⁵ Gerçekten de en başından beri, Amerika Birleşik Devletleri Bağdat Paktı'na girmediği için, özellikle Orta Doğu'daki Arap Devletleri tarafından bir hayli eleştirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin ise bu suçlamaya karşın, her zaman haklı bir nedeni bulunmaktaydı. O da şudur: Mısır lideri Abdül Cemal Nasır Birleşik Devletleri Orta Doğu'da İngiltere'nin bıraktığı boşluğu dolduran ve emperyalist amaçlar güden bir ülke olarak görmekteydi. Birleşik Devletler Senatosu da bu gibi söylemlere prim vermemek için Bağdat Paktı'na üye olmamış ancak, yine de bölgeye müdahale etmiştir. Amerika

¹⁸⁴ Some Pope Brewer, "Dulles In Ankara for Vital Session of Baghdad Pact" , **The New York Times**, 27 Ocak 1958, s. 1.

¹⁸⁵ Jay Walz "3 Moslem Lands Back Marine Role" , **The New York Times**, 17 Haziran 1958, s. 7.

Birleşik Devletleri Orta Doğu'ya bu gibi müdahaleleri ise genelde Eisenhower Doktrini adı altındaki yardımlar ile yapma fırsatı bulmuştur. 23 Temmuz 1958 tarihinde The New York Times'e yazılan bir başka yazıda, Başbakan Adnan Menderes Sovyet Rusya'ya, Türkiye'nin Orta Doğu'da herhangi bir gerilim yaratmaya asla sebep olmayacağı uyarısını yapmıştır. Başbakan Menderes, Ruslara karşı ülkesinin Orta Doğu'da güvenlik ve korunmaya yönelik tedbirler aldığını, fakat bölgede asla bir gerilim yaratmaya sebep olmayacakları şeklinde sert bir uyarı yapmıştır.¹⁸⁶ 26 Temmuz 1958 tarihinde C. L. Sulzberger tarafından The New York Times'e yazılan bir yazıda ise yazar, Adnan Menderes'in Londra'ya, Irak'ın Bağdat Paktı'ndan çıkması ile ilgili görüşmek üzere gittiğinden bahsetmektedir. Irak'ın Bağdat Paktı'ndan çıkmasının paktın çözülmesine zemin hazırlayacak olması endişesini taşıyan Amerika Birleşik Devletleri Devlet Sekreteri Dulles, Orta Doğu bölgesini ilgilendiren konularda, özellikle de Bağdat Paktı ile ilgili bir konuda Türkiye'ye danışmadan asla hareket etmeyeceklerini vurgulamıştır. Amerikan Devlet Sekreteri Dulles öte yandan ise, Birleşik Arap Devleti ülkeleri olan Mısır ve etkisindeki Suriye'nin, şimdi Irak'ın paktan ayrılmasıyla Irak, Sovyet Rusya ve Bulgaristan'ın ve bir Nato üyesi olmasına rağmen Yunanistan'ın Türkiye'nin etrafını sardığını ve Türkiye'nin bu düşmanlarla etrafının sarıldığını da eklemiştir. Kruşçev ise Orta Doğu ülkelerinin, buna Türkiye de dahil, silahsızlanmasını istemektedir. Dulles ayrıca, Kruşçev'in şu iddiasının dünya kamuoyunu etkileyebileceğinden korkmaktadır. O da şudur: Kruşçev ve Nasır, Kıbrıs konusunu bahane eden Amerika Birleşik Devletleri'nin, Ürdün ve Süveyş'e asker çıkarmak istemesinin çok tehlikeli olduğunu belirtmişlerdir.¹⁸⁷ 10 Ekim 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağdat Paktı'na üye olmamasına rağmen bu pakta destek vermesinin önemine değindiği bir röportajına yer verilmiştir. Zorlu, Irak'ın Bağdat Paktı'ndan çıkma olasılığına rağmen, paktın geçen yıllara oranlara daha da güçlendiğini söylemiştir. Öte yandan, Birleşik Devletler Devlet Sekreteri Dulles ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağdat Paktı'nı destekleyerek hiçbir şey

¹⁸⁶ "Turkey For Peace, She Tells Moscow", **The New York Times**, 23 Temmuz 1958, s. 3.

¹⁸⁷ C. L. Sulzberger, "Foreign Affairs: The Moment for Dulles to Talk Turkey", **The New York Times**, 26 Temmuz 1958, s. 14.

kaybetmeyeceğini dile getirmiştir.¹⁸⁸ Burada şu görülmektedir: Irak askeri darbeden sonra Bağdat Pakti'ndan çekilme kararı almıştır. Öyle görünüyor ki, Irak devleti ya bir taraf tutmamaktadır ya da gerçekten Sovyetlerin destekleri ile darbe ile yönetime gelenler, Batılı işbirliklerine karşı çıkmışlardır. Bu sorunun cevabı ilerleyen haberlerde bulunabilir. 6 Kasım 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye arasında Bağdat Pakti kapsamında bir askeri antlaşmanın yapıldığından ve birkaç gün içerisinde de kamuoyuna duyurulacağından bahsedilmektedir. Öte yandan ise, Birleşik Devletler'in 1947 tarihinde Truman Doktrini kapsamında komünizm tehdidine karşı, Türkiye ile benzer bir askeri antlaşma yaptığından da bahsedilmektedir.¹⁸⁹ Bağdat Pakti ve Truman Doktrini aynı amaç doğrultusunda hizmet etmişlerdir.

28 Ocak 1959 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda, Amerika Birleşik Devletleri Senatosu'nda Devlet Sekreteri Dulles'in de dahil olduğu görüşmelerde, Birleşik Devletlerin Türkiye, İran ve Pakistan'a askeri ve ekonomik yardımı artıracığından bahsedilmektedir.¹⁹⁰ 22 Şubat 1959 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Kıbrıs Meselesi için yapılan Londra ve Zürih Görüşmeleri sonucunda Kıbrıs'ın Türk ve Yunan tarafının bir anlaşmaya varmasıyla bağımsız bir ülke olduğuna değinilmektedir. Tabii bu durumu, İngiltere Doğu Akdeniz'deki üstlerini kaybedeceği korkusuyla reddetse de, Zürih Görüşmeleri'nden önce, Yunanistan ve Türkiye Kıbrıs'ın bağımsız bir ülke olması için Londra'da bir anlaşmaya çoktan varmışlardı. Zürih Görüşmeleri'nde İngiltere'ye bu durumu kabul etmesi dışında pek bir şey kalmamıştı. Fakat yine de İngiltere, Kıbrıs'taki üslerinden çok zayıf da olsa yararlanabilecekti. Kıbrıs Meselesi'nin bir anlaşmayla neticelenmesi Batı için bir kazançtı. Diğer yandan, Irak'ta meydana gelen askeri darbeden dolayı Bağdat Pakti'ndan çekilen Irak'ın gitmesiyle, İran'ın ve Türkiye'nin sınırı Sovyet Rusya ile yakınlaşmıştı. Tabii, bu durumdan endişeye kapılan İran Hükümeti, Amerika Birleşik Devletleri'nden yardım istedi. Birleşik Devletler ise, İran'la ekonomik yardım için bir antlaşma yaptı. Orta Doğu'da Cemal Abdül Nasır'ın Birleşik Arap Devleti'ne diğer Arap Devletleri katılmak istemiyordu.

¹⁸⁸ “Closer Link To U.S. Is Claimed By Turks”, **The New York Times**, 10 Ekim 1958, s. 7.

¹⁸⁹ “New U.S. Pact Near On Turkish Arms Aid”, **The New York Times**, 6 Kasım 1958, s. 3.

¹⁹⁰ “Transcript of the Dulles New Conference on Big 4 Talks and Related Issues”, **The New York Times**, 28 Ocak 1959, s. 6.

Örneğin, Irak'ta darbeyi gerçekleştirenler, Nasır'ın Sovyetler'den yardım almasına tepki göstererek, Birleşik Arap Devletleri'nden uzaklaşmışlardı. Sovyet lideri Kruşçev ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Doğu'daki devletleri bölmeye çalıştığını söylemiş ve kendilerinin Mısır'ın iç işlerine asla karışmayacaklarına dair bir söz vermiştir. Her şeye rağmen, İran'ın Amerika Birleşik Devletleri'nden Sovyet iç ve dış tehditine karşı yardım istemesi, Kıbrıs Meselesi'nden sonra Batı için ikinci bir kazanım olmuştur.¹⁹¹ Foster Hailey tarafından 14 Ekim 1959 tarihinde The New York Times'e yazılan bir başka yazıda ise, Başbakan Adnan Menderes'in Bağdat Paktı ülkeleri ile yaptığı bir konuşmasına yer verilmiştir. Buna göre, Başbakan Adnan Menderes, Sovyetlere karşı ayakta durmaya çalışan ülkelere ekonomik olarak yardım edilmesini, fakat Sovyetler'den yardım kabul eden Irak ve Birleşik Arap Devletleri'ne yardım edilmemesi gerektiğini söylemiştir.¹⁹²

29 Nisan 1960 tarihinde The New York Times'e Richard P. Hunt tarafından özel olarak yazılan bir yazıda, Irak'ın 14 Temmuz 1958 darbesinden sonra Bağdat Paktı'ndan ayrılmasıyla birlikte ismi Merkezi Ticaret Organizasyonu olarak değişen Bağdat Paktı'nın Sovyetler'in tüm dünyayı baskı altına alabileceği endişesi sebebiyle toplandığına değinilmektedir. İran'da yapılan bu toplantıda, silahsızlanma ve dünya barışının korunmasına da vurgu yapılmıştır. Öte yandan, İran, Pakistan, İngiltere temsilcileri ve Amerikan Devlet Sekreteri Herter, Sovyetler'in bu üç Müslüman güney komşusunu tehdit etmesi üzerine yoğunlaşmıştır. Bu bağlantıda, bu ülkelerin temsilcileri üzerlerindeki Sovyet baskısına değinirlerken, Türkiye'yi temsil eden Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ise, bu konferansta Türkiye üzerindeki Sovyet baskısından konuşmayacağını çünkü, Başbakan Menderes'in Moskova'ya bir gezi düzenleyeceğini söylemiştir.¹⁹³ Bu noktada şöyle bir açıklama yapmakta fayda

¹⁹¹ "The World", **The New York Times**, 22 Şubat 1959, s. E2.

¹⁹² Foster Hailey, "Turkish Premier Is Wary Of Soviet", **The New York Times**, 14 Ekim 1959, s. 10. (Foster Hailey uzun yıllar The Times'in muhabirliği görevini üstlenmiştir. Yazar ayrıca gazetenin editörlük görevinde de uzun yıllar görev almıştır. Foster Hailey 67 yaşında ölmüştür. Bkz: <https://www.nytimes.com/1966/08/14/archives/foster-hailey-times-reporter-and-editorial-writer-dies-at-67.html>, 04.04.2019.)

¹⁹³ Richard P. Hunt, "Lloyd ReAssures 3 Moslem Allies", **The New York Times**, 29 Nisan 1960, s. 8. (Richard P. Hunt Amerika Birleşik Devletleri Streator'da doğmuş ve Buffalo'da yetişmiştir. Yazar 1942 yılında Yale Üniversitesi'nden mezun olmuştur. Yazar İkinci Dünya Savaşı sırasında Pasifik'te Amerikan Donanması'nda subay olarak hizmet etmiştir. Yazar gazete, radyo ve televizyon muhabiridir. Yazar 70 yaşında iken kanserden dolayı Manhattan'daki evinde ölmüştür. Yazar The New York Times gazetesi için Orta Doğu'daki en iyi röportajları yapan en ünlü kişidir. Buna ilavaten yazar, Singapore'den NBC radyo ve televizyonları için Vietnam ve Kamboçya'daki savaşları araştırın

vardır: Sovyetlerin, The New York Times haberlerinden öğrenildiği üzere, 1953'lerden itibaren başlayan ve 1957'de meyvelerini aldıkları bilimsel çabalarının güzel sonuçları 1960'ın ilk yıllarında dahi hat safhasında idi. Bilindiği gibi Sovyet Rusya, Ekim 1957 tarihinde Sputnik'i aya fırlatmıştı ve hemen ardından gelen bilimsel ve teknolojik zenginlikle bağlantılı olarak ekonomik zenginlik sayesinde Sovyetler, 1960'ın ilk yıllarına kadar Amerika Birleşik Devletleri'nden önde gitmekteydi. Batı dünyası Sovyetlerin bu yükselişinden çok büyük bir endişe duymuştur. Nitekim, dünyada Amerikan yanlısı hükümetlerde 1960 yılında meydana gelen ayaklanmaları Sovyet etkisi olsun ya da olmasın Sovyet Rusya'nın daha sonra Birleşik Devletler aleyhine kullanacağı korkusu hep vardı. Bu sebeple silahsızlanma konusu çok önemliydi, ne de olsa Sovyet Rusya bu konuda oldukça ilerlemeler kaydetmişti. Bu nedenle silahsızlanma konusunda yapılacak hazırlıklar için, hem Batılı müttefiklerin kendileri arasında hem de Sovyetler ile bu konuda görüşmeler ve antlaşmalara ağırlık verilmiştir.

ve röportajlar yapan en ünlü kişidir. Yazar Suudi Arabistan Kralı Faysal'la, İran Şahı ve Ürdün Kralı Hüseyin ile röportajlar yapmıştır. Richard P. Hunt 1958 tarihinde Lübnan'da iç savaş patlak verdiği zaman, Amerika Birleşik Devletleri savaş gemileri Lübnan'a yardıma geldiği zaman Beyrut'tan Bağdat'a kadar altı günlük olayları kronolojik olarak yazmıştır. Yazar 1950'de Cenova'da yerel bir gazetede röportör olarak başlamıştır. Daha sonra yazar Arnavutluk'taki The Associated Press'in politik konulardaki baş büro şefi ve muhabiri olmuştur. Yazar 1955'te The New York Times'e katılmıştır. Yazar daha çok şehir haberleri, devlet politikası, Sahra Afrika ile ilgili konularda yazmıştır. Richard P. Hunt 1964'ten 1980'e kadar NBC News'de Kuzeydoğu bürosunun şefi olarak çalışmıştır. Yazar burada iken Birleşmiş Milletler ve üç kıtadaki nükleer krizler hakkında araştırmalar yapmış ve bunları okuyucularına aktarmıştır. 1980'in ortalarında emekli olan Hunt, sonrasında ise MacNeil-Lehrer haber televizyon programının editörü olarak çalışmıştır.

Bkz:<https://www.nytimes.com/1992/10/23/obituaries/richard-p-hunt-70-a-journalist-in-the-middle-east-and-south-asia.html?mtrref=yandex.com.tr&gwh=C620D2E6582BDA57A1D2C760AD612E69&gwt=pay>, 06.04.2019.)

4. Bir Asya-Afrika Ortaklığı: Bandung Konferansı

a) Bandung Konferansı'nın Önemi

18 Mart 1956 tarihinde Bandung Konferansı sırasında The New York Times Gazetesi için Bandung Konferansı'nı izlemeye ve kayıtlarını tutmaya gönderilen Tillman Durdin tarafından The New York Times'e yazılan bir yazıda, Bandung Konferansı hakkında ilginç yorumlara değinilmiştir. Çoğu yorumcu, Bandung Konferansı'nın Batı'ya karşı yapıldığını söylemiştir. Oysa, dünyada daha önce, eskiden koloni olan hiçbir devlet böyle bir uluslararası organizasyon düzenlememiştir. Hem de bu konferansta renkli insanlar beyazlarla birlikte temsil edilmemiştir. Aslında konferans, Batı'nın beyaz ırkına karşı Asya ve Afrika'nın renkli, sarışın, kahverengi insanları tarafından oluşturulmuştur. Bu gerçekten o zaman kadar yapılan ve farklı renkteki insanların bulunduğu bir konferanstır. Konferansa komünist Çin ve Vietnam'ın katılması ise gerçekten bu ülkeler için çok iyi fırsat olmuştur. Çinli lider Chou En-lai, bu konferansta Çinli göçmenlerin Güneydoğu Asya'ya gitmelerinin doğru olduğuna ve Çin ile Güneydoğu Asya ülkeleri arasında göç konusunda anlaşmalar imzalanması gerektiğini söylemiştir. Fakat, Hindistan başta olmak üzere bu teklif reddedilmiştir. Aslında Bandung Konferansı Batılılaşmış Asya'nın son Batılı ortaklığı idi.¹⁹⁴

Bandung Konferansı'na giden süreci ve konferansta yaşananları kronolojik olarak yine The New York Times'in gözünden inceleyelim:

¹⁹⁴ Tillman Durdin, "Richard Wright Examines The Meanin of Bandung" , **The New York Times**, 18 Mart 1956, s. 246. (Tillman Durdin 1907 tarihinde Texas'ta doğmuştur. Olağanüstü bir gazeteci, editör ve Pulitzer Ödülleri'nin yöneticisidir. 1937'de Japonya'nın Çin'i işgalinde Japonya'da ve Çin'de bulunmuştur. Yazar Uluslararası Haber Servisi'nde ve sonrasında The Associated Press'te 1946'dan 1948'e kadar Çin İç Savaşı'nı izlemiş ve yazmıştır. Yazar sonrasında ise Fransız Hindistan'deki savaşı izlemiş ve yazmıştır. Yazar Texas Hristiyan Üniversitesi'nde okumuş ve yıllar sonra Harvard Üniversitesi'nde akademisyelik de yapmıştır. Yazar Texas ve California'da röportör olarak çalışmıştır. Tillman Durdin sonrasında Çin'de İngilizce olan bir gazetede 1930'dan 1957'ye kadar röportör ve editör olarak görev yapmıştır. 1937'de yazar The Times'ın eleman kadrosunda Afrika ve Avrupa'da yabancı muhabir olarak 1962'ye kadar çalışmıştır. Yazar 3 yıl ise gazetenin editörlük yönetiminde yer almıştır. Yazar 1964'ten 1967'ye kadar Avustralya ve Güneybatı Pasifik'teki muhabirliğinin ardından 1974'te emekli olana kadar gazetenin Hong Kong büro şefi olarak görev yapmıştır. Yazar 91 yaşında ölmüştür.

Bkz: <https://www.nytimes.com/1998/07/09/world/tillman-durdin-91-reporter-in-china-during-world-war-ii.html>, 04.04.2019.)

20 Şubat 1955 tarihinde Dana Adam Schmidt tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda, Bandung Konferansı'na İsrail ve Güney Afrika Cumhuriyeti'nin çağrılmadığından bahsedilmiştir. Bandung Konferansı'ndan bir hafta sonrasında ise, Bangkok'ta Seato üyeleri bir konferans daha düzenleyeceklerdir. Fakat, bu konferansta genel olarak Çin'in yayılmasını engellemek, özellikle Kuzey Vietnam'da yayılmasını durdurmak, Asya ülkelerinin ekonomilerini komünizme karşı korumak için alınması gereken tedbirler üzerinde durulmuştur.¹⁹⁵ Burada şunu belirtmekte fayda vardır: Soğuk Savaş denilen bu süreçte Sovyet Rusya dışında Kızıl Çin de yayılmacı bir politika izlemiştir. Çin bu süreçte Kore, Vietnam ve Tayvan Boğazlar Krizi konularında Batılıları oldukça uğraştırmıştır. Zaten Soğuk Savaş sürecinin anahtar konumundaki üç ülkesi Sovyetler'den sonra Çin ve Almanya'dır. Nitekim Soğuk Savaş süreci bu üç ülke tarafından şekillenecektir. Özetle, bu dönemde Batılılar'ın üzerinde durduğu en önemli nokta Çin politikasında yapılan hata ve Almanya'yı tekrar eski haline döndürmek olmuştur. Orta Doğu, Güneydoğu Asya ve Afrika gibi ülkelerin durumunda ise genellikle sömürgeci bir amaç görülmektedir. Tillman Durdin tarafından 18 Nisan 1955 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Bandung Konferansı'na katılan devletlerin İsrail ve Formoza konularını konuşmaktan çekindiklerine değinilmiştir. Özellikle Burmalı liderler, Arap Devletleri'nin kardeş olduklarını ve bu konferansta eğer bu konuyu gündeme getirirlerse, tartışmaların yaşanacağını belirtmişlerdir. Benzer bir şey de, Formoza konusu için olmuştur. Konferansta bulunan bütün ülkelerin, hem komünist olan Çin'i, hem de Amerika Birleşik Devletleri'ni sevdikleri ifade edilmiştir. Buna ilaveten, Bandung Konferansı'nda görüşülen bir diğer konu ise Muhammed Ali'nin Hindistan, Seylan, Endonezya, Burma liderleri ile Kolombo sorununu konuşmalarıdır. Bu arada Bandung Konferansı'nda 1.400.000.000 kişi temsil edilmiştir.¹⁹⁶ Burada şunu ifade etmek gerekirse eğer, Seylan ya da diğer adıyla Sri Lanka tıpkı Türkiye gibi Batı bloğundadır. 22 Nisan 1955 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Bandung Konferansı'nda konuşan Seylan Başbakanı John

¹⁹⁵ Dana Adam Schmidt, "Seato Parley Facing Afro-African Challenge" , **The New York Times**, 20 Şubat 1955, s. E5.

¹⁹⁶ "Asia-Africa Unity Hailed As Parley Opens On Bandung" , **The New York Times**, 18 Nisan 1955, s. 1.

Kotelawala, Sovyet Rusya'nın eski Batı emperyalizmi gibi yayıldığını ve buna engel olmak için yapılması gerekenler üzerinde konuşmuştur. Ülkesindeki Komünist Parti'nin kendilerini tehdit ettiğini ve gerekirse savaş dahi yapacaklarını söylemiştir.¹⁹⁷

24 Nisan 1955 tarihinde, Tillman Durdin tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda yine, Bandung Konferansı'ndan bahsedilmektedir. Bu konferansa Türkiye, Irak, Mısır, Hindistan, Seylan, Filipinler, Çin vb. gibi hem komünist blok ülkeleri hem de Batılı blok ülkeleri katılmıştır. Konferansta gelişmemiş ülkelerin endüstriyel olarak gelişmesi için Amerikan yardımlarının önemine değinilmiştir. Hatta Muhammed Ali, Birleşik Devletler'in Asya'daki birçok ulusa maddi olarak yardım ettiğinden bahsetmiştir.¹⁹⁸ Bandung Konferansı tarafsız ülkelerin katıldığı bir konferans olarak bilinmektedir. Oysa, The New York Times'ın diğer haberlerinden de anlaşıldığı üzere Türkiye, konferansta Batılı Müttefikleri'nin Sovyetler'e karşı önemini vurgulamıştır. Zaten bu yazıdan da anlaşıldığı üzere, Bandung Konferansı'nda Amerikan yardımlarının önemine değinilmiştir. Fakat yine de, Bandung Konferansı'ndaki Hindistan lideri Nehru gibi liderler tarafsızlıktan yanadır. Burada dikkat çeken ise, Bandung Konferansı'na katılan ülkelerin İsrail ve Formoza gibi hassas konularda dikkatli davranmalarıdır. Tilmann Durdin tarafından 1 Mayıs 1955 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Bandung Konferansı'na katılan komünist, anti-komünist ve tarafsız devletlerin bazı konulardaki tavırları dikkat çekmektedir. Örneğin, İsrail'e karşı bütün Arap Devletleri ortaklaşa fikirleri savunmuşlardır. Normalde Mısır, Suriye, Lübnan ve Ürdün gibi devletler, bir Bağdat Paktı ülkesi olan ve bir Nato üyesi olan Türkiye ile ittifak yapmasına rağmen Irak ile birlikte hareket etmişlerdir. Normalde, Arap Devletleri arasında karşıt görüşler hakimdir. Arap Devletleri İsrail'e karşı iken, bir de Arap Devletleri birbirlerine karşı olmuşlardı. Bunun sebebi de, Mısır ve Suriye gibi devletlerin Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı Sovyet yardımına yönelmesiydi. Bir diğer örnek ise, Çin lideri Chou'nun Formoza konusunda, özellikle de konferansta hararetle tartışılan komünist

¹⁹⁷ “*Bandung Meeting Asked To Assail Red Colonialism*”, **The New York Times**, 22 Nisan 1955, s. 1.

¹⁹⁸ Tillman Durdin, “*U.S. Find Support Among Afro-Asian: Outspoken Defense Our Policies Comes as Surprise at Bandung*”, **The New York Times**, 24 Nisan 1955, s. E5.

yayılcılık konusunda etkilenip, daha ılımlı olacağı kararına varmasıydı.¹⁹⁹ Bandung Konferansı'na katılan 29 farklı görüşteki devlet bu konferansta bir uzlaşma arayışı içine girmişlerdir. 12 Mayıs 1955 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda, Birleşmiş Milletler'in bir toplantısında Nato'nun Batı Almanya için önemine değinilirken, Manila Paketi'nin Uzak Doğu'yu güçlendirdiğinden, Bağdat Paketi'nin ise Orta Doğu'yu güçlendirdiğinden bahsedilmiştir. Bandung Konferansı'nın ise Uzak Doğu'daki düşmanlığı bitirebileceğinden bahsedilmiştir.²⁰⁰ 9 Ekim 1955 tarihinde Lindesay Parrott tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda ise, Bandung Konferansı'nda temsil edilen 1.400.000.000 kişinin 2.500.000.000'lük dünya nüfusunun yarısından fazlası olduğuna ve ekonomik olarak gelişmemiş ülkelerin çoğunlukta olduğu konferansta Irak ve diğer Arap Devletleri gibi dünyanın en zengin petrol üreticilerinin olduğuna, Seylan'ın dünyanın en çok çay üreten ülkesi olduğuna, Filipinler'in dünyanın en çok şeker üreten ülkesi olduğuna değinilmiştir. Konferansta kolonicilik²⁰¹ konusu üzerinde de durulmuştur. Özellikle, Fransız sömürgesi olan Cezayir'in durumuna, İngiliz sömürgesi olan Kıbrıs'ın durumuna, Güney-Batı Afrika ülkelerinin neo-kolonializm adı altında sömürülmesine karşı çıkılmıştır.²⁰²

Bu bölümün sonucunu yukarıda yazılanları en kapsayıcı olan yine The New York Times'ın şu haberi ile bitirmek yerinde olacaktır: Tillman Durdin tarafından The New York Times'e yazılan bir yazıda, Bandung Konferansı'nın resmi olarak gerçekleştirilen ilk toplantısına hem komünist ülkeler, hem tarafsız ülkeler, hem de anti-komünist ülkelerin katıldığına değinilmiştir. Endonezya'nın başkenti Bandung'da gerçekleştirilen bu konferansa 29 ülkeden 2000 ile 3000 katılımcı uçakla, trenle ya da araba ile gelmişlerdir. Bandung Konferansı anti-komünist bir konferans olmuştur. Öte yandan, Yeni Delhi'de de bir konferans düzenlenmiş ve bu konferansta daha çok komünist ülkelerle ilgili konular görüşülmüştür. Örneğin, Formosa'dan Amerika Birleşik Devletleri askerlerinin çekilmesi görülmüştür. Öte yandan, Çin'in Birleşmiş Milletler'e alınması ve Çin ile ticaret yapmak için gerekli dönüşümler

¹⁹⁹ "Afro-Asian Find It Difficult To Agree" , **The New York Times**, 1 Mayıs 1955, s. E4.

²⁰⁰ "Communique of the Atlantic Council" , **The New York Times**, 12 Mayıs 1955, s. 10.

²⁰¹ Ek V'teki haritaya bakınız.

²⁰² Lindesay Parrot, "Asian-African Bloc: Child Of Colonialism" , **The New York Times**, 9 Ekim 1955, s. E5.

konusulmuştur.²⁰³ Burada şöyle bir yorumda bulunmak gerekirse eğer, Bandung Konferansı'na katılan ülkelere bakıldığında, aslında çeşitli bloklardan ülkelerin temsil edildiği görülmektedir. Fakat şöyle ki, bu konferans komünist yayılcılığa karşı alınması gereken tedbirler üzerinde yoğunlaşmıştır. Komünizmin yayılmasını engellemek için gerekirse, Amerikan yardımları dahi kabul edilecektir ki, nitekim Fatin Rüştü Zorlu sayesinde 300.000.000 dolarlık bir Amerikan kredisi savunma amaçlı olarak bu ülkelere verilecektir de. Yani, komünizmin yayılmasına engel olmak için Amerikan yardımı dahi kabul edilmiş, fakat tamamen bir Batı Bloğu'na yaklaşım söz konusu da değildir. Diğer yandan, Yeni Delhi'de Amerika Birleşik Devletleri, Sovyet Rusya, İngiltere, Fransa, Çin vb. gibi ülkelerin katılımıyla da komünist ülkeler adına iyi kararlara varılmıştır. Bandung Konferansı ve Yeni Delhi'de yapılan bu konferansların ortak yönü ise, tamamen herhangi bir bloğa yaklaşımdan var olan problemlere çözüm üretmektir.

b) Bandung Konferansı'nda Türkiye'nin Rolü

9 Mart 1955 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda, Türkiye'nin Batılı Müttefikleri'ne danışarak Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Nisan ayında gerçekleştirilecek olan Endonezya'nın başkenti Bandung'daki konferansa gideceğinden bahsedilmektedir. Fatin Rüştü Zorlu ayrıca, Türkiye'nin Nato'daki daimi temsilcisidir. Dışişleri Bakanı Zorlu, Bandung Konferansı'nda bağımsız olan bu ülkelerin ancak Sovyetler'e karşı birleşirlerse bağımsızlıklarını koruyacaklarını ifade edecektir. Öte yandan çok önemli olmakla birlikte, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Belçika vb. gibi Türkiye'nin Batılı Müttefikleri ise Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Bandung Konferansı'na gitmesinin kendileri açısından çok iyi olacağını ve Bandung Konferansı'nda Batı'nın konuşmacısı olarak Türkiye'yi gördüklerini açıklamışlardır.²⁰⁴

²⁰³ Tillman Durdin, "Asian-African Nations Enter Upon New Role" , **The New York Times**, s. E5.

²⁰⁴ "Turks To Attend Talks: Heed Allies' Please Asian-African Meeting" , **The New York Times**, 9 Mart 1955, s. 8.

Bandung Konferansı'nda Batılı Müttefikleri'nin Türkiye'yi kendilerinin sözcüsü olarak görmeleri önemlidir, çünkü Türkiye tarafsız diye atfedilen bu konferansta bir nevi Sovyetler'e karşı Batılı Müttefikleri'ne destek aramıştır. 20 Nisan 1955 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Bandung Konferansı'na katılan ülkelerin temsilcilerinin konuşmalarından bölümler sunulmuştur. Bandung Konferansı'ndaki Fatin Rüştü Zorlu'nun konuşmasına bakıldığında ise, Zorlu'nun konuşmasında barış ve özgürlük sever ülkelerin güvenlik açısından ortaklaşa hareket etmeleri gerektiği üzerinde durduğu görülmektedir.²⁰⁵ 22 Nisan 1955 tarihinde Welles Hangen tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda ise, Bandung Konferansı'na Türk Delegesi olarak katılan Fatin Rüştü Zorlu'nun Türkiye'deki Amerikan elçisi Avra M. Warren ile birlikte bu ay sonunda Endonezya'nın başkenti Bandung'a gideceklerine değinilmektedir. Bandung Konferansı'nda alınan karara göre, 300.000.000 dolarlık uzun dönemli Amerikan kredisi ile savunma sistemi sağlanacaktır. Öte yandan yazıda, Türkiye'nin buğday başta olmak üzere tahıl üretimine de değinilmektedir. Türkiye nüfusunun yüzde seksenini oluşturan köylü nüfusun yıl içerisinde ürettikleri ürünlerin Türkiye ekonomisinin yüzde altmışını oluşturduğundan dolayı, Türkiye'nin tahıl üretimine ağırlık vereceğine ve bu tahılı da Avrupa pazarlarında satacağına değinilmektedir. Başbakan Adnan Menderes'in geçen yıl Washington'a giderek Amerika'dan kredi isteğinin neredeyse tamamlandığına fakat, Türklerin bu yardımların Türk ekonomisine fazla miktarda yararı olmayacağından korktukları da belirtilmiştir. Öte yandan, Amerika Birleşik Devletleri ise bu yardımın şu anda devam eden miktar olan yıllık 70.000.000 dolar olacağını söylemiş ve ayrıca Türk Ordusu'nu da Amerikan ve Kanada askeri ekipmanları ile donatacaklarını da söylemişlerdir.²⁰⁶ Burada şu fark edilmektedir ki, Türk temsilcisi Fatin Rüştü Zorlu Bandung Konferansı'nda Batılı

²⁰⁵ “*Excerpts From the Opening Speeches at the Asian-African Conference in Bandung*”, **The New York Times**, 20 Nisan 1955, s. 8.

²⁰⁶ Welles Hangen, “*U.S. Envoy to Spur Turkey's Aid Plea*”, **The New York Times**, 22 Nisan 1955, s. 4. (The New York Times’da röportör olarak çalışan Welles Hangen, 1958 tarihinde ise NBC’ye gazeteci ve televizyoncu olarak girmiştir. Yazarın genel olarak yazdığı konular ise şunlardır: Yazar Orta Doğu’dan Sovyet Rusya’ya ve Uzak Doğu’ya kadar bütün olan olayları aktarmıştır. Yazar yaklaşık olarak 23 yıl çalıştıktan sonra Kamboçya Savaşı’nı incelemek üzere gittiği Kamboçya’da 70 yaşında iken öldürülmüştür. Bu sebeple yazar, NBC News’in ödül kazanan bir muhabiri olmuştur. Bkz: <https://www.nytimes.com/1993/01/30/world/a-journalist-killed-in-cambodia-in-70-buried-with-honors.html>, 06.04.2019.)

Müttefikleri adına olumlu yönde konuşmaları sayesinde, hem Bandung Konferansı'na katılan devletler için hem de kendi ülkesinin ekonomisinin gelişmesi için Birleşik Devletler'den ekonomik yardımlar koparmayı başarmıştır. Tabii, Birleşik Devletler'in de Türkiye'ye ekonomik ve askeri yardımları devam ettirmesinin en önemli nedenlerinden birisi de, Türkiye'nin Bandung Konferansı'nda Batılı Devletler'in konuşmacısı olarak Batı Bloğu'nu savunmasıdır. Robert C. Doty tarafından 23 Nisan 1955 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, Bandung Konferansı'na katılan ülkelerin temsilcilerinin konuşmalarına değinilmektedir. Türk temsilci Fatin Rüştü Zorlu, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Batı dünyasının zayıfladığını, fakat Sovyet Rusya'nın ordusunu yeniden canlandırarak Türk topraklarına göz diktiğini ve bu yüzden de Batı ile ittifak olmak zorunda olduklarını, aksi takdirde şu anda bu konferansta dahi olamayacaklarını söylemiştir. Japon temsilcisi silahsızlanma üzerinde dururken, Mısır lideri Cemal Abdül Nasır hakkında ise, küçük devletleri kendi çıkarları için kullanan lider de konuşmuştur, diye bahsedilmektedir.²⁰⁷ Robert C. Doty tarafından 25 Nisan 1955 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise yine, Bandung Konferansı'nda yaptığı bir konuşmasında Fatin Rüştü Zorlu, komünizmin artık eski komünizm gibi olmadığına ve kolonici bir amaç taşıdığına değinmiştir. Öte yandan, Hintli lider Nehru'nun, üye ülkelerin ekonomik, politik, sosyal, kültürel vb. gibi problemlerine çözüm bulmak bu konferansın en önemli amaçlarından birisidir diye konuşması önemlidir. Ayrıca bu konferans, bu konferansa katılan bir ülkenin tek başına ya da kolektif olarak güvenliğine önem verdiği için de önemlidir. Benzer bir şekilde, kolonici güçlerin Avustralya ve Yeni Zelanda'da asla işlerinin olamayacağına çünkü, bu devletlerin ne Avrupa kıtasında ne de Amerika kıtasında olmadıklarına değinilmiştir.²⁰⁸ Robert Doty tarafından 26 Nisan 1955 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda ise, Bandung Konferansı'na katılan devletlerin tutumuna değinilmektedir. Kızıl Çin komünist ve Hindistan nötr bir politika izlemesine rağmen Türkiye, İran, Irak ve Libya gibi Batı ile ortak hareket eden devletler birbirlerini dikkatle dinlemişlerdir. Irak, Türkiye ile ittifak olduğundan dolayı direkt olmayan bir şekilde aslında Nato ile de bağlantılıdır. İran'ın da Irak ile Türkiye ittifakına katılması beklenmektedir. Irak temsilcisi Dr. Fadhil al-Jamali ve

²⁰⁷ Robert C. Doty, "Bogged On " Colonialism" , **The New York Times**, 23 Nisan 1955, s. 1.

²⁰⁸ Robert C. Doty, "Unity Is Stressed At Parley Close" , **The New York Times**, 25 Nisan 1955, s. 7.

Türk delegesi Fatin Rüştü Zorlu komünizmin ne kadar kötü bir şey olduğunu açıklamak üzere Bandung Konferansı'na katılmışlardır. Kızıl Çin Mısır ile ticari ilişkileri geliştirmek için çaba göstermektedir. Suriye, Çin ile düşman bir tavır takınmış gözükmektedir. Lübnan ise Batı ile müttefik olduğundan konferansta pek fazla yorum yapmamıştır.²⁰⁹

Harold Callender tarafından 5 Mayıs 1955 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Başbakan Adnan Menderes'in ayarlanmış bir tarihte Endonezya'nın Bandung şehrinde Bandung Konferansı'nda Asya ülkelerini temsilen bir rapor sunacağına değinilmiştir. Bu konferansta, Afrika ülkelerini temsilen ise Çinli lider Chou En-Lai bir rapor sunacaktır. Öte yandan, komünist Çin ise Formoza konusunda Amerika Birleşik Devletleri ile tek taraflı bir antlaşma yapma teklifini sunmuştur.²¹⁰ Bandung Konferansı'na katılan temsilci devletlerden anlaşıldığı üzere Batı bloğu ülkelerinden Türkiye, komünist blok ülkelerinden Çin ve Afrika ülkelerinin de katıldığı bu konferans anlaşılan o ki, farklılıklarda ortaklık yakalamayı ummaktadır. Harold Callender tarafından 11 Mayıs 1955 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, Bandung Konferansı'na katılan tek Nato temsilcisi olan Fatin Rüştü Zorlu'nun, küçük devletlerin katıldığı bu konferansta, büyük devletlerin politikasını Uzak Doğu ülkelerine de onaylatma şansına sahip olduğundan bahsedilmektedir.²¹¹

24 Nisan 1959 tarihli Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Onbirinci Dönem İkinci Yasama Yılı Birinci Celsede konuşan Endonezya Cumhurbaşkanı Ahmet Sukarno, 1955 tarihinde toplanan Bandung Konferansı'nın önemine uzunca bir konuşma yaparak değinmiştir. Sukarno, konferansa farklı fikirlerde olmalarına rağmen 29 Asya ve Afrika devletinin katıldığını, Türk Dışişleri Bakanı'nın da konferansa katılmasının önemini dile getirmiştir. Endonezya Cumhurbaşkanı, konferansa katılan bu 29 devletin birçoğunun askeri paktlara üye olduğunu ve ideolojik olarak farklı olmalarına rağmen, ortak bir siyasi platformda buluşmalarının dünya barışının ikame edilmesi için önemli olduğunu açıklamıştır. Cumhurbaşkanı

²⁰⁹ Robert Doty, "Mid-East States Firm At Bandung" **The New York Times**, 26 Nisan 1955, s. 3.

²¹⁰ "15 Nato Partners To Chart Policies Of West In World" , **The New York Times**, 5 Mayıs 1955, s. 1.

²¹¹ Harold Callender, "West Asks Soviet To Big 4 Talks" , **The New York Times**, 11 Mayıs 1955, s. 1.

Sukarno Bandung Konferansı'na katılan ülkelerin hiçbir blokta yer almadığını fakat, bunun asla nötralist bir politika olduğunun da anlaşılması gerektiğini vurgulamıştır. Cumhurbaşkanı Sukarno ayrıca, dünya barışı ve adaletini yok sayan olaylar karşısında, tepkilerini mutlaka en iyi şekilde göstereceklerini de vurgulamıştır. Cumhurbaşkanı Türkiye ile Endonezya'nın münferit fikirlere sahip olmasına rağmen, ortak bir zeminde buluşmalarının da Bandung Konferansı'nın çok önemli bir sonucu olduğunu söylemiştir. Cumhurbaşkanı Ahmet Sukarno ayrıca, Bandung Konferansı'nın yaklaşık 5 yıldır toplanmasına rağmen, belki çok iyi bir ilerleme sağlamadığını ancak, dünyanın barışı ve adaleti savunan, bağımsızlığına yeni kavuşmuş müstakil bu devletlerin, dünya barışının sağlanmasını ısrarla istediklerini vurgulamıştır.²¹² 27 Nisan 1959 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Endonezya Cumhurbaşkanı Sukarno'nun Türkiye'ye geldiğinden bahsedilmektedir. Ankara'da Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu tarafından, Batı tarafına geçmesi için Endonezya Cumhurbaşkanı Sukarno'ya artık, Batı emperyalizminin bittiğinden fakat onun yerini, komünist yayılmacılığın ve emperyalizminin aldığından bahsedilmiştir. Bütün ısrarlara rağmen, Cumhurbaşkanı Sukarno ülkesinin tarafsız kalacağını söylemiştir.²¹³

²¹² **Tarihe Düşen Notlar-2, Yabancı Devlet Adamlarının Genel Kurul Konuşmaları**, ed. Hasan Yılmaz, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları, 2012.

²¹³ “*Turkey Is Unable To Sway Sukarno*”, **The New York Times**, 27 Nisan 1959, s. 5

c) Bandung Konferansı'nın Sonuçları

25 Nisan 1955 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda, Bandung Konferansı'nın kapanış toplantısına değinilmiştir. Buna göre, bu konferans süresince alınan en son kararlar genel olarak ve özetle şöyledir: Bandung Konferansı'nda, bu konferansa katılan 29 ülkenin karşılıklı olarak siyasi, ekonomik ve kültürel ilişkilerini geliştirmek için ortak tedbirler alınmasına karar verilmiştir. Asya ve Afrika ülkelerinin dünya barışına zarar vermeyecek bir şekilde, nükleer silahlardan yararlanabileceklerine ve bu ülkelerin ordularının nükleer silah eğitimi almalarında sakınca olmadığına da değinilmiştir. Bandung Konferansı ülkeleri, Orta Doğu Bölgesi'nde devam eden ve gerginlik yaratarak dünya barışını tehdit eden Filistin Sorunu için Arap Devletleri'nin yanında olacaklarını ve Filistin Meselesi için Birleşmiş Milletler'de de bir etki yapacaklarını söylemişlerdir.²¹⁴ Burada şöyle bir yorumda bulunmak gerekirse eğer, Asya-Afrika Konferansı ya da Bandung Konferansı olarak bilinen bu konferans, genel olarak uzlaştırıcı bir konferans olmakla beraber, askeri ve güvenlik konularının yerine, konferansa katılan 29 ülke arasında daha çok kültürel, ekonomik ve politik işbirliğini geliştirmeye yönelik tedbirler almıştır. Tabii ki de, konferansta dünya barışını tehdit eden Çin'in Formoza'yı işgali ve Filistin Meselesi gibi dünya gündemini meşgul eden en önemli sorunlar da masaya yatırılmıştır. Fakat, konferansta bu konular tartışılırken asla, birbirinden farklı blokta olan ülkeler arasında, gerginlik yaratmamaya da özen gösterilmiştir. Hatta bu sebeple, İsrail konferansa davet edilmemiştir. Benzer bir şekilde, Güney Afrika da Batı bloğuna olan aşırı kızgınlığı dolayısıyla çağrılmamış olsa gerektir. 15 Ekim 1955 tarihinde C. L. Sulzberger tarafından The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Moskova'nın Bandung Konferansı'ndan beri Orta Doğu bölgesine ilgisinin daha da artmasına değinilmiştir. Kremlin,²¹⁵ Mısır ile ticareti sıkı bir şekilde tutmaktadır. Ayrıca, Türkiye, İran ve Irak'a karşı Mısır'a Sovyet askerleri gönderilmiştir. Mısır'ın Irak'ı etkilemesi planlanmıştır. Orta Doğu'da

²¹⁴“Text of Final Communique of Asian-African Parley” , **The New York Times**, 25 Nisan 1955, s. 6.

²¹⁵ Moskova'daki yönetim.

bir Arap-İsrail Savaşı'nın çıkmasına Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa karşı çıkmıştır, çünkü Orta Doğu'da çıkacak bir savaş Kore ya da Hindi-Çin'deki savaş gibi olmayacak ve bölgede kullanılacak atom bombası dünya üzerindeki en korkunç felakete de yol açabilecekti. Moskova bu yüzden Paris ile anlaşma yolunu seçmişti. Eğer Paris yönetimi Moskova'nın Orta Doğu'da ilerlemesine ses çıkarmaz ise, Kremlin de Fransa'nın Kuzey Doğu'daki sömürgelerine karışmayacaktır.²¹⁶

5. Truman Doktrini'nden Daha Kapsamlı Bir Doktrin: “Eisenhower Doktrini”

1 Ocak 1957 tarihli The New York Times'ın bir haberinde, Amerikan Senatosu'nda büyük bir umutla bahsedilen Eisenhower Doktrini'ne değinilmiştir. Haberde, Eisenhower Doktrini'nin de tıpkı Truman Doktrini ve Marshall Planı gibi olacağından bahsedilmiştir. Eisenhower Doktrini genelde ekonomik ve politik yardımı içerse de, gerekli görüldüğü zaman askeri yardım da eklenileceğinden bahsedilmektedir. Ayrıca yazıda, Eisenhower Doktrini ile Orta Doğu'da Sovyetler'e ve onun desteklediği Mısır'a karşı İngiltere ve Fransa'ya da destek verileceğinden bahsedilmektedir.²¹⁷ 5 Ocak 1957 tarihinde 'Zamana Mektuplar' isimli bir yazının paylaşıldığı The New York Times'de ise, Suriye'nin Amerikan yardımlarını kabul etmediğinden bahsedilmektedir. Aynı zamanda, Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Doğu politikasını değiştirerek, bölgenin petrollerini Sovyet Rusya'ya kaptırmamak için daha çok yoğunlaştığından bahsedilmektedir. Bilindiği gibi, Amerika Birleşik Devletleri daha önceki Orta Doğu politikası kapsamındaki Truman Doktrini ile yalnızca Türkiye ve Yunanistan'a yardım ediyordu. Fakat, daha sonra Eisenhower Doktrini'ni ilan eden Amerikan Senatosu, bölgedeki Arap Devletleri'ne yardım ederek, Birleşik Devletler'in ihtiyacı olan petrolü Sovyet Rusya'ya kaptırmayı göze alamamış ve Truman Doktrini'ne oranla daha geniş ve kompleks bir alanı kapsayan

²¹⁶ C. L. Sulzberger, “*Foreign Affairs: Moscow Beats a Middle Eastern Drum*”, **The New York Times**, 15 Ekim 1955, s. 14.

²¹⁷ “*Celler Backs Proposal: Says He Favors Eisenhower Plan On Middle East*”, **The New York Times**, 1 Ocak 1957, s. 2.

Eisenhower Doktrini'ni ilan etmiştir.²¹⁸ 6 Ocak 1957 tarihli The New York Times'de ise, Amerikan Senatosu'nda Eisenhower Doktrini ile ilgili yapılan görüşmeler yayınlanmıştır. Buna göre, Eisenhower Doktrini ile Amerika Birleşik Devletleri Orta Doğu ülkelerinin kendise güvenmesini istemektedir. Orta Doğu'da İngiltere'den doğan boşluğu dolduran Birleşik Devletler, bir yandan da İngiltere'nin daha önce yaptığı gibi sömürgeci bir amaç taşıdığı hissini Arap ülkelerine yansıtılmamalı ve bu ülkelerin güvenini kazanmalı idi. Eisenhower Doktrini tam da bu noktada daha geniş bir bölgede ekonomik yardımı öngörmektedir. Tabii, gerekli olduğu yerlerde askeri yardım da yapılacaktır. Orta Doğu'nun durumu ve nereye gideceğini merak eden Amerikalılar, bölgeye çok dikkat göstermişlerdir. Truman Doktrini, Bağdat Paktı ve Eisenhower Doktrini ile Amerika Birleşik Devletleri, tüm odağını Orta Doğu'ya yöneltiyordu.²¹⁹ 17 Ocak 1957 tarihinde Arthur Crock isimli bir yazar tarafından The New York Times'e yazılan bir yazıda ise, Truman Doktrini'nin komünizm tehlikesine karşı sadece Türkiye ve Yunanistan'a ekonomik ve askeri yardımı ön görürken, Eisenhower Doktrini'nin ise Orta Doğu'da daha karmaşık ve geniş bir alana yardımı ön görmekte olduğundan bahsedilmektedir. Başlangıçta, 200 milyon dolarlık bir yardım ile başlayacak olan Eisenhower Doktrini, Amerika Birleşik Devletleri'nin komünizmi çevreleme politikasından en önemlisidir.²²⁰ Burada şu noktaya dikkat çekmekte fayda vardır: Amerika Birleşik Devletleri'nin komünizmi çevreleme politikalarından en önemlisi olan Eisenhower Doktrini, Truman Doktrini'nin aksine, daha geniş ve daha kompleks bir bölge olan Orta Doğu ülkelerine ekonomik yardımı amaçlamaktadır. Tabii başlangıçta, Sovyet tehdidinin en çok hissedildiği iki ülke Türkiye ve Yunanistan'dır. Fakat daha sonra, Orta Doğu bölgesine hızla yayılmaya

²¹⁸ James P. Warburg, Frank J. Kreysa, Harold Lampord, M. D. Stanley, P. Davies, Robert S. Copelin, "Letters to The Times", **The New York Times**, 5 Ocak 1957, s. 16.

²¹⁹ "The U.S. Moves: -As The President Enunciates A New Policy- Secretary Of State And Key Congressional Committees", **The New York Times**, 6 Ocak 1957, s. E1.

²²⁰ Arthur Crock, "In The Nation: Divisions of Opinion Over the " Eisenhower Doctrine'", **The New York Times**, 17 Ocak 1957, s. 28. (Arthur Crock ilk olarak The Herald'da çalışmıştır. Princeton ve Chicago üniversitelerinde akademisyenlik de yapan Arthur Crock gazetecilik mesleğine dönerek editörlük yapması için ikna edilmiştir. Yazar Amerikan gazeteciliğinin büyük figürlerinden röportör, The New York Times'ın Washington büro şefi ve köşe yazarıdır. Yazar 87 yaşında iken geçirmiş olduğu hastalıktan dolayı ölmüştür. Yazar 60 yıllık gazetecilik kariyerinde Amerikan gazeteciliğinin en büyük figürüdür ve 4 kez Pulitzer Ödülü'nü alan tek gazetecidir. 34 yıllık gazetecilik hayatını The New York Times'da geçiren yazar 20 yıl bu gazetenin Washington büro şefi olarak çalışmıştır. Yazar köşe yazılarında kendine has bir stil geliştirmiştir. Arthur Crock 1950'de Harry Truman ile bir röportaj yapmıştır ve bu röportajı ile Pulitzer ödülleri arasında birisini almıştır.

Bkz: <https://www.nytimes.com/1974/04/13/archives/arthur-crock-of-the-times-is-dead-at-87-60-years-a-journalist-by.html>, 06.04.2019.)

başlayan komünizm rüzgarı karşısında Birleşik Devletler, komünizmi çevreleme politikalarından en önemlisi olan Eisenhower Doktrini'ni ilan etmiştir. Orta Doğu'da Mısır ve Suriye'nin Amerikan emperyalizmine karşı Sovyetler'e yanaşması Amerikan Senatosu'nda büyük bir tedirginlik yaratmıştır. 24 Mart 1957 tarihli The New York Times'ın bir haberinde ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin Sovyet Rusya'nın ekonomik olarak karşısında durmak ve sadece özel bir alanı korumak için Marshall Planı ve Truman Doktrini'nin oluşturulduğundan, fakat artık Sovyetler'e daha geniş bir alanda karşı koymak için Eisenhower Doktrini'nin ortaya çıkmasının zamanının geldiğinden bahsedilmektedir. Eisenhower Doktrini şimdilik, Asya ve Afrika'nın bağımsızlıklarını yeni kazanan ve fakir durumda olan ülkelere yeterli düzeyde fon ayıramamıştır, fakat yazıda Sovyetler'in bu ülkelerin durumlarından istifade ederek önce ekonomik yardım edip, sonrasında egemenliği altına almasına da Amerika Birleşik Devletleri'nin asla müsaade etmeyeceğinden bahsedilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri bu gibi ülkelerde Sovyet Rusya'nın sunduğundan daha iyi fırsatlar sunmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri Eisenhower Doktrini ile bu gibi ülkelerde iş ve yaşam koşullarını iyileştirmeyi planlayarak Sovyet Rusya ile ekonomik olarak baş etmeyi planlamaktadır. Daha öncesinde ise Birleşik Devletler, Sovyet Rusya ile ekonomik olarak Marshall Planı ve Truman Doktrini ile yarışmış ve başarılı olmuştu. Öte yandan, Orta Doğu bölgesinin istikrarı için Suriye ve Mısır'ın birlikte hareket etmeyerek bölgede karışıklıklara devam etmelerinin önüne de, Eisenhower Doktrini ile sağlanacak yardımlar ile geçileceğinden bahsedilmiştir.²²¹ 13 Eylül 1957 tarihinde Irving Spiegel tarafından The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin 1947 tarihinde ilan edilen Truman Doktrini ile Türkiye ve Yunanistan'a 400.000.000 dolar yardım yaptığından ve bu yardımın sadece askeri amaçlı değil, bu iki ülkenin ekonomik ve politik istikrarının sağlanması için olduğundan bahsedilmiştir. Eisenhower Doktrini ise, Sovyet Rusya ve Mısır'a karşı Arap Devletleri ve İsrail arasındaki sınırları dengede tutmak ve korumak amaçlı olarak çıkarılmıştır.²²² 17 Ekim 1957 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda ise, Türkiye'nin Sovyet Rusya ve Suriye tarafından olası bir saldırıya uğrayıp uğramayacağı konusu baya tartışılmaktadır. Türkiye'ye Sovyet

²²¹ "U.S. Broadens Its "Containment" Of Russia", **The New York Times**, 24 Mart 1957, s. 189.

²²² Irving Spiegel, "Harriman Scores Policy On Mideast", **The New York Times**, 13 Eylül 1957, s. 3.

Rusya ya da Suriye'den herhangi bir saldırı olursa eğer, buna karşı Amerika Birleşik Devletleri'nin bir gardiyan ya da koruma gibi beklemesi de önerilmektedir. Bu noktada, Eisenhower Doktrini'nin Orta Doğu'da tüm Arap Devletleri ve Türkiye için yeterli önlemleri alan önemli bir doktrin olduğundan bahsedilmektedir.²²³

26 Şubat 1958 tarihinde The New York Times'e Willam S. White tarafından özel olarak yazılan bir yazıda, Amerika Birleşik Devletleri'nin ulusal savunma bütçesi dahilinde ittifak ülkelerine yardım miktarını artırabileceğine değinilmektedir. Yazıda, Eisenhower'den önce Amerikan başkanı olan Truman'ın kendi adı ile anılan Truman Doktrini ile bu gayeye uygun çok iyi işler başardığından ve aynı başarının Eisenhower yönetimi tarafından da umulduğundan bahsedilmektedir. Yazar ayrıca, Sovyet Rusya'nın komünizm ideolojisini yaymak için sadece askeri yollarla değil, aynı zamanda direkt olmayan yollarla, ekonomik yardımlarla çok daha hızlı bir şekilde komünizmi yayabileceği endişesini taşıyan Amerikan Senatosu'nda, ulusal yardımlar kapsamında, ittifak ülkelere ekonomik yardımın artırılacağı konusunun bir hayli önemli görüldüğünü aktarmıştır.²²⁴ 27 Nisan 1958 tarihinde The New York Times'e Dana Adams Schmidt tarafından özel olarak yazılan bir diğer yazıda anlatıldığına göre, Sovyet Rusya yönetimi Birleşmiş Milletler'i şu iki konu hakkında suçlamıştır: Birincisi, Sovyetler, Birleşmiş Milletler'in hidrojen silahları yaptığını iddia etmiştir. İkincisi ise, Birleşmiş Milletler Dış İlişkiler temsilcisi Moskova'da üç temsilci ile kamuya açık değil de gizli bir şekilde görüşmüştür. Öte yandan, Birleşmiş Milletler ülkeleri ise, Sovyetlerin sputnikleri geliştirmesini ve kıtalararası

²²³ “*Transcript Of Dulles'’ New Conference on Turkey, the Soviet and Other Issues*”, **The New York Times**, 17 Ekim 1957, s. 8.

²²⁴ William S. White, “*Eisenhower and Truman Urge Strong Aid Program As Vital To Safety Of U.S.*” , **The New York**, 26 Şubat 1958, s. 1. (William S. White 1905 yılında Teksas’da doğmuştur. Yazar Teksas Üniversitesi’nde okurken gazetecilik kariyerine The Austin Statesman’da başlamıştır. Yazar bir biyografi yazarak Pulitzer Ödülü’nü almıştır. Yazar 88 yaşında 8 yıldır mücadele ettiği hastalık sonucunda ölmüştür. Yazar The Associated Press’de de çalışmış ve daha çok Washington ve II. Dünya Savaşı ile ilgili konularda yazmıştır. Sonrasında 1945 yılında ise yazar, The Times’a katılmıştır. 1958 tarihinde ise yazar The Times gazetesinin baş kongre muhabirliği görevini üstlenmiştir. Yazar 1952’de Ohio Eyaleti’nden Cumhuriyetçi Senatör Robert A. Taft’ın biyografisini yazarak 1955 tarihinde Pulitzer Ödülü’nü almıştır. Yazar aynı zamanda senatodaki görevi esnasındaki tecrübelerini kitaplaştırmıştır. Yazar aynı zamanda gazetecilik ile ilgili tecrübelerini de Bir Gazeteci Olmak kitabında anlatmıştır. William S. White New York’ta The Associated Press’de editör iken Japonya’nın Pearl Harbor’a saldırmasından sonra orduya gönüllü olarak katılmıştır. Bu durum yazarın savaş muhabiri olmasına sebep olmuştur. Yazar 1973’de emekli olmuş ve akabinde Frankfort’taki The State Journal’de köşe yazarlığına devam etmiştir.

Bkz: <https://www.nytimes.com/1994/05/02/obituaries/william-white-88-reporter-and-author.html>, 06.04.2019.)

füze yapmalarının Rusya'yı tamamen farklı bir konuma oturduğundan duyulan endişeyi dile getirmişlerdir ve Eisenhower Doktrini'nin ise Orta Doğu'da pek etkili olmadığını da eklemişlerdir.²²⁵ 16 Temmuz 1958 tarihinde Jay Walz tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin Lübnan Hükümeti'nin isteği üzerine bu devlete gemilerle askeri malzeme yardımını, Türk denizlerini kullanarak yaptığını Türk Hükümeti'nin onayladığından bahsedilmektedir. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin Lübnan'a bu yardımının, komünist ya da komünizm kontrolü altındaki ülkelerin tehdit ettiği ülke veya gruplara, Eisenhower Doktrini kapsamında yapıldığını belirtmiştir. Öte yandan, Dışişleri Bakanı Zorlu, Türkiye'nin Lübnan'a bu gemiler aracılığıyla askeri yardım yaptığı iddialarının ise yalan olduğunu söylemiştir.²²⁶ 16 Ağustos 1958 tarihinde The New York Times'e Lindesay Parrott isimli bir yazar tarafından yazılan bir yazıda ise, Birleşmiş Milletler toplantısında Japon Dışişleri Bakanı Aiichiro Fujiyama ve Sovyet Dışişleri Bakanı Andrei Gromyko Lübnan ve Ürdün'den Amerikan ve İngiliz askerlerinin çekilmesini istemişlerdir. İran ise Arap Devletleri'nin negatif bir Arap milliyetçiliği izlemelerinin bölgeye aşırı derecede zararlı etkiler yaptığını vurgulamıştır. Türk Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ise, Amerikan temsilcisinin Eisenhower Doktrini hakkındaki açıklamalarını alkışlamıştır. Türk Hükümeti'ne göre, Amerika Birleşik devletleri Orta Doğu'da çok iyi bir politika izlemektedir.²²⁷

²²⁵ Dana Adam Schmidts, “Does Russia Want A Summit” , **The New York Times**, 27 Nisan 1958, s. E5.

²²⁶ Jay Walz, “Turkey Approves Marines' Landing” **The New York Times**, 16 Temmuz 1958, s. 9.

²²⁷ Lindesay Parrot, “Iran Tells Arabs 'Negative' Policy May Defeat Them” , **The New York Times**, 16 Ağustos 1958, s. 1.

6. Suriye Krizi

1 Temmuz 1955 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda, dünya geneline dair haberlerin yer aldığı bir sayfada, Filistin'de askeri araştırma yapan bir kişinin, Amerika Birleşik Devletleri'nin Suriye'deki bir grup Suriyeli ile anlaşarak yönetimi düşürmek istediğine değinilmiş fakat yazıda, Amerikan Hükümeti tarafından böyle bir şeyin reddedildiği yazılmıştır.²²⁸

24 Ağustos 1957 tarihli The New York Times'in bir haberinden anlaşıldığı üzere ise, Birleşik Devletler Loy W. Henderson isimli Orta Doğu uzmanını Türkiye'ye Başbakan Menderes ile Suriye konusunda görüşmeye göndermiştir. Birleşik Devletler, Türkiye aracılığıyla Suriye ile ilişkilerini iyi tutmak için çaba göstermektedir. Öte yandan ise, Sovyetler Filistin'e askeri olarak hiçbir malzeme yardımı yapmadıklarını söylemişlerdir. Benzer bir şekilde Sovyetler, Suriye'ye de Sovyetlerin hiçbir yardımı olmadığını da eklemişlerdir.²²⁹

1 Eylül 1957 tarihli The New York Times'da ise, Amerika Birleşik Devletleri Orta Doğu Uzmanı Loy W. Henderson Türkiye'ye Adnan Menderes, Irak Kralı Faysal ve Ürdün Kralı Hüseyin ile Suriye konusunda görüşmek üzere gelmiştir. Amerikan Orta Doğu Uzmanı Henderson bu görüşmeden sonra Beyrut'a uçacak ve bu kez de Lübnanlı yetkililer ile Suriye konusunda görüşmeler yapacaktır. Haberde Sovyet Rusya'nın gemiler dolusu askeri malzemeyi Suriye'ye gönderdiğinden ve Suriye'ye Sovyet ekonomik yardımlarından bahsedilmektedir.²³⁰ Burada yine önemli bir noktaya dikkat çekmek gerekmektedir: The New York Times'in Sovyet lideri Kruşçev'in Orta Doğu ve Suriye hakkındaki konuşmalarını yayınladığı haberlerinde ise Kruşçev, Suriye'ye hiçbir askeri silah göndermediklerini, Suriye'de Sovyetlerden kimsenin bulunmadığını, ancak sadece ekonomik antlaşma yapmak için bir grup Sovyet uzmanın Suriye'de bulunduğundan bahsetmesi, yukarıdaki haberle

²²⁸ “*New Summary and Index*”, **The New York Times**, 1 Temmuz 1955, s. 2.

²²⁹ “*Table of Contents I--No Title*”, **The New York Times**, 24 Ağustos 1957, s. 2.

²³⁰ “*The World*”, **The New York Times**, 1 Eylül 1957, s. 100.

örtüşmemektedir. Yani, Sovyetler bu konuda kendilerini savunurken, öte yandan The New York Times'ın bu haberinde belirttiği gibi, Sovyetler Suriye'ye gemiler dolusu askeri malzeme ve para yardımı yapmıştır.

2 Eylül 1957 tarihinde The New York Times'e Sam Pope Brewer tarafından yazılan bir başka haberde ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Doğu Uzmanı Henderson'un Lübnan'a gittiğinden bahsedilmektedir. Lübnan yönetimi Birleşik Devletler'in kendilerini, Suriye'ye karşı savaş açmaları konusunda zorlayacaklarından bir hayli korkmaktadır. Henderson Lübnan'dan sonra tekrar Türkiye'ye Başbakan Menderes ile görüşmeye gitmiştir. Tüm bu görüşmeler sonucunda ise, pek fazla korkulacak bir şey olmadığı gözükmektedir.²³¹

8 Eylül 1957 tarihinde Osgood Caruthers tarafından The New York Times'e yazılan bir diğer haberde ise, Sovyetler'in Şam'a modern araç-gereçleri soktuğundan ve bazı Sovyet generalleri Suriye Ordusu'nu eğitmek için gönderdiğinden bahsedilmektedir. Sovyetler, İsrail'e karşı Suriye'ye modern taksiler, kamyonlar, silahlar vb. gibi şeyler göndererek destek vermektedirler. Suriye yönetimi, Mısır lideri Cemal Abdül Nasır'ın Arap milliyetçiliğini savunmasının ve 1955 tarihinde Nehru ve Filistin yönetimi ile birlikte Bandung Konferansı'na katılmasının ise tarafsız bir politika olduğunu söyleyerek Mısır'ın yanında yer aldıklarını söylemiştir.²³²

10 Ekim 1957 tarihli The New York Times'da ise, Sovyet lideri Kruşçev'in Doğu ve Batı dünyası hakkında yaptığı konuşma aktarılmıştır. Sovyet lideri Kruşçev, Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri tarafından Suriye'ye savaş açmaya zorlandığına dikkat çekmektedir. Kruşçev eğer Orta Doğu'da bir savaş çıkarsa, bu

²³¹ Some Pope Brewer, "Lebanon Fears U.S. Action: Henderson Back in Turkey", **The New York Times**, 2 Eylül 1957, s. 3.

²³² Osgood Caruthers, "New Currents in Old Damascus", **The New York Times**, 8 Eylül 1957, s. SM11. (Osgood Caruthers 1960'ların başında Birleşmiş Milletler'in basın konuşmacısı olarak çalışmıştır. Yazar 70 yaşında hayata gözlerini yummuştur. Los Angeles Times ve The New York Times'ın büro şefi olan yazar Pensilvanya'daki Bucknell Üniversitesi'nden mezun olmuştur. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte yazar The Associated Press'de çalışmıştır. Osgood Caruthers The Associated Press yazarı olarak Filistin'e atanmış ve sonrasında ise Belgrad'a atanmıştır. Yazar 1955'te The New York Times'ın Kahire ve Moskova şefi olarak çalışmaya başlamıştır. Yazarın Orta Doğu'daki Süveyş Krizi'ni anlatması geniş bir kesim tarafından takdire şayan bulunmuştur. Bkz: <https://www.latimes.com/archives/la-xpm-1985-10-16-me-15105-story.html>, 06.04.2019.)

durumun asla durdulamayacağını da eklemiştir. Kruşçev ayrıca, Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri'nin desteğiyle Suriye sınırında asker bekletmelerine asla kayıtsız kalmayacaklarını da belirtmiştir. Bununla beraber Sovyet lideri, Sovyet Rusya'nın Orta Doğu bölgesi ile coğrafi olarak bağlantılı olduğunu ve Türkiye'nin de kendilerinin komşuları olduğundan bölgede meydana gelen olaylara asla kayıtsız kalmayacaklarını da eklemiştir. Kruşçev ayrıca, Suriye'ye ülkenin kendi güvenliğini koruması amacıyla silah sattıklarını ve ekonomik antlaşmalar için de bir grup Sovyet teknik ekibinin Suriye'de olmasının dışında, Rusya'nın Suriye'ye asla müdahale etmediğini de eklemiştir. Bununla birlikte, Mısır'a da değinen Kruşçev, Mısır'ın ulusalcı fikirlere sahip bir ülke olduğunu, ama asla bir komünist ülke olmamasına rağmen Amerika Birleşik Devletleri tarafından Mısır'a müdahale edilmesinden rahatsızlık duyduğunu da belirtmiştir. Kruşçev ayrıca, Suriye'nin de kendi egemenliği altında olan diğer devletler gibi olması için Türkiye'yi kullanan Birleşik Devletler'in, Suriye ve Mısır gibi bağımsızlıklarını korumak için çaba harcayan bu ülkelere müdahalesine izin vermeyeceklerini ve sonuna kadar bu iki ülkeye destek olacaklarını da belirtmiştir.²³³

10 Ekim 1957 tarihli The New York Times'ın bir diğer haberinde ise, Sovyet lideri Kruşçev'in Türkiye'yi Orta Doğu bölgesi ve özellikle de Suriye konusunda açık açık tehdit ettiği görülmektedir. Hatta Kruşçev bu konuda, Sovyet Dışişleri Bakanı Bulganin tarafından kamuya açık bir şekilde paylaşılan, Türkiye Başbakanı Adnan Menderes'e açık bir tehdit içeren mesajının ciddiye alınmasını istemektedir. Kruşçev aksi takdirde, Orta Doğu'da meydana gelen savaşta çok kötü şeylerin olacağını da eklemiştir. Kruşçev ayrıca, Türkiye'yi Suriye'ye karşı kışkırtan Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Doğu'da savaş çıktığında coğrafi olarak çok uzakta olduğundan, fakat Türkiye'nin bundan çok zarar göreceğinden de bahsetmiştir. Kruşçev, Orta Doğu bölgesi için kendilerine yöneltilen suçlamalara da yanıt vermiştir. Buna göre Kruşçev, ülkesinin Suriye'ye silah satığını fakat, Suriye'de hiçbir Sovyet askerinin bulunmadığını ve Araplar'ın komünizme değil, milliyetçi duygulara yöneldiğini söylemiştir. Buna ilaveten Kruşçev ayrıca, Mısır lideri Cemal Abdül Nasır'ın

²³³ “Text of Khrushchev Interview on Wide Range of Issues Between East and West” , **The New York Times**, 10 Ekim 1957, s. 10.

milliyetçiliğe çok önem verdiğiinden ve ülkesindeki komünistleri hapishaneye attığından da bahsetmiştir.²³⁴

17 Ekim 1957 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda ise, Sovyetler'in Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri üzerinden Suriye konusu ile ilgili propaganda yaptığı anlatılmaktadır. Sovyet Rusya, 25 Haziran 1950 tarihinde başlayan Kuzey ve Güney Kore Savaşı'na müdahale eden Amerika Birleşik Devletleri'nin, şimdi de aynı şeyi Türkiye'nin Suriye'ye saldırması için baskı yaparak istemesinin anlaşılır olmadığını çünkü, dünyanın Doğu ve Batı Bloku olarak ikiye ayrılmasını Amerika Birleşik Devletleri ile birlikte anlaşarak yaptıklarını, fakat daha sonra Amerika Birleşik Devletleri'nin kendi payına düşen ile yetinmeyerek Doğu'dan da hak istemesi gibi daha birçok propagandalar yapmışlardır. The New York Times bu propagandaların doğru olmadığını yazmıştır.²³⁵

19 Ekim 1957 tarihli The New York Times ise, 11 Ekim tarihinde The New York Times'e röportaj veren Kruşçev'in Orta Doğu hakkındaki görüşlerine yer vermiştir. Türkiye'ye Suriye konusunda görüşmeler yapmak üzere Amerika Birleşik Devletleri tarafından gönderilen Orta Doğu Uzmanı Henderson, Türkiye'de Menderes, Kral Faysal ve Kral Hüseyin ile görüştüktan sonra Lübnan'a gidip orda da görüşmeler yapacaktır. Kruşçev bu görüşmelerin amacının Irak, Lübnan, Ürdün ve Türkiye'nin Suriye'ye karşı bir bahane ile savaş açmasını sağlamak olduğunu iddia etmiştir. Kruşev bu görüşmelerde, savaşı Türkiye'nin başlatmasının, daha sonra Arap devletlerinin ve İsrail'in destek vereceğinin de planlandığını iddia etmiştir. Ya da tam tersi Kruşçev, Suriye'ye karşı sınırda, Arap devletlerinin bir savaş başlatmasının planlandığını, Türkiye ve İsrail'in de sonradan savaşa gireceklerinin konuşulduğunu iddia etmiştir.²³⁶

23 Ekim 1957 tarihli The New York Times ise, Birleşmiş Milletler'de Suudi Arabistan'ın Suriye ile Türkiye arasındaki ilişkileri ılımlaştırmak için yapılan çabalarına Türkiye'nin olumlu yanıt verdiğiinden, hatta Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Suudi Arabistan'a gittiğinden bahsedilmektedir. Fakat, Birleşmiş

²³⁴ “*Russian Emphatic*”, **The New York Times**, 10 Ekim 1957, s. 1.

²³⁵ “*Bars A Sanctuary*”, **The New York Times**, 17 Ekim 1957, s. 1.

²³⁶ “*Experts From Soviet Statement Accusing the U.S. on Syria*”, **The New York Times**, 19 Ekim 1957, s. 3.

Milletler'in bu toplantısında çok daha önemli bir konu konuşulmuştur ki, o da şudur: Amerika Birleşik Devletleri, Suriye meselesinde İsrail'in yerine Türkiye'yi kullanmıştır, çünkü daha önceki vakalarda Arap Devletleri İsrail'e karşı birleşmelerdi. Toplantıda ayrıca, Sovyetler'in kuzey sınırında Türkiye'ye karşı asker tuttuğundan ve benzer bir şekilde Suriye'nin de sınırlarında asker tuttuğundan bahsedilmiştir. Fakat Türk temsilcisi, kendilerinin Suriye sınırında, Suriye'ye karşı asker tuttuklarının ise doğru olmadığını söylemiştir.²³⁷

24 Ekim 1957 tarihli The New York Times ise, Suriye ve Türkiye arasındaki iyice gerginleşen ilişkileri ele almıştır. Habere göre, Türkiye'nin Suriye sınırında asker bekletmesini Suriye yönetimi pek fazla ciddiye almamıştır. Onlara göre, Amerika Birleşik Devletleri'nin Doğu Akdeniz'e doğru altı savaş gemisini göndermesi asıl tehdittir. Türk tarafı ise, ilişkileri iyi tutmak için elinden geleni yapmış, hatta Dışişleri Bakanı Zorlu ve beraberinde iki yardımcısını Suudi Arabistan'a Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkilerin iyi yönde ilerlemesi için arabuluculuk yapması için göndermiştir. Ne yazık ki, bu görüşmelerden Suriye'nin tutumu dolayısıyla pek bir netice alınamamıştır.²³⁸

27 Ekim 1957 tarihli The New York Times'ın bir diğer haberinden anlaşıldığı üzere ise, Suudi Arabistan'ın Suriye ve Mısır'ı Türkiye ile barıştırmak için bir hayli çaba harcamasına rağmen, Mısır ve Suriye'nin bu durumu kabul etmediğine değinilmektedir. Suudi Arabistan basın organlarını kullanarak Türkiye ve Suriye arasında güzel haberler yayınlamış fakat, Suriye yönetimi başlangıçta bu duruma sıcak yaklaşmışken, sonradan emperyalist hedeflere hizmet eden bir ülke olarak gördükleri Türkiye ile anlaşmayı uygun bulmamıştır. Buna ilaveten, haberde ayrıca Suriye Ordusu'ndaki generallerin Sovyetler tarafından eğitilmiş olduklarına da değinilmiştir.²³⁹

28 Ekim 1957 tarihinde Harrison E. Salisbury tarafından The New York Times'e yazılan bir başka yazıda ise, Sovyet lideri Kruşçev'in Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye ve Suriye'yi savaşa sokacağına dair ve böylelikle bütün Orta

²³⁷ "Debate On Syria Suspended In U.N. To Led Saud Act", **The New York Times**, 23 Ekim 1957, s. 1.

²³⁸ "U.S. Air Inroads Charged By Syria", **The New York Times**, 24 Ekim 1957, s. 8.

²³⁹ "Cairo Ire At Saud Breaks Into Open", **The New York Times**, 27 Ekim 1957, s. 8.

Doğu'yu savaşa sürükleyeceğine dair elinde belgeler olduğunu ve bu belgeleri gazetelerde yayınlayacağını iddia eden bir konuşmasına yer verilmiştir.²⁴⁰

Yukarıda verilen örnekleri toplarsak eğer: Türkiye ve Suriye arasında 1957 tarihinde savaş durumuna varan bir gerginlik durumu olmuştur. Türkiye, Suriye ve Sovyet Rusya sınırlarında askeri yığınaklar yapmışlardır. Sovyet Rusya yönetimi, Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri tarafından desteklendiğini ve Suriye'ye savaş açacağını iddia etmiştir. Öyle görünüyor ki, bu durum karşısında Sovyet Rusya, Suriye'yi hem askeri hem de ekonomik olarak desteklemiştir. Ne var ki, ikinci bir Kore vakası olmadan bu gerginlik durumu atlatılmıştır. Fakat, yukarıdaki örneklerden birinde Sovyet lideri Kruşçev'in Amerika Birleşik Devletleri'ni protesto eden, fakat ilginç bir iddiası oldukça dikkat çekmektedir. Bu iddia ise şudur: İkinci Dünya Savaşı'nın sonucunda dünyanın Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Rusya tarafından Doğu ve Batı olarak ikiye paylaşılması ve daha sonrasında ise Amerika Birleşik Devletleri'nin Batı ile yetinmeyerek Doğu'ya da göz diktiği iddiasıdır. Kore Savaşı'na Amerika Birleşik Devletleri'nin müdahalesi, önceleri sadece Avrupa, Türkiye ve Yunanistan'a yapılan yardımların daha sonra Orta Doğu bölgesine de genişletilmesi, Amerika Birleşik Devletleri'nin doğuya yöneldiğini göstermektedir. Tabii, bu iddiayı The New York Times, Sovyetler'in Amerika Birleşik Devletleri'ne yönelik yaptığı bir propaganda olarak görmüş ve doğru olmadığını belirtmiştir. Türkiye ve Suriye arasındaki gerginliğin sebebi ise, Amerika Birleşik Devletleri tarafından kışkırtılan Türkiye'nin, Suriye'ye savaş açmasının istenmesidir, çünkü Sovyet Rusya Türkiye üzerinden Suriye ve Orta Doğu'ya girmek istemiştir. Türkiye buna asla izin vermemiştir. Fakat bu duruma yönelik tedbir almak için, Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Doğu Uzmanı, Türk Hükümeti temsilcileri ve Orta Doğu Devletleri temsilcileri arasında yapılan görüşmeler, Sovyet Rusya tarafından abartılarak, Türkiye'nin ve Orta Doğu Devletleri'nin Suriye'ye karşı kışkırtılarak savaş durumu yaratılmak istendiği olarak lanse edilmiştir. Tabii, az önce de belirtildiği gibi, Sovyet Rusya ise Suriye'yi desteklemek için askeri ve teknik destekler vermişlerdir.

²⁴⁰ “The Removal of Zhukov” , **The New York Times**, 28 Ekim 1957, s. 6.

III. BÖLÜM: 1957 SEÇİMLERİNDEN 27 MAYIS 1960 TARİHİNE KADAR OLAN SÜREÇ

2 Nisan 1957 tarihli The New York Times'ın bir haberinde, Orta Doğu ülkelerinin liderleri hakkında bazı önemli bilgiler verilmiştir. Bu haberde, Türkiye de bu Orta Doğu ülkeleri arasında gösterilmektedir. Bir Orta Doğu ülkesi lideri olan Adnan Menderes ile ilgili en dikkat çekici açıklama ise, Menderes'in Türkiye'ye otoriter yönetimi getirmekle suçlanmasıdır.²⁴¹ Benzeri bir suçlamayı İsmet İnönü yapmıştır. İsmet İnönü 1957 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yaptığı bir konuşmada, Demokrat Parti İktidarı'nın üniversite hocalarına baskı yaptığını söylemiştir. Öte yandan ise İnönü, 1948 yılında üniversite hocalarının iktidarı istediği kadar eleştirmelerine rağmen hiçbir şekilde görevlerinden uzaklaştırılmadıklarını belirtmiştir.²⁴²

21 Ekim 1957 tarihli The New York Times'da ise, İzmir Mitingi'nde konuşan Adnan Menderes, Sovyetlerin Türkiye'de Pazar günü yapılacak olan seçimlerde Türk halkının cumhuriyetçilere oy vermelerini istediklerini radyolardan bizzat duyurduklarını söylemiştir. Menderes, Cumhuriyet Halk Partililerin milliyetçi olduklarını, asla komünist olmadıklarını çok iyi bildiğini fakat, Sovyet Rusya'nın Türkiye'yi ikiye bölmek istediğini söylemiştir. Öte yandan Başbakan, seçimlerde Demokrat Parti'nin kesinlikle galip geleceğini de eklemiştir. Ülkenin ekonomik durumu ile ilgili olarak ise Başbakan, 1950 yılında Türkiye'de 250.000 olan otomobil sayısının şimdi sadece İstanbul'da 25.000'e ulaştığını söylemiştir. Başbakan ayrıca, ülkede o dönemde yaşanan kahve kıtlığı ile ilgili de, hükümetlerinin ülkede yedi tane kahve işletmecisi açtıklarını ve beş yıl içerisinde ülkede kahve üretiminin artacağını söylemiştir.²⁴³

²⁴¹ ‘‘Sketches of Some Outstanding Political Leaders of Nations in the Middle East’’, **The New York Times**, 2 Nisan 1957, s. 58.

²⁴² **Demokrasi İçin, 1958 Bütçe Müzakerelerinde C.H.P. Millet Vekillerinin Yaptıkları Tenkit ve Tekliflerden Özetler**, CHP Genel Sekreterliği Araştırma Dokümantasyon Bürosu, s. 30.

²⁴³ ‘‘Soviet Is Accused In Turk Campaign’’, **The New York Times**, 21 Ekim 1957, s. 3.

27 Ekim 1957 tarihindeki The New York Times ise, Türkiye'deki 1957 seçimlerine değinmiştir. Demokrat Parti'nin bundan önce 1954 seçimlerini yaptığından bahseden haberde, ayrıca 1957 seçimleri sürecinde Adnan Menderes'in basın özgürlüğüne, üniversitelerin, mahkemelerin ve muhalefetin özgürlüklerine müdahale ettiği için ülkede dikatator olarak ilan edildiğinden, 1957 tarihindeki enflasyondan, ithalat ve ihracat oranlarının düşüşünden, gıda tüketiminin azaldığından da bahsedilmektedir. Haberin sonunda tüm bunlara rağmen Orta Çağ'dan beri devam eden süreçte, Türkiye'nin 3. kez demokrasiyi tecrübe edecek olmasının çok önemli olduğunun altı çizilmektedir. Haberde ayrıca, seçimleri hangi parti kazanırsa kazansın, Türkiye'nin Nato üyeliğinin devam edeceğini, çünkü bunun Akdeniz'in savunulması için çok önemli olduğu belirtilmiştir. Yazıda, Türkiye'nin Sovyetler ile ilişkilerinin Sovyetlerin emperyalist amaçlarından dolayı kötü olduğundan da bahsedilmiştir.²⁴⁴

29 Ekim 1957 tarihinde The New York Times'e Joseph O. Haff tarafından özel olarak yazılan bir yazıda ise, Türkiye'deki seçim sonuçları değerlendirilmiştir. Demokrat Parti döneminde enflasyonun arttığından ve ihracat oranlarının azaldığından bahseden yazar, Türkiye Büyük Millet Meclisi'ndeki 610 sandalyeden 424 tanesini Demokrat Parti'nin, 170 tanesini Cumhuriyet Halk Partisi'nin kazandığını, 4 tanesini Millet Partisi'nin kazandığını ve Hürriyet Partisi'nin de yine 4 sandalye kazandığını yazmıştır.²⁴⁵ 29 Ekim 1957 tarihli The New York Times'in bir haberinde ise, benzeri bir şekilde Türkiye'deki 1957 seçimleri değerlendirilmiştir. Yazar, Türk halkının enflasyona, gıda tüketim zorluklarına, basına yapılan baskıya rağmen Menderes'i üçüncü kez iktidara getirerek otoriter bir yönetime destek verdiğini, fakat her şeye rağmen ülkede demokratik olarak seçimlerin yapılmasının devam etmesini ise iyi karşılamıştır. Yazar ayrıca, Türkiye'nin bütün gerçek sorunlarının iç politika sorunları olduğuna değinmekte, dış politika konusunda ise Suriye üzerinden Orta Doğu'ya geçmek isteyen Sovyet Rusya'nın Türkiye'yi her zaman Orta Doğu'ya ve Suriye'ye geçmek için açık kapı gibi görmesinin Türkiye'yi tehdit eden çok büyük bir Sovyet emperyalizmi olmasına rağmen, Türkler'in dış

²⁴⁴ "Election In Turkey" , **The New York Times**, 27 Ekim 1957, s. E8.

²⁴⁵ Joseph O. Haff, "Menderes Is Held Certain Of Rule" , **The New York Times**, 29 Ekim 1957, s. 3.

politika konusunda dışarıya karşı birlik içinde gözükmesinin önemine de değinmiştir.²⁴⁶

27 Ekim 1957 genel seçimlerinden sonra 4 Aralık'ta beşinci kez başbakan seçilen Adnan Menderes 4 Aralık'ta Hükümet Programını meclise sundu. Muhalafet ise bu programı incelemek üzere zaman istedi fakat, Demokrat Parti çoğunluğuna dayanarak aynı gün güvenoyu aldı.²⁴⁷ 26 Kasım 1957 tarihinde Joseph O. Haff tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Başbakan Adnan Menderes'in 1957 seçimleri sonucunda mecliste 5. kabinesini kurduğundan bahsedilmektedir. Yazar, kabinedeki bakanların isimlerini tek tek yazmıştır. Yazar, Başbakan Adnan Menderes'in danışmanlığından Dışişleri Bakanlığı'na atanan Fatih Rüşti Zorlu'nun, bundan sonraki seçimlerde de ülkenin en iyi dış işleri uzmanı olduğundan dolayı Dışişleri Bakanı olarak kalacağını umduklarını da eklemiştir. Bunun dışında, Hasan Polatkan Maliye Bakanı olarak, Lütfi Kırdar Sağlık Bakanı olarak, Endüstri Bakanı olarak Samet Ağaoğlu, sayısı 4'ten 3'e düşen Devlet Bakanları olarak ise Tevfik İleri, Muzaffer Kurbaoglu ve Emin Kalafat atanmışlardır. Böylelikle meclisteki bakan sayısı 20 tane olmuştur.²⁴⁸

Öte yandan, Türkiye'de 1957 seçimlerine Amerika Birleşik Devletleri'nden alınan yardımların kesilmesi sonucunda ekonominin dar boğaza doğru sürüklenmeye başlaması ile gidildiği bilinmektedir. Fakat, 1957 seçimleri için yurt gezilerinde konuşan Başbakan Menderes'in Erzurum'da yapmış olduğu seçim mitingi konuşmasından durumun farklı olduğu da anlaşılmaktadır. 1957 seçimleri için yurt gezileri ve mitingler düzenleyen Başbakan Adnan Menderes'in, Erzurum seçim mitinginde yaptığı konuşma ilgi çekici olması bakımından önemlidir. Başbakan Adnan Menderes'in Erzurum'da büyük ve coşkulu bir halk topluluğuna hitabı özetle şöyledir: Başbakan konuşmasında, 1957 seçimlerinin iktisadi ve siyasi buhrandan dolayı yapıldığını söyleyen muhalafetin bu konuda yalan propaganda yaptığını aksine, iktidara geldikleri yedi buçuk yıl gibi kısa bir sürede Halk Partisi'nden çok kötü bir şekilde aldıkları memleketi yaptıkları eserlerle baştan başa imar ettiklerini

²⁴⁶ "Turkey's Election", **The New York Times**, 29 Ekim 1957, s. 30.

²⁴⁷ Eroğlu, **a.g.e.**, s. 204-205.

²⁴⁸ Joseph O. Haff, "Menderes Names His Fifth Cabinet", **The New York Times**, 26 Kasım 1957, s. 6.

söylemiştir. Başbakan ayrıca, Erzurum'a gelmeden önce Afyon'da birtakım çimento vb. fabrikaların açılışını yaptığını da eklemiştir.²⁴⁹ Başbakan Menderes buna ilavaten, Halk Partisi'nden aldıklarında beş bin olan traktör sayısını altmış bine çıkardıklarını, kurmuş oldukları tesislerin nemalarının ise zamanla alınacağını da eklemiştir. Kendilerini diktatör olarak niteleyen muhalefete ise, hiçbir muhalefetin erken seçime gitmeyeceğini, bunun ancak gerçek demokrasilerde olduğu yanıtını vermiştir. Başbakan ayrıca, Erzurum'da Atatürk Üniversitesi'ni kurma planlarının iki yıl önce başladığını ve bu üniversitenin devam eden inşaat çalışmalarının tamamlanmasının zamanla olacağını belirtmiştir. Benzer bir şekilde Başbakan, Tortum Şelalesi'nden elektrik üretme projelerinin daha önceden planladığını, ancak Demokrat Parti iktidarının bu projeleri değerlendirip Tortum Şelalesi'nden elektrik ürettiklerini de eklemiştir.²⁵⁰ Erzurum mitinginde konuşan Başbakanı Adnan Menderes'in bu konuşmasından anlaşılacağı üzere 1957 seçimlerinin sebebi ekonomik buhran değildir. Başbakan Menderes ülkeyi baştan başa imar ettiklerini ve diktatör diye yaftalanmalarının da muhalefetin uydurması olduğunu, diktatör olan bir ülke de erken seçimlerin yapılmayacağını altını özellikle çizmiştir. Adnan Menderes'in yine kendi ifadesi ile "*Ağızlarına geleni söylüyorlar*" cümlesi bu konuyu en iyi özetleyen cümle olmuştur. Burada üzerinde durulması gereken konu ise, başbakanın ülkede ekonomik bir sıkıntı yokmuşçasına çok rahat bir şekilde konuşmasıdır ki, bu da seçim konuşması olmasına bağlanabilir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 1957-1958, 1959 ve 1960 yıllarına ait mali bütçelerin tartışıldığı görüşmelere genel olarak bakıldığında ise, Amerikan yardımlarının önemine değinen milletvekillerinin, Sovyet Rusya'yı bütçe görüşmeleri sırasında söz konusu bile etmedikleri görülmektedir. 1958 yılına kadar alınan Amerikan maddi yardımlarının 809 milyon dolar olduğunu ve bu miktarın serbest kurdaki karşılığının ise 10 milyar Türk lirasına denk geldiğini, ancak bu para yardımının Demokrat Parti tarafından istenilen ekonomik gelişmişlik düzeyini elde etmek için kullanılmadığını ileri süren muhalefet partisi Adana Milletvekili Kasım Gülek ayrıca, Amerikan yardımlarının Türkiye'ye gelmesini sağlayanların Halk

²⁴⁹ D. P.' nin Muhteşem Zaferi, Adnan Menderes'in 1957 Seçim Nutukları ile Paris Nato Konferansındaki Tarihi Hitabesi, 1958, s. 4-5.

²⁵⁰ D. P.' nin Muhteşem Zaferi, Adnan Menderes'in 1957 Seçim Nutukları ile Paris Nato Konferansındaki Tarihi Hitabesi, s. 12-16.

Partisi Hükümeti olduğunu ısrarla dile getirmiştir. Kasım Gülek konuşmasına şöyle devam etmiştir: 1947 yılında Amerikalılar'a Türkiye'ye yardım etmeleri için ülkeyi her anlamda tanıtanların kendileri olduğunu ve 1948 tarihinde ise Amerika ile ekonomik yardım konusunda antlaşma sağlayanların da yine kendileri olduklarının unutulmamasını belirtmiştir. Fakat bu yardımların, Demokrat Parti mensuplarınca istenilen düzeyde kullanılmaması muhalefet milletvekillerince eleştirilmiştir. Bununla birlikte, 1946 ile 1950 yıllarında Halk Partisi'nin çabaları sayesinde alınan bu Amerikan yardımlarının, 1950-1954 yılları arasında hizmet ettiğini, fakat 1957'den sonra ise ekonominin gerilediğini söyleyen muhalefet milletvekillerine karşı Başbakan Menderes ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan başta olmak üzere, iktidar partisi milletvekilleri ise konuya şöyle açıklık getirmişlerdir: Türkiye'nin Batılı ülkelerin kültürünü alırken bunu ekonomik olarak zayıf bir halde talep etmesinden dolayı, ülkenin 1950'ye kadar ki durumunun çok kötü bir tablo çizdiğini, 1950 tarihinden itibaren ise Demokrat Parti'nin ülkeyi kalkındırmak için yaptıklarını anlatarak bir nevi muhalefete de cevap vermişlerdir.²⁵¹ Mecliste 1957'den 1960 yılına kadar olan bütçe görüşmelerinde Amerika Birleşik Devletleri'nin önemine aşırı derecede vurgu yapan vekiller, Sovyet Rusya'yı söz konusu dahi etmemişlerdir. Şubat 1958 tarihinde, 1958 Mali Yılı Muvazenei Umumiye Kanunu Münasebetiyle konuşan Başbakan Adnan Menderes, 1930'da rejim buhranı yoktu, 1945'de rejim buhranı yoktu, 1946'da rejim buhranı yoktu da 1957 de mi rejim buhranı vardı. Şimdi efendim rejim buhranı var diyecekler bizler yok diyeceğiz demiştir.²⁵² Şubat 1958 tarihinde, 1958 Mali Yılı Muvazenei Umumiye Kanunu Münasebetiyle konuşan Başbakan Adnan Menderes ayrıca, 1950'de bankalarda bulunan mevduat toplamının 900 milyon olduğunu, bunun şu anda 7 milyara yaklaştığını açıklamıştır.²⁵³ Buna ilavaten, Şubat 1958 tarihinde, 1958 Mali Yılı Muvazenei Umumiye Kanunu Münasebetiyle konuşan Başbakan Menderes, 1949 yılında 900 milyon olan sanayi gelirlerinin 3 milyar 640 liraya ulaştığını 1956 ve 1957 senelerinde artışa bakarak anlayabilirsiniz demiştir. Başbakan aynı zamanda, 1956 yılına ait sanayi

²⁵¹ **Türk Parlamento Tarihi, TBMM-VIII. DÖNEM (1946-1950), Denetim Faaliyetleri ve Dış İlişkiler**, C.II, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2012, s. 231-579.

²⁵² Neziroğlu-Yılmaz-Efe, **a.g.e.**, C. 4, s. 838.

²⁵³ Neziroğlu-Yılmaz-Efe, **a.g.e.**, C. 4, s. 832.

gelişmelerini ise 1957 ve 1958 tarihlerine bakarak ne kadar büyük sıçramalar yapıldığını görebilirsiniz, demiştir.²⁵⁴

21 Ağustos 1958 tarihinde, Takipedilmekte Olan İktisadi Politikaya Dair Beyanat veren Başbakan Menderes, 1953 yılına kadar milli gelirin iyi olduğunu, 1953'ten sonra ise yok şöyle gidiyormuş da yok böyle gidiyormuş da laflarının birer uydurma ve safsata olduğunu söylemiştir. Başbakan bu konuda bir istatistik yaptırdığını ve 1950 senesinde 8-9 milyar civarında olan milli gelirin 1957 senesinde 12 milyar küsurata ulaştığını açıklamıştır. Başbakan şimdi bu hakikatlerin üzerinde yalan yanlış konuşmaların asla gerçeği yansıtmadığını, muhalefetin eğer bunu tam doğru öğrenmek istiyorsa, bir memuru gerekli makamlara verileri alması için göndermesini söylemiştir.²⁵⁵ 21 Ağustos 1958 tarihinde, Takipedilmekte Olan İktisadi Politikaya Dair Beyanat veren Başbakan Menderes kendilerine tepki gösterenlere karşı "Onlar ne derse desin biz doğru bildiğimiz yoldan ayrılmayacağız." diyerek izledikleri mali politikanın çok doğru olduğunu vurgulamıştır. Bununla beraber, alınan dış kredilerin Türkiye'nin gelişimi için kullanıldığını ve bunun sonucunda da çok mesafe kat ettiklerini söylemiştir. Başbakan ayrıca, Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın 100 milyon ya da 200 milyon dolar alınan dış kredilerle karınca adımlarıyla yürüyerek, Türkiye'nin medeni dünyada yer almasını ve gelişmesini beklemenin sadece bir aldatmaca olduğuna da aynen katıldığını ifade etmiştir.²⁵⁶

Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 11. Dönem İkinci Yasama Yılı'nın Açılış Konuşmasında Türkiye'deki bazı önemli konulara değinmiş ve diğer bütün konuların hükümet tarafından meclise sunulacağını söylemiştir. Bayar, mecliste değineceği konuları 3 kısma iktisadi, milli savunma ve dış politika konularına ayırmıştır. Cumhurbaşkanı Türkiye'nin sekiz yılda izlemiş olduğu iktisadi politikasından dolayı baya gelişme kat etmesinin sadece içeriden değil dışarıdan da takdirle karşılandığını söylemiştir. Bayar ayrıca, Türkiye'ye son üç ayda başta Amerika Birleşik Devletleri, Federal Batı Almanya, İngiltere ve Avrupa İktisadi İşbirliği'ne dahil ülkeler ile Uluslararası Para Fonu'ndan yapılan nakdi para

²⁵⁴ Neziroğlu-Yılmaz-Efe, **a.g.e.**, C. 4, s. 849.

²⁵⁵ Neziroğlu-Yılmaz-Efe, **a.g.e.**, C. 4, s. 881.

²⁵⁶ Neziroğlu-Yılmaz-Efe, **a.g.e.**, C. 4, s. 883.

yardımının 359 milyon dolara yakın olduğunu açıklamıştır. Buna ilaveten, cumhurbaşkanı uzun vadeli ödeme ile alınan 400 milyon dolarlık borç ile Amerika Birleşik Devletleri'nden alınan 252 milyon dolarlık yardımı da eklemiştir.²⁵⁷ Diğer yandan, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 1 Kasım 1958 tarihli On Birinci Dönem İkinci Yasama Yılı Birinci Celse'de konuşan Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Amerika Birleşik Devletleri ile olan ilişkilerinin çok iyi bir şekilde devam ettiğini ve bundan sonrada böyle devam edeceğini söylemiştir.²⁵⁸

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 1 Kasım 1959 tarihli On Birinci Dönem Üçüncü Yasama Yılı Birinci Celse'de konuşan Cumhurbaşkanı Celal Bayar, komünist ülkelerde meydana gelen olaylardan dolayı bütün dünyanın bir karışıklık içerisinde olduğunu fakat, Sovyet Rusya'nın Batı Dünyası ile ilişkileri düzeltmek için araya şahıslar sokmasının dünyanın huzuruna yönelik çok önemli bir gelişme olduğuna dikkat çekmiştir. Bayar ayrıca, Amerikan Başkanı'nın Sovyet Başvekili'ni ülkesine davet ettiğine ve bu davete gidecek olan Sovyet Başvekili'nin ise özellikle dünyanın silahsızlanması için çalışmaları gerektiğini vurgulamıştır. Bayar bu noktada, özellikle nükleer ve konvansiyonel silahların kullanılmamasına dikkat edilmesinin önemini vurgulamıştır. Cumhurbaşkanı, aynı zamanda tüm dünyada ancak silahsızlanma sayesinde huzurun sağlanabileceğini ve Türk Hükümeti'nin ancak huzurlu bir ortamda iktisadi meselelerine vakit ayırıp kendisini geliştirebileceğini söylemiştir.²⁵⁹

Başbakan Adnan Menderes ise mecliste 1950'den 1960 yılına kadar ki ekonomik gelişmenin ilerlemeler kaydettiğini söylemiştir. Buna göre, Şubat 1960 tarihli, 1960 Mali Yılı Muvazenei Umumiye Kanununun Kabulü Münasabetiyle konuşan Başbakan Menderes, 1950 yılından 1960 yılına kadar mükemmel bir ilerleme gösteren 1960 bütçesinin, 1950'den beri büyüyerek devam eden ve birbirine bağlanan altın bir zincirin devamı olduğunu vurgulamıştır. Başbakan 1960 bütçesinin 7,5 milyara yaklaşan hacmi ile daha önceki yıllara göre memlekete çok daha iyi hizmet etmek amacıyla çeşitli yatırımlar için kullanılacağını söylemiştir. Başbakan

²⁵⁷ Arslan, Zühtü, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM-XI. Dönem, Yasama Faaliyetleri (1957-1960)**, C.I, Ankara, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 25. 02. 2017, s. 38.

²⁵⁸ Yılmaz, **a.g.e. -1**, s. 270-271.

²⁵⁹ Yılmaz, **a.g.e. -1**, s. 284-285.

ayrıca, 1950'den 1960 senesine kadar olan sürede ekonominin altın zincirlerle bağlanarak birbirini takip ederek ilerlerken, Türkiye'yi baştan başa imar eden çalışmalar yaptıklarının da altını çizmiştir.²⁶⁰

Başbakan Adnan Menderes'in bu konuşması, yukarıda örnekleri verilen The New York Times'ın haberleri ile kıyaslandığında ise şunlar söylenebilir: Muhalefetin ve The New York Times'ın Türkiye'nin otoriterliğe kaydığını, ekonominin kötüye gittiğini, enflasyonun olduğunu, ülkede kıtlık yaşandığını vb. gibi şeyleri iddia ettikleri görülmektedir. Buna karşın, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes'in tam tersi şeyleri söyleyerek ülkenin çok iyi olduğunu söylemeleri tezat bir durum içermektedir.

1.Orta Doğu'da Domino Etkisi Yaratan Irak Darbesi

Haziran 1958 tarihinde Lübnan'da hükümeti düşürmeye yönelik ayaklanmalar başlamıştır. Bu ayaklanmaları bastıramayan Lübnan Hükümeti Amerika Birleşik Devletleri'nden yardım istedi. Amerika Birleşik Devletleri ise Irak Hükümeti'nden bu isyanları durdurması için Lübnan'a asker göndermesini istedi. Fakat bu askeri birlikler Lübnan'a gideceği yerde Bağdat'ta gerici hükümetin üzerine yürüdü. 14 Temmuz 1958 tarihinde Velihaht Prens Abdülilah ve Kral Faysal öldürülerek yerine General Abdülkerim Kasım Başbakan seçildi.²⁶¹ 1958 Irak askeri darbesi Türkiye tarafından, Sovyetlerin bölgede etkin duruma gelmek istemesinin bir örneği olarak algılanmıştır.²⁶²

Orta Doğu'da 1958'in ikinci yarısından itibaren, 14 Temmuz 1958 tarihinde Irak'ta meydana gelen hükümet darbesi, eş zamanlı olarak Lübnan'daki muhalefete sağlanan silah yardımı ve Ürdün'deki hükümete karşı bir suikast düzenlenmesi, açık

²⁶⁰ Neziroğlu-Yılmaz-Efe, **a.g.e.**, C. 4, s. 885-887.

²⁶¹ Yaşar Canatan, **Türk-İrak Münasebetleri (1926-1958)**, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996, s. 144-145.

²⁶² Vefa Kurban, **'1950-1960 Yıllarında Türkiye ile Sovyetler Birliği Arasındaki İlişkiler'**, **Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi**, C. XIV, No.28, (Bahar-2014), s.253-282.

bir şekilde gösterecektir ki, Orta Doğu Bölgesi'ne beynelmilel komünizm sızmaya başlamıştır. Irak'ta 14 Temmuz 1958'de meydana gelen hükümet darbesi bölgede adeta bir domino etkisi yapacak, Lübnan ve Ürdün gibi ülkelere de sıçrayacaktır. Lübnan Hükümeti, ülkenin hudutlarından kendisine şiddetli derecede saldıran muhalefete silah ulaştırılmasına karşın Amerika Birleşik Devletleri'nden yardım istemiştir. Amerika Birleşik Devletleri de Lübnan'ın bu talebine olumlu yanıt vererek bir grup Amerikan askerini Lübnan'a göndermiştir. Benzer bir şekilde, Ürdün Hükümeti de, hükümeti düşürmeye yönelik girişilen bir suikaste karşı İngiltere'den yardım talep etmiş ve İngiltere de Kıbrıs sınırlarındaki birtakım askerini Ürdün'e yollamıştır. İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri Lübnan ve Ürdün'e asker gönderirlerken, bunu Birleşmiş Milletler Kurulu'nda alınan kararlardan sonra yani, Birleşmiş Milletler'in de kanunlarına dayanarak yapmışlardır. Orta Doğu'da meydana gelen bu olaylar karşısında Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ise, Türkiye'nin Orta Doğu bölgesine beynelmilel komünizmin sızmasına asla kayıtsız kalamayacağını ve hatta Türk dış politikasının henüz bağımsızlığını kazanmış olan küçük devletlere yardım politikası üzerine kurulu olduğunu açıklamıştır. Zorlu, bölgede bağımsızlığını yeni kazanan bu devletlerin milli duygularından yararlanarak, yani Arap milliyetçiliğinden yararlanarak, bölgeyi kontrolü altına almak isteyen Sovyet Rusya'ya karşı Orta Doğu bölgesine Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'nin yardımlarını takdir ettiğini ve bu iki devletin Orta Doğu politikasını sonuna kadar desteklediğini de vurgulamıştır. Dışişleri Bakanı Zorlu ayrıca, bölgede Sovyet yayılmasının Türkiye'nin güvenliğini de tehdit ettiğini söylemiştir.²⁶³

15 Temmuz 1958 tarihinde The New York Times'e Sam Pope Brewer tarafından özel olarak yazılan bir yazıda ise, Irak'ta meydana gelen askeri darbeden sonra Türkiye, İran ve Pakistan'ın temsilcileri, Bağdat Paktı'nın çözülmesi gibi bir durumda Sovyet Rusya'ya karşı savunma sistemini nasıl devam ettirebileceklerini konuşmuşlardır. Tabii, bu üç devlet bunu konuşurlarken de, komunizme pek vurgu yapmamışlar, sadece savunma amaçlı görüşeceklerini belirtmişlerdir.²⁶⁴ Burada, bu

²⁶³ Arslan, **a.g.e.**, s. 287-302.

²⁶⁴ Some Pope Brewer, "Leaders of Three Baghdad Alliance Nations Meet in Ankara on Self-Preservation" , **The New York Times**, 15 Temmuz 1958, s. 6.

üç Bağdat Paktı Müttefikî'nin de Irak'taki darbeden dolayı bir korku politikasına kapıldığını söylenebilir.

26 Temmuz 1958 tarihinde The New York Times'e Jay Walz tarafından özel olarak yazılan bir başka yazıdan anlaşıldığı üzere ise, Irak'ta Kral Faysal'ın bir darbe ile düşürülmesinden sonra, Irak'ın Bağdat Paktı'ndan çekileceği düşünülmesine rağmen, Irak hala pakttan çekilmemiştir. Fakat, Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Bağdat Paktı'nı daha da güçlendirmek ve genişletmek için Paris ve Londra'ya görüşmelere gitmişlerdir. Ayrıca Bonn'a giden ikili, Batı Almanya ile Türkiye'ye kredi vermesi için görüşme yapmışlardır. Diğer yandan ise ikili, Londra'da Bağdat Paktı'nın geleceği hakkında görüşmeler yapmışlardır. Bu arada, Amerika Birleşik Devletleri Bağdat Paktı'na hiçbir zaman üye olmamasına rağmen, Sovyet Rusya ile güneyden komşu olduğu için Bağdat Paktı'na daha çok destek vereceğini açıklamıştır.²⁶⁵

26 Temmuz 1958 tarihinde C. L. Sulzberger tarafından The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise yazar, Adnan Menderes'in Londra'ya, Irak'ın Bağdat Paktı'ndan çıkması ile ilgili görüşmek üzere gittiğinden bahsetmektedir. Irak'ın Bağdat Paktı'ndan çıkmasının pakttın çözülmesine zemin hazırlayacak olması endişesini taşıyan Amerika Birleşik Devletleri Devlet Sekreteri Dulles, Orta Doğu bölgesini ilgilendiren konularda, özellikle de Bağdat Paktı ile ilgili bir konuda, Türkiye'ye danışmadan asla hareket etmeyeceklerini vurgulamıştır. Amerikan Devlet Sekreteri Dulles, Birleşik Arap Devleti ülkeleri olan Mısır ve Suriye'nin, Irak'ın Bağdat Paktı'ndan ayrılmasıyla Irak'ın, Sovyet Rusya ve Bulgaristan'ın, bir Nato üyesi olmasına rağmen Kıbrıs Meselesi'nden dolayı Yunanistan'ın, Türkiye'nin etrafını sardığını ve Türkiye'nin etrafının düşmanlarla sarıldığını da eklemiştir. Kruşçev ise, Orta Doğu ülkelerinin, buna Türkiye de dahil silahsızlanmasını istemektedir. Dulles Kruşçev'in şu iddiasının dünya kamuoyunu etkileyebileceğinden de korkmaktadır. Kruşçev'in iddiası ise şudur: Kruşçev ve Nasır'a göre, Kıbrıs

²⁶⁵ Jay Walz, "Lone Role "Unbelievable" , **The New York Times**, 26 Temmuz 1958, s. 4.

konusunu bahane eden Amerika Birleşik Devletleri'nin, Ürdün ve Süveyş'e asker çıkarmak istemesi çok tehlikelidir.²⁶⁶

3 Ağustos 1958 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Irak'ta meydana gelen darbeden sonra yeni gelen Irak Hükümeti'nin Batı ile ilişkilerini halen ılımlı bir şekilde devam ettirdiğinden bahsedilmektedir. Öte yandan, Lübnan yönetiminin Irak'ta darbe olmasını sağlayan Nasır'dan korktukları için, Amerika Birleşik Devletleri'nden Eisenhower Doktrini kapsamında yardım istemeleri önemlidir. Benzer bir şekilde, Ürdün yönetimi de, Nasır'ın Ürdün'de de Irak'takine benzer bir darbe yapacağını düşündüğünden dolayı, İngiliz yönetiminden destek istemiştir. Arap milliyetçiliği kapsamında, Orta Doğu'daki bütün Arap Devletleri'ni kendi yanına çekmek isteyen Nasır, Orta Doğu ve Amerika Birleşik Devletleri için adeta bir kabus olmuştur.²⁶⁷

10 Ekim 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda ise, Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağdat Paktı'na üye olmamasına rağmen bu pakta destek vermesinin önemine değindiği bir röportajına yer verilmiştir. Zorlu, Irak'ın Bağdat Paktı'ndan çıkma olasılığına rağmen, paktın geçen yıllara oranlara daha da güçlendiğini söylemiştir. Öte yandan, Birleşik Devletler Devlet Sekreteri Dulles ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağdat Paktı'nı destekleyerek hiçbir şey kaybetmeyeceğini dile getirmiştir.²⁶⁸ Burada şu görülmektedir: Irak askeri darbeden sonra Bağdat Paktı'ndan çekilme kararı almıştır. Öyle görünüyor ki, Irak devleti ya bir taraf tutmamaktadır, ya da gerçekten Sovyetlerin desteklediği darbe ile yönetime gelenler Batılı işbirliklerine karşı çıkmışlardır.

21 Aralık 1958 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Yunan Dışişleri Bakanı Evangelos Averoff-Tossizza, İngiltere Dışişleri Sekreteri Selwyn Lloyd ve Türk Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, 1955 tarihinden beri ilk kez birlikte toplanmıştır. Bu üç Nato ülkesi, Temmuz ayında Irak'ta meydana gelen darbeden sonra, Nato'nun güneybatı kanadının Sovyet tehditi altına girdiğini iyice

²⁶⁶ C. L. Sulzberger, "Foreign Affairs: The Moment for Dulles to Talk Turkey" , **The New York Times**, 26 Temmuz 1958, s. 14.

²⁶⁷ "Paths to Summit" , **The New York Times**, 3 Ağustos 1958, s. E1.

²⁶⁸ "Closer Link To U.S. Is Claimed By Turks" , **The New York Times**, 10 Ekim 1958, s. 7.

anlamışlardır. Irak'taki darbe ile birlikte, Yunanistan ve Türkiye Orta Doğu'da Sovyet tehditini aşırı derecede hissetmişlerdir. Bu sebeple, Türkiye ve Yunanistan, Kıbrıs meselesi hakkında iyimser bir tablo çizerek Orta Doğu'da birlik ve beraberlik içerisinde davranacaklarını belirtmişlerdir.²⁶⁹

12 Nisan 1959 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda ise, Irak'ta askeri darbeden sonra başa gelen Kral Abdülkerim Kasım başlangıçta Nasır'a yakınlaşmaya başlamışken fakat daha sonra, Nasır'ın Basra Körfezi merkezindeki petrolü elde etmek için Irak'ta ayaklanma çıkarması üzerine Abdülkerim Kasım Nasır'dan uzaklaşmaya başlamıştır. Buna ilaveten, Irak'ta anti-komünistler Kral Abdülkerim Kasım'ı askeri bir darbe yaparak indirmeyi planlamaktadırlar. Bunun üzerine, Kral Abdülkerim Kasım, Rusya'daki Kürtleri kendisini askeri olarak korumaları için Irak'a göndermelerini Sovyet Hükümeti'nden talep etmiştir. Rusya'daki Kürtler ise 1946 tarihinde Rusya'ya göç etmişlerdi. Rus Hükümeti ise, Irak Kralı'nı korumaları için bu Kürtleri gemilerle Rusya'dan Türkiye ve İran üzerinden Irak'a göndereceklerini ve kralı koruyacaklarını söylemişlerdir.²⁷⁰

9 Şubat 1959 tarihinde The New York Times'e Richard P. Hunts tarafından özel olarak yazılan bir yazıda ise, Irak'taki rejimin koalisyondan sosyalizme kaydığına değinilmektedir. Fakat, Irak aslında bir nevi tarafsız bir politika izleyecektir. Üstelik, Irak Hükümeti Nasır'ın Birleşik Arap Devleti'ne de karşıdır. Irak sosyalizme kaymaktadır, fakat aslında tarafsız kalacaktır.

19 Şubat 1959 tarihinde The New York Times'e yazılan bir başka yazıda ise, Amerikan Senatosu'nda konuşan Başkan Eisenhower, Türkiye Başbakanı Adnan Menderes'in uçak kazasından kurtulduğu için memnuniyetini belirtirken, öte yandan uçak kazasında ölenlerin ailelerine sabır dilemiştir. Amerikan Senatosu'nda konuşulan dış ilişkiler konusunda Orta Doğu bölgesi ile ilgili göze çarpan bir şey ise şudur: Irak'ta komünistlerin hızla yükselişe geçerek darbe ile gelen Kasım'ı indirmek

²⁶⁹ "Joint Approach To A Free Cyprus Is Seen By Greek", **The New York Times**, 21 Aralık 1958, s. J1.

²⁷⁰ "The World", **The New York Times**, 12 Nisan 1959, s. E1.

için çalışmaya başlamalarıdır. Bu durum Birleşik Devletleri oldukça endişelendirmiştir.²⁷¹

26 Nisan 1959 tarihinde The New York Times'e Richard P. Hunt tarafından özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Fatin Rüştü Zorlu'nun Irak lideri Abdülkerim Kasım'ın komünizme kaymayacağına dair bir açıklamasına da yer verilmiştir. Öte yandan, Sovyetler Süveyş Kanalı aracılığıyla Rusya'daki Kürtleri Irak'a göndererek Abdülkerim Kasım'a karşı planlanan darbe girişimini engellemeye destek vermişlerdir. Neticede, Abdül Selam Arif'in başı çektiği darbe girişimi başarısız olmuştur. Öte yandan, Abdülkerim Kasım ise, hiç te komünizme kayacak gibi durmuyordu.²⁷²

14 Temmuz 1958 tarihinde Irak'ta ve 27 Mayıs 1960 tarihinde Türkiye'de meydana gelen askeri darbelerde Sovyetlerin parmağının olup olmadığı şüphelidir. Sovyetlerin bu darbelerde etkili olduğu iddia edilmiştir. Sovyet Rusya Orta Doğu üzerindeki emellerini Mısır lideri Cemal Abdül Nasır'a para yardımı yaparak gerçekleştirmeyi planlamaktadır. Sovyetler Irak'ta askeri bir darbe yaptırarak Orta Doğu'da kendisine bağlı kukla rejimler oluşturmayı amaçlamışlardır. Sovyetler Irak Paketi'nin oluşmasını sağlayan Menderes'e de zamanı gelince sıra geleceğini basında duyurmuşlardır.²⁷³ Burada dikkat çeken ise, 27 Mayıs Askeri Darbesi'nin oluşmasını sağlayanlar arasında Sovyetlerin parmağının olup olmadığıdır. Bu konu oldukça şüpheli gözükmektedir.

²⁷¹ Richard P. Hunts, "Iraqi Regime Gets A Socialist Tinge" , **The New York Times**, 9 Şubat 1959, s. 3.

²⁷² Richard P. Hunt, "Communism In Iraq- Kasım Hold The Key" ,**The New York Times**, 26 Nisan 1959, s. E4.

²⁷³ Ahmet Gürkan, **50. Yıl 1919-1973, Cumhuriyet, Meclis, Hükümetler, Başkanlar, 27 Mayıs- 12 Mart**, Ankara, Güneş Matbaacılık T.A.Ş., 1973, s. 205-206.

2. Ürdün ve Lübnan'a Sıçrayan İsyanlar

2 Mart 1955 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda, Türkiye'nin Ürdün'e üç adet hafif askeri uçak yardımı yaptığından bahsedilmektedir. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Mustafa Kemal Atatürk'ün son dönemlerinde Kral Abdullah'ın Türkiye'yi ziyareti ile başlayan ilişkilerin, Kral Hüseyin'in geçen yaz Türkiye'yi ziyareti ile daha da güçlendiğini söylemiştir. Türkiye, Ürdünlü Bakan Şerif Abdülmecit Haydar'a bu yardımı Amerikan Elçisi Avra. M. Warren eşliğinde vermiştir. Bu yardımdaki amaç ise, Ürdün'ün Bağdat Paktı'na katılmasını sağlamaktır.²⁷⁴ 1955 tarihinde Türkiye Ürdün'ün de Bağdat Paktı'na katılması için askeri yardımlarını esirgememiştir.

Ürdün, Batı karşıtı bir tutuma sahip olmaya başlamış ve Mısır-Suriye'ye yanaşmıştır. Örneğin, 21 Ekim 1956 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda, Ürdün ile İsrail arasındaki sınır sorunlarına ve Süveyş Krizi'ne değinilmiştir. Ürdün ve İsrail arasındaki sınır savaşlarında birden fazla kişi hayatını kaybetmiştir. Örneğin, İsraili 4 arkeolog Ürdünlüler'in ateş açması sonucunda hayatını kaybetmiştir. İsrail ise, buna karşılık vererek 5 Ürdün askerini öldürmüştür. Daha sonra, İsrail 48 Ürdünlü'yü daha öldürmüştür. Ürdün bu konuyu Birleşmiş Milletler'e taşımıştır. New York'ta İsrail-Ürdün arasındaki sınır savaşları hakkındaki görüşmeler esnasında, konferansa katılan tüm devletler Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri de İsrail'i suçlu bulmuştur. İngiltere ise, daha öncesinde Birleşmiş Milletler'de Arap Devletleri ve İsrail arasında imzalanan 1948 Antlaşması'na göre Ürdün'deki üsleri korumak gerekçesiyle İsrail'i suçlamıştır. Ayrıca, İngiltere 1955 tarihinde kurulan Bağdat Paktı'na Ürdün'ü de çekmeyi istemiştir. Fakat, Bağdat Paktı ya da diğer adıyla Kuzey Sınırları Koruyan Devletlere, Güney Arap Devletleri Mısır, Suriye, Suudi Arabistan, Yemen gibi devletler karşı çıkmıştır, çünkü bu devletler Mısır öncülüğünde bir Arap Devleti kurmayı istiyorlardı. Irak ise Bağdat Paktı'na katılan tek Arap Devleti idi. Fakat, Ürdün'deki Batı karşıtı partiler, Batılılara karşı

²⁷⁴ “*Turks Give Jordan Aid: Present 3 Military Planes as Gesture of Amity*”, **The New York Times**, 2 Mart 1955, s. 5.

kazanımlar yapmak için çaba göstermeye başlamışlardı. Bu durum ise, Orta Doğu'da hem Batılılar'ın statüsünü tehlikeye sokacak hem de Orta Doğu bölgesindeki gerilimleri de bir hayli artıracaktı. Öte yandan, Süveyş Krizi konusu da New York'ta masaya yatırılmıştır. Bu konferansta öne sürülen Anglo-Fransız kararına göre, Süveyş Kanalı uluslararası bir statüye sahip olmalıdır görüşü, hem Mısır hem de Sovyet Rusya tarafından veto edilmiştir.²⁷⁵

Some Pope Brewer tarafından 28 Kasım 1956 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda ise, Adnan Menderes'in Orta Doğu ülkelerini ziyaretine değinilmiştir. Bu yazıya göre İran ise, Sovyetler'in Suriye ve Afganistan'da aşırı faaliyette olduğunu ifade etmiştir. Buna ilaveten, Ürdün'ün genç kralı Hüseyin de Mısır ve Suriye tarafına kaymaktadır. Suriye'ye Sovyet askeri ve teknik gücünün girmesi Türkiye'yi çok korkutmuştur. İran başta olmak üzere Suudi Arabistan ve Lübnan Amerika Birleşik Devletleri'nin Bağdat Paketi'nin ekonomik ve askeri olarak desteklemesine rağmen neden Bağdat Paketi'ne tam olarak üye olmadığını sormuşlardır?²⁷⁶

26 Nisan 1957 tarihli The New York Times'de ise Ürdün'ün Orta Doğu bölgesi için coğrafi olarak Türkiye kadar önemli olmamasına, Suudi Arabistan ve İran kadar zengin petrol yataklarına sahip olmamasına rağmen fakat, bağımsız bir ülke olması ve Suriye ve Mısır ile anlaşarak Sovyet komünizmine kapı aralamasına karşı alınan tedbirlere değinilmektedir. Birleşik Devletler, Ürdün'ün birleşmesinin ve barış içerisinde yaşamını sürdürmesinin bölgenin huzuru için önemli olduğunu altını çizmiştir. Fakat, Ürdün Kralı Hüseyin Moskova ile anlaşmaya doğru gitmeye başlamıştır. Bölgeye Ürdün, Suriye, Mısır ve Moskova yakınlaşmasından yayılacak olan, emperyalist gayeler taşıyan komünist ideolojinin girmesine karşı, Amerika Birleşik Devletleri ise Truman Doktrini, Bağdat Paketi ve Eisenhower Doktrini'ni ortaya çıkarmıştır.²⁷⁷

Jay Walz isimli bir yazar tarafından 22 Mayıs 1958 tarihinde, The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıdan anlaşıldığı üzere Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü

²⁷⁵ "The World" , **The New York Times**, 21 Ekim 1956, s. 194.

²⁷⁶ Some Pope Brewer, "Iran Wants U.S. In Baghdad Pact" , **The New York Times**, 28 Kasım 1956, s. 17.

²⁷⁷ "The Defense Of Jordan" , **The New York Times**, 26 Nisan 1957, s. 24.

Zorlu, verdiği bir röportajında yeni yapılan seçimler sonucunda başa gelen yeni Yunan Hükümeti'nin Kıbrıs Adası'nın bölünme fikrine yeşil ışık yakmalarının önemine değinmiştir. Bununla birlikte Dışişleri Bakanı Zorlu, Doğu Akdeniz'de meydana gelen bir diğer önemli konu olan Lübnan Krizi meselesine Türkiye'nin Amerika Birleşik Devletleri'nden daha çok yardım edeceğini de eklemiştir.²⁷⁸ Doğu Akdeniz'de meydana gelen iki önemli olaydan Kıbrıs Meselesi ve Lübnan'da meydana gelen ve yönetimi devirmeye yönelik muhalafetin yaptığı baskının uluslararası arenada yarattığı kriz, Orta Doğu bölgesinin güvenliğini de tehdit eden en önemli gündem konusu olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri Lübnan Krizi'ni desteklemek için askeri yardım gönderirken, Kıbrıs Meselesi'ni ise Birleşmiş Milletler toplantılarından izlemiştir.

Suriye Krizi ile ilgili olarak Lübnan'ın görüşleri de alınmıştır. 2 Eylül 1957 tarihinde The New York Times'e Sam Pope Brewer tarafından yazılan bir haberde, Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Doğu Uzmanı Henderson'un Lübnan'a gitmesinden bahsedilmektedir. Lübnan Yönetimi Birleşik Devletler'in kendilerini Suriye'ye karşı savaş açmaları konusunda zorlayacaklarından bir hayli korkmaktadır. Henderson, Lübnan'dan sonra tekrar Türkiye'ye Başbakan Menderes ile görüşmeye gidecektir. Tüm bu görüşmeler sonucunda ise, pek fazla korkulacak bir şey olmadığı gözükmektedir.²⁷⁹

Sam Pope Brewer isimli bir yazar tarafından 8 Temmuz 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan benzeri bir yazıda ise, Lübnan'daki isyan sebebiyle, 4 Bağdat Paktı ülkesinin İstanbul'da Lübnan lideri Şamil Şamon'a destek vermek için yapmış olduğu görüşmelere değinilmiştir. İran, Irak, Pakistan ve Türkiye, Bağdat Paktı toplantısını bile beklemeden Lübnan'da meydana gelen bu konu üzerinde tartışmışlardır. Özellikle Türkiye, bölgede Cemal Abdül Nasır'ın Suriye'yi de yanına alarak büyümesine karşı önlemlerini bir hayli sıkı tutmaktadır. Bu dört ülke Mısır ve Suriye'den, Irak-Ürdün Federasyonu'nun kurulmasını desteklemelerini istemiştir. Bununla birlikte, Lübnan'daki bu isyana Amerika

²⁷⁸ Jay Walz, "Cyprus Partition Vital, Turk Says" , **The New York Times**, 22 Mayıs 1958, s. 6.

²⁷⁹ Some Pope Brewer, "Lebanon Fears U.S. Action: Henderson Back in Turkey" , **The New York Times**, 2 Eylül 1957, s. 3.

Birleşik Devletleri de Akdeniz üzerinden savaş gemileri göndererek destek vermiştir.²⁸⁰

16 Temmuz 1958 tarihinde Jay Walz tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin Lübnan Hükümeti'nin isteği üzerine bu devlete gemilerle askeri malzeme yardımını, Türk denizlerini kullanarak yaptığını Türk Hükümeti'nin onayladığından bahsedilmektedir. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin Lübnan'a bu yardımının, komünist ya da komünizm kontrolü altındaki ülkelerin tehdit ettiği ülke veya gruplara, Eisenhower Doktrini kapsamında yapıldığını belirtmiştir. Öte yandan, Dışişleri Bakanı Zorlu, Türkiye'nin Lübnan'a bu gemiler aracılığıyla askeri yardım yaptığı iddialarının ise yalan olduğunu söylemiştir.²⁸¹

17 Temmuz 1958 tarihinde Jay Walz isimli bir yazar tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin 1954 yılında kurulan Bağdat Paktı'na üye olmamasına karşın, Lübnan sularına savaş gemileri göndermesi Arap Devletleri tarafından eleştirilmiştir. Türkiye, İran ve Pakistan ise birer Bağdat Paktı üyesi olarak Birleşik Devletler'in Bağdat Paktı'na üye olmamasına rağmen bu pakt dahilinde hareket ediyor gibi gösterilmesine önderlik etmişlerdir.²⁸² Gerçekten de en başından beri, Amerika Birleşik Devletleri Bağdat Paktı'na girmediği için, özellikle Orta Doğu'daki Arap Devletleri tarafından bir hayli eleştirilmiştir. Amerika Birleşik Devletleri'nin ise bu suçlamaya karşın, her zaman haklı bir nedeni bulunmaktaydı. O da şudur: Bilindiği gibi Mısır lideri Cemal Abdül Nasır, Birleşik Devletleri Orta Doğu'da İngiltere'nin bıraktığı boşluğu dolduran ve emperyalist amaçlar güden bir ülke olarak görmekteydi. Birleşik Devletler Senatosu da bu gibi söylemlere prim vermemek için Bağdat Paktı'na üye olmamış ancak, yine de bölgeye müdahale etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri Orta Doğu'ya bu gibi müdahaleleri ise genelde, Eisenhower Doktrini adı altındaki yardımlar ile yapma fırsatı bulmuştur.

²⁸⁰ Some Pope Brewer, "4 Baghdad Pact Countries Said to Support Chamoun" , **The New York Times**, 8 Temmuz 1958, s. 1.

²⁸¹ Jay Walz, "Turkey Approves Marines' Landing" , **The New York Times**, 16 Temmuz 1958, s. 9.

²⁸² Jay Walz, "3 Moslem Lands Back Marine Role" , **The New York Times**, 17 Temmuz 1958, s. 7.

Lübnan ve Ürdün Krizleri'ni The New York Times'in haberlerinden daha net bir şekilde toplamak gerekirse eğer: 3 Ağustos 1958 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda, Irak'ta meydana gelen darbeden sonra yeni gelen Irak Hükümeti'nin Batı ile ilişkilerini halen ılımlı bir şekilde devam ettirdiğinden bahsedilmektedir. Öte yandan, Lübnan Yönetimi'nin Irak'ta darbe olmasını sağlayan Nasır'dan korktukları için, Amerika Birleşik Devletleri'nden Eisenhower Doktrini kapsamında yardım istemeleri önemlidir. Benzer bir şekilde Ürdün Yönetimi de, Nasır'ın Ürdün'de de Irak'takine benzer bir darbe yapacağını düşündüğünden dolayı İngiliz yönetiminden destek istemiştir. Arap milliyetçiliği kapsamında bütün Orta Doğu'daki Arap Devletleri'ni kendi yanına çekmek isteyen Nasır, Orta Doğu ve Amerika Birleşik Devletleri için adeta bir kabus olmuştur.²⁸³

13 Ağustos 1958 tarihinde The New York Times'e Lindesay Parrott isimli bir yazar tarafından yazılan bir yazıdan anlaşılacağı üzere ise, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri Cemal Abdül Nasır'ın Birleşik Arap Devleti'ne karşı, Lübnan ve Ürdün'ü daha çok finanse edeceklerini duyurmuşlardır. Ayrıca, Birleşmiş Milletler'de komünistlere karşı çok önemli ve büyük bir grup olan Asyalı-Afrikalı grubu oluşturulmuştur.²⁸⁴

16 Ağustos 1958 tarihinde The New York Times'e Lindesay Parrott isimli yazar tarafından yazılan bir diğer yazıda ise, Birleşmiş Milletler toplantısında Japon Dışişleri Başkanı Aiichiro Fujiyama ve Sovyet Dışişleri Bakanı Andrei Gromyko Lübnan ve Ürdün'den Amerikan ve İngiliz askerlerinin çekilmesini istemişlerdir. İran ise, Arap Devletleri'nin negatif bir Arap milliyetçiliği izlemelerinin bölgeye aşırı derecede zararlı etkiler yaptığını vurgulamıştır. Türk Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ise, Amerikan temsilcisinin Eisenhower Doktrini hakkındaki açıklamalarını alkışlamıştır. Türk Hükümeti'ne göre, Amerika Birleşik Devletleri Orta Doğu'da çok iyi bir politika izlemektedir.²⁸⁵

²⁸³“*Paths to Summit*”, **The New York Times**, 3 Ağustos 1958, s. E1.

²⁸⁴ Lindesay Parrot, “*Ministers Stress Easing of Tension*”, **The New York Times**, 13 Ağustos 1958, s. 1.

²⁸⁵ Lindesay Parrott, “*Iran Tells Arabs 'Negative' Policy May Defeat Them*”, **The New York Times**, 16 Ağustos 1958, s. 1.

16 Ağustos 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Birleşmiş Milletler Meclisi'nde Amerikan ve İngiliz askerlerinin bir an önce Lübnan ve Ürdün'den çekilmeleri gerektiği tartışılmıştır. Bu görüşmeler kapsamında, Japon temsilcisi, Lübnan ve Ürdün'de bulunan Amerikan ve İngiliz askerlerinin, bağımsızlığını yeni kazanan bu devletler açısından çok kötü bir görüntü çizdiğinden dolayı derhal bu ülkeleri terk etmeleri gerektiğini ısrarla vurgulamıştır. Bu görüşmelerde, Türk Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ise, Türkiye'nin amacının asla Orta Doğu ülkelerinin iç işlerine karışmak olmadığını, aksine bağımsızlığını henüz kazanan bu devletlere en iyi yardımın Amerikan ve İngiliz askerlerinin Lübnan ve Ürdün'den çekilmeleri olduğunun altını çizmiştir.²⁸⁶

3. Türkiye'ye Yapılan Amerikan ve Batı Yardımlarının Kıyaslanması

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'nin dış ticaretinde Almanya'dan doğan boşluğu Amerika Birleşik Devletleri doldurmuştur. Nitekim bu dönemde, Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra Batı ile dış ticaret daha ağırlıktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nden sonra gelen İngiltere ile ithalat yüzde onyediyken ihracat yüzde onikidir. Sonrasında bunu İtalya takip etmektedir.²⁸⁷

Demokrat Parti Hükümeti'nin ilk dört yılındaki ithalat ve ihracat oranlarına bakarak, Türkiye'nin en çok ticaret yaptığı ülkeler karşılaştırıldığında, 1950'den 1953 tarihine kadar olan ithalat ve ihracat oranlarında Sovyet Rusya'nın adının tam olarak değil de dolaylı olarak geçtiği tahmin edilebilir. Şimdi, genelde Atatürk'ün ölümünden 1953 yılına kadar olan ithalat ve ihracat oranlarına bakarak, Demokrat Parti İktidarı'nın ilk yılları olan 1950'den 1953'e kadar dünya ülkeleri ile olan ithalat ve ihracat oranlarını karşılaştırsak eğer: 1938'de Türkiye'nin ihracatı 51.766.785 dolar iken, ithalatı 53.513.214 dolar idi. Bu durum 1948 tarihinde ihracatta 195.000.000 milyon dolar, ithalatta ise 270.000.000 milyon dolar idi. 1953 tarihinde

²⁸⁶ “*Experts From United Nations Assembly Debate on the Middle East Situation*” , **The New York Times**, 16 Ağustos 1958, s. 4.

²⁸⁷ **The New Turkey**, s. 38-42.

ise Türkiye'nin ihracatı 396.071.500 dolar, ithalatı ise 532.571.428 dolar idi. Türkiye'nin en çok ihracat yaptığı ülkelerin başında ise % 20.3 ile Amerika Birleşik Devletleri ilk sırayı alırken, onu %15.3 ile Batı Almanya, %13.2 ile İtalya, % 6.9 ile İngiltere takip ediyordu. Türkiye'nin 1953 tarihinde Avrupa'nın geri kalanı ile ihracatı % 28.3, diğer ülkeler ile ihracatı % 8.3, Asya kıtası ülkeleri ile % 7.6 idi. Amerika Birleşik Devletleri'ne Türkiye'nin en çok ihraç ettiği ürünlerin başında tütün, kurutulmuş meyve, krom, bakır vb. gelmekteydi. 1953 tarihinde Türkiye'nin ithalat oranlarına bakıldığında ise Batı Almanya % 20.9 ile ilk sırayı çekerken, onu İngiltere %13.7'lik bir oranla takip etmiştir. Amerika Birleşik Devletleri ithalatta % 11.3'lük bir orana sahipken, İtalya % 7.1, Asya kıtası ülkeleri ise % 1.8 oranına sahipti. Türkiye Avrupa'nın geri kalanı ile ithalatta % 26.8'lik bir orana sahipken, diğer ülkeler ile %18.4'lük bir ithalat oranına sahipti. Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'ndan önce ithalat ve ihracatta Avrupa'ya bağımlı idi, fakat İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise Amerika Birleşik Devletleri ithalat ve ihracatta başlıca rol oynamaya başladı. Özellikle, şiddetli derecede makineleşmeye duyulan ihtiyaçtan dolayı ithalatın başında araç ve lastik alımı gelirken, bunun yanı sıra demir, çelik, yün tekstili ve petrol gelmekteydi.²⁸⁸

Şimdi de, 1950'den 1955 tarihine kadar olan dönemde Demokrat Parti Hükümeti'nin dış ticaret miktarlarına bakarsak eğer: Türkiye'nin 1950 tarihindeki ithalatı 286.000.000 milyon dolar iken, ihracatı 264.000.000 milyon dolar, 1952 tarihindeki ithalatı 402.000.000 milyon dolar iken, ihracatı 363.000.000 milyon dolar, 1953 yılındaki ithalatı 553.000.000 milyon dolar, ihracatı ise 396.000.000 milyon dolar, 1954 yılındaki ithalatı 478.000.000 milyon dolar iken, ihracatı 335.000.000 milyon dolar, 1955 yılındaki ithalatı 498.000.000 milyon dolar, ihracatı ise 313.000.000 milyon dolardı. 1955 tarihinde, 48.65 milyon dolar ile Amerika Birleşik Devletleri ihracatta ikinci sırada yer alırken, bu oran ithalatta 111.29 milyon dolar ile birinci sırada Amerika Birleşik Devletleri'nindi. Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa ve Belçika gibi Avrupa Devletleri Türkiye'nin ihracat ve ithalatında önde gelen Avrupa ülkelerinden iken, diğer dünya ülkelerinin payı ihracatta 138.90 milyon

²⁸⁸ **Facts on Turkey**, New York, 1954, Erişim Adresi: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all>, 25. 02. 2017, s. 23-25.

dolar, ithalatta ise 206.89 milyon dolardı.²⁸⁹ Türkiye'nin dış ticaret bilgilerinin verildiği bu tür kitaplarda özel olarak Sovyet Rusya ile kesin bir oran verilmemesi dikkat çekicidir.

Türkiye 1958 tarihinde ithalatın % 40 azalması ve doların Türk lirası karşısında 2.2 misli büyümesi sebebiyle 4 Ağustos Kararları'nı çıkarmıştır. Bu kararlar çerçevesinde, 1953'ten itibaren dış ticarete alınmaya başlayan sınırlandırmalar ve korumacı yöntemler bırakılmaya başlanmış, Milli Korunma Kanunu fiilen durdurulmuş ve dış ticarete giderek bir serbestlik oluşmaya başlamıştır. 4 Ağustos Kararları'nın sağladığı bu şeyler karşılığında ise, başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Türkiye'nin 600 milyon dolar olan borcunu geciktirmesine ses çıkarmamışlar, üstüne 359 milyon dolar kredi verecekleri sözünü vermişlerdir.²⁹⁰

1958 tarihinde Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 11. Dönem İkinci Yasama Yılı'nın Açılış Konuşmasında Türkiye'deki bazı önemli konulara değinmiş ve diğer bütün konuların hükümet tarafından meclise sunulacağını söylemiştir. Bayar mecliste değineceği konuları 3 kısma iktisadi, milli savunma ve dış politika konularına ayırmıştır. Cumhurbaşkanı, Türkiye'nin sekiz yılda izlemiş olduğu iktisadi politikasından dolayı oldukça gelişme kat etmesinin sadece içeriden değil, dışarıdan da takdirle karşılandığını söylemiştir. Bayar ayrıca, Türkiye'ye son üç ayda başta Amerika Birleşik Devletleri, Federal Batı Almanya, İngiltere ve Avrupa İktisadi İşbirliği'ne dahil ülkeler ile Uluslararası Para Fonu'ndan yapılan nakdi para yardımının 359 milyon dolara yakın olduğunu açıklamıştır.²⁹¹

1 Kasım 1959 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 3. Yasama Yılı'nın Açılışında son kez konuşan Cumhurbaşkanı Celal Bayar, konuşmasını yine 3 bölüme ayırmıştır. Bunlar iktisadi konular, milli savunma ve dış politika konularıdır. Cumhurbaşkanı konuşmasında, ekonominin iyi gidişatı sayesinde halkın refaha kavuştuğundan, sağlık, eğitim gibi konulardaki ilerlemelerden bahsetmiştir. Öte

²⁸⁹ **Facts on Turkey**, New York, 1956, Erişim Adresi: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all>, 25. 02. 2017, s. 28-29.

²⁹⁰ Boratav, **a.g.e.**, s. 13.

²⁹¹ Arslan, **a.g.e.**, s. 38.

yandan, Cumhurbaşkanı Bayar, Türkiye'nin Avrupa Ortak Pazar Topluluğu'na katılma kararı almasının önemine de değinmiştir. Cumhurbaşkanı, mecliste alınan bu kararın Türkiye'nin sanayisine ve zirai sistemine çok büyük katkılarda bulunacağını vurgulamıştır. Türkiye Amerikan yardımları sayesinde, cumhuriyet tarihinin hiçbir evresinde görülmemiş gelişmiş yollara sahip olmuştur. Türkiye'de yolların yapımı ile birlikte ise, otomobil ve gaza ihtiyaç duyulmuştur. Aynı zamanda araç motorlarına ve tüm bunları geliştirmek için de eğitilmiş kişilere ihtiyaç duyulmuştur.²⁹²

Yukarıdaki örneklerden anlaşılacağı üzere, Avrupa Ülkeleri Türkiye'nin dış ticaretinde birinci sırayı almıştır. Fakat, Birinci Dünya Savaşı ve ardından İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa Kıtasını ekonomik olarak çökertmeye başlamasıyla birlikte, özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'nin ticaretinde birinci sırayı almıştır. Fakat bu, ekonomik ve maddi yardımlar konusunda pek görülmemektedir. Çünkü çoğu zaman, Avrupa Ülkeleri Türkiye'ye Amerika Birleşik Devletleri'nden daha çok yardım yapmışlardır. Şimdi de, The New York Times Gazetesi'nin gözünden kronolojik sıralama ile Türkiye'ye yapılan Amerika Birleşik Devletleri ve Batı Avrupa yardımlarını kıyaslırsak eğer şunlar görülmektedir:

21 Mart 1954 tarihinde Welles Hangen tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda, Türkiye'nin Kalkınma ve Gelişme Bankası'nın şubesini kapattığından ve bu bankanın başkanı ve aynı zamanda Hollanda Maliye Bakanı olan Pieter Liefinck'in yarın Ankara'yı terk edeceğine değinilmiştir. Bunun sebebi ise, Kalkınma ve Gelişme Bankası'nın gelişmekte olan ülkelere yardım etmek amaçlı açılmasına rağmen, Türkiye'ye istenilen düzeyde yardım yapmamasıdır. Örneğin, Hollanda'ya 225.000.000 dolarlık borç veren banka, Türkiye'ye 60.000.000 milyondan daha az bir yardım yapmıştır. Gediz Nehri'nden çok amaçlı hidroelektrik elde etmek için 25.000.000 dolarlık bir yardım isteyen Celal Bayar'ın isteği de reddedilmiştir. Bu duruma çok kızan Cumhurbaşkanı Bayar, artık yabancı uzman gözetiminde hiçbir şey yapmayacaklarını belirtmiştir. Türkiye'nin limanlarını geliştirmek için 12,500.000 milyon liralık yardım yapılması gerekirken 3.800.000

²⁹² **The Report of The Turkish National Commission on Education**, 1960, s. 38-39.

dolarlık bir yardım yapılmıştır. Bu ve buna benzer sorunlardan dolayı Kalkınma ve Gelişim Bankası'nın artık Türkiye'ye pek fazla yardım yapmayacağı tahmin edilmektedir. Fakat, Washington'da bu konuda yapılan görüşmelerden anlaşıldığı kadarıyla Kalkınma ve Gelişim Bankası Türkiye'ye hala yardım yapabilecektir.²⁹³

1 Haziran 1954 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Başbakan Adnan Menderes ve beraberinde Başbakan Yardımcısı Fatin Rüştü Zorlu, Savunma Bakanı Ethem Menderes, Genel Kurmay Bakanı Nurettin Baransel, Dışişleri Bakanlığı Sekreterliği'nden Nuri Birgi ve 4 ekonomi danışmanının Amerika Birleşik Devletleri'ne yaptığı ziyarete değinilmiştir. Başbakan Menderes'e Idlewid Havaalanı'nda bu ziyaretin amacının ne olduğu sorulmuş, Adnan Menderes ise, Başkan Eisenhower'ı ziyaret amaçlı bir gezi olduğunu belirtmiştir. Fakat anlaşılan o ki, Başbakan biraz daha detaya inecek olsa bu ziyaretin ekonomik ve güvenlik amaçlı görüşmeler için olduğu ortaya çıkacaktır.²⁹⁴

2 Haziran 1954 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Başbakan Adnan Menderes ve beraberindeki heyetin Amerika Birleşik Devletleri'ne yaptığı ziyaretin içeriğine değinilmiştir. Bu görüşmelerden gazeteye aktarılan kesitler ise şöyledir: Demokrat Parti 1954 seçimlerini kazanmıştır ve diğer seçim dönemine kadar rahattır. Amerika Birleşik Devletleri 1947'den beri Türkiye'yi desteklemiştir. Bu sayede Türkiye, 1949'dan itibaren dünyanın en büyük dördüncü buğday üreten ülkesi olmuştur. Öte yandan, en son mali yılında Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'ye 76.000.000 dolarlık yardım yapmıştır. Bununla birlikte, bu süreç boyunca²⁹⁵ İngiltere, Fransa, İtalya ve Batı Almanya da Türkiye'ye yaklaşık 500.000.000 dolarlık ekonomik yardım yapmışlardır.²⁹⁶

6 Haziran 1954 tarihinde The New York Times'e Dana Adam Schmidt tarafından özel olarak yazılan bir yazıda ise, Adnan Menderes'in Amerika Birleşik Devletleri'ni ziyareti kapsamında elde ettiği askeri ve ekonomik yardımlardan bahsedilmiştir. Bu görüşmeler kapsamında, Türkiye'ye 200.000.000 dolarlık askeri

²⁹³ Welles Hangen, "World Bank Staff Ousted By Turkey" , **The New York Times**, 21 Mart 1954, s. 1.

²⁹⁴ "Premier of Turkey Arrives for Talks" , **The New York Times**, 1 Haziran 1954, s. 16.

²⁹⁵ 1947'den beri olan süreç.

²⁹⁶ "Turkish Premier Here To Push Aid" , **The New YorkTimes**, 2 Haziran 1954, s. 8.

para yardımı ve 500.000.000 dolar para değerinde de uçak ve tank yardımı yapılacağına karar verilmiştir. Türk tarafı ise, Yugoslavya'yı Balkan İttifakı'na çekmek için uğraştığını ve Balkan İttifakı'nın ise Kuzey Atlantik Paktı ile koordineli çalışacağını belirtmiştir. Öte yandan, Başbakan Adnan Menderes, Türkiye ve Pakistan arasında imza edilen Bağdat Paktı'na Irak ve İran'ın girmesi için de çaba harcadıklarını ve bu iki ülkenin Bağdat Paktı'na gireceklerinden umutlu olduğunu söylemiştir. Askeri yardım konusunda başarı sağlayan Türkiye, ekonomik yardım konusunda başarılı olamamıştır. Uzmanların Başbakan Menderes'e tavsiyesi üzerine 300.000.000 dolarlık bir kredi isteyen Menderes'e, Amerika Birleşik Devletleri yetkilileri tarafından 1955 mali yılı için sadece 70.000.000 dolarlık bir yardım yapılacağı söylenmiştir. Bu miktar, geçen yılki 76.000.000 dolar olan Amerikan yardımından 6.000.000 dolar daha azdı. Bu görüşmelerde, Avrupa Ekonomik Konseyi Organizyonu'nu oluşturan ülkelerin Türkiye'ye Amerika Birleşik Devletleri'nden daha fazla ekonomik kredi verdikleri ortaya çıkmıştır. Avrupa Ekonomik Konseyi ülkeleri olan İngiltere, Fransa, İtalya ve Batı Almanya Türkiye'ye kısa-dönemli kredi olarak 550.000.000 dolarlık yardım yaparak, Türkiye'ye Amerika Birleşik Devletleri'nden daha fazla yardım vermişlerdi. Hatta, Batı Almanya Şansölyesi Konrad Adenauer Türkiye'nin ilerlemesine yardım etmek için 150.000.000 dolarlık bir krediyi Türkiye'ye vermek için Türkiye ile bir antlaşma yapmıştır. Bu görüşmeler sırasında, Amerikalı uzmanlar Türkiye'nin hızlı ekonomik gelişmeye güvenmemelerini böyle giderse yakında ülkede devalüasyon olacağını, köylü üreticilerin ödemelerinin dünyadaki marketlere göre düşürülmesi gerektiğini ve uluslararası kredileri sınırlamaları gerektiğini söylemişlerdir.²⁹⁷

5 Temmuz 1954 tarihinde Welles Hangen tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda ise, Türkiye'de başlayan ekonomik sıkıntılara, enflasyona ve ithalatın artmasına rağmen ihracatın düşmesine değinilmiştir. Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, ödenemeyecek halde olan krediler yüzünden ekonominin can çektiğini açıklamıştır. Türkiye'de ithalat artmasına rağmen ihracaat azalmıştır. Özellikle, Batı Almanya ile yapılan ticaret azalmıştır. Buna ilavaten, Türkiye'nin ihracatının yarısından daha azını oluşturan Amerika Birleşik Devletleri ile de ticaret

²⁹⁷ Dana Adam Schmidt, "U.S. Will Double Arms Aid To Turks, Speed Up Delivery" , **The New York Times**, 6 Haziran 1954, s. 1.

azalmıştır. Merkez Bankası buna karşı bazı önlemler almıştır. Fatin Rüştü Zorlu, İngiltere, Fransa ve Batı Almanya gibi büyük Batı Devletleri'nin kendilerine iş adamlarını Türkiye'ye ihracat yapmaları için yönlendireceği garantisi verdiklerini, bu sebeple rahat olunması gerektiği söylemiştir. Zorlu ayrıca, Batılı ülkelerin Türkiye'nin pazarlarının büyüklüğünü ve gücünü fark ettiklerini de eklemiştir.²⁹⁸

29 Kasım 1955 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Türk ekonomisinin günden güne kötüye gittiğine, Amerika Birleşik Devletleri'nden alınan yardımların çok ağır olduğuna ve Amerika'dan alınan kredilerin ise korunduğuna değinilmiştir. Öte yandan Başbakan Adnan Menderes, Maliye Bakanı Sıtkı Yırırcala'yı görevinden alarak yerine Hasan Polatkan'ı atamıştır.

20 Ekim 1957 tarihli The New York Times'ın bir haberinde ise, Türkiye'deki yabancı ülkelerin azalan kredilerinin Türkiye'yi çok büyük bir dar boğaza sürüklediğinden bahsedilmektedir. Aslında, Demokrat Parti iktidarının aşırı derecede projelere başlamasının, özellikle de hidroelektrik santralleri projelerine, çimento fabrikaları açılması projelerine ve şeker rafinerisi fabrikalarının açılması projelerine ülkenin tütün, krom, pamuk ve meyve ihracatı yaparak yetişemediğinden ve ülkede ithalat ve ihracat oranlarının bozulmasından dolayı bir ekonomik kriz olduğundan bahsedilmektedir. Yazıda Türkiye'nin açılan fabrikalara ham madde temin etmek için ithalat yapması gerektiğinden ve Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'ye 300.000.000 dolar kredi vermesi için hükümetin üç aydır bu yönde çalışmalar yaptığını da değinilmiştir. Öte yandan yazıda, Türk Ordusu'nun sayıca fazla olduğundan ve bu orduya çok iyi ekipmanların Amerika Birleşik Devletleri tarafından sağlandığından da bahsedilmiştir. Fakat şimdi ise, Türk Ordusu'nun giderlerini karşılamak, bütçenin yüzde otuzu ile yüzde kırkını kapsamaktadır.²⁹⁹

13 Şubat 1958 tarihinde, The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Fatin Rüştü Zorlu'nun Amerika Birleşik Devletleri'ni ziyaretinin ardından, beraberindeki bir grup uzman ile birlikte Batı Almanya Devleti'nin daveti üzerine iki

²⁹⁸ Welles Hagen, "Turkey's Regime Fights Inflation" , **The New York Times**, 5 Temmuz 1954, s. 3.

²⁹⁹ "Turks Seem Unmoved By Moscow's Blasts" , **The New York Times**, 20 Ekim 1957, s. E5.

gün kalmak için Bonn şehrine ekonomik görüşmeler yapmak üzere gideceğinden bahsedilmektedir.³⁰⁰

6 Mayıs 1958 tarihinde Robert C. Doty tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Birleşmiş Milletler'de Nato ülkeleri ve Sovyetler Birliği ülkelerinin Doğu ve Batı arasındaki ilişkileri görüşmek üzere toplandığına değinilmiştir. Toplantıda, silahsızlanma, orduların çözülmesi, nükleer tehdit edici unsurlar vb. gibi konular gündeme getirilmiştir. Toplantıda alınan kararlardan en dikkat çekici olanlarından birisi, İngiltere'nin Batı Bloğu'ndaki ülkelere serbest ticareti teşvik etmesi, para rekabetini öğretmesi ve finansal yardım etmesidir.³⁰¹ Burada şöyle bir yorum yapmak bu haberin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır: Sovyetler'in bir anda hızlı bir şekilde yükselmeleri karşısında Birleşmiş Milletler ve Nato ülkeleri aşırı derecede tedirgin olmuşlardır. 1957 ve 1958 yılları Sovyetler'in altın çağı kabul edilirse eğer, Sovyetler bir yükseliş aşamasında iken, Türkiye'de 1957 seçimlerine gidişin sebeplerinden birisi enflasyon, Türk parasının değerinin düşmesi vb.' dir. Öte yandan, 14 Temmuz 1958'deki Irak Darbesi, Ürdün ve Lübnan'a da sıçramış ve bu iki ülkeye Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere acil ekonomik ve askeri yardımlar göndermiştir. Zaten Eisenhower Doktrini'nin amacı da, 1957'de Sovyetlerin hızlı bir şekilde yükselişe geçmelerinden dolayıdır. Benzer bir şekilde, 1958'de hızla yükselen Kıbrıs Meselesi'nde dahi üç Nato ülkesi olan İngiltere, Yunanistan ve Türkiye bu konuyu Sovyetler'in hızlı bir şekilde yükselmesinden duydukları endişe sebebi ile dostça çözümlenmeye bir hayli çaba göstermişlerdir. Anlaşılan o ki, yukarıdaki haberde de değinildiği gibi, serbest ticaretin doğduğu yer olan İngiltere'den, Batı Bloku'nu destekleyen Türkiye, Lübnan, Ürdün vb.gibi ülkelere serbest ticareti teşvik edici ekonomik yardımlar yapması önerilmektedir.

10 Mayıs 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda ise, Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın Batı Almanya'yı ziyareti esnasında bu devletle bir kültürel antlaşma yaptıklarından bahsedilmektedir. Bonn-Ankara Paktı olarak adlandırılan bu kültürel paktı Batı Almanya Dışişleri Bakanı Heinrich von

³⁰⁰ "Turk Minister Going to Bonn", **The New York Times**, 13 Şubat 1958, s. 5.

³⁰¹ Robert C. Doty, "Nato Not To Let Procedures Bar Summit Parley", **The New York Times**, 6 Mayıs 1958, s. 1.

Brentano ve Türkiye Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu Ankara'da geçen yıl imzalamıştır.³⁰²

26 Temmuz 1958 tarihinde The New York Times'e Jay Walz tarafından özel olarak yazılan bir yazıdan anlaşıldığı üzere ise, Irak'ta Kral Faysal'ın bir darbe ile düşürülmesinden sonra, Irak'ın Bağdat Paktı'ndan çekileceği düşünülmesine rağmen, Irak hala paktan çekilmemiştir. Fakat, Adnan Menderes ve Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Bağdat Paktı'nı daha da güçlendirmek ve genişletmek için Paris ve Londra'ya görüşmelere gitmişlerdir. Ayrıca Bonn'a giden ikili, Batı Almanya ile Türkiye'ye kredi vermesi için görüşme yapmışlardır. Diğer yandan ise, Londra'da Bağdat Paktı'nın geleceği hakkında görüşmeler yapmışlardır. Amerika Birleşik Devletleri Bağdat Paktı'na hiçbir zaman üye olmamasına rağmen, Sovyet Rusya ile güneyden komşu olduğu için Bağdat Paktı'na daha çok destek vereceğini açıklamıştır.³⁰³

5 Ağustos 1958 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'nin yaşamış olduğu ekonomik krizin sebepleri üzerinde durduğuna değinilmiştir. Buna göre, Başbakan Menderes'in iktidara geldikleri 1950'den itibaren ekonomiyi çok kötü yönettiğinden bahsedilmiş ve basın, yargı, üniversite öğretimi vb. gibi şeylerde özgürlüklerin kısıtlanmasının da ülke yönetiminin itibarını sarstığına değinilmiştir. Haberde ayrıca, Menderes'in yönetime geldiği ilk yıllardan itibaren aşırı derecede yatırımlar yapmasının yanlış olduğuna değinilmiş ve DP yanlısı partizanlığın da ülkenin ekonomik olarak kötüye gitmesinin en önemli sebeplerinden olduğu söylenmiştir. Öte yandan Türkiye'nin, Nato'nun doğu kanadı ve Bağdat Paktı'nın da Batı ile bağlantıyı sağlayan kanadı olduğundan dolayı, askeri harcamalar için bütçesinin yüzde kırkını ayırdığından da bahsedilmiştir. Yazıda ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri ve Batı Avrupa ülkelerinin Türkiye'ye 359.000.000 dolarlık bir yardım edeceklerinden ve Türkiye'yi tekrar güçlendirmek istediklerinden de bahsedilmektedir. Bu miktarın 234.000.000 dolarını Amerika Birleşik Devletleri sağlayacaktır. Ayrıca yazıda, Birleşik Devletler'in Türkiye'ye traktör, tank, makine vb. gibi birçok araç yardımı yaptığına

³⁰² "Bonn-Ankara Pact Ratified", **The New York Times**, 10 Mayıs 1958, s. 2.

³⁰³ Jay Walz, "Lone Role "Unbelievable" ", **The New York Times**, 26 Temmuz 1958, s. 4

da değinilmiştir. Türkiye'nin son zamanlarda ekonomik kriz yaşamasına ve ülkedeki özgürlüklerin kısıtlanmasına rağmen, Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'nin içinde bulunduğu bu durumunun belki de geçici olacağını düşünerek, Türkiye'ye yardım etmek istemesi önemlidir.³⁰⁴

23 Kasım 1958 tarihinde The New York Times'e Jay Walz tarafından özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Atatürk'ün Türkiye'de üç üniversite kurulmasını istediğinden, bunlardan birinin batıdaki İstanbul Üniversitesi olduğundan, ikincisinin Anadolu'nun ortasındaki Ankara Üniversitesi olduğundan ve Doğu'da da bir üniversite kurulmasını istediğinden bahsedilmektedir. Yazıda ayrıca, Demokrat Parti'nin Erzurum'da Atatürk isimli bir üniversite kurmaları için yaptıkları girişimlere de değinilmiştir. Bu bağlamda, devlet yetkilileri Amerika Birleşik Devletleri'ndeki üniversiteleri incelemek üzere Amerika Birleşik Devletleri'ne gitmişler ve Lafayette'deki Purdue Üniversitesi'nden etkilenmişlerdir. Purdue Üniversitesi, mühendislik ve teknik alandaki derslere yönelik kırsal alanda kurulmuş bir üniversite idi. Ayrıca Purdue Üniversitesi'nde dersler, dışarıda uygulamalı olarak da yapılıyordu ve bu Türk uzmanları etkilemişti. Çünkü, Atatürk Üniversitesi de mühendislik ve teknik alanda uzmanlaşmayı amaç edinen, Erzurum'un güneyinde, fakat şehrin dışında olması sebebiyle pastoral bir üniversite olacaktı. Öte yandan, Amerika Birleşik Devletleri bu üniversitenin teknik ekipmanları, öğretici personeli ve burslu öğrencileri için 600.000 dolar harcamışken, Türk Hükümeti ise sadece üniversitesinin inşaat çalışmaları ve bitmesi için 20.000.000 tl (2.200.000 dolar), teknik ekipmanlar için ise 10 yıl içerisinde 60.000.000 liraya ihtiyaç duyuyordu.³⁰⁵

9 Nisan 1959 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, 5. Ulusal Askeri-Endüstri Konferansı'nda konuşan Fatin Rüştü Zorlu'nun Batılı ülkelere gelişmekte olan Asyalı ve Afrikalı ülkeleri Sovyet etkisinden korumak amaçlı, ekonomik yardım yapmalarını istediğinden bahsedilmektedir. Fatin Rüştü Zorlu, bu yardımların Marshall Planı yardımlarından daha kapsamlı olması gerektiğini de söylemiştir.³⁰⁶

³⁰⁴ “*Strengthening Turkey*”, **The New York Times**, 5 Ağustos 1958, s. 26.

³⁰⁵ Jay Walz, “*Turkey Fulfills An Ataturk Hope*”, **The New York Times**, 23 Kasım 1958, s. 24.

³⁰⁶ “*Joint Aid Suggested: Turk Peoposes West Develop Another Marshall Plan*”, **The New York Times**, 9 Nisan 1959, s. 11.

6 Aralık 1959 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, Amerikan Başkanı Eisenhower'ın 6 Aralık günü Ankara'da olacağı açıklanmıştır. Başkan Eisenhower ilk önce Anıtkabir'i ziyaret edecek, ardından Ankara Üniversitesi Siyasal Fakültesi'nden derece ödülü alacak ve onun ardından da devlet yetkilileri ile akşam yemeğinde görüşecektir. Adnan Menderes, Başkan Eisenhower'e Sovyet lideri Kruşçev ile Marlayn'da yapılan Camp David Görüşmeleri'nin ne anlama geldiğini sormuştur. Bu görüşmeler kapsamında Batı Almanya'dan Amerikan, İngiliz ve Fransız askerlerinin çekilmelerine karar verilmiştir. Adnan Menderes, Batı Almanya'dan askerlerini çeken Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Fransa için, bu durumun asla Sovyetler'in güçleneceği anlamına gelmediğine değinmiş, aksine çok iyi olacağını söylemiştir. Camp David Görüşmeleri sırasında ayrıca silahsızlanma konusu da konuşulmuş ve Adnan Menderes bu durumun da Sovyetler lehine olmayacağını söylemiştir. Öte yandan, Başkan Eisenhower 1947 tarihinde, Türkiye ve Yunanistan üzerinde çok ciddi tehdit oluşturan Sovyet baskısına karşı Truman Doktrini ile askeri ve ekonomik yardım yapıldığına da değinmiştir. Buna göre, Başkan Eisenhower ilan edildiği 1947 tarihinden Aralık 1959 tarihine kadar Türkiye'ye Truman Doktrini yardımı kapsamında 2.000.000.000 dolar civarında askeri yardım ve yaklaşık 1.000.000.000 dolar da ekonomik yardım yapıldığını açıklamıştır. Başkan Eisenhower ayrıca, Türkiye'nin istikrarını kaybeden ekonomisinin bir yıl içerisinde düzelmesini umdukları için de 234.000.000 dolarını Amerika Birleşik Devletleri'nin vereceği, 98.000.000 dolarını 13 Avrupa ülkesinin sağlayacağı ve geriye kalan 25.000.000 dolarını da Uluslararası Para Fonu'nun sağlayacağı bir ekonomik yardım paketinden bahsetmiştir. Öte yandan, Türkiye ise bu yardımı bütçesini düzenlemek için kullanacaktır. Ayrıca Başkan Eisenhower, bu yardımı Demokrat Parti'nin geçen yıl söz verdiği yatırımları gerçekleştirmesi için kullanmasını istemiştir. Türkiye ise bu parayı bir antlaşma ile alacak ve bu antlaşmaya göre, bu miktarı yüzde üç faizle 12 yılda 425.000.000 dolar olarak ödeyecekti.³⁰⁷

14 Mart 1960 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıdan anlaşıldığı üzere, Fatin Rüştü Zorlu İngiliz habercilerine verdiği bir röportajında kendinden emin bir şekilde, Türkiye'nin ekonomik olarak iyileşmiş

³⁰⁷ "Turks To Be Told Of U.S. Gratitude", **The New York Times**, 6 Aralık 1959, s. 37.

olduğunu açıklamıştır. Dışişleri Bakanı, Avrupa Ekonomik Topluluğu'na ve Avrupa Marketleri'ne açılmanın olacağını umduğunu ve bu sayede Türk tarımının Avrupa marketlerine ulaşacağını söylemiştir. Öte yandan Dışişleri Bakanı, Ağustos 1959 yılında Türk ekonomisini istikrarlı bir hale sokmak için Türkiye'ye yapılan 359.000.000 dolarlık uluslararası kredinin çok işe yaradığını da eklemiştir. Zorlu ayrıca, ithalatın 450.000.000 dolar olduğunu ve bunun da genellikle makine, kozmetik ve lüks makineler olduğunu söylemiştir. Öte yandan, Dışişleri Bakanı 1958 tarihinde 247.000.000 dolar olan ihracatın bir yılda yükselerek 1959 yılında 385.000.000 dolara yükseldiğini ve 1960 yılında ise 400.000.000 dolar olduğunu belirtmiştir.³⁰⁸

Türk-Sovyet Ekonomik İlişkileri Bölümü'nde değinileceği üzere, 1957'lerden itibaren Sovyet Rusya'nın Türkiye'de ekonomik yatırımlara başladığı görülecektir. Bu durum karşısında Amerikan Hükümeti biraz tedirginlik duymuş olsa gerektir ki, Türkiye'ye 359.000.000 dolarlık bir yardımın 234.000.000 dolarını kendisi, 98.000.000 dolarını Avrupa ülkelerinin ve kalan 25.000.000 dolarını da Uluslararası Para Fonu'nun sağlayacağı bir krediyi ortaklaşa verecektir. Yine yukarıdaki örneklerden görüldüğü üzere, 1954 yılında Başbakan Adnan Menderes ve beraberindeki heyetin Amerika Birleşik Devletleri'ne 300.000.000 dolarlık yardım isteğine, Birleşik Devletler Senatosu'ndan sadece 70.000.000 dolarlık bir yardım yapılabileceği söylenmiştir. Üstelik bu miktar, Türkiye'ye geçen yıl verilen 76.000.000 dolarlık para yardımından 6.000.000 dolar daha azdı. 1954 yılından itibaren Türkiye'deki ekonominin gidişatının kötüye doğru olmasında, Amerika Birleşik Devletleri'nden alınan kredilerin azalmasının etkili olduğu söylenebilir. Fakat daha sonra 1958 yılında, nasıl olabiliyor da bu kredilerin miktarı arttırılmıştır? Türk-Sovyet Ekonomik İlişkileri Bölümü'nde bu konu örneklerle daha iyi açıklanacaktır, fakat şunu belirtmekte de fayda vardır ki, 1957 ve 1958 yıllarında Türk-Sovyet Ekonomik İlişkileri sanki iyileşmeye gidiyordu ve bu durumu fark eden Amerika Birleşik Devletleri hemen alarma geçmeye başlamıştı. Bu bölüm için bir diğer önemli nokta ise şudur ki, Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'ye daha çok askeri alanda yardım yapmıştı. Bu miktar ise, Aralık 1959 tarihinde Türkiye'yi

³⁰⁸ “*Turkey Foresees Gains in Link With Europe Common Market*” , **The New York Times**, 14 Mart 1960, s. 6.

ziyaret eden Başkan Eisenhower'ın kendi ifadesi ile yaklaşık 2.000.000.000 dolar askeri yardım ve yaklaşık 1.000.000.000 dolar ise ekonomik amaçlı yardımdır. Yani, 1947 yılından 1960 yılına 1 aydan az kalan bir sürede, The New York Times'ın haberinde de belirtildiği üzere, toplam 3.000.000.000 dolar civarında olan bu yardımın Truman Doktrini kapsamında verildiğini yine Başkan Eisenhower söylemiştir. Anlaşılan odur ki, Marshall Planı Yardımları daha çok Avrupa ülkelerine yönelik bir yardım idi ki, Başkan Eisenhower Türkiye'ye yapılan bu yardımları Truman Doktrini kapsamında diye belirtmiştir. Zaten, gazetenin diğer haberlerinde de Truman Doktrini ile Türkiye ve Yunanistan'ın adeta yeniden inşa edildiği belirtilmiştir. Avrupa ülkelerinin durumuna gelindiğinde ise şunlar söylenebilir: Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'ye kredileri azaltması ile birlikte Avrupa ülkeleri devreye girerek, Amerika Birleşik Devletleri'nden daha çok bir krediyi Türkiye'ye vermişlerdir. Özellikle, Batı Almanya bu noktada birinci sırayı almıştır. Türkiye'nin ekonomik olarak düşüşe geçmeye başladığı anlarda Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu, Avrupa Pazarları'nın önemine vurgu yaparak, Avrupalı ülkelerin Türkiye'ye yatırımları artıracığını çok güvenli bir şekilde ifade etmiştir. Yani, bir yandan Amerika Birleşik Devletleri, diğer yandan Avrupa ülkeleri Türk ekonomisinin canlanması için çok büyük dayanak noktaları olmuşlardır. Tabii, burdaki amacın Türkiye'nin Sovyetler'e yanaşmasını engellemek için yapıldığı anlaşılmaktadır.

4. Türk-Sovyet Siyasi ve Ekonomik İlişkileri

1950'lerin ilk yarısından itibaren Türkiye, olası bir Sovyet tehdidine karşın, güvenlik işbirliği paktlarına üye olmaya başlamıştır.³⁰⁹ Türkiye, Sovyet tehdidine karşı Nisan 1952'de NATO'ya, 9 Ağustos 1954'te Balkan Antantı'na, 24 Şubat 1955'te ise Bağdat Pakti'na üye oldu.³¹⁰ 1958'de ise İsrail ile Çevresel Pakti

³⁰⁹ Olcay Özkaya Duman-Haktan Birsnel, *a.g.m.*, s. 299-318.

³¹⁰ Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 263-273.

imzaladı.³¹¹ Türkiye'nin NATO'ya üye olmasına, Sovyet Rusya'dan sert iki nota geldi. Sovyet Rusya bu nota ile, Türkiye'nin Sovyetler Birliği'ne karşı oluşturulmuş bir Atlantik Organizasyonu'na katılarak, Rusya'dan gelecek tehlikeyi göze alacağını da, üstlenmiş olduğunu ifade etmiştir. Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye üçlüsü arasında imzalanan Balkan Antantı ise, Yugoslavya'nın tekrar Sovyet bloğuna geçmesi³¹² ve Yunanistan'ın ise 1954'lerden itibaren başlayan Kıbrıs adasındaki tutumu dolayısıyla dağılmaya başladı. ABD ise 1956 yılında Bağdat Paktı'na resmi bir şekilde üye olmasa da paktın üyelerini Sovyet Rusya'ya karşı koruyacağını belli etmişti. Böylelikle NATO ile Bağdat Paktı arasında bir bağ da kurulmuş oldu. 1957 yılında ise ABD Başkanı Eisenhower tarafından ortaya atılan ve Orta Doğu'ya ABD desteğini öneren bu doktrin ile DP de istediklerini elde etmişti.³¹³ 1958 yılında Irak'ta yaşanan askeri darbeden bir yıl sonra ise 1959 yılında, Irak'ın paktan ayrılmasıyla Bağdat Paktı'nın merkezi Ankara'ya taşındı. 1979 yılında ise önce İran'ın, ardından da Pakistan'ın ayrılması ile birlikte Bağdat Paktı tamamen sona erdi.³¹⁴ 1958 yılındaki Irak darbesiyle birlikte Bağdat Paktı CENTO adını almıştır. CENTO ise daha çok teknik ve ekonomik işbirliğine odaklı çalışan bir kurumdur.³¹⁵ DP'nin dış politikada izlediği tutum, Soğuk Savaş'ın en hararetli günlerinde belli bir gerçeklik hakkına sahipti. Fakat, Soğuk Savaş'ın çözülmeye başladığı bir yumuşama ortamında bu taraflı politikasının yanlışlığı da gün yüzüne çıkmış oldu. DP ise yeni konjonktüre uyum sağlamasının aksine dış politikada izlediği bu tutumu devam ettirdi. Bağdat Paktı'na üye olması bu dönemde DP'nin izlemiş olduğu dış politika yanlışlığını gözler önüne sermektedir.³¹⁶

Sovyet Rusya ve Türkiye arasındaki ilişkilerin genel bir şeması çizildiğinde şunlar görülmektedir: 1953-1955 yılları durgun, 1956 yılı sorunsuz, 1957-1958 yıllarında ise Suriye ve Irak darbeleri ile gerginleşen ilişkiler, 1959 yılından itibaren yumuşamaya başlamıştır. Fakat 1955 yılına gelindiğinde ise, Bağdat Paktı'nın

³¹¹ Duman-Birsel, *a.g.m.*, s.299-318.

³¹² Yugoslavya lideri Tito, başlangıçta Sovyetler Birliği'ne meydan okuyan tutumları ile 1948 yılında Sovyetler Birliği'nden ihraç edilmişti. Fakat buna karşılık Sovyetlerin 1953'te başlayan ılımlı politikası ile Sovyet liderleri, Tito'ya yumuşak davranarak komünist bloğa tekrar girmesini sağlamışlardır. Bak. Armaoğlu, *a.g.e.*, s. 263-173.

³¹³ Haydar Çakmak, **Türk Dış Politikası 1919-2008**, Ankara, Platin Yayınları, s.451.

³¹⁴ Armaoğlu, *a.g.e.*, s.263-273.

³¹⁵ Haluk F. Gürsel, **Tarih Boyunca Türk-Rus İlişkileri**, İstanbul, Ak Yayınları, 1968, s.238.

³¹⁶ Eroğlu, *a.g.e.*, s. 150.

imzalanmasına karşı Sovyetler, hem Türkiye'ye hem de Batılı devletlere verdikleri notalarla bu paktın kendilerine karşı oluşturulmuş olduğunu sert bir şekilde ifade etmişlerdir. Ömer Kürkçüoğlu, Bağdat Paktı'nın Yakın ve Orta Doğu'ya Sovyet yayılcılığını teşvik ettiğini ileri sürmüştür. 1957 yılında Suriye'de bir darbe ile gelen yönetimin Sovyet yanlısı tutumu ve Sovyetler tarafından desteklenmesine karşı, Türkiye'de kendi güvenliği sebebiyle Suriye sınırına askeri yığınak yapmıştır. Sovyet Rusya ise bu durumu çok sert bir şekilde eleştirmiş ve iki ülke arasındaki ilişkiler de bu sebeple gerginleşmiştir. 1957 yılının hemen ertesinde gerçekleşen 1958 Irak askeri darbesi de Türkiye tarafından, Sovyetlerin bölgede etkin duruma gelmek istemesinin bir diğer örneği olarak algılanmıştır.³¹⁷

Burada bir parantez açarak Suriye'deki yönetime komünistlerin gelmesine karşın, Türkiye'nin bölgede izlemiş olduğu düşmanca tutuma, Sovyet Başbakanı Bulganin tarafından bir ikaz mektubu yollanmıştır. Bu mektup dönemin Sovyet radyosunda ve The New York Times gibi önemli basın-yayın organlarında da yayınlanmıştır. Sovyet başbakanı Bulganin bu mektupta, Türkiye'nin emperyalizme karşı bağımsızlık savaşı vererek kurulduğu gibi komşusu Suriye'nin de benzer düşmana karşı bir savaşım verdiğini ve Rusya'nın Orta Doğu'ya coğrafi olarak yakın mesafede bulunması dolayısıyla bölgede meydana gelen gelişmelerden haberdar olduğunu yazmıştır. Bulganin aynı zamanda, Türkiye'nin ABD'nin silah yardımı ile Suriye sınırına yığıldığı askeri yığınağı kınamıştır. Türkiye ve ABD ise Sovyet Rusya'ya karşı düşmanca bir tavırlarının olmadığını ve Türkiye'nin kendi sınırında olası herhangi bir kargaşaya karşı sadece güvenlik tedbirleri aldığı yanıtı vermişlerdir. İsrail ise bu durum karşısında, Sovyet Rusya'nın bölgedeki Arap devletlerini kazanmaya çalıştığını ve Suriye ile İsrail arasındaki gerginlikten yararlandığını belirtmiştir.³¹⁸

1939 yılında, Şükrü Saraçoğlu'nun Moskova'ya gitmesinin ardından iki ülke arasındaki ilişkiler nerede ise donma noktasına gelmişti. Fakat 20 yıl sonra, 1959 yılında, Sovyetlerin ısrarlı davetleri üzerine dönemin Sağlık Bakanı Lütfi Kırdar ve heyeti tıbbi konularda incelemelerde bulunmak üzere Rusya'ya 10 günlük bir ziyaret

³¹⁷ Kurban, *a.g.m.*, s.253-282.

³¹⁸ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu:30..1.0.0., Yer No:68.431.6, Tarih:29.10.1957.

gerçekleştirmiştir.³¹⁹ Bu ziyaret ve detayları 24/12/1959 tarihindeki Bakanlar Kurulu kararından daha detaylı bir şekilde öğrenilmektedir. 1959 yılında imzalanan bu Bakanlar Kurulu kararı ile, Sağlık Bakanı Lütfi Kırdar ve İstanbul ve Ankara Üniversitesi tıp profesörlerinden bir heyet Sovyet Rusya'nın daveti üzerine, oradaki sağlık kurumlarında incelemeler yapmak üzere Moskova'ya gitmişlerdir.³²⁰ 1939 yılından beri ilk defa bir bakan Rusya'yı ziyaret ediyordu. Bununla birlikte 15 Temmuz 1960 tarihinde Adnan Menderes'in Moskova'yı ziyaret edeceği ve ardından da Kruşçev'in Türkiye'ye geleceği basında yer aldı. Türkiye ise bu ziyaret öncesinde, NATO ve CENTO çerçevesinde politika izleyeceğini Sovyetlere kabul ettirmişti. Bazı kişiler Başbakan Menderes'in Moskova'ya yapacağı bu ziyaretin 27 Mayıs darbesine sebep olduğunu iddia ederler. Oran'a göre yanlış bir yorumdur, çünkü 1953'lerden itibaren başlayan yumuşama sinyalleri ile birlikte hem ABD'nin hem de Batılı ülkelerin kendileri Rusya ile yakınlaşmaya başlamışlardır. Bununla beraber Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu Moskova'ya yapılacak olan bu ziyaret kararından önce, İstanbul'da bulunan ABD Büyükelçiliği'ni bilgilendirmişti.³²¹

Devlet Başkanı "*Nikita Krushcev*" 27 Mayıs'tan sonra Cemal Gürsel'e yolladığı mesaj ile iki ülke arasındaki ilişkilerin daha da iyi olması için Türkiye'nin tarafsız bir politika izlemesi gerektiğini vurgulamıştır. Kruşçev ayrıca, Türkiye tarafsız bir politika izlerse, askeri harcamalarının azalacağını ve ekonomik problemlerinin biteceğini de eklemiştir.³²² Sovyet liderinin bu mesajına verilen cevapta ise Cemal Gürsel, iki ülke arasındaki ilişkilerin yenilenmesi için çaba harcanması gerektiğine işaret etmiştir. Fakat Gürsel'e göre, iki ülkenin ilişkilerinin yenilenme süreci, Türkiye'nin NATO çizgisindeki siyasetine bir sorun oluşturmamalıydı. Böylece Türkiye, NATO yönünde izlemiş olduğu siyasetinden asla ödün veremeyeceğini de göstermiş oldu.³²³ Bu bilgidan anlaşılan şudur ki, Demokrat Parti'nin iktidardan düşürülmesinden sonra da, Türkiye Batı yanlısı tutumunu devam ettirmekle birlikte Sovyetler Birliği ile ilişkileri de geliştirmek için

³¹⁹ Rıfki Salim Burçak, **Türk-Sovyet İlişkilerine Genel Bakış**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992, s. 212.

³²⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 154.69..13., Tarih: 24.12.1959.

³²¹ Baskın Oran, **Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar**, cilt 1, 15. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009, s.517-520.

³²² Burçak, **a.g.e.**, s. 212.

³²³ Aslan, **a.g.e.**, s. 59.

de kolları sıvamıştır. İki ülkenin tarihsel geçmişinde hem işbirliği hem de savaşlar görülmüştür. Sovyetler ve Türkiye arasındaki ilişkilerin gerginleşmesi iki ülkenin çıkarlarına zarar vermesinin yanında uluslararası ortamın daha da karışmasına katkı sağlamıştır.³²⁴

1953'e kadar ki Türk-Sovyet Ekonomik İlişkilerine Truman Dönemi'nde değinildi. Şimdi de, Eisenhower dönemindeki Türk-Sovyet Ekonomik İlişkileri The New York Times'ın haberleri üzerinden incelenecektir.

Öncelikle Dışişleri Bakanlığı Arşivi'nde Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti, Türkiye ve Yunanistan arasında askeri yanı ağır basan fakat, ekonomik ve kültürel olarak da ortaklığa vurgu yapan bir antlaşmaya göz atmakta fayda var: 23 Mayıs 1953 tarihli Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti arasındaki Dostluk ve İşbirliği Antlaşması'na göre, taraf devletler birbirlerinin toprak bütünlüğünü korumakla yükümlü olmakla beraber ayrıca ekonomik, teknik ve kültürel olarak da birbirlerini destekleme kararı almışlardır.³²⁵ Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti gibi bir devletin Türkiye ile birbirlerinin toprak bütünlüğünü korumaya yönelik ve ekonomik, teknik ve kültürel alanlarda birbirlerini desteklemeye yönelik taahhütler vermeleri önemlidir. Tabii bunda, Balkan İttifakı'nın önemi büyüktür. Yani, Sovyet Blok'u ülkeleri içinden sadece Yugoslavya ile ekonomik bir ilişki olduğu görülmektedir.

1950-1960 yıllarında Türkiye'nin dışarıya sattığı ürünlerin % 70'ini tütün, fındık, kuru meyveler, pamuk ve tahıl gibi tarımsal ürünler oluşturmaktaydı. Türkiye'nin bu dönemde dışarıdan aldığı ürünlerin ise ağırlıklı payını yatırım malları ve ham maddeler oluşturuyordu. Bu dönemde Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa dış alımda ön sıralarda iken, Doğu Bloku ülkelerinde bu oran % 10 civarındadır. Dış satımda ise benzer bir şekilde Amerika Birleşik Devletleri, Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa ilk sırada iken, dış satımda Doğu Bloku ülkelerinin oranı sadece % 13'tür.³²⁶ 1954-1955 yıllarında Türkiye Sovyet Rusya'dan ise

³²⁴ M. S. Kapıtsa, "Rus- Türk İlişkilerinin Geleceği" Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl 1491-1992, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999. S. 219.

³²⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz: Dışişleri Bakanlığı, **Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve İşbirliği Antlaşması**, 23 Mayıs 1953, Erişim Adresi: <http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa>., 25. 02. 2017.

³²⁶ Çakmak, a.g.e., s.547.

11.700.000 dolarlık dış alım yapmıştı. Buna karşılık Sovyet Rusya ise, 1953-1955 yılları arasında Türkiye'den toplam 12.800.000 dolarlık dış alım yapmıştı.³²⁷

9 Şubat 1955 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda ise, Molotov'un dünya geneli hakkında yaptığı konuşmasına değinilmektedir. Molotov konuşmasının başında, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra dünyanın demokrasi ve sosyalizm olarak ikiye ayrıldığını ve sosyalizmin başını ise Sovyet Rusya ve Çin'in çektiğini söylemiştir. Molotov konuşmasının Türkiye ile ilgili kısmına ise şöyle bir soru sorarak başlamıştır: Kim bilmez ki, Sovyet Rusya'nın Türkiye ile ilişkilerini iyileştirmek için birçok adımlar attığını? Molotov ardından da şunları eklemiştir: Türk otoritesi maalesef ki, bizim onlarla ilişkileri iyileştirmek için onca adım atmamıza rağmen bu adımları görmezden gelerek topraklarında ve sahil sularında değişiklikler yapmış ve bu noktada Amerika Birleşik Devletleri'nden de askeri yardım almıştır.³²⁸ Molotov'un bu konuşmasında da söylediği gibi acaba gerçekten Sovyetler Türkiye ile ilişkilerini iyi tutmak için onca çaba harcamışlar mıydı? Ya da eğer gerçekten böyle bir çaba harcadılarsa, Türk Hükümeti neden Batı bloğu ile ittifak yapmayı seçti? Bu konu gerçekten tartışmalı gözükmektedir.

12 Ocak 1956 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda ise, eski Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'ya, eski Ekonomi ve Savunma Bakanı Sıtkı Yırcalı'ya ve eski Maliye Bakanı Hasan Polatkan'a ülkenin at nalı ve teneke sıkıntısı çekmesine rağmen, bu üç bakanın kendilerine verilen otoriteyi kötüye kullanarak, Doğu Almanya'dan ithal edilen değersiz kamyon ve lastikleri kullanmalarından dolayı bir suçlama olmuş ve bu iddiaya yönelik mecliste bir oylama yapılmış ve bu üç bakan hakkında bir araştırma yapılmasına karar verilmiştir.³²⁹ The New York Times'e özel olarak yazılan bu haberden şu fark edilmektedir ki birincisi, Amerika Birleşik Devletleri Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde alınan kararları dahi çok dikkatle takip etmektedir. İkincisi ise, bu üç bakan hakkında böyle bir suçlama yüzünden meclis araştırması yapılması da

³²⁷ Oran, a.g.e., s. 517-520.

³²⁸ "Textual Excerpts From Speech by Molotov Outlining Soviet Union Foreign Policy" **The New York Times**, 9 Şubat 1955, s. 6.

³²⁹ "Turkey Orders Inquiry", **The New York Times**, 12 Ocak 1956, s. 2.

göstermektedir ki, yıl 1956 olmasına rağmen Doğu Almanya gibi Sovyet Bloku ülkeler ile ticaret hala çok kötü bir vaziyette gözükmektedir.

21 Şubat 1956 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Moskova'daki Parti Kongresi'nde konuşan Molotov'un konuşmasına yer verilmiştir. Molotov bu konuşmada genel olarak, Sovyetler'in uydu devletleri ile birlikte dünya barışını tesis eden her şeyi desteklediklerinden, atom silahlarının yapılmasını ve savaşların olmasını engellediklerinden, emperyalist olan ülkelerle de savaştıklarından bahsetmiştir. Molotov ayrıca, Çin'in Asya'da barış ve güvenliği tesis eden çabalarına da destek verdiklerini belirtmiştir. Bunun yanı sıra Molotov, iç ve dış politikadaki başarılarına da değinmiştir. Zaten, Leninist politika ortaklaşa liderliği istediğinden, tüm devletler ortaklaşa barış içerisinde olmalıydılar. Molotov konuşmasında Türkiye, İran, Pakistan ve Japonya ile ilişkileri geliştirmeyi istediklerini, bunun olamayacağını fakat, bu ülkeler arasındaki ilişkileri canlı tutmak için bunun gerekli olduğunu söylemiştir. Molotov, dünya üzerinden emperyalizmin kalkmasına çaba harcadıklarını ve dünya üzerindeki ülkelerin birbirlerine yakınlaşmasının sadece diplomasi ile değil de ekonomi, kültür vb. gibi vasıtalar ile olması gerektiğini de söylemiştir.³³⁰ Yukarıdaki iki örnekte de Molotov'un Türkiye ile ilişkileri ekonomik olarak da geliştirmek istediği tahmin edilebilir.

1956 yılında ise Sovyetler Birliği'nin Ankara'da bulunan Ticaret Ataşesi Krutikov, Ticaret ve Sanayi Odaları Başkanı Üzeyir Akunduk'u ziyaret ederek Türkiye'ye teknolojik ve ekonomik destek vermeye hazır olduklarını bildirmiştir.³³¹ Yine 20 Mart 1956 tarihinde, Moskova Radyosu'nda, Sovyet Ticaret Bakanı'nın iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin artmasına yönelik bir konuşması yayınlanmıştır. Aynı yılın Nisan ayı başında ise yabancı basında Sovyetlerin Ticaret Bakanı'nın Türkiye'deki özel sektöre önemli bir yardım teklifinde bulunduğu haberi tüm dünyada yayılmıştır. Benzer bir şekilde Sovyetlerin Ankara Büyükelçiliği Ticaret ataşesi de İzmirli sanayicileri Rusya'ya davet etmiştir

³³⁰ "Excerpts From a Speech by Molotov at the Party Congress in Moscow" , **The New York Times**, 21 Şubat 1956, s. 4.

³³¹ Kurban, *a.g.m.*, s.253-282.

3 Temmuz 1956 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda ise, "Güçlü Türk Adamı: Adnan Menderes" isimli bir yazıda, Adnan Menderes'in 1951 tarihinde, Amerikan Magazin Temsilcileri'ne verdiği bir röportajında Sovyet Rusya ile ilgili çok güzel fikirlerinin olduğunu söylediğinden ve gazetecilerin bu fikrin ne olduğunu başbakana sorduklarında ise, Başbakan Adnan Menderes'in buna "güçlü olmak" diye yanıt verdiğiinden bahsedilmektedir. Buna ek olarak Başbakan Menderes, Sovyet Rusya'nın ise, bunu "korunma" ve "saygı" olarak anladığını söylemiştir. Öte yandan, 1954 tarihinde Adnan Menderes'in kötüye giden ekonomi için Amerika'ya gittiğinden ve sınırlı miktarda ekonomik yardım için bir antlaşma imzaladığından da bahsedilmiştir. Benzer şekilde, 1952 tarihinde Yunanistan'a gitmiş olan başbakan, Yunan halkına Türklerin selam ve sevgilerini iletmiştir. Bu arada Türk Hükümeti, İngiltere'nin Kıbrıs hakkındaki görüşlerini de bu yılda reddetmiştir.³³²

1957 yılı aynı zamanda ilişkilerde bir dönüm noktasıdır. 1957 tarihinde Ankara'ya yeni atanan Sovyet Büyükelçisi Rijov, ilişkileri 1920'lere taşımayı önerdi. Bunun sonucunda ise Temmuz 1957'de Sovyet Rusya ile İş Bankası arasında teknolojik ve ticari yardım antlaşması imzalandı. Buna ilaveten, Sovyetlerin maddi desteği ve İş Bankası'nın da desteği ile bir de cam fabrikası kurulması kararlaştırıldı. Aynı zamanda Sovyet Rusya, Türkiye'ye yüzde 2.5 faizle 3 yılda ödenmek üzere 3.400.000 rubleyi borç olarak vermişti. Daha net bir açıklamayla, 1950 yılında Türkiye'nin Sovyet Rusya ile 1.200.000 ruble olan dış ticaret hacmi, 1958 yılına gelindiğinde ise 15 kez artarak 18.300.000 rubleye erişmişti. İlginç olanı ise, tüm bu ekonomik girişimlerin Suriye Krizi sırasında, Sovyetlerin güney sınırının Türkiye tarafından füzelerle çevrelendiği bir dönemde yapılıyor olmasıydı. Bununla birlikte Türk Basını da Sovyet Rusya'dan alınacak yardımların yanlış olduğuna yer veriyor ve Afganistan, Suriye ve Mısır'ı, Sovyet Rusya'dan yardım aldığı için eleştiren Türkiye'nin, kendisinin benzer konuma düşmemesini öneriyordu. Bülent Ecevit, Sovyetlerin maddi desteği ve İş Bankası'nın desteğinde bir cam fabrikası ve yine Sovyetlerin desteğiyle Sümerbank tarafından bir dokuma tezgahı kurulmasının sebebini Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü'den sorduğunda ise, Zorlu'nun buna cevabı; ekonomik ilişkilerin iki ülke arasında değil, özel firmalar arasında yapıldığını

³³² "Turkish Strong Man: Adnan Menderes", **The New York Times**, 3 Temmuz 1956, s. 6.

söylemek oldu. Gerçekte ise Sovyet Rusya'da bütün firmaların devlet denetiminde olduğu ve Sümerbank ve İş Bankası'nın da Türk devletine bağlı olarak çalışmasıydı. Her şeye rağmen, iki ülke ilişkilerini düzeltmek istiyordu. Türkiye bunu, Amerika Birleşik Devletleri'nden aldığı ekonomik yardımların azalmasından dolayı, Amerika Birleşik Devletleri'ne ve Batı'ya karşı bir koz olarak kullanıyor, Sovyet Rusya ise etrafını bir çember gibi sarmaya başlayan çevreleme politikasını kırmak için kullanıyordu. Şüphesiz bunda Türkiye'nin ekonomik durumunun da etkisi vardı. İki ülke arasında gelişmeye başlayan ekonomik ilişkileri kültür, sanat ve spor alanındaki dayanışmalar izledi.³³³

Moskova Radyosu'nda 13 Temmuz 1957 tarihli bir yayında ise Sovyetler Birliği ile Türkiye arasındaki ekonomik ve ticari ilişkiler üzerinde durulmuş ve Sovyet Rusya'nın Türkiye'ye ihraç edebileceği petrol için uzun süreli kredi açabileceği açıklanmıştır.³³⁴ 17 Kasım 1957 tarihli The New York Times haberinden anlaşıldığı kadarıyla ise, Türkiye'de aşırı derecede bir kıtlık yaşanmaktadır. Hatta öyle ki, gazetede Nasrettin Hoca'nın fıkralarından bir tanesi bu ekonomik durumu anlatması için örnek verilmiştir. Timur döneminde yaşayan Nasrettin Hoca, eşeği çok yediği için ona artık her gün daha az yiyecek verecektir. Nitekim, her geçen gün eşeğine verdiği yemeği azaltan hoca, bir gün eşeğine verdiği yemeği tamamen kesmiştir. Artık eşek bu duruma dayanamaz ve ölür. Nasreddin hoca ise, ben eşeği açlık eğitimi vererek ölüme alıştırdım, diye zekice bir cevap vermiştir. The New York Times Gazetesi bu hikayedeki olay ile Türkiye'de yaşanan ekonomik kıtlık sebebiyle insanların gıda tüketimlerinin azaldığını benzetmektedir. 1957 seçimlerine gidişin sebebi de ekonomik bunalımdır. Aslında bu ekonomik bunalımın sebebi de, Türkiye'ye verilen kredilerin azalmasıdır. Türk parası değer yitirdiğinden dışardan ithalat yapıldığında çok fazla para harcanmaktadır. Öte yandan, Sovyet Rusya ise Türkiye'ye ekonomik yardım yapacaktır. Sovyetler Türkiye'de bir cam fabrikası açmak ve kostik soda çıkarmak için çalışmalar başlatmışlardır. Diğer yandan ise gazetede, Ankara'daki yaşam koşullarının durumu anlatılmaktadır. Ankaralı ailelerin ancak bir kaçında otomobilin olduğundan ve Ankara'da hala televizyonun

³³³ Oran, **a.g.e.**, s.517-520.

³³⁴ A. Suat Bilge, **Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri 1920-1964**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, s. 340-341.

olmadığından, insanların sinemalara gittiğinden bahsedilmektedir.³³⁵ 1957 yılının son aylarından itibaren Sovyet Rusya, Türkiye'de bir cam fabrikası açmak ve kostik soda çıkarmak için çalışmalara başlamıştır. Bu dönemde, Türkiye'de ekonominin iyi olmaması ve Amerika Birleşik Devletleri'nden alınan kredilerin "Türk Hükümeti'nin istediği miktarda olmaması sebebiyle" diğer bir alternatif olarak Sovyet Rusya devreye girmiş gibi gözükmektedir. Sovyet Rusya'nın Türkiye'deki bu ticari hamleleri kendi isteği ile mi yoksa, Türk Hükümeti'nin talep etmesiyle mi yaptığı konusu gerçekten tartışmalıdır. Daha önceki haberlerden görüldüğü üzere, Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'nin Sovyet Rusya ile gelişen bu ticaretine karşı alarma geçecek ve Türk Hükümeti'nin isteğine uygun kredileri her ne kadar tek başına veremese de, Avrupa ülkeleri ve Uluslararası Para Fonu'nun da katkılarıyla verecektir. Yukarıdaki örneklerden anlaşıldığı kadarıyla 1957 yılından önce ise, Sovyet Rusya Türkiye ile ilişkileri, buna ticari ve ekonomik ilişkileri de katabiliriz, iyi tutmak için çalışmış Türkiye ise bunu red etmiştir. Bunun sebebi ise şüphesiz, Türk Hükümeti'nin komünizm bloğu ülkeleri gibi olmayı seçmemesidir ki, Türk Hükümeti en baştan beri tarafını tutmuştur. Bu tarafta şüphesiz, Amerika Birleşik Devletleri öncülüğündeki demokrasidir.

30 Eylül 1958 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin ve Dünya Kalkınma ve Gelişme Bankası'nın Türk ekonomisinin istikrarı, gelişimi ve büyümesi için Türkiye'ye ekonomik ve endüstriyel yardımı artıracaklarından bahsedilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri durumları iyi giderse, Türkiye'ye 234.000.000.000 milyon doların üzerinde yardım yapacağını duyurmuştur. Avrupa ve uluslararası kaynaklar ise 359.000.000 milyon dolarlık ekonomik ve endüstriyel yardım yapacaklarını duyurmuşlardır. Yazıda, Türkiye'nin ekonomik olarak istikrarının çok önemli olduğu vurgulanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri bu ekonomik yardımları artık daha sağlıklı bir şekilde yapacağını açıklamıştır. Dünya Bankası aslında Türkiye'ye yardım yapamayacağını açıklamış, fakat daha sonra Türkiye'ye yardım yapacağını fakat, bu ekonomik yardımın bir anda yapılmasının doğru olmadığını, bir yıl içerisinde düzenli bir

³³⁵ "Ankara: The Turks Shrug Off Hardship", **The New York Times**, 17 Kasım 1957, s. SM29.

şekilde verileceğini duyurmuştur. Öte yandan, Adnan Menderes Amerikan Ekonomi İşleri Devlet Sekreteri ile de bu konu üzerinde görüşmüştür.³³⁶

5 Ekim 1958 tarihinde Jay Walz tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise yazar, yazısının başında ince bir ironi yapmaktadır. Şöyle ki, bir grup Amerikalı diplomat, Türkiye'nin Sovyet Rusya ile olan ekonomik ilişkilerinin yakınlaşmaya başlaması üzerine, Ankara'ya Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan ile görüşmek üzere gelmişlerdir. Bu Amerikalı diplomatlar, Sovyetler'in Türkiye'de açacağı 3 tekstil fabrikası ve Türkiye'ye yapacakları ekonomik yardım hakkında detaylar istemişler ve Türkiye ile Sovyetler arasında normal bir ekonomik ilişkinin asla olamacağını çünkü, bu iki ülke arasında çok kötü bir diplomasi olduğunu da eklemişlerdir. Ayrıca, Türkiye'ye Batılı ülkelerin ve Amerika Birleşik Devletleri'nin acil para yardımı yapabileceği teklifini de söylemişlerdir. Bunun üzerine Başbakan Menderes ise, Sovyetler'le Türkiye'ye para yardımı yapmak için anlaşmadıklarını fakat, onların on yıllar öncesinde Türkiye'de açmış oldukları 3 tekstil fabrikası için gerekli makineleri temin etmek üzere bir antlaşma yaptıklarını söylemiştir. Başbakan ayrıca, Türkiye ile Sovyetler arasındaki ekonomik ilişkilerin sadece çok az bir nakit para yardımı ve ihracat değiş-tokuş maddelerinden ibaret olduğunu da eklemiştir. Bu bağlantıda, Sovyet Rusya ile ticaret şöyledir: Sovyetler Türkiye'ye makine, buharlı makine ekipmanı, elektrikli aletler ve diğer ağır aletleri göndermişler ve karşılığında ise Türkiye'den, tütün, meyve ve fındık almışlardır. Ayrıca, 1958'in ilk çeyreğinde, Sovyet Rusya Türkiye'ye 6.600.000 Türk lirası değerinde alet göndermişken, Türkiye'de karşılığında 26.000.000 Türk lirası karşılığında alet ihracatı yapmıştır.³³⁷ Yazar, Menderes'in açıklamalarına karşı, Amerikalı diplomatların o zaman bizi ilgilendiren bir şey yok, cümlesi ile ince bir alay söz konusu etmiştir.

7 Aralık 1959 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, 6 Aralık 1959 tarihinde Amerikan Başkanı Eisenhower'ın Türkiye'yi ziyareti esnasında Ankaralılar tarafından büyük bir coşku ve eğlence ile karşılandığından

³³⁶ “*Turkey May Get More Aid*”, **The New York Times**, 30 Eylül 1958, s. 9.

³³⁷ Jay Walz, “*U.S. Prods Turkey On Soviet Links*”, **The New York Times**, 5 Ekim 1958, s. 29.

bahsedilmektedir. Amerikan Başkanı Eisenhower, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes ile görüşmesinde hem Amerika Birleşik Devletleri'nin hem de Batılı devletlerin Türkiye'yi ekonomik olarak sonuna kadar destekleyeceğini vurgulamıştır. Başkan Eisenhower, Atatürk'ün kurduğu Türkiye'nin gelişmeye başladığına tanık olmuş, yeni kurulan ve bağımsızlığını yeni kazanan Türkiye gibi ülkelerin gelişmelerine destek vermenin Amerika Birleşik Devletleri'nin devlet politikası olduğunu da eklemiştir. Türkiye'nin coğrafi konumundan dolayı Kuzey Atlantik Paktı'nın anahtar konumundaki ülkesi olduğuna da değinen Başkan Eisenhower, iki ülkenin dünya barışı için güvenliklerini desteklemelerinin önemine de dikkat çekmiştir. Görünen o ki, Başkan Eisenhower, Türkiye'nin Sovyet Rusya ile yakınlaşmaya başlaması üzerine Türkiye'ye ekonomik yardımı arttırmak istemişti. Fakat Celal Bayar, Türkiye'nin son zamanlarda Sovyet Rusya ile yakın ilişkiler içerisinde olduğunun doğru olmadığını belirtmiştir.³³⁸

6/12/1960 tarihindeki Bakanlar Kurulu kararına göre Türkiye'nin Yugoslavya, Çekoslovakya ve Rusya ile 1960 yılında sona erecek olan ticaret anlaşmalarını yenilemek istediği görülmektedir. Yani Türkiye, Sovyet Rusya ve peykleri ile olan ekonomik ilişkilerini sürdürmek istemektedir.³³⁹ Yine aynı 6/12/1960 tarihli Bakanlar Kurulu kararına eklenen ek bir maddeden, Türkiye'nin Yugoslavya, Çekoslovakya ve Rusya ile olan anlaşmalarını günün şartlarına göre düzenlemesi için Belgrat, Prag ve Moskova'daki elçiliklerini birinci derecede sorumlu, bu memleketlere göndereceği heyet başkanını ise, hükümet adına ikinci dereceden sorumlu tuttuğu görülmektedir.³⁴⁰

Özetle, Türk-Sovyet Ekonomik İlişkileri konusunda şunlar söylenebilir: Birincisi, Komünist Blok ülkelerinden sadece Yugoslavya ile, Balkan İttifakı'ndan dolayı ticaret devam ediyor gözükmektedir. Sovyet Rusya ise, en baştan beri Türkiye ile ilişkileri iyileştirmek için yakınlaşmak istemiş fakat, Türkiye bunu kabul etmemiştir. Buradaki ilişkiler özellikle de ekonomik ilişkilerdir, çünkü yukarıda

³³⁸ “Eisenhower Hailed By Big Crowd In Turkey After Trip From Rome”, **The New York Times**, 7 Aralık 1959, s. 1.

³³⁹ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No: 157.31..12., Tarih:06.12.1960.

³⁴⁰ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu: 30..18.1.2., Yer No:157.33..6., Tarih:14.12.1960.

örneklerini verilen haberlerde Molotov, konuşmasının ekonomi ile ilgili bölümünde, Türkiye ile ekonomik ve siyasi ilişkileri iyi tutmanın önemine değinmiştir. Diğer yandan ise, Türk-Sovyet Ekonomik İlişkilerine dair ipucu görülen en önemli yıl ise, 17 Kasım 1957'den başlamak üzere devam eden yıllar olmuştur. Türkiye'nin Sovyet Rusya ile başlayan bu ekonomik kıpırdanmalarını fark eden Amerika Birleşik Devletleri yönetimi bu duruma hemen müdahale ederek, Avrupa ülkelerinin ve Uluslararası Para Fonu'nun da ortaklaşa destekleriyle, Türkiye'ye yüklü miktarda - 359.000.000 dolar- krediyi vereceklerini söylemişlerdir. Tabii, bu miktarın yüklü bir kısmını, 234.000.000 dolarını Amerika Birleşik Devletleri verecekti. Oysa, Amerika Birleşik Devletleri yönetimi 1954 tarihinde Başbakan Adnan Menderes ve beraberindeki grubun talep ettiği 300.000.000 dolar kredi yardımına karşılık, sadece 70.000.000 dolar kredi verebilecekleri söylemişlerdi. 1957'nin son aylarından itibaren canlanmaya başlayan Türk-Sovyet Ekonomik İlişkilerinin sebebi Türkiye'nin ekonomik olarak kötüye doğru gitmesinden dolayı Amerikan kredilerinin yetersiz kalmasından olsa gerektir. Fakat, Cumhurbaşkanı Bayar ve Başbakan Menderes bu durumu gizlemeye çalışmışlardır. Bunun sebebi ise, Türkiye'nin bir Batı Bloku ülkesi olarak Nato, Bağdat Paktı vb. gibi kuruluşlarda hala aktif olması gösterilebilir.

5. 27 Mayıs 1960 Darbesi

a) 27 Mayıs Askeri Darbesi ile Dünya'da Eş Zamanlı Gelişen Hükümet Darbeleri Arasındaki Bağlantı

Türkiye'de 27 Mayıs 1960 tarihinde meydana gelen hükümet darbesi genellikle Türkiye'nin bir iç meselesi olarak değerlendirilmektedir. Fakat, The New York Times'ın haberlerinde durumun çok farklı bir boyutuna da dikkatler çekilmektedir. 27 Mayıs Askeri Darbesi'ne giden süreç, Türkiye'nin iç meselesi gibi gözükmesine rağmen, gerçekten çok farklı bir şekilde dünyadaki olaylar ile paralel bir şekilde ilerlemiştir.

1 Mayıs 1960 tarihinde C. L. Sulzberger tarafından The New York Times'e yazılan bir yazıda, dünyanın her yanında eş zamanlı olarak meydana gelen Amerikan yanlısı hükümetlerin çözülmeye başlamasına karşı, Amerikan Hükümeti'nin tedbirleri artırmasına değinilmektedir. Gerçekten de, Fransa dışında Avrupa ve Asya'daki hükümetlere bakıldığında durum böyledir. Fransa'da yönetiminde bulunan De Gaulle ise çok yaşlanmışır. Öte yandan, İtalya ve Yunanistan'da parlamenter yönetim çok bozulmuştur. İspanya ve Portekiz'deki Amerikan yanlısı diktatörler çökmüştür. Türkiye'deki müttefik Menderes Hükümeti'ne karşı protesto ve mitingler başlamıştır. Amerikan Hükümeti Menderes Hükümeti'ni beğenmekle birlikte, bu dönemde basına ve muhalefete yapılan baskılardan dolayı Demokrat Parti Hükümeti'ni kınamıştır da. Kore'de açık bir Sovyet etkisi vardır. Amerikan Hükümeti dış politikasını sorgulamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri eğer müttefik ülkelere yardımı artırmazsa, bu hükümetlerin Sovyet baskısına maruz kalacağını çok iyi bilmektedir.³⁴¹

2 Mayıs 1960 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Nato'nun İstanbul'da toplandığına fakat, Başbakan Menderes'in ülkedeki muhalefetin propagandası ve protestoları ile uğraştığından dolayı bu toplantıya katılmayacağı anlatılmaktadır. Başbakanı temsilen Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu bu toplantıya katılacaktır. Bu toplantıya göre NATO, Güney Kore'de müdahale ettiği gibi Türkiye'deki bu protesto ve mitinglere müdahale etmeyecektir. Fakat bu konu, toplantıdan sonra Başbakan Menderes ile, eğer o hala çok yoğun ise, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ile özel olarak görüşülecektir. Sovyet Rusya ise, Güney Kore'de olduğu gibi Türkiye'deki bu olayları da dikkatle takip etmektedir.³⁴²

6 Mayıs 1960 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda ise, Türkiye'deki hükümet karşıtı propaganda ve gösterilerin, Güney Kore'deki öğrenci protesto ve mitingleri ile benzer olduğuna fakat, asla paralel olmadığına değinilmiştir. Daha önceki haberlerden de anlaşıldığı üzere eş tarihlerde, Güney Kore'de de öğrenciler gösteri ve protestolar yapmaktadırlar, fakat bu gösteriler, Sovyetler'in radyolardan propaganda yapması ile ilgili ve Amerikan emperyalizmine

³⁴¹ C. L. Sulzberger, "Foreign Affairs: The Shadows Beneath the Tree of Liberty" , **The New York Times**, 1 Mayıs 1960, s. 28.

³⁴² "As NATO Meets in Istanbul" , **The New York Times**, 2 Mayıs 1960, s. 28.

karşı mücadele edilmesi gerektiği için yapılmıştır. Fakat, Türkiye'deki protesto ve mitinglerin daha önceki haberlerde de değinildiği gibi, iç sebeplerden kaynaklandığından ve herhangi bir Sovyet etkisinden bahsedilmemiştir. Bu yazıda da benzer bir ifade kullanılmıştır. Fakat, o dönemlerde gerek Güney Kore'deki protesto ve mitingler, benzer şekilde Polonya'daki eş zamanlı protesto ve mitingler ve bir de Türkiye'deki öğrenci protesto ve mitingleri için, Batı dünyası acil bir alarma geçmiştir. Acilen Sovyet lideri Kruşçev ile Cenova'da silahsızlanma konusu görüşülecektir.³⁴³ Yukarıda yazılanları daha net anlamak için, şu yorumları yapmak gerekmektedir: Bu yazıda, 1960 tarihinde eş zamanlı ve benzer gibi görünen bu hükümet karşıtı öğrenci gösterilerini yazar, daha yüksek bir perspektiften ele almıştır. Aslında bu yazıda ve diğer yazılardan da anlaşıldığı üzere, Türkiye'deki öğrenci isyanlarında Sovyetler'in etkisinin olmadığı fakat, bu isyanların Türkiye'nin iç meselelerinden kaynaklandığı belirtilmiştir. Ama yazarın, Türkiye'deki bu öğrenci isyanlarını ve gösterilerini dünyadaki diğer isyanlarla bir tutması ki, bu konuda Amerika Birleşik Devletleri ve Batılı Devletler acilen silahsızlanma konusunu görüşmek üzere Cenova'da toplanacaklardır. Hatta bu konuda bu yazıda şöyle bir ifade de geçmektedir: Silahsızlanma konusunda Kruşçev ile ölümüne tartışılacaktır. Avrupalı ülkelerin Türkiye'deki bu miting ve gösterileri dünyadaki diğer devrimlerle aynı kategoriye koymasından şöyle bir sonuç çıkarılabilir: Ya Güney Kore ve Polonya'da olduğu gibi, Sovyet etkisi Türkiye'deki bu isyanlar üzerinde de etkili olmuştur, ya da devam eden bu isyanları, Sovyetler daha da körükleyebilecektir. Nitekim, silahsızlanma konusunda Cenova'da ölümüne acil bir toplantı kararı verilmesinin sebebi de, Sovyetler'in bu isyanlar üzerindeki etkisini devam ettirmemesidir. Ya da bu isyanları fırsat bilip de bu bu ülkelerdeki isyancıları daha da kışkırtmamasıdır.

23 Mayıs 1960 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, Türkiye'deki protesto ve mitinglere değinilmiştir. Haberde, "Günün Önemli Olayları" başlıklı bir yazıda, uluslararası en önemli olaylar kısmında, Türkiye'deki İstanbul ve Ankara'da meydana gelen ayaklanmalarda 7'den fazla kişinin öldürüldüğünden bahsedilmektedir. Demokrat Parti Hükümeti bu olaylara karşı anayasaya aykırı bir şekilde 3 aylık sıkı yönetim ilan etmiştir. Amerika Birleşik

³⁴³ "New Summary and Index", **The New York Times**, 6 Mayıs 1960, s. 33.

Devletleri ise, Demokrat Parti Hükümeti'nin muhalefete karşı sert önlemler almasını kınamıştır. Öte yandan, Güney Kore'deki öğrenci isyanlarından dolayı hükümet düşmüş ve Amerikan yardımları reddedilmiştir. Ayrıca, Amerika Birleşik Devletleri Birleşik Arap Devletleri yerine Arap-İsrail Savaşları'na ve Süveyş Krizi'ne maddi destek için bütçesinden pay ayıracaktır.³⁴⁴

28 Mayıs 1960 tarihinde The New York Times'e yazılan bir başka yazıda ise, Amerikan Hükümeti'nin darbeden sonra Türkiye'nin Batı ile olan bağlarını devam ettireceğine duydukları güvenden şüphe duymadıklarına değinilmektedir. Türkiye'de artık ordu gücü eline almıştır ve Batılılar Türkiye'de bulunan yabancıların güvenliklerinden endişe duymaktadırlar. Fakat, Türkiye'de bulunan yabancılara hiçbir zarar gelmeyeceğini, Birleşmiş Milletler'in Adana'da bulunan üssünde Türk Ordusu'nun yetkilileri Birleşmiş Milletler yetkililerine iletmişlerdir. Menderes Hükümeti döneminde Anti-Rus olan ordunun artık, anti-komünist olacağı da vurgulanmıştır. Yazıda darbeye zemin hazırlayan bazı etkenlere de değinilmektedir. Her şeyden önce Cemal Gürsel, hükümetin tüm yetkilileri ile sonuna kadar görüşmeler yaptıktan sonra, kendisini pek dikkate almadıkları için harekete geçmek zorunda kalmıştır. 28 Nisan'da İstanbul'da meydana gelen öğrenci protesto ve mitingleri, Ankara ve İzmir'e de sıçramış fakat, üniversiteler dışına yayılmamıştır. Türkiye'de meydana gelen bu öğrenci protesto ve mitingleri, Güney Kore'deki öğrencilerin ayaklanarak Syngman Rhee'yi iktidardan düşürmesini örnek almışlardır. Üniversite öğrencileri Başbakan Adnan Menderes'in de, Güney Kore'de Syngman Rhee'nin üniversite öğrencileri tarafından iktidardan düşürüldüğü gibi iktidardan düşmesini istemektedirler. Öte yandan, bu gösteriler esnasında polis birçok eğitimciye karşı şiddet kullanmıştır. Darbe sırasında Başbakan Adnan Menderes ise, Eskişehir'den Kütahya'ya giderken yolda yakalanmıştır.³⁴⁵

29 Mayıs 1960 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Türkiye ve Japonya'da eş zamanlı meydana gelen öğrenci protesto ve mitinglerine değinilmiştir. Yazıda Türkiye'deki devrimin tehlikeli olduğuna değinilmiş fakat, çok kötü bir duruma geldiğinde ise Nato müdahale edecektir. Şimdilik bu darbe ve

³⁴⁴ "The Major Events of the Day" , **The New York Times**, 23 Mayıs 1960, s. 25.

³⁴⁵ "Junta In Control" , **The New York Times**, 28 Mayıs 1960, s. 1.

hükümetin düşürülmesi olayı, Türkiye'nin kendi iç sorunu gibi gözükmekte ve bu darbe Nato, Cento gibi organizasyonları da pek etkilememiştir. Üstelik yazıda, Türkiye'nin Batı ile ittifakının devam edeceğini cunta yönetimi söylemiş ve Türkiye'nin Batı ile ittifakının bir partizanlık olmadığı da belirtilmiştir. Öte yandan, Japonya'da eğer hükümet giderse, yerine gelebilecek diğer hükümet, hem Batı ile ittifak konusunda hem de diğer pek çok şey de köklü dönüşümler yapacaktır. Bu arada, Amerika Birleşik Devletleri dünyanın üçte biri ile, Doğu'nun en doğusunda Japonya, Tayvan ve Güney Kore ile ittifak halindedir. Birleşik Devletler, Türkiye'deki cunta yönetiminin kısa süre sonra demokratik seçimlere gitmesinin çok doğru olacağını vurgulamıştır.³⁴⁶ Dünyada o dönemde Japonya, Türkiye, Güney Kore, Polonya vb. gibi devletlerde öğrenciler hükümete karşı protesto ve miting düzenlemişlerdir. Batı Bloku'nun bir ittifak ülkesi olan Türkiye'deki bu darbe için, Batılı ülkelerin Türkiye'ye yardım etmeyeceğinden bahsedilmiş çünkü, bu cuntanın Nato ve Cento açısından pek fazla tehlike arz etmediği ifade edilmiştir. Diğer yandan, cunta yönetiminden yönetimde pek fazla kalmamaları ve acilen demokratik seçimlere gidilmesi istenmiştir. Görünen o ki, Batılı Devletler Türkiye'nin Batı Bloku ile ittifak kalmasının sadece Menderes Hükümeti ile ilgili partizanca bir mesele olmadığını da anlamışlardır. Hatta bu yazıda, Türk halkının Rusya korkusunun hala devam ettiğinden ve Batı ile ilişkileri devam ettireceğinden emin bir şekilde bahsedilmektedir.

13 Temmuz 1960 tarihinde The New York Times'e yazılan bir başka yazıda ise, daha önce Türkiye, Güney Kore, Japonya vb. gibi ülkelerde meydana gelen darbeler gibi şimdi de Kongo'da benzeri bir durumdan bahsedilmektedir. Birleşik Devletler ve Nato ülkeleri, Kongo'daki olayları durdurmak için müdahale etmenin yollarını aramışlardır. Şöyle ki, Nato ülkeleri daha önceki ittifak devletlere müdahale etmedikleri için darbeler olmuştur. Kongo'da da benzer bir durum yaşanması istenmemektedir.³⁴⁷ Burada günümüzle bağlantı kurabilmek mümkündür. Bu yazıda Nato'nun ittifak ülkelere, aslında onların iç sorunları olduğu için müdahale etmediği görülmektedir. Nitekim, bir ittifak ülkesi olan Türkiye'deki darbede bir Nato

³⁴⁶ “*Inside Alliance*”, **The New York Times**, 29 Mayıs 1960, s. E1.

³⁴⁷ “*Transcript of Khrushchev's News Conference on U.S. Plane and Other Issues*”, **The New York Times**, 13 Temmuz 1960, s. 6.

müdahalesi söz konusu değildir. Fakat, Nato müdahale etmemesine rağmen, olaylar asla durulmamış daha da yayılmıştır.

19 Ekim 1960 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin dış politikası eleştirilmiştir. Amerikan Dış Politikası Orta Doğu'da Sovyet yayılmasına engel olamamıştır. Türkiye, Güney Kore, Japonya ve İran gibi ülkeler yapıcı olmayan politika yüzünden çözülmüşlerdir. Öte yandan, Afrika ülkeleri ve Latin Amerika ülkeleri üzerinde de yapıcı olmayan bir politikanın devam ettiğinden bahsedilmektedir. Latin Amerika halkını pek önemsemeyen Amerika Birleşik Devletleri, buralarda diktatörlerin yükselmesinden ancak Castro'nun hareketleri ile uyanmıştır.³⁴⁸

Toparlamak gerekirse, özellikle Ekim 1957'de, Sputnik'i aya fırlatması ile gelen bilimsel ve teknolojik üstünlük, Sovyet Rusya'yı bir anda yükseltmiş, dolayısıyla da ekonomik bir üstünlüğü de beraberinde getirmiştir. Bu aşamadan sonra, Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyet Rusya artık tam anlamıyla, bir bilimsel ve teknolojik yarışa gireceklerdi. İşte bu noktada, gerçek anlamda bir Soğuk Savaş da tam anlamıyla başlayacaktı. Soğuk Savaş'ta Amerika Birleşik Devletleri'nin bilimsel, teknolojik ve ekonomik olarak Sovyetlere karşı üstün olduğu bilinmektedir. Bu doğru olmakla birlikte, aslında Amerika Birleşik Devletleri'nin tam anlamıyla üstün olması 1960'ların ortalarından itibaren başlamaktadır. Maalesef ki, 1960 ve sonrası konu dışında kalmaktadır. Fakat 1960'larda tüm dünyada Amerikan Politikası çökmüştür. Yukarıdaki örneklerde, Türkiye'deki öğrenci protesto ve mitingleri özellikle Güney Kore'den esinlenmiş, buna ilaveten benzeri bir olay Japonya'da da görülmüştür. Güney Kore ve Japonya'daki isyanlar Türkiye'deki ile birebir benzemektedir. Fakat, 1960'lı yıllarda sadece bu üç ülkede değil, Avrupa'daki Yunanistan, İtalya, İspanya, Polonya ve hatta buna, Afrika'daki sömürgelerin de çözülmeye başlaması olayları eklenirse eğer, Amerikan politikası tam anlamıyla iflas etmiştir denilebilir. Gerçekten de 1960 yılının başlarında, Avrupa'daki ülkelere parlamenter demokratik rejimler çökmeye başlamıştı. Bununla birlikte ise, Afrika'daki sömürgelerin çözülmesi gerçekleşiyordu. Bunun ilk örneği ise, Nisan

³⁴⁸ “Text of Stevenson Speech at Dinner Here Condemning Nixon on World Affairs”, **The New York Times**, 19 Ekim 1960, s. 30.

1955 tarihinde, Endonezya'nın başkenti Bandung'ta toplanan Afrika ve Asya'lı sömürge ülkelerinin ilk defa böylesine büyük ve devasa bir toplantıyı gerçekleştirmiş olmalarından görülmektedir. Gerçekten de, Bandung Konferansı'na kadar olan sürede, hep büyük devletler büyük konferanslar gerçekleştirmiştir. Şimdi ise, eskiden sömürge olan bu devletler Bandung Konferansı ile bir sıçrama yaşamışlardır. Bu bağlamda, Asya ve Afrika'daki sömürgelerin çözülmesi olayı da, Amerika Birleşik Devletleri'nin 1950'li yılların sonu ile 1960'lı yılların başlarında çökmeye başlaması ile bağlantılıdır. Burada bir şeyi tekrar hatırlatmakta fayda vardır: Soğuk Savaş tam olarak 1950 yılında, Sovyet Rusya'nın Çin'de meydana gelen komünist ayaklanmalara askeri olarak destek vermesinin Amerika Birleşik Devletleri tarafından anlaşılmasıyla başlamıştır. Fakat, hem Sovyet Rusya hem de Amerika Birleşik Devletleri arasındaki gerçek anlamdaki Soğuk Savaş ise, yani iki ülke arasındaki bilim, kültür ve teknolojik rekabet ise özellikle, Sovyet Rusya'nın Ekim 1957 tarihinde Sputnik'i aya fırlatması ile başlayacak, bu durum her ne kadar başlangıçta Sovyet Rusya'ya bir üstünlük sağlasada fakat, 1960'ların ortalarında ise Amerika Birleşik Devletleri'nin üstünlüğü ile devam edecektir.

b) 27 Mayıs Askeri Darbesi ve Sovyet Rusya Arasındaki Bağlantı

C. L. Sulzberger tarafından 27 Nisan 1960 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda, Eisenhower ve Menderes'in Moskova'yı ziyaret edeceğinden bahsedilmektedir. Bu ziyaret kapsamında, Batı ile dostça ilişkiler sürdürmek isteyen Kruşçev'in Berlin konusunu çözmek için birlikte hareket etmezlerse, bu konuda tek başına hareket edeceğine değinilmektedir. The New York Times'in bu haberini örnek olarak vermekteki amaç şudur: Bu haber Türk Hükümeti ile Sovyet Rusya arasındaki ilişkilere bir nebze de ışık tutacaktır. Çünkü, tarih Nisan 1960'tır ve bu yazıya göre, Türkiye- Sovyet Rusya ve hatta Amerika Birleşik Devletleri arasındaki ilişkiler çok gergin değil gibi gözükmemektedir. En azından bu üç devlet Moskova'da konu her ne olursa olsun, -ki konu dünyanın domino taşı etkisine sahip Berlin Krizi'dir- bir zirve toplantısı yapmışlardır ya da gelecek aylarda bu zirve toplantısı yapılacaktır.

1 Mayıs 1960 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğerk yazıda ise, Kore'de olduğu gibi Türkiye'de de meydana gelen protesto ve mitinglerde Sovyetler'in direkt bir etkisinin olmadığından, bu olayların Türkiye'nin iç sorunlarından kaynaklandığından fakat bu durumun Sovyetler'e, Batı karşısında açık bir kapı araladığından söz edilmektedir. Türkiye'de meydana gelen hükümet karşıtı gösteri ve protestolara Amerika Birleşik Devletleri'nin müdahale edip etmeyeceği sorgulanmakta fakat, Kore'de olduğu gibi müdahale ederse eğer, Amerika Birleşik Devletleri'nin suçlanabileceğinden bahsedilmektedir. Irak'ın Bağdat Paktı"ndan çekilmesiyle Merkezi Ticaret Organizasyonu (Cento) adını alan organizasyon Türkiye'ye çok yakın olan İran'da toplanmıştır ve yarın ise Nato ülkeleri İstanbul'da toplanacaktır. Fakat İstanbul'da gösteriler ve protestolar devam etmekte, polis gösteri ve protestoculara ateş açmaktadır. Böyle bir ortamda Cento ve Nato yetkililerinin görüşmeleri çok zor olacaktır. Öte yandan, Demokrat Parti'nin muhafazakar olmasının bu olaylarda etkisinin çok olduğuna değinilirken, Türkiye'ye ve diğerk Asya ülkelerine yardımı artırmaktan da bahsedilmektedir. Bununla birlikte yazıda, 1947'den 1 Mayıs 1960'a kadar Türkiye'ye 2 milyar dolardan fazla askeri ve ekonomik yardım yapıldığına ve bu yardımlar sayesinde Türk askeri sisteminin modernleştiğine ve Türk endüstrisinin geliştiğine değinilmiştir. Fakat maalesef ki, Türk ekonomisi hala kötü durumdadır. Amerika Birleşik Devletleri'nin Asya'daki diğerk ülkeler üzerine de biraz yoğunlaşması gerekmektedir. Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri Güneydoğu Asya Ticaret Organizasyonu'na ekonomik desteğini artırmalıdır. Japon Denizi'nden Doğu Hindistan'a, Orta Doğu'dan Güney Asya'ya kadar olan alanda 900.000.000 insan yaşamakta ve bunların 300.000.000'nu Batı bloğu ile ittifak iken, geri kalanı ise komünizmin tehlikesi altındadır. Bu sebeple, hem Asya ülkelerine hem de Türkiye'ye ekonomik yardım yapılmalıdır. Türkiye, Nato'nun anahtar pozisyona sahip çok önemli bir ülkesidir. Öte yandan yazıda, Türkiye'deki hükümet karşıtı gösteri ve protestolara daha sonra müdahale edilebileceği üzerinde de durulmaktadır.³⁴⁹ Yazının en başında, Türkiye'deki darbeye Sovyet Rusya'nın herhangi bir etkisinin olmadığına fakat, Türkiye'de meydana gelen bu olayları kışkırtabileceğinden duyulan endişe dile getirilmiştir. Bu arada yeri gelmişken şunu belirtelim: Türkiye'deki darbeye giden olaylarda bir Sovyet etkisinin

³⁴⁹ "Arc of Crisis" , **The New York Times**, 1 Mayıs 1960, s. E1.

olup olmadığı The New York Times'ın diğer örnekleri üzerinden incelenmeye devam edilecektir. Fakat, Güney Kore'deki öğrenci protesto ve mitinglerinden sonra iktidarın düşürülmesinde Sovyet Rusya radyolardan propaganda yaparak bu protesto ve mitinglere etki etmiştir. Hatta, Japonya'daki öğrenci ayaklanmaları ve iç isyanlarda da böyle bir Sovyet etkisi söz konusudur.

C. L. Sulzberger tarafından 4 Mayıs 1960 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda ise, Türkiye'nin demokrasi tarihi analiz edilmektedir. Yazıda öncelikle, demokrasi kavramının tanımı yapılmıştır. Yazara göre, demokrasiye sahip bir ülke demek, sınırlarının istikrarlı ve güvenli olduğu, ekonomisinin iyi olduğu, halkının okur-yazarlık oranının yüksek olduğu ve iyi bir demokrasi tarihine sahip olan ülke demektir. Atatürk'ten itibaren Menderes'e kadar olan Türk demokrasi tarihine bakıldığında pek de iyi bir tablo ile karşılaşılmadığını belirten yazar, İnönü'ye Türkiye'de özgür seçimlere izin verdiği için bir kredi vermiştir. Atatürk'ün bir muhalafet oluşturmak isteğinin ise tam bir fiyasko ile neticelendiğini belirten yazar, ayrıca Atatürk'ün Kürt ve Ermeni'lerin haklarını gasp ettiğini, benzer bir şekilde İnönü'nün Ermeni, Yunan ve Yahudiler'in, Menderes'in ise Yunanlılar'ın haklarını gasp ettiğini eklemiştir. Öte yandan yazar, Başbakan Adnan Menderes'in Sovyet Rusya'ya karşı değişken fakat, Amerika Birleşik Devletleri ile ittifak olan politikası sayesinde Orta Doğu'da bir savaş durumunun engellendiğini de eklemiştir. Fakat yazar, Türkiye'nin demokrasiye sahip olup olmadığından tam emin olmadığını belirtirken, Türk demokrasiden yine de umudunu da kesmek istememektedir.³⁵⁰ Burada, “Türkiye'nin Sovyet Rusya'ya karşı değişken fakat, Amerika Birleşik Devletleri ile olan ittifak politikası sayesinde” sözünden Türkiye'nin Sovyet Rusya'ya karşı politikasının değişebildiği anlaşılmaktadır. Bu değişiklik en baştan beri hissedilse de aslında, 1957'in son aylarında ve sonrasında daha çok hissedilmiş olsa gerektir ki, daha önceki bölümlerde bu haberlere değinildiği gibi The New York Times, 1957'nin sonlarından itibaren yakınlaşmaya başlayan Türk-Sovyet Ekonomik İlişkileri ile ilgili yazılar ve haberler paylaşmıştır. İkincisi, bu yazıda yazar, Türk demokrasiden duyduğu endişeyi dile getirmiştir. Anlaşılan o ki yazar, son zamanlarda Türkiye'nin içinde bulunduğu durumun

³⁵⁰ C. L. Sulzberger, “*Foreign Affairs: A Lesson the Turks Have Learned Well*” , **The New York Times**, 4 Mayıs 1960, s. 44.

demokrasiye zarar vereceğini önceden tahmin etmiş fakat, yine de bu durumu dile getirmek istemediğini de eklemiştir.

9 Mayıs 1960 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir başka yazıda ise, 7 Mayıs'ta bir Amerikan uçağının Türkiye sınırları üzerinden Sovyet Rusya'nın sınırlarına doğru uçtuğu haberlerinin Türk Hükümeti tarafından yalanlandığına değinilmiştir. Kruşçev, Francis G. Powers adlı bir Amerikalı pilotun Amerika Birleşik Devletleri'nin uçağını kullanarak Türk ve Sovyet sınırlarında casusluk yaptığını iddia etmiştir. Türk Hükümeti ise, bu uçağın Adana'da üssü bulunan Nato'nun bir uçağı olabileceğini ifade etmiştir. Diğer yandan ise Türk Hükümeti, herhangi bir ülkeye ait olan herhangi bir uçağın Türk hava alanlarında olabileceğini söylemiştir.³⁵¹ Sovyet Başbakanı Kruşçev'in iddia ettiği bir Amerikan Uçağı 7 Mayıs gecesi Türk sınırlarından Rusya sınırlarına doğru uçmuşsa eğer, burada şu yorumu yapmak kaçınılmaz olacaktır: Nisan ve Mayıs ayında şiddetli bir şekilde meydana gelen öğrenci protesto ve mitingleri, muhalefete yapılan ağır baskılar vb. gibi olaylardan dolayı Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'de olası bir cunta olabileceğini kestirmiş olabilir. Anlaşılan o ki, Amerika Birleşik Devletleri'ne ait olan bir uçakta casus bir pilotun, özellikle Türkiye sınırlarından Sovyet Rusya sınırlarına doğru uçuşu da gösteriyor ki, Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'de meydana gelen karışıklıklardan dolayı Sovyet Rusya'nın yararlanabileceği korkusunu taşımaktadır.

21 Mayıs 1960 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, "Günün Önemli Olayları" başlıklı bir yazıda, Kruşçev'in bir konuşmasına da değinilmektedir. Kruşçev çok fazla detay vermediği bir Amerikan uçağının Rusya-Türkiye sınırında uçtuğundan bahsetmiştir. Amerikan Başkanı Eisenhower ise, bu uçağın hava durumunu araştırmak için uçan, basit bir mühendislik amaçlı ve askeri teçhizatı olmayan bir uçak olduğunu söylemiştir. Öte yandan, Türkiye'deki öğrenci protesto ve mitingleri esnasında bir öğrenci, Başbakan Menderes'in kolunu yakalamış ve ona "Daha ne kadar senin elinden çekeceğiz? demiştir."³⁵²

³⁵¹ "Turkey Denies Acquiescence", **The New York Times**, 9 Mayıs 1960, s. 6.

³⁵² "The Major Events of the Day", **The New York Times**, 21 Mayıs 1960, s. 33.

28 Mayıs 1960 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda ise, 27 Mayıs günü Türk Ordusu'nun Demokrat Parti'yi iktidardan düşürdüğüne değinilmektedir. Yazıda, ordunun ülkenin politik durumunu yönetmek istemesinin yanlış olduğu vurgulanmıştır. Yazıda ayrıca, Demokrat Parti'ye oy veren tabanın daha çok köylüler olduğuna, köylülerin ise vergi verecek durumlarının olmadığına ve üretimlerinin ise çok fazla olmadığına değinilmiştir. Bu arada, 25.000.000 nüfuslu Türkiye'de DP'ye halkın çoğu oy vermektedir. Öte yandan yazıda, Amerika Birleşik Devletleri ve Dünya Kalkınma ve Gelişme Bankası'ndan alınan yardımlarla Başbakan Adnan Menderes'in ülkede birçok yollar, barajlar, fabrikalar vb. şeyler yaparak ülkesinin vizyonunu çok geliştirdiği söylenmiştir. Fakat daha sonra, ülkede ihracatın kesildiğine, enflasyon ve kıtlığın olduğuna değinilmektedir. Örneğin yazıda, İkinci Dünya Savaşı esnasında bile belli fiyatlara alınan ve Türkler'in eve gelen misafirlerine ikram ettikleri ilk şey olan kahve kıtlığı yaşandığına değinilmektedir. Yazıda bu konuda şöyle ilginç bir benzetme de yapılmıştır: Naziler Birinci Dünya Savaşı sırasında tereyağı yerine silah demişler, Menderes Hükümeti ise kahve yerine liman demiştir.³⁵³

27 Mayıs Darbesi'nin en önemli sebebine bakıldığında ise, çok ilginç bir durumla karşılaşılmaktadır. 27 Mayıs Darbesi'nden Seçkin Devrim olarak bahseden ve içerisinde 27 Mayıs'ı gerçekleştiren Cemal Gürsel ve darbeyi destekleyenlerin de makalelerinin bulunduğu bir kitapta, ilgi çekici bir konuya değinmekte fayda vardır. Kitapta, devrimin başlangıcından beri en önemli sebeplerinden birisinin Demokrat Parti milletvekillerinin Türk Milleti'nin milli ve manevi duygularını yıkmak istemesi gösterilmektedir. Darbeyi yapanlar tarafından bir Moskof köpeği olarak hitap edilen Nazım Hikmet'in Affedilmesine Dair Kanun'un, Demokrat Parti milletvekillerince kabul edilmesi milliyetçiliğe en büyük darbe olmuştur. Zaten Nazım'ın affedilmesine dair kanun için dilekçe verenler arasında Behice Boran, Zekeriya Sertel ve Sabiha Sertel gibi komünist kişilerin bulunması da Demokrat Parti'nin bu konudaki yaklaşımını da açığa çıkarmıştır. Kitapta benzer bir diğer konu ise, Başbakan Menderes'in en büyüğünden en küçüğüne Vatan ve Milliyetçi gazete, dergi ve dernekleri kapatması 27 Mayıs'ın en önemli sebebi olarak gösterilmiştir. Nazım Hikmet'in Affedilmesine Dair Kanun teklifi hakkında konuşan Demokrat Parti

³⁵³ "Revolt In Turkey Long Summering", **The New York Times**, 28 Mayıs 1960, s. 10.

milletvekilllerinden birisi artık ulusçu devlet anlayışının bittiğini, bütün dünyanın beynelmileciliğe doğru sürüldüğünü ve kendisinin de beynelmilelci bir anlayışta olduğunu ifade etmiştir. Bununla birlikte yine bu kitaba göre, af kanunu ile ilgili konuşan diğer iktidar milletvekilleri de vatansever ve milliyetçi duyguların artık yok olduğunu komünist Nazım'ın af dilekçesini destekleyerek göstermiş oluyorlardı.³⁵⁴ Buradan şu anlaşılmaktadır ki, Amerikan yanlısı olarak bilinen bir iktidar, darbeyi yapanların bizzat kendileri tarafından komünistleri desteklemekle suçlanmıştır. Halk Evleri'nin kapatılmasının en önemli sebebi de komünist ideolojiyi yadıkları gerekçesidir. Bu bağlamda bir diğer önemli husus ise, Demokrat Parti'nin milliyetçi ve vatansever duyguları önemsemeyerek beynelmilel, yani uluslararası bir politika benimsemesi Atatürk'ün ulus devlet anlayışına da ters düşmekte idi.

1960 tarihine 1 aydan az bir süre kala Başkan Eisenhower'ın Türkiye'yi ziyaret etmesi ve Türkiye'ye yapılacak olan ekonomik yardımları arttırmak ve devam ettirmek istemesinin sebeplerinden birisinin de, Amerika Birleşik Devletleri'nin Türk-Sovyet yakınlaşmasından duyduğu endişe gibi gözükmektedir. Bir diğer sebep ise, Amerika Birleşik Devletleri'nin eğer Türkiye'yi desteklemezlerse hükümete yapılacak darbeyi önceden tahmin ettiği ve darbeden sonra gelen hükümetin Amerika Birleşik Devletleri ile ilişkiyi kesip kesmeyeceği endişesi ve dolayısıyla da Sovyet Rusya ile ilişkileri iyileştirip iyileştirmeyeceği konusu idi. Buna örnek vermek gerekirse eğer, 7 Aralık 1959 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda, 7 Aralık 1959 tarihinde Amerikan Başkanı Eisenhower'ın Türkiye'yi ziyareti esnasında Ankaralılar tarafından büyük bir coşku ve eğlence ile karşılandığından bahsedilmektedir. Amerikan Başkanı Eisenhower, Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Başbakan Adnan Menderes ile görüşmesinde hem Amerika Birleşik Devletleri'nin hem de Batılı devletlerin Türkiye'yi ekonomik olarak sonuna kadar destekleyeceğini vurgulamıştır. Başkan Eisenhower, Atatürk'ün kurduğu Türkiye'nin gelişmeye başladığına tanık olmuş, yeni kurulan ve bağımsızlığını yeni kazanan Türkiye gibi ülkelerin gelişmelerine destek vermenin Amerika Birleşik Devletleri'nin devlet politikası olduğunu da eklemiştir. Türkiye'nin coğrafi konumundan dolayı Kuzey Atlantik Paktı'nın anahtar konumundaki ülkesi olduğuna da değinen Başkan

³⁵⁴ Yalçın Günel, **Seçkin Devrim 1960**, Ankara, Devrimleri Koruma ve Yayma Derneği Yayını, 1960, s. 48-50.

Eisenhower, iki ülkenin dünya barışı için güvenliklerini desteklemelerinin önemine de dikkat çekmiştir. Görünen o ki, Başkan Eisenhower, Türkiye'nin Sovyet Rusya ile yakınlaşmaya başlaması üzerine Türkiye'ye ekonomik yardımı arttırmak istemişti. Fakat Celal Bayar, Türkiye'nin son zamanlarda Sovyet Rusya ile yakın ilişkiler içerisinde olduğunun doğru olmadığını belirtmiştir.³⁵⁵

Sovyet Rusya Orta Doğu üzerindeki emellerini Mısır lideri Nasır'a para yardımı yaparak gerçekleştirmeyi planlamaktadır. Sovyetler Irak'ta askeri bir darbe yaptırarak Orta Doğu'da kendisine bağlı kukla rejimler oluşturmayı amaçlamışlardır. Sovyetler Irak Paketi'nin oluşmasını sağlayan Menderes'e de zamanı gelince sıra geleceğini basında duyurmuşlardır.³⁵⁶ Burada dikkat çeken ise 27 Mayıs Askeri Darbesi'nin oluşmasını sağlayanlar arasında Sovyetlerin parmağının olup olmadığıdır. Bu konu oldukça şüpheli gözükmektedir.

Bu bölümde, 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi'nde Sovyet Rusya'nın parmağının olup olmadığını analiz edilmeye çalışılmıştır. Yukarıda yazılanlardan en dikkat çekici olanı ise, Aralık 1959 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Eisenhower'ın Türkiye'yi ziyaret etmesidir. Buradaki tarihe dikkat etmek gerekiyor. 1960 yılına 1 aydan az kala bu ziyaret gerçekleşmiştir. Yani 27 Mayıs'a 5 ay gibi bir süre varken Başkan Eisenhower'ın Türkiye'ye gelmesi ve Türkiye'yi destekleyeceğini açıklaması gerçekten önemlidir. Bu arada, bu ziyareti esnasında Eisenhower, Truman Doktrini kapsamında Türkiye'ye 2 milyar dolardan fazla yardım yaptıklarını açıklamıştır. Bu rakam doğru gibi gözükmektedir. Çünkü, The New York Times'ın başka bir haberinde de, Türkiye'ye Amerika Birleşik Devletleri'nin askeri olarak 2 milyar dolar civarında, ekonomik olarak ise 1 milyar dolar civarında yardım ettiği bilgisine ulaşılmıştır. Dolayısıyla, Başkan Eisenhower'ın ifade ettiği gibi, Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'ye Truman Doktrini kapsamında 2 milyar dolar civarında maddi yardım yaptığı doğrudur. Yani, 1947'den 1960'a 1 aydan az süre kalmasına kadar olan süreçte, Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye'ye 3 milyar dolara yakın bir yardım yapmıştı. Son dönemlerde Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'ye krediyi kestiğini bilinmektedir genelde,

³⁵⁵ “Eisenhower Hailed By Big Crowd In Turkey After Trip From Rome”, **The New York Times**, 7 Aralık 1960, s. 1.

³⁵⁶ Gürkan, **a.g.e.**, s. 205-206.

aslında en başından beri Birleşik Devletler komünizmi çevreleme politikası kapsamındaki pakt, organizyon, antlaşma vb. gibi şeylerin mali yükünü ekonomisinin desteklemeye ara ara yetmemesinden dolayı, 1954 tarihinde dahi Türkiye'ye istediği 300.000.000 dolar kredi yerine 70.000.000 dolar kredi vereceğini söylüyordu. Üstelik bu miktar, geçen yıl Türkiye'ye verilmiş olan 76.000.000 dolardan 6.000.000 dolar daha azdı. Zaten, 1954'ten bir önceki yılda da Türkiye'ye çok aşırı miktarlarda bir Amerikan yardımı olmamıştı. Fakat, Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'ye daha çok askeri yardım yapmıştı ve bu askeri yardım miktarı da gerçekten önemli bir miktardır. Diğer yandan ise, Batılı Devletler Amerika Birleşik Devletleri karşısında Türkiye'yi desteklemiştir. Gerçekten de, özellikle Almanya günümüzde olduğu gibi Birinci ve İkinci Dünya Savaşı süreçlerinde ve sonrasında Türkiye'nin ticaretinde çok çok önemli bir konumda olmuştur. Bu dönemde zaman zaman Batı Almanya başta olmak üzere, diğer Avrupa Ülkeleri de Türkiye'ye Amerika Birleşik Devletleri'nden daha fazla kredi vermişlerdir. Tabii, Türkiye'ye verilen kredilerde Uluslararası Kalkınma ve Gelişme Bankası'nın ve Uluslararası Para Fonu'nun katkıları asla yadsınamaz. Burada dikkat çeken ise, 1957 ve 1958 tarihlerinde özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nin 234.000.000 dolarını vereceği ve geri kalan kısmını ise Avrupalı Devletler ve Uluslararası Para Fonu'nun belli miktarlarda bölüşerek Türkiye'ye vereceği 359.000.000 dolarlık kredi önemlidir. 1950'li yılların sonunda Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'ye krediyi azaltmamıştır. Fakat, Amerika Birleşik Devletleri'nin 1953 ve 1954 gibi yıllara oranla, 1958 yılında bu miktarı 359.000.000 milyon dolara çıkarması dikkat çekmektedir. Burada iki amaç olabilir: Birincisi, ya gerçekten Türk ekonomisinin kötüye gidişatını gören Amerika Birleşik Devletleri Türk Hükümeti'ne gerçekten ekonomiyi kurtarması için yardım yapmayı istemişti. Bu yardımların devam edeceğini Başkan Eisenhower Aralık 1959 tarihindeki Türkiye'yi ziyareti esnasında bizzat açıklamıştır. Bir ikinci sebep ise, her ne kadar Cumhurbaşkanı Celal Bayar ve Türk Hükümeti yetkilileri bunu reddetse bile, bir Sovyet- Türk ekonomik ilişkisi gerçekten başlamış olabilirdi. Nihayetinde, 1957 yılından öncesinde de Sovyet Rusya'nın Türkiye ile ilişkileri iyi tutmak istedikleri ile ilgili bazı haberler daha önceki bölümlerde The New York Times'dan aktarılmıştır. Özellikle, 1953 tarihinde Stalin'in ölümüyle birlikte bu yakınlaşma için, Kruşçev ve Molotov gibi Sovyet

liderleri konuşmalar yapmışlar ve The New York Times Gazetesi de bu konuşmaları yayınlamıştı. 1957'nin son aylarından itibaren ise, hem Sovyet Rusya'nın Ekim ayında Sputnik'i aya göndermesi ile gelen üstünlükten dolayı olsa gerek, hem de Yumuşama Dönemi'nin de etkisiyle olsa gerektir ki, Türk-Sovyet ekonomik ilişkilerinde bir anda bazı canlanmalar olmuş ve Amerika Birleşik Devletleri de bu durumu fark ettiği andan itibaren ise, Türkiye'yi eski düşman dost olmaz diyerek uyarılmıştır. Bu iki sebep, 27 Mayıs Askeri Darbesi'nde Sovyet Rusya'nın bir eli olup olmadığını tek başına kanıtlamakta yetersiz kalmaktadır. Fakat, bu iki sebep ortak bir payda da buluşturulduğunda ortaya çok daha yeterli bir sebep çıkarılabilir ki o da şudur: Evet, Türkiye'de 1950'li yılların sonlarında (1957, 1958, 1959 ve 1960), The New York Times'ın haberlerinden anlaşıldığı kadarıyla bir kıtlık ve ekonomik kriz vardır. Amerika Birleşik Devletleri'nin daha önce büyük miktarlarda yardım yapmayı tercih etmediği Türkiye'ye bir anda, 359.000.000 doları Avrupa ülkeleri ve Uluslararası Para Fonu'nun da destekleriyle vermek istemesi, Sovyet-Türk ekonomik yakınlaşmasından duyulan endişeden dolayı olabilir. Bu durum çok şüpheli de olsa böyle olması muhtemeldir.

c) 27 Mayıs Askeri Darbesi'ne Türkiye Perspektifinden Bakış

27 Mayıs Askeri Darbesi'ne Türkiye Perspektifinden Bakış bölümünde aynı zamanda The New York Times'ın Türkiye'nin iç işleri ile ilgili yazdığı ilgili haber ve yazılara da değinilecektir. Bütün bölümlerde olduğu gibi, kronolojik olarak haberler sıranalarak aralarında bağlantı kurulmasına da dikkat edilecektir.

17 Mart 1957 tarihinde Joseph O. Haff tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda, Kıbrıs Sorunu için Türkiye'yi Londra ve Birleşmiş Milletler'de temsil eden Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun Türkiye, Yunanistan ve İngiltere arasında barışa vurgu yaptığından bahsedilmektedir. Zorlu ayrıca, Yunanistan gazetelerinin Kıbrıs konusunda provakatif yazılar yazarak saldırgan bir tavır içerisinde olmalarının ise çok yanlış olduğunun altını çizmiştir. Buna ilaveten, Türkiye'deki seçimlere de değinen yazar, Menderes'in seçimler için anayasayı

değiştirmesini aşırı derecede eleştiren İnönü'ye cevaben, anayasa değişikliğinin demokratik seçimler yapılması için gerekli olduğunu söylediğine de değinmiştir.³⁵⁷

1961 tarihinde yayınlanan “İhtilalim” adlı eserinde ise Muhittin Koran, 27 Mayıs İhtilali'nin en önemli sebeplerinden birisini, "kanunların açık kapı olarak isteğe göre değiştirilmesi" diye ifade etmiştir. Koran'a göre, kanun yapıcılar istedikleri zaman kanunları değiştirmektedirler. Milletvekilleri bu kanunları milleti soymak için kullanmışlardır. Bununla birlikte Koran kitabında, Türkiye'ye verilen kredilerin kesildiğini, ülkenin ekonomik bir durgunlukta olduğunu ve Türkiye'nin itibarının sarsıldığını da ihtilalin diğer sebepleri olarak anlatmıştır.³⁵⁸ 1964 tarihli Sosyalist Türkiye isimli bir kitapta ise, güdümlü bir sendikalar kanunu yapıldığına, dış baskılarla demokrasi oyunları oynandığına ve aydınları sindirmek için 1945 ve 1960 tarihleri arasında Türk Ceza Kanunu'nun 141. ve 142. maddelerinin beş kez değiştirildiğine değinilmektedir.³⁵⁹ Muhittin Koran'ın darbenin en önemli sebepleri arasında kanunların açık kapı olarak isteğe göre değiştirilmesini görmesi gerçekten önemlidir. Çünkü, anayasanın 141. ve 142. maddeleri Demokrat Parti iktidarı tarafından değiştirilmiştir.

Darbeye giden süreçte çok önemli bir etken olan ve dünyadaki örnekleri model alan öğrenci protesto ve mitinglerine Türkiye açısından bakmak çok önemlidir: 2 Mayıs 1960 tarihinde Jay Walz tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda, 2 Mayıs 1960 tarihinde NATO üyelerinin İstanbul'daki toplantısı esnasında, Başbakan Adnan Menderes'in sayıları 3000 ile 5000 arasında değişen bir grup öğrenci ve işsiz kişiler diye belirttiği bir topluluğun "Menderes İstifa" sesleriyle ayaklanmalarına değinilmiştir. Nato üyeleri Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'ya, bu olayları durdurmak için neden daha iyi tepki vermediklerini sordukları zaman, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun buna yanıtı şöyle olmuştur: Bu gösteri ve protestoları koruyucu önlemlerle durdurmak, baskıcı yöntemlerle durdurmaktan çok daha iyidir.³⁶⁰

³⁵⁷ Joseph O. Haff, “*Turkish Premier Replies to Critic*”, **The New York Times**, 17 Mart 1957, s. 13.

³⁵⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz: Muhittin Koran, **İhtilalim**, 1961, Erişim Adresi: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all.>, 25. 02. 2017.

³⁵⁹ Ali Faik Cihan, **Sosyalist Türkiye**, İstanbul, Devrimci Yayınlar Kooperatifi Kitapları, 1964, s. 138-139.

³⁶⁰ “*Menderes Warns Turkey Will Bar Further Rioting*”, **The New York Times**, 2 Mayıs 1960, s. 1.

2 Mayıs 1960 tarihinde The New York Times'e yazılan benzeri bir yazıda ise, Nato ülkelerinin Dışişleri Bakanlarının katılımıyla ilk yıllık toplantılarını İstanbul'da yaptıklarından bahsedilmektedir. Nato'nun İstanbul'daki bu toplantısı sırasında İstanbul'da öğrenci ayaklanmaları devam etmektedir. Yazıda, Fatin Rüştü Zorlu'nun fiziksel olarak çok şeker ve sevecen birisi olduğuna ve ayrıca çok iyi derecede İngilizce ve Fransızca bildiğine de değinilmiştir. Zorlu ayrıca, Fransa ve Cenova'da hukuk okumuş, Moskova elçiliğinde bulunmuş ve Nato'da Türkiye'yi temsil etmiştir.³⁶¹

3 Mayıs 1960 tarihinde Jay Walz tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, İstanbul'da gerçekleşecek olan Nato Zirvesi'ne katılan devletlerin Pera'dan Taksim'e ve Haliç'e kadar uzanan öğrenci ayaklanmalarına bizzat canlı canlı şahit olduklarına değinilmiştir.³⁶²

8 Mayıs 1960 tarihinde The New York Times'e özel olarak yazılan bir diğer yazıda ise, dünya geneli hakkında genel bilgileri aktaran bir sayfada "Odaklar Menderes Üzerinde" alt başlıklı bölümde, İstanbul ve Ankara'daki öğrencilerin ayaklanmalarına değinilmektedir. Öğrencilerin neden ayaklandıklarını anlamak için Başbakan Menderes yaklaşık 4000 kişilik öğrenci grubunun karşısına çıkmış ve neden böyle yaptıklarını sormuştur. Kalabalık öğrenci grubu başbakana karşı, "Menderes İstifa" diye bağırarak zaman, başbakan onlara elini kalbinin üzerine koyarak ve ağlayarak "Öldürün beni" demiş, bunun üzerine kalabalık başbakanın üzerine yürümüş fakat askerler başbakanı hiçbir yara almadan zor kurtarmışlardır.³⁶³

Ülkedeki bu ve benzeri olaylar karşısında ise Başbakan Adnan Menderes birtakım önlemler almıştır. Örneğin, 23 Mayıs 1960 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda, "Günün Önemli Olayları" başlıklı bir yazıda, Türkiye ile ilgili olarak, Başbakan Adnan Menderes'in anayasayı iyice daralttığına ve ülkede tüm okulları ve üniversiteleri sonbahara kadar kapattığına değinilmektedir.³⁶⁴

³⁶¹ *Turkey's Top Diplomat: Fatin Rustu Zorlu* , **The New York Times**, 2 Mayıs 1960, s. 4.

³⁶² Jay Walz, "Troops In Turkey Break Up Protest By 2,000 Students" , **The New York Times**, 3 Mayıs 1960, s. 1.

³⁶³ "Mideast Pressures" , **The New York Times**, 8 Mayıs 1960, s. E1.

³⁶⁴ "The Major Events of the Day" , **The New York Times**, 23 Mayıs 1960, s. 31.

Ekim 1960 tarihli Yassıada Broşürü isimli bir kitapta resimlerle 1960 yılına giden süreç eleştirilirken³⁶⁵ Yassıada'da yargılanan cumhurbaşkanı Celal Bayar, Başbakan Adnan Menderes, Demokrat Parti bakan ve milletvekillerinden düşük cumhurbaşkanı, düşük başbakan diye bahsedilmektedir. Celal Bayar bu davalarda vatan haini olarak yargılanmakta iken, Başbakan Adnan Menderes ise 15 kişilik Tahkikat Komisyonu'nu kurduğu için, buna ek olarak devlet hazinesinin örtülü ödeneğinden kendi şahsına para geçirdiği için ve anne karnındaki ceninleri öldürdüğü için yargılanmıştır. Kitapta darbeye giden süreç ise kısaca şöyle özetlenebilir: 28 Nisan'da İstanbul Üniversitesi'ne, 29 Nisan'da ise Ankara Üniversite'sine ateş edilmiş, öğrenciler zorla dışarıya çıkarılarak dövülmüş, İstanbul Üniversitesi Rektörü zor kullanılarak yerlerde süründürülmüş, iktidar partisi kendi yandaşlarından oluşan bir Vatan Cephesi oluşturmuş, kendi tarafından olmayan tüm münevver, muhalefet ve basını da Günahkarlar Grubu diye nitelemiştir. Aynı zamanda iktidarın 1954 ve 1957 seçimlerinde kendi milletvekili adaylarını seçtirmek için hile yaptıkları iddia edilmiş ve 6-7 Eylül Olayları da darbeye giden süreçte tetikleyici bir rol oynamıştır.³⁶⁶ Benzeri bir açıklamayı The New York Times Gazetesi'nde de görülmektedir: David Hapgood tarafından 29 Mayıs 1960 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda, Türkiye'de geçen gün meydana gelen darbe ile ilgili olarak Türk tarihine kısaca değinilmektedir. Menderes dönemine bakıldığında ise, bu dönemde 800 gazetecinin tutuklandığına, üniversite hocalarına ve muhalefete baskı yapıldığına değinilmiştir. Gerçekten de, İnönü'nün konuşma yapmak için gideceği mitingler engellenmiştir. Aslında muhalefet, Sovyet Rusya'nın tehdidine karşı Batı ile ittifak politikasını desteklemiştir de. Fakat, Nisan ayında meydana gelen öğrenci ayaklanmaları ve muhalefet lideri İnönü'nün mitinglerinin durdurulmasında ordu iktidarın yanında olmuştur. Yani Menderes, Ordu'yu da kendi tarafına çekmiştir. Fakat daha sonra Ordu anlamıştır ki, Demokrat Parti'nin baskıcı uygulamaları devam ederse demokrasi zarar görecektir.³⁶⁷

³⁶⁵ Bu resimlerden birkaçına VII ve VIII numaralı eklerden bakabilirsiniz.

³⁶⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz: **Yassıada Broşürü**, İstanbul, T.C. Milli Birlik. Komitesi İrtibat Bürosu, 1960.

³⁶⁷ David Hapgood, "*Turkey-Land, People And Political Background*" , **The New York Times**, 29 Mayıs 1960, s. E3. (David Hapgood gazeteci, yazar, editör ve tercümandır. Yazar 87 yaşında ölmüştür. Yazarın babası Woodrow Wilson'un Danimarka'ya atadığı bir Amerikan elçisidir. Yazar Swarthmore Koleji'nden mezun olduktan sonra Trentonian'da röportör olarak çalışmıştır. Yazar daha

7 Mayıs 1960 tarihinde Jay Walz tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda ise, eski Cumhurbaşkanı ve şu andaki muhalefet lideri İnönü'nün röportajına değinilmektedir. İnönü bu röportajında, Türkiye Cumhuriyeti'nin askeri bir devrim ile kurulduğunu ve askerlerin politikayı koruma görevlerinin olduğunu vurgulamıştır. İnönü konuşmasına şöyle devam etmiştir: Şu andaki hükümetin dış ilişkilerini eleştirmediklerini ifade eden İnönü, Batı ile olan ilişkilerin böyle devam etmesinin çok doğru olduğunu da eklemiştir. İnönü ayrıca, Batı'dan ve Amerika Birleşik Devletleri'nden alınan askeri ve ekonomik yardımların devam etmesinin de çok doğru olduğunu söylemiştir. Fakat muhalefet lideri ve eski Cumhurbaşkanı İnönü, Amerika Birleşik Devletleri'nin Türkiye'deki şu andaki durumlara müdahale etmemesini de istemektedir.³⁶⁸

1960 darbesinin dış sebebi genelde demokrasi mücadelesi olarak bilinse de asıl sebebi enflasyondur. Türk Hükümeti yabancı ülkelerin zoru ile enflasyonu önlemek için 1958 tarihinde 4 Ağustos Kararları'nı çıkarmıştır. Fakat 4 Ağustos Kararları'nın öncesinde yatırımlar durmuş, krediler kesilmiş, krediler sadece zengin olan ve özel teşebbüse yönelerek iş yeri açan zenginlere verilerek zenginler daha da zengin olmuştur. Bu dönemde Türk lirasının değeri düşmüş ve halkın alım gücü de zorlanmıştır.³⁶⁹ Türkiye 1958 tarihinde ithalatın % 40 azalması ve doların Türk lirası karşısında 2.2 misli büyümesi sebebiyle 4 Ağustos Kararları'nı çıkarmıştır. Bu kararlar çerçevesinde 1953'ten itibaren dış ticarete alınmaya başlayan sınırlandırmalar ve korumacı yöntemler bırakılmaya başlanmış, Milli Korunma Kanunu fiilen durdurulmuş ve dış ticarete giderek bir serbestlik oluşmaya başlamıştır. 4 Ağustos Kararları'nın sağladığı bu şeyler karşılığında ise başta Amerika Birleşik Devletleri olmak üzere Türkiye'nin 600 milyon dolar olan borcunu

sonra The New York Times News of the Week in Review'de çalışmıştır. Yazar ayrıca, Washington Montly'nin üst düzey editörü olarak çalışmıştır. Diğerleri arasında yazarın ilgi alanı çok geniştir. Örneğin yazar, dış işleri konularına ilgi duyarken, tiyatro ve Fransızca'ya da önem vermiştir. David Hapgood aynı zamanda birçok kitap yazmıştır. Kitaplarından bazıları şunlardır: Africa, From Independence to Tomorrow (1965), The Murder of Napoleon vb.

Bkz: <https://peacecorpsworldwide.org/david-hapgood/>, 06.04.2019.)

³⁶⁸ Jay Walz, "Inönü Says Turks Will Oust Regime", **The New York Times**, 7 Mayıs 1960, s. 6.

³⁶⁹ Cemil Sait Barlas, **Sosyalistlik Yolları ve Türkiye Gerçekleri**, İstanbul, İstanbul Matbaası, 1962, s. 119-120.

geciktirmesine ses çıkarmamışlar, üstüne 359 milyon dolar kredi verecekleri sözünü vermişlerdir.³⁷⁰

Yukarıdakilerin aksine, 29 Şubat 1960 tarihli, 1960 Mali Yılı Muvazenei Umumiye Kanununun Kabulü Münsabetiyle konuşan Başbakan Menderes ise, 1950 yılından 1960 yılına kadar mükemmel bir ilerleme gösteren 1960 bütçesinin, 1950'den beri devam ederek birbirine bağlanan altın bir zincirin devamı olduğunu vurgulamıştır. Başbakan ayrıca, 1960 bütçesinin 7,5 milyara yaklaşan hacmi ile kendinden önceki yıllara göre memlekete çok daha iyi hizmet için çeşitli yatırımlar için kullanılacağını da söylemiştir. Başbakan ayrıca, 1950'den 1960' a kadar olan sürede ekonominin altın zincirlerle bağlanarak büyürken, adeta memleketi baştan başa imar eden çalışmalar yaptıklarının da altını çizmiştir.³⁷¹

Toparlamak gerekirse eğer, 27 Mayıs Askeri Darbesi'nin birçok sebebi arasında öğrenci protesto ve mitingleri, muhalefete ve basına yapılan baskılar, ekonominin dar boğaza sürüklenmesi, enflasyon vb. olduğu bilinmektedir. Yukarıdaki örnekte Başbakan Adnan Menderes'in Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde ekonominin 1950'den 1960 tarihine kadar altın zincirlerle bağlanarak ilerleme kaydettiğini söylemesi gerçekten çok ilginçtir. Adnan Menderes'in yukarıdaki açıklamasına göre 1960 bütçesinin hacmi 7,5 milyara yaklaşmıştır ve bu gerçekten diğer yıllara oranla çok iyi bir rakamdır. Başbakan'ın ayrıca ekonominin altın zincirlerle birbirine bağlanarak ilerlerken, Türkiye'yi baştan başa imar ettiklerini eklemesi de gerçekten çok garip gözükmektedir.

³⁷⁰ Boratav, a.g.e., s. 13.

³⁷¹ Neziroğlu-Yılmaz-Efe, a.g.e., C. 4, s. 885-887.

d) 27 Mayıs Askeri Darbesinin Sonuçları

28 Mayıs 1960 tarihinde The New York Times'e yazılan bir yazıda, Amerikan Hükümeti'nin darbeden sonra, Türkiye'nin Batı ile olan bağlarını devam ettirip ettirmeyeceğine duydukları şüpheden bahsedilmektedir. Türkiye'de artık ordu gücü eline almıştır ve Batılılar Türkiye'de bulunan yabancıların güvenliklerinden endişe duymaktadırlar. Fakat, Türkiye'de bulunan yabancılara hiçbir zarar gelmeyeceğini, Birleşmiş Milletler'in Adana'da bulunan üsünde, Türk Ordusu'nun yetkilileri Birleşmiş Milletler yetkililerine iletmişlerdir. Ayrıca, Türk yetkilileri tarafından, Menderes Hükümeti döneminde Anti-Rus olan ordunun artık anti-komünist olacağı da vurgulanmıştır. Bu arada, yazıda darbeye zemin hazırlayan bazı etkenlere de değinilmektedir. Her şeyden önce Cemal Gürsel, hükümetin tüm yetkilileri ile sonuna kadar görüşmeler yaptıktan sonra, kendisini pek dikkate almadıkları gerekçesiyle harekete geçmek zorunda kalmıştır. 28 Nisan'da meydana gelen öğrenci protesto ve mitingleri Ankara ve İzmir'e de sıçramış, fakat üniversiteler dışına yayılmamıştır. Türkiye'de meydana gelen bu öğrenci protesto ve mitingleri Güney Kore'deki öğrencilerin ayaklanarak Syngman Rhee'yi iktidardan düşürmesini örnek almışlardır. Öte yandan, bu gösteriler esnasında polis birçok eğitimciye karşı şiddet kullanmıştır. Başbakan Adnan Menderes ise darbe esnasında, Eskişehir'den Kütahya'ya giderken yolda yakalanmıştır.³⁷² 30 Mayıs 1960 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda ise, sağlam kaynaklardan alınan bir habere göre, Türkiye'nin güçlü adamı Adnan Menderes ve 100'den fazla Bakan ve milletvekilinin Marmara Denizi'ndeki bir adada yargılanacaklarına değinilmektedir.³⁷³

4 Haziran 1960 tarihinde C. L. Sulzberger tarafından The New York Times'e özel olarak yazılan bir yazıda, darbeden sonraki Cemal Gürsel Hükümeti'ni Washington, Londra ve Paris'in acil olarak tanıdığına değinilmiştir. Yazıda ayrıca, Mısır'daki Nasır, Irak'taki Kasım, Küba'daki Kastro'nun aksine Cemal Gürsel

³⁷² "Junta In Control", **The New York Times**, 28 Mayıs 1960, s. 1.

³⁷³ "The Major Events of the Day", **The New York Times**, 30 Mayıs 1960, s. 19.

Hükümeti'nin Pakistan'daki Eyüp Hükümeti gibi Batı ile ittifakı devam ettireceklerini söylemesinin önemli olduğuna da değinilmiştir. Öte yandan Kruşçev ise, Türkiye, Bulgaristan ve Irak ile sınırların önemli bir konu olduğuna ve bu konuda bu devletlerle görüşmeyi önermiştir. Ek olarak, Türkiye'yi Nato'da ve Birleşmiş Milletler'de temsil eden Selim Sarper darbeden hemen sonra Dışişleri Bakanı olarak atandığından, daha önceki Moskova Elçiliği tecrübelerinden de yola çıkarak, Batı ile olan ittifakın devam ettirileceğini söylemiştir. Selim Sarper'in Moskova'da elçi olduğu dönemlerde Türkiye üzerinde Sovyet tehdidi vardı.³⁷⁴ 4 Haziran 1960 tarihinde The New York Times'e yazılan bir diğer yazıda bahsedildiği üzere ise Kruşçev, Birleşmiş Milletler yönetiminden Herter, Nixon ve Eisenhower, silahsızlanma ve barış hakkında görüşmek için bir konferansta biraraya gelmişlerdir. Bu konferansta Türkiye ile ilgili şunlara değinilmektedir: Cemal Gürsel'in Atatürk'ün izlediği yönde politika izleyeceklerini duyurduğuna değinilmiş ve bu politikanın ise Lenin döneminde iyi bir şekilde olduğu belirtilmiştir. Öte yandan, Amerika Birleşik Devletleri, Türkiye'nin kendileri ile iyi ilişkiler kurmasını önermiştir. Bu konferansta, Sovyet tarafı, Amerikan yanlısı devletlerde meydana gelebilecek olası bir savaşta, kendilerine sınır olarak yakın bulunan devletlerden dolayı bunun çok pahalıya patlayacağını belirtmiştir.³⁷⁵ Burada şu noktaya dikkat çekmek gerekmektedir: The New York Times'in haberlerinden anlaşıldığı üzere, Türkiye'deki darbeden sonra, Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'nin Batı ile olan ittifakını devam ettirip ettirmeyeceği konusunda çok ilgilenmiştir. Cemal Gürsel ise, Türkiye'nin Batı ile ilişkilerini devam ettireceğini fakat, Atatürk dönemindeki gibi bir politika izleyeceklerinin de altını çizmiştir. Atatürk dönemindeki dış politikada ise, Türkiye bütün devletlerle olan ilişkilerini realist bir çizgide dengede tutmaya çalışmıştır. Hal böyle olunca da, Atatürk ve Lenin dönemindeki Türk-Sovyet ilişkileri iyi olduğuna göre, bu demek oluyor ki, Sovyet Rusya ile de iyi bir politika izlenebileceği tahmin edilebilir. Çünkü, Atatürk dönemi politikası, sadece bir tarafa ağırlık vermenin aksine, çok boyutlu ve zamanın şartlarına göre hareket etmeyi sağlayan, realist bir dış politika anlayışı idi. 5 Haziran 1960 tarihinde The New York Times'e yazılan bir

³⁷⁴ C. L. Sulzberger, "Foreign Affairs: Turkey Remains a Stanch Ally of the West", **The New York Times**, 4 Haziran 1960, s. 22.

³⁷⁵ "Text of Khrushchev's Statement and of His Message to President Eisenhower", **The New York Times**, 4 Haziran 1960, s. 6.

diğer yazıda ise, 27 Mayıs Cuntası'nı yapan Cemal Gürsel ve darbeden sonra Dışişleri Bakanı olan Selim Sarper'in Menderes Hükümeti tarafından yapılan bütün uluslararası antlaşmaları, Nato ve Cento Antlaşmaları'nı devam ettireceklerinden bahsedilmektedir. Yazıda, Türkiye'nin zorunlu olarak Batı ile ittifakını devam ettirmesi gerektiğinden çünkü, Türkiye'nin ekonomisinin darbeden önceki protesto, miting ve gösteriler yüzünden daha da kötüye gittiğine değinilmiş, Türkiye'nin tarımsal üretiminin ilkel yöntemlerle yapıldığından dolayı tarımsal sistemini modernleştirmek ve endüstrisini geliştirmek için Batı'ya ihtiyaç duyduğundan bahsedilmektedir.³⁷⁶

Diğer yandan, Thomas J. Hamilton tarafından The New York Times'e 19 Haziran 1960 tarihinde yazılan bir diğer yazıda ise, Türkiye Başbakanı Menderes'in ve Güney Kore Başbakanı Rhee'nin iktidardan düşmelerinin sebebinin tamamen iç sorunlar olmasına rağmen, Amerika Birleşik Devletleri'nin Asya'daki politikasının çökmesinin sebebi ise, Sovyetler'in 1953'ten sonra atağa geçerek hidrojen silahları üretmesine bağlanmaktadır. Yazıda ayrıca, 1955'ten beri Birleşik Devletler ve Sovyet Rusya arasında silahsızlanma konusunun görüşüldüğünden ve bu konuda antlaşmalar yapıldığından da bahsedilmektedir.³⁷⁷ Bu yazıda, Türkiye'deki ve Güney Kore'deki darbenin sebebi, bu iki ülkenin iç sorunlarına bağlanmıştır. Fakat, tüm dünyada 1960 yılında Amerikan Politikası'nın çökmesi ise, Sovyetler'in 1953'ten itibaren başlattıkları bilimsel ve teknolojik keşif seferberliği sayesinde, meyvelerini özellikle Ekim 1957 ve sonrasında aldıkları teknolojik silah üstünlüğü sayesinde olmuştur.

Özetle, 27 Mayıs Askeri Darbesi'nde bir Sovyet etkisinin ya da Amerikan etkisinin olduğunu söylemek çok tartışmalıdır. Fakat, 27 Mayıs 1960 tarihinde meydana gelen bu darbede hem iç sebepler hem de dış etkenler etkili olmuştur demek oldukça mümkündür. Özellikle Amerika Birleşik Devletleri, darbeden sonraki Türk Dış Politikası'nın nasıl olacağı ile ilgilenmiştir.

³⁷⁶ "China's Shadow" , **The New York Times**, 5 Haziran 1960, s. E2.

³⁷⁷ Thomas J. Hamilton, "Arms and Propaganda: Despite Obscure Control Plan, Soviet Makes Gains With World Opinion" , **The New York Times**, 19 Haziran 1960, s. E9.

SONUÇ

Bu araştırmada, İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarından, Şubat 1945 tarihindeki Yalta Konferansı ve 27 Mayıs 1960 Cuntası'na kadar olan süredeki Türkiye panoraması ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu tezde, Soğuk Savaş diye tabir edilen bu dönemde Türkiye'de meydana gelen ve dünyada bu tarihlerde Türkiye'yi çok yakından ilgilendiren bağlantılı olaylar The New York Times gazetesinin penceresinden sunulmaya çalışılmıştır. Soğuk Savaş diye nitelenen bu iki kutuplu dönemde Amerika Birleşik Devletleri, dünyadaki bütün ülkeleri çok yakından takip etmiştir. Bu durum özellikle Amerikan Müttefikleri ülkeler açısından hat safhadadır. Bu sebeple bir Amerikan gazetesi olan The New York Times gazetesi de dünyadaki hemen hemen bütün olayları çok detaylı bir şekilde okuyucularına sunmak zorunda kalmıştır. Gerçekten de, Birleşmiş Milletler'in de merkezi olan New York şehrinde bu dönemde meydana gelen bütün olaylarla ilgili yoğun gündem konuları için çok fazla toplantılar olmuş ve The New York Times gazetesi de bu olayları çok yakından takip ederek okuyucularına aktarmıştır. Bu dönemde yapılan Birleşmiş Milletler toplantılarının yanında, dünyada 1955 tarihinde ilk defa toplanan Asya-Afrika Konferansı diye de bilinen Bandung Konferansı gibi büyük ses getiren konferanslar da The New York Times muhabirleri tarafından çok dikkatle takip edilmiş ve gazeteye bu konferansın bütün detayları aktarılmıştır. Benzeri bir şekilde, Şubat 1945 tarihinde İkinci Dünya Savaşı devam ederken toplanan Yalta Konferansı kayıtları da Bandung Konferansı kayıtları gibi onlarca sayfalar halinde The New York Times gazetesi tarafından resmi evrak niteliğinde okuyuculara sunulmuştur. İki kutuplu dünyada özellikle de Soğuk Savaş'ın en yoğun olaylarının yaşandığı 1945 ve 1960 yıllarındaki hemen hemen hiçbir olayın Amerika Birleşik Devletleri ile ilgisi olmaması düşünülemezdi. Dolayısıyla The New York Times gazetesi dünyadaki bütün olayları çok yakından takip ederek çok derinden bir yaklaşım sergilemiştir. Kore Savaşı'nın çok yoğun yaşandığı 1950 ile 1953 tarihlerinde örnek olarak, Birleşmiş Milletler nezdinde adeta bir toplantı trafiği yaşanmıştır. Birleşmiş Milletler'in bu toplantılarını günü gününe ve detaylarıyla yansıtan The New York

Times'ın Kore Savaşı ile ilgili haberleri ise günümüzdeki ile aynı dildedir. Hatta gazetenin 1945 ile 1960 tarihlerindeki olaylara bakış açısı ile günümüzdeki bakış açısı bile değişmemiştir. Örneğin, Kore Savaşı'nda Amerika Birleşik Devletleri'nin barışçı politikasına vurgu yapan gazetenin geçtiğimiz aylardaki Kuzey ve Güney Kore arasındaki Trump'ın barışçı politikasına vurgu yapan kelimeleri dahi aynıdır.

Bu noktada, gazetenin Türkiye'de 27 Mayıs 1960 tarihinde meydana gelen cuntayı dünyada o dönemde meydana gelen darbelerle benzer tutması, bakış açısının bir diğer önemli boyutunu da göstermektedir. Bu bakış açısı da dolayısıyla dünya perspektifidir. Gerçekten de 27 Mayıs 1960 Cuntası'na giden süreçte çok önemli bir rol oynayan öğrenci protesto ve mitingleri dünyadaki benzerlerini örnek almışlardır. Balkan İttifakı'nda Tito'nun yapıcı rolü üzerinde de duran gazete farklı bir noktaya dikkatleri çekmiştir. Gerçekten de, Tito'nun tekrar Kominform'a kabul edilmesiyle birlikte Balkan İttifakı'nın artık askeri olarak değil de kültürel ve ekonomik olarak devam etmesini sağlayan Tito'nun yapıcı rolü yadsınamaz. Bandung Konferansı'nda Fatin Rüştü Zorlu'nun Batılı Devletleri savunucu konuşması ve konferansa katılan ülkelere Amerikan maddi desteğini sağlaması da gerçekten çok önemlidir. Bununla birlikte, Türkiye'ye Truman Doktrini kapsamında yapılan yardım miktarları da The New York Times'ın haberlerinde verilmiştir. Eğer gazetenin verdiği bu rakam doğru ise başlangıcından 1960 yılına sayılı günler kala, Truman Doktrini kapsamında Amerika Birleşik Devletleri Türkiye'ye askeri olarak 2 milyar dolar civarında bir yardım ve ekonomik olarak ise 1 milyar dolar civarında bir yardım yapmıştır. Ayrıca, bu dönemde Türkiye'ye genelde Amerika Birleşik Devletleri'nin ekonomik yardım yaptığı bilinmektedir, The New York Times'ın haberlerinde aktarıldığına göre bu dönemde Batı Avrupa ülkeleri de Türkiye'ye yardım etmiştir.

Bir diğer önemli husus da The New York Times'ın penceresinden Türk-Sovyet ilişkileri konusudur. Gazete, Türkiye ile Sovyet Rusya arasındaki ilişkileri çok yakından takip etmiştir. The New York Times'ın Kasım 1957 tarihli bir haberinde Türk-Sovyet Ekonomik İlişkileri ile ilgili çok önemli bir detay sunulmuştur. Gazetede, 27 Mayıs 1960 Cuntası'nda Sovyet Rusya'nın parmağının olup olmadığına dair net bir bilgiye rastlanılamamıştır. Öte yandan gazeteden elde

edilen bilgilere göre, 27 Mayıs Askeri Darbesi'nde Amerikan parmağının olmadığı gözükmektedir. Fakat bu noktada da kesin bir şey demek mümkün değildir.

Benzeri bir şekilde, Orta Doğu coğrafyası ile çok yakından bağlantılı olan Türkiye'nin Orta Doğu'daki rolü üzerinde The New York Times'e yansıyan birçok habere ulaşılmıştır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Orta Doğu'da İngiltere'den doğan boşluğu dolduran Amerika Birleşik Devletleri bölgede emperyalist bir devlet olarak lanse edilmemek için bir hayli uğraşmıştır. Fakat, Amerika Birleşik Devletleri'nin bu politikası işe yaramamıştır ve bölgeye Sovyet yayılmasına engel olunamamıştır. Nitekim, Mısır ve Suriye'nin Amerika Birleşik Devletleri'ne karşı Sovyet Rusya desteğine başvurmaları, 1957 tarihindeki Suriye Krizi, 14 Temmuz 1958 tarihinde Irak'ta meydana gelen ve Ürdün ve Lübnan'a da yayılarak adeta bir domino etkisi yapan darbeler zinciri de bu durumun ispatlarını gözler önüne sermektedir.

The New York Times, Kıbrıs Meselesi'ni de başlangıcından bir uzlaşma sağlanan ve Şubat 1959 tarihinde kabul edilen Zürih ve Londra Antlaşmaları'na kadar geçen sürede yaşananları ve bu konudaki Birleşmiş Milletler'de yapılan bütün toplantıların detaylarını da sunmuştur. Gerçekten de Kıbrıs konusu ile ilgili Birleşmiş Milletler'de Kore Savaşı konusundan daha çok toplantı yapılmıştır. Gazeteye göre, Soğuk Savaş'ın 1960'a kadar olan yıllarında Sovyet Rusya'nın Doğu Akdeniz'de de yayılma amacı vardı ve Kıbrıs Meselesi çözümlenirken bu durum göz önünde bulundurularak ona göre hareket edilmiştir.

Son olarak, The New York Times'ın 1960 tarihlerinde çok sıkça yayınlanan haberlerinden anlaşıldığı kadarıyla, 1960 tarihinde Müttefik Devletler'e Korumacı ve Güvenlikçi İşbirliklerine dayanan Amerikan Dış Politikası Sovyet Rusya karşısında iflas etmiştir. Bunun sebebi de, Ekim 1957 tarihinde Sovyet Rusya'nın Sputnik Yapay Uydusu'nu uzaya göndermesi ile gelen bilimsel, teknolojik ve dolayısıyla da ekonomik zenginlikten kaynaklanmaktadır. 1960 tarihinde sadece Türkiye'de değil, Amerikan Müttefiki olan hemen hemen bütün küçük ülkelerde hatta, Avrupa'daki büyük devletlerde dahi hükümet darbeleri olmuştur. Türkiye'deki darbede özellikle Güney Kore ve Japonya'daki ile birebir benzerlikler bulunmaktadır. Güney Kore'deki öğrenci protesto ve mitinglerine Sovyet Rusya etki etmiştir, ama Sovyet

Rusya'nın Türkiye'deki protesto ve mitinglere etki edip etmediğine dair kesin bir bilgiye gazeteden ulaşılammıştır. Öncesinde Orta Doğu'da başlayan ve bölgede adeta domino etkisi yaratan darbelerde Sovyet Rusya'nın Irak, Ürdün ve Lübnan'a etkisi söz konusudur.

KAYNAKÇA

A.ARŞİVLER

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA), Fon Kodu: 030.18.01.

B.KİTAPLAR

A Short History of NATO, Erişim Adresi: <http://www.nato.int/>, 25. 02. 2017.

Adnan Menderes, Siyasi Hayatı ve Nutukları, Haz.Sabahattin Parsadan, Cemalettin Hunca ve İsmail Göktürk, Erişim Adresi: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all.>, 25. 02. 2017.

Aksoy, Muammer, **Partizan Radyo ve D.P.**, Ankara, Ayyıldız Matbaası, 1960.

Altan, Çetin, **Taş, Gerçekçi Bir Yazarın Notları**, İstanbul, İstanbul Matbaası, 1964.

Armaoğlu, Fahir, **20'inci Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995**, C.I-II, 11. Baskı, İstanbul, Alkım Yayınevi, 2010.

Arslan, Zühtü, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM-XI. Dönem, Yasama Faaliyetleri (1957-1960)**, C.I, Ankara, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.

_____, **Türk Parlamento Tarihi, 11. Dönem, Denetim Faaliyetleri, Bütçe ve Dokunulmazlıklar (1957-1960)**, C.II, Ankara, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları.

Aslan, Cevdet, **Türk-Sovyet Halklarının Kardeşliği**, İstanbul, Sorun Yayınları, 1976.

Aydın, Mustafa; **Turkish Foreign Policy Framework and Analysis**, Ankara, Stratejik Araştırmalar Merkezi, 2004.

Bağcı, Hüseyin, **Demokrat Parti Dönemi Dış Politikası**, Ankara, İmge Kitapevi Yayınları, 1990.

Barlas, Cemil Sait, **Sosyalistlik Yolları ve Türkiye Gerçekleri**, İstanbul, İstanbul Matbaası, 1962.

Başbakanlarımız ve Genel Kurul Konuşmaları (TBMM Hükümetleri Dönemi), C. I, II, III, IV, haz. İrfan Neziroğlu, Tuncer Yılmaz ve Gülşah Erdem Efe, Ankara, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yayınları, 2014.

Benlioğlu, Faik Şemseddin, **Demokrat Parti'nin İç Yüzü ve Hataları**, 1947.

Bilge, A. Suat, **Türkiye-Sovyetler Birliği İlişkileri 1920-1964**, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1992.

Boratav, Korkut, **Türkiye İktisat Tarihi 1908-1985**, İstanbul, Gerçek Yayınları, 1988.

Burçak, Rıfki Salim, **Türk- Sovyet İlişkilerine Genel Bakış**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1992.

Canatan, Yaşar, **Türk-Irak Münasebetleri (1926-1958)**, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, 1996.

CIA, **Warsaw Pact, Wartime Statues, Instrument of Soviet Control**, Erişim Adresi: <https://www.cia.gov/news-information/featured-story-archive/2013-featured-story-archive/cia-launches-redesigned-website.html>, 25. 02. 2017.

____; **A City Torn Apart Building Of The Berlin Wall**, in conjunction with a symposium, 27 Oct. 2011, National Archives and Records Administration, Washington DC.

Cihan, Ali Faik, **Sosyalist Türkiye**, İstanbul, Devrimci Yayınlar Kooperatifi Kitapları, 1964.

Haydar Çakmak, **Türk Dış Politikası 1919-2008**, Ankara, Platin Yayınları, 2008.

Çiftçi, Ahmet, **İnsanlık Düşmanı Sosyalizm Maskeli Komünizm**, İstanbul, Orhan Mete ve Ort. Koll. Şti. Matbaası, 1965.

Çiftçi, Kemal, **Tarih, Kimlik ve Eleştirel Kural Bağlamında Türk Dış Politikası**, Ankara, Siyasal Kitabevi, 2010.

Çufalı, Mustafa, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM-VIII DÖNEM (1946-1950), Döneme Genel Bakış, Yasama Faaliyetleri ve Parlamento Kararları, C.I,** Ankara, TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2012.

_____, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM-VIII. DÖNEM (1946-1950), Denetim Faaliyetleri ve Dış İlişkiler, C.II,** TBMM Kültür Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, 2012.

Dedeoğlu, Beril, **Uluslararası Güvenlik ve Stratejisi,** İstanbul, YeniYüzyıl Yayınları, 2008.

Demokrasi İçin, 1958 Bütçe Müzakerelerinde C.H.P. Millet Vekillerinin Yaptıkları Tenkit ve Tekliflerden Özetler, CHP Genel Sekreterliği Araştırma Dokümantasyon Bürosu.

Dış Politika, Ankara, Rüzgarlı Matbaa, 1961.

D.P. nin Muhteşem Zaferi, Adnan Menderes'in 1957 Seçim Nutukları ile Paris Nato Konferansındaki Tarihi Hitabesi, 1958, Erişim Adresi: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all.>, 25. 02. 2017.

Eren, Nuri, **This We Believe in Turkey,** New York, 1970.

Eroğlu, Cem, **Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi,** İstanbul, Yordam Kitap, 2013.

Elnur Hasan Mikail, **Yeni Çarlar ve Rus Dış Politikası,** Konya, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2007.

Facts about Turkey, Ankara, Basın Yayın Genel Müdürlüğü, 1972, Erişim Adresi: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all.>, 25. 02. 2017.

Facts on Turkey, New York, 1953, Erişim Adresi: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all.>, 25. 02. 2017.

Facts on Turkey, New York, 1954, Erişim Adresi: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all.>, 25. 02. 2017.

Facts on Turkey, New York, 1956, Erişim Adresi: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all.>, 25. 02. 2017.

Günel, Yalçın, **Seçkin Devrim 1960,** Ankara, Devrimleri Koruma ve Yayma Derneği Yayını, 1960.

Gürkan, Ahmet, **50. Yıl 1919-1973, Cumhuriyet, Meclis, Hükümetler, Başkanlar, 27 Mayıs- 12 Mart,** Ankara, Güneş Matbaacılık T.A.Ş., 1973.

Gürsel, Haluk F., **Tarih Boyunca Türk-Rus İlişkileri**, İstanbul, Ak Yayınları, 1968.

Gürün, Kamuran, **Dış İlişkiler ve Türk Politikası (1939'dan Günümüze Kadar)**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, 1983.

_____, **Türk-Sovyet İlişkileri (1920-1953)**, 2. Baskı, Ankara, Türk Tarih Kurumu Basımevi, 2010.

Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Görüşmeleri(24 Nisan 1920-22 Mayıs 1950), C.1, haz. İrfan Neziroğlu ve Tuncer Yılmaz, Ankara, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları, 2013.

Hükümetler-Programları ve Genel Kurul Konuşmaları (22 Nisan 1950-20 Kasım 1961), C.2, haz. İrfan Neziroğlu ve Tuncer Yılmaz, Ankara, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları, 2013.

Hürriyet Savaşımız, Der. Haydar Vural, İstanbul, Mete Matbaası, 1960.

İçimizdeki Düşman, 1964, Erişim Adresi: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all.>, 25. 02. 2017.

Kalkınan Türkiye Demokrat Parti, (elektronik sürümü), Ankara, Desen Matbaası, 1954.

Kapıtsa, M. S., **‘Rus-Türk İlişkilerinin Geleceği’**, **Türk-Rus İlişkilerinde 500 Yıl 1491-1992**, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayınları, 1999.

Komünizm ve Din, Ankara, 1966, Erişim Adresi: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all.>, 25. 02. 2017.

Kongar, Emre, **Türk Siyasal Yaşamında Cepheler ve Sosyal Devlet Kavramı**, Ankara, Sevinç Matbaası, 1975.

Koran, Muhittin, **İhtilalim**, 1961, Erişim Adresi:<http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all.>, 25. 02. 2017.

Küçükcan, Talip- Küçükkeleş, Müge, **European Perceptions of Turkish Foreign Policy**, Ankara, Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı, 2012.

Mikail, Elnur Hasan, **Yeni Çarlar ve Rus Dış Politikası**, İstanbul, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 2007.

NATO A-Z Pages, Erişim Adresi: <http://www.nato.int/>, 25. 02. 2017.

NATO Strategy Documents 1949_1969, Ed. Gregory W.Pedlow, Erişim Adresi:<http://www.nato.int/>, 25. 02. 2017.

New Turkey, New York, 1955, Erişim Adresi:<http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all.>, 25. 02. 2017.

Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Ed. Baskın Oran, Cilt 1, 15. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009.

Özbey, Cemal, **Demokrat Partiyi Nasıl Kapattırdım**, Ankara, Emek Basım Yayımevi, 1961.

Özgedik, Orhan, **Komünizmle Mücadele ve Yolları**, İzmir, 1965.

Sander, Oral, **Siyasi Tarih 1918-1994**, 5. Baskı, Ankara, İmge Kitapevi Yayınları.

Sarol, Mükerrerem , **Bilinmeyen Menderes**, Cilt I, İstanbul, İnkılap Yayımevi, 2014.

Soysal, Mümtaz, **Dış Politika ve Parlamento**, Ankara, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Yayınları, 1964.

Tarihe Düşen Notlar-1, Yasama Yılı Açılışlarında Cumhurbaşkanlarının Konuşmaları-1 (1 Mart 1924-14 Aralık 1987), Ed. Hasan Yılmaz, Ankara, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları, 2011.

Tarihe Düşen Notlar-2,Yabancı Devlet Adamlarının Genel Kurul Konuşmaları, Ed. Hasan Yılmaz, Ankara, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları, 2012.

Tarihe Düşen Notlar-3, Meclis Başkanları ve Genel Kurul Konuşmaları (1920-2013), Ed. Hasan Yılmaz, Ankara, Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı Yayınları, 2013.

Tellal, Erel, **Uluslararası ve Bölgesel Gelişmeler Çerçevesinde SSCB-Türkiye İlişkileri 1953-1964**, Ankara, Mülkiyeliler Vakfı Yayınları, 2017.

The Marshall Plan, A Program of International Cooperation, Haz. Lewis Paul Todd, Washington.

The New Turkey, New York, 1950, Erişim Adresi: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all.>, 25. 02. 2017.

The Report of The Turkish National Commission on Education, 1960, Erişim Adresi: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all.>, 25. 02. 2017.

Treaty of Mutual Assistance Between His Majesty in Respect of The United Kingdom, The President of The French Republic and The President of The Turkish Republic, der. The Secretary of State for Foreign Affairs, London, 1939, Erişim Adresi: <http://menadoc.bibliothek.uni-halle.de/landau/nav/index/all.>, 25. 02. 2017.

Turkey Foreign Policy: Old Alignment and New Neighbourhood, South East European Studies at Oxford (SEESOX), Oxford, 2010, Erişim Adresi: <https://www.sant.ox.ac.uk/sites/default/files/reportfromfpconf.pdf>., 25. 02. 2017.

Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşında Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, 1919-1980, ed. Baskın Oran, C.I, 15. Baskı, İstanbul, İletişim Yayınları, 2009.

Türkiye Komünist Partisi, Program, İstanbul, Ürün Yayınları, 1978.

Uluslararası ve Bölgesel Gelişmeler Çerçevesinde SSCB-Türkiye İlişkileri (1953-1964), Ankara, Mülkiyeliler Birliği Yayınları, 2000.

Yassıada Broşürü, İstanbul, T.C. Milli Birlik. Komitesi İrtibat Bürosu, 1960.

C.MAKALELER

Baldwin, A. David; “ *Security Studies and The End Of The Cold War*”, **World Politics**, C. 48, No.1, Ekim 1995, s. 117-141.

Doğaner, Yasemin; “*İngiliz Büyükelçiliği Yıllık Raporlarında Demokrat Parti Türkiye'sinde Dış İlişkiler*”, **Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi (CTAD)**, Yıl: 2, Sayı: 4, Güz 2006, s. 227-246.

Duman, Olcay Özkaya, - Birsal, Haktan, “*Demokrat Parti Dönemi Türk Dış Politikası ve Bu Politikanın Dinamiklerine Etki Eden Dış Gelişmeler*” **Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Dergisi**, C.I, Sayı.1, Güz 2012, s. 273-292.

Erhan, Çağrı “*Avrupa'nın İntiharı*” ve *İkinci Dünya Savaşı Sonrasında Temel Sorunlar*”, **Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, Cilt 51, No: 1-4, Ocak-Aralık 1996, s. 259-273.

Erhan, Çağrı-Embel, Ersin; “*Türk Dış Politikasında Karar Vericileri Yönlendiren Yapısal Faktörler*”, **Bilgi Dergisi (SSCI)**, Sayı:72, Kış 2015, s. 145-170.

Göl, Ayla; “A Short Summary of Turkish Foreign Policy: 1923-1939”, **Ankara SBF Dergisi**, Cilt: 48, Sayı: 1-4, 1993, s. 57-71.

Gönlübol, Mehmet-Ülman, Haluk; “Türk Dış Politikasının Yirmi Yılı 1945-1965”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt:21, Sayı:1, 1966, s. 143-182.

Kurban,Vefa, ‘‘1950-1960 Yıllarında Türkiye ile Sovyetler Birliği Arasındaki İlişkiler’’, **Çağdaş Türkiye Araştırmaları Dergisi**, C.XIV, No.28, Bahar-2014, s. 227-256.

Kürkçüoğlu, Ömer; ‘‘Dış Politika Nedir? Türkiye'deki Dünyü ve Bugünü’’ **Ankara SBF Dergisi**, Cilt: 35, Sayı: 01, 1980, s. 309-335.

_____; ‘‘Türkiye'nin Arap Orta Doğusu'na Karşı Politikası (1945-1970)’’,**Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt:27, Sayı:2, 1972, s. 249-251.

Mearsheimer, John J.;‘‘Why We Will Soon Miss The Cold War?’’, **The Atlantic Monthly**, Cilt: 269, No: 2, Ağustos 1990, s. 35-50.

Muller, John; ‘‘Did History End? Assessing the Fukuyama Thesis’’, **Political Science Quarterly, The Journal of Public and International Affairs**, Cilt: 129 No: 1, İlkbahar 2014, s. 35-55.

Turan, Kürşat, ‘‘Changes in Turkish Foreign Policy: A Shift or A Passing Interest?’’, **Gazi Akademik Bakış Dergisi**, Cilt: 6, Sayı:11, Kış 2012, s. 66-84.

Yücel, M. Serhan ‘‘Menderes Dönemi'nde Türkiye (1950-1960) ’’, Erişim Adresi: <https://stratejisite.files.wordpress.com/2016/01/menderes-dc3b6nemi-1950-1960.pdf>, 31.03.2019.

Wohlforth, William; ‘‘Realism and The End of the Cold War’’,**International Security**, Cilt: 19, No: 3, Kış 1994/1995, s. 91-129.

D.TEZLER

Antonishyn, Bailey Dawn, **Purchasing Fear: Analyzing Cold War Ideologies in Alfred Hitchcock's The Birds**, Regina Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kanada, 2015.

Aronova, Elena, **Studies of Science Before “Science Studies” Cold War and The Politics of Science In The U.S., U.K., and U.S.S.R., 1950s-1970’s**, Kaliforniya Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Amerika Birleşik Devletleri, 2012.

Bakacak, Alper; **İkinci Dünya Savaşı Dönemi'de Ulus Gazetesi'nin İç ve Dış Politika Değerlendirmeleri**, Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2002.

Bekes, Csaba, **Cold War, Detente and the 1956 Hungarian Revolution**, New York Üniversitesi Uluslararası İleri Araştırmalar Merkezi, Basılmamış Doktora Tezi, Birleşik Devletler, 2002.

Byers, Mary, **Establishment of the Central Intelligence Agency and Its Vital Role in the Cold War Era**, Liberty Üniversitesi Onur Programı, Basılmamış Bitirme Tezi, Birleşik Devletler, 2010.

Chamseddine, Mnasri, **The Re-Interpreting The Soviet System= The Leviathan Revolution**, Leicester Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Kanada, 2007.

Ciannaros, Spiros Jason, **Terrorism In The Wake of The Cold War Order**, Georgetown Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Washington, 2009.

Cox, Angela Marie, **Policy and Practice: Russian and Soviet Education during Times of Social and Political Change**, Boston Koleji, Basılmamış Üst Düzey Onur Tezi, Birleşik Devletler, 2011.

Çolak, Özlem, **Lenin Döneminde Türk-Rus İlişkileri (1917-1923)**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2010.

Deng, Wenyan, **Behind The Borders and Beyond: Explaining Sino- U.S. Foreign Relations During The Cold War**, Wellesley Koleji, Basılmamış Onur Tezi, Birleşik Devletler, 2015.

Gürtuna, Anıl, **Turkish-Russian Relations: In The Post Soviet Era: From Conflict to Cooperation**, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2006.

Hope, Claire Llewelly Williams, **Cold War Educational Propaganda and Instructional Films 1945-1965**, Virginia Devlet Üniversitesi, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Birleşik Devletler, 2011.

Hornsb, Robert, **Political Protest and Dissent In The Khrushchev Era**, Birmingham Üniversitesi Rusya ve Doğu Avrupa Çalışmaları Merkezi Avrupa Araştırma Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Birleşik Devletler, 2008.

Pirinççi, Müberra, **Turkish-Russian Relations In The Past-Soviet Era: Limits of Economic İnterdependence**, Orta Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2009.

Rider, Toby Charles, **The Olympic Games and The Secret Cold War: The U.S. Government and The Propaganda Campaign Against Communist Sport 1950-1960**, Western Ontario Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Kanada, 2011.

Rubin, Daniel Aaron, **Pawns of The Cold War: John Foster Dulles, The PRC, And The İmprisonments of John Downey and Richard Fecteau**, Maryland Üniversitesi Yüksek Lisans Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Birleşik Devletler, 2004.

Shaw, Claire Louise, **Deaf In The U.S.S.R: “Defect” and The New Soviet Person, 1917-1991**, Londra Üniversitesi Slav ve Doğu Avrupa Çalışmaları Koleji, Basılmamış Doktora Enstitüsü, Tezi, Londra.

Tek, Hakan, **The Decision-Making Process of Turkey Deploying Turkish Troops to Korea**, Bilkent Üniversitesi İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2015.

E.SÜRELİ YAYINLAR

1.Gazeteler

The New York Times (1945-1960)

F.İNTERNET KAYNAKLARI

CIA, Krushchev’s Theses on the Soviet-Year, Soviet Economic Plan (1959-1965),

9 Nov. 1956, Erişim Adresi: [https://cia.gov /index. Html.](https://cia.gov/index.html), 24. 02. 2017.

DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI, Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, İzlanda, İtalya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, Portekiz, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri Arasında 4 Nisan 1949’da Vaşington’da İmzalanan Kuzey Atlantik Antlaşması, 19 Şubat 1952, Erişim Adresi: [http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa.](http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa), 24. 02. 2017.

_____, **Boğazların Tabi Olacağı Usüle Dair Mukavelename**, 24 Temmuz 1923, Erişim Adresi: [http://www.mfa.gov.tr/ default. tr. mfa.](http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa), 24. 02. 2017.

_____, **Kuzey Atlantik Antlaşması Teşkilatı’nın, Milli Temsilcilerin ve Milletlerarası Personelin Statüleri Hakkında Sözleşme**, 20 Mart 1954, Erişim Adresi: [http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa.](http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa), 24. 02. 2017.

_____, **Türkiye Cumhuriyeti ile Yunanistan Krallığı ve Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Arasında Dostluk ve İşbirliği Antlaşması**, 23 Mayıs 1953, Erişim Adresi: [http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa.](http://www.mfa.gov.tr/default.tr.mfa), 25. 02. 2017.

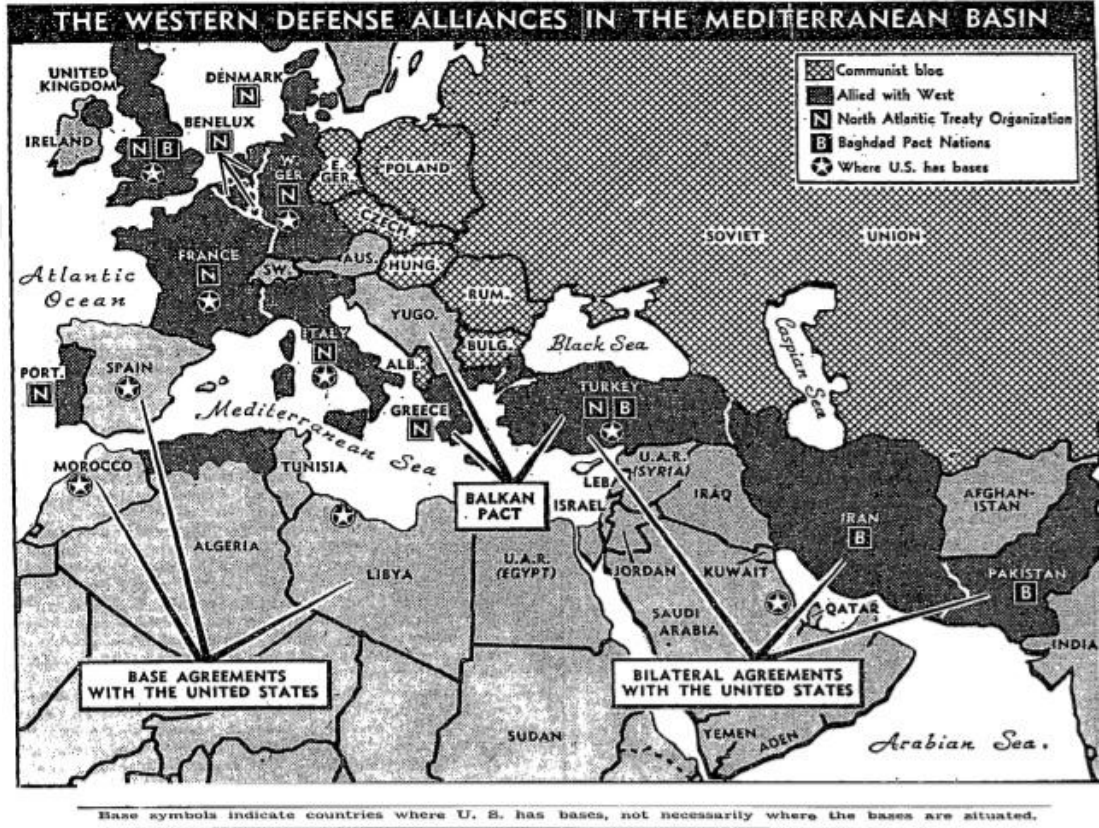
TBMM, **Türkiye’de Marşal Planı 1/1/1955-1/3/1955**, Erişim Adresi: https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/tbmm_internet.anasayfa., 24. 02. 2017.

UNITED NATIONS, **The Situation in Hungary**, 9 Nov. 1956, Erişim Adresi: <http://www.un.org/en/index.html.>, 24. 02. 2017.

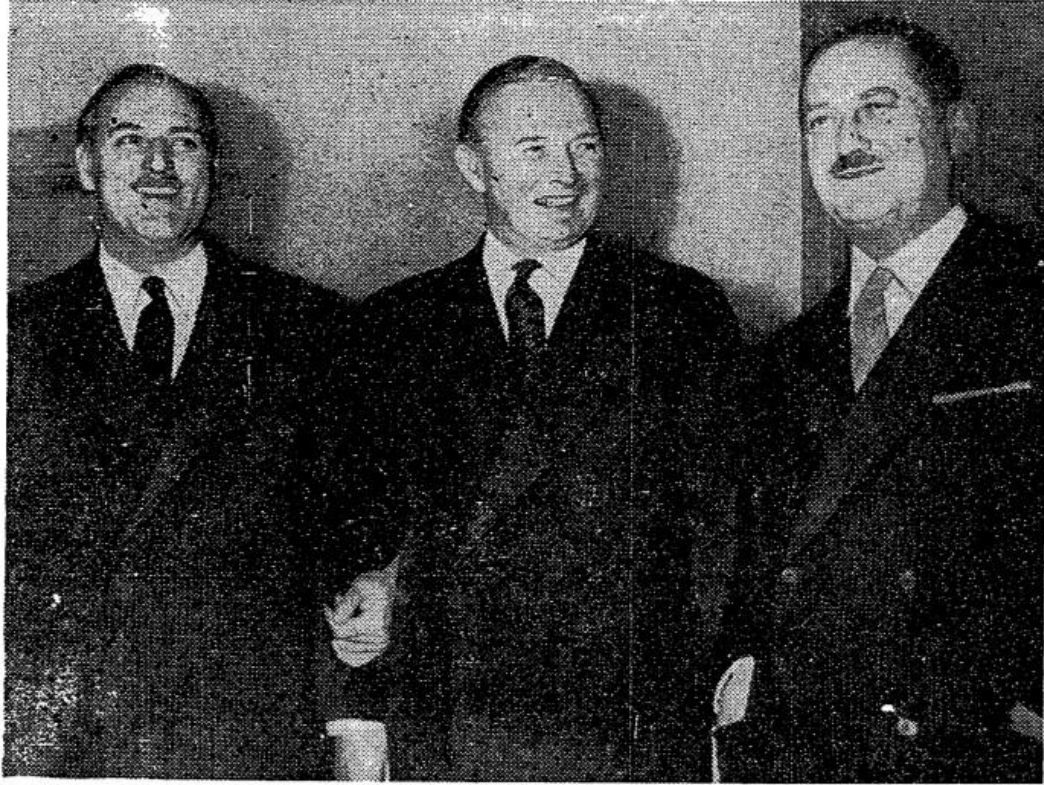
EKLER

EK I. NATO ÜSTLERİ VE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN AKDENİZ'DE SOVYET YAYILMACILIĞINI ENGELLEMeye YÖNELİK ORTAKLIKLARI

Thomas J. Hamilton, "West Weighs Defense For The Mediterranean" ,The New York Times, 31 Mayıs 1958, s. E3.

EK II. TÜRKİYE, YUNANİSTAN VE İNGİLTERE DIŞİŞLERİ BAKANLARI'NIN KIBRIS GÖRÜŞMELERİ KAPSAMINDA BİRARAYA GELDİKLERİ FOTOĞRAF KARELERİNDEN BİRİSİ. (SOLDAKİ FATİN RÜŞTÜ ZORLU)

Associated Press

FOREIGN MINISTERS MEETING: Selwyn Lloyd, center, of Britain, with guests Fatih Rüstü Zorlu, left, of Turkey, and Evangelos Averoff-Tossizza of Greece. Occasion was a dinner given by Mr. Lloyd Wednesday in London. Officials are discussing Cyprus.

Walter H. Waggoner, "*Britain Advance Accord on Cyprus*", **The New York Times**, 13 Şubat 1959, s. 5.

EK III.

Halkımız boğazlanırken, Gençlik Kur-
gunlanır, yerlerde sürüklenirken ve
Rektör copla dövülürken sabık Reisi-
cumhur C. Bayar ve Hariciye Vekili
F. Rüştü Zorlu sakilerin elinden viski
içmekteydi.

Oturak âlemlerinde zevk ve safa et-
mekteydiler.

EK IV.

(EK VI VE VII: Ayrıntılı bilgi için bkz: **Yassıada Broşürü**, İstanbul, T.C. Milli Birlik Komitesi İrtibat Bürosu, 1960.)

EK V.

Associated Press Radiophoto

GETTING TOUGH IN TURKEY: Soldiers hustle a demonstrator away from site of NATO meeting in Istanbul. The Turkish troops kept 2,000 marchers away from meeting.

Jay Walz, *'Troops In Turkey Break Up Protest By 2,000 Students'*, **The New York Times**, 3 Mayıs 1960, s. 1.

EK VI.

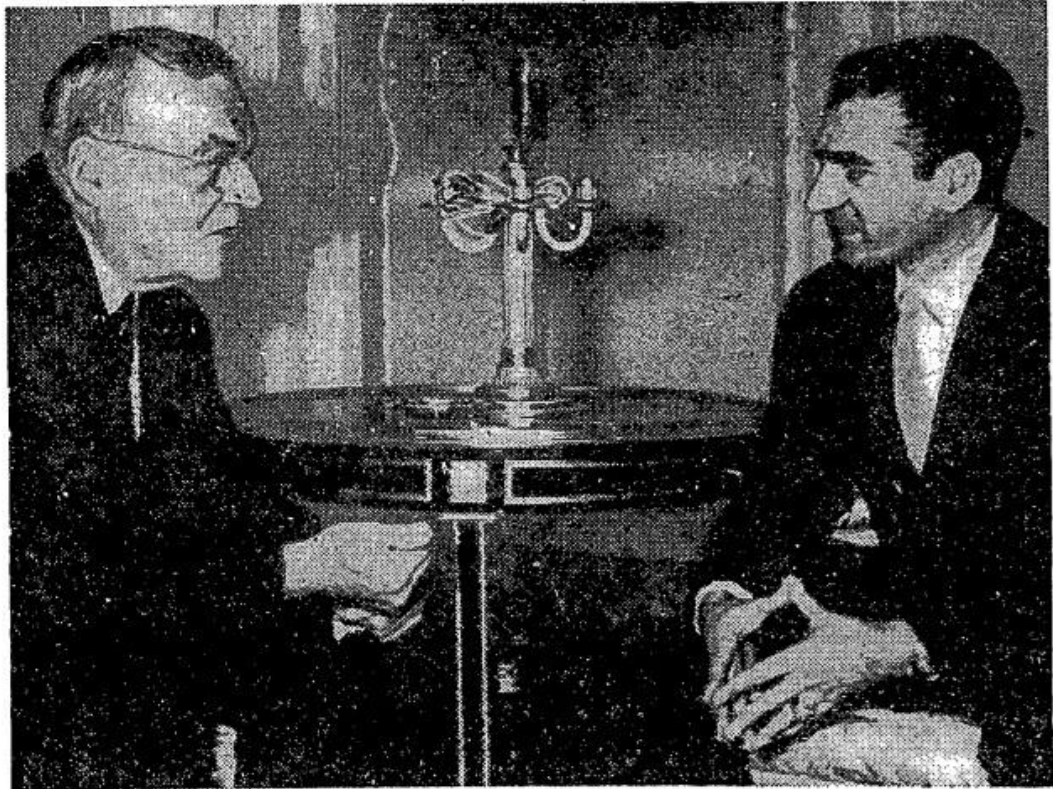
DULLES IN ANKARA FOR VITAL SESSION OF BAGHDAD PACT: Membe

By SAM POPE BREWERSpecial to The New York Times.

New York Times (1923-Current file); Jan 27, 1958;

ProQuest Historical Newspapers: The New York Times with Index

pg. 1

Associated Press Radiophoto

DULLES IN IRAN: The Secretary of State conferring in Teheran Saturday with Shah Mohammed Riza Pahlavi during stop-over on way to Ankara for Baghdad Pact talks.

Some Pope Brewer, *“Dulles In Ankara For Vital Session of Baghdad Pact”* , **The New York Times**, 27 Ocak 1958, s. 1.

EK VII.

Premier of Turkey Arrives for Talks

New York Times (1923-Current file); Jun 1, 1954;
ProQuest Historical Newspapers: The New York Times with Index
pg. 16

Premier of Turkey Arrives for Talks

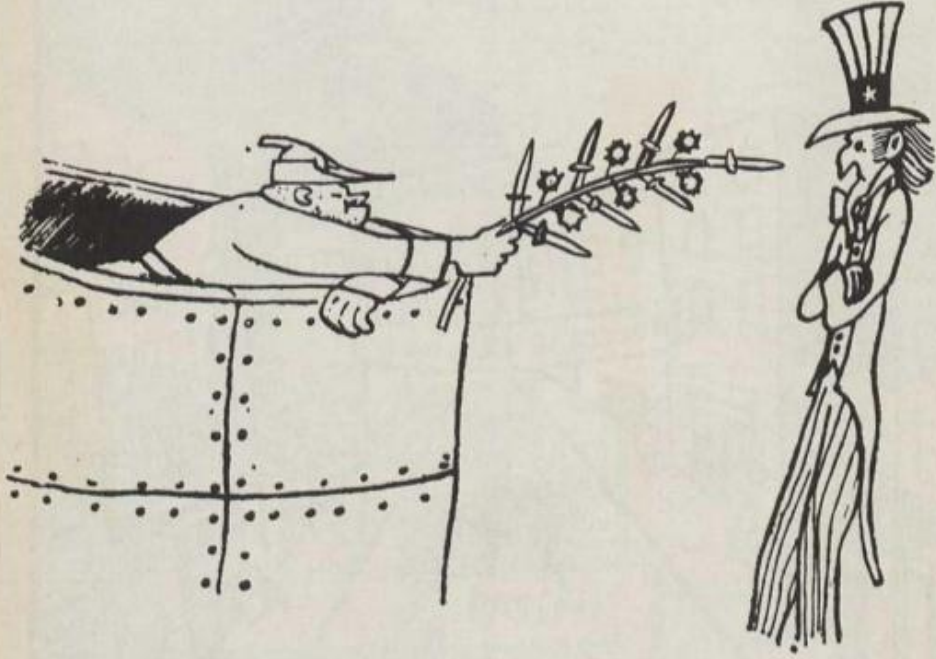

Associated Press

Adnan Menderes, left, the Prime Minister of Turkey, as he was met yesterday at New York's International Airport by Avra M. Warren, the United States Ambassador to Turkey.

EK XIII.

*... that Uncle Sam is offered an olive branch
by the Kremlin*

Ayrıntılı bilgi için bkz: **Yassıda Broşürü**, İstanbul, T.C. Milli Birlik. Komitesi İrtibat Bürosu, 1960.

ÖZGEÇMİŞ

Işıl Yüreksiz, 22 Haziran 1988 tarihinde Mersin’de doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Mersin’de tamamladı. 2012 yılında Yeditepe Üniversitesi Tarih (İngilizce ve % 100 Burslu) Bölümünden mezun oldu. 2013 yılında başladığı Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü’nden 2015 yılında mezun olmuştur. Benzer bir şekilde, iyi bir tez hazırlamak için yine aynı anabilim dalında 2015 yılında başladığı Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü’nden tezli yüksek lisans yaparak akademik ve bilimsel düzeyde kendisini geliştirmek için çaba harcamaktadır.